

VÁCLAV

BARTŮNĚK

KARIŠTEJN

ZBOŽNÝ ODKAZ OTCE VLASTI

UNEK: KARLŠTEJN

Až na německy a před sto lety psanou knížku Körnerovu, na řadu průvodců, jak je spatřujeme v retrospektivní výstavce hradního miniaturního muzea a na četná pojednání z oboru historie umění, neměli jsme dosud dějin církevní instituce, založené Karlem IV. k oslavě a ochraně „svátosti“ karlštejnských, totiž děkanství a kapituly na Karlštejně.

Jako hrad sám prošel periodami slávy vedle údobi většího nebo menšího zapomenutí a úpadku, tak i služba kolegiátů, od XVI. stol. představovaná vlastně jen děkanem, prožívala změny. Vedle epoch nadšené služby v intencích Zakladatele a rozkvětu dostavovaly se doby únavy a ochablosti. O zániku však nelze mluvit nikdy. Genius Karla, zářící clonami věků jako jeden z nejmohutnějších zdrojů národní vitality, jako by ožíval v osobách jednotlivých děkanů celou tuto duchovní instituci. Čestní strážci říšských i českých korunovačních klenotů, státního archivu, pokladů, adorátoři „svátosti“, obřadníci, udržující posvátný oheň zbožnosti podle vůle Zakladatele v liturgii obětované ve vzácně skvostných prostorách „kapel“ hradních, spojujíce vytrvale dvorstvo pozemské s dvorem nebeským, trvají vlastně dodnes. Záslužná publikace Dra Václava Bartuňka, historika a arcibiskupského archiváře, pietně vydaná nakladatelstvím CMK V. Kotrba, ozdobená umělcem Ing. V. Kubaštou, s předmluvou zasvěceného znalce a ctitele Karlštejna, neúnavně o jeho věci pečujícího Dra Zdeňka Wirtha, usiluje v širokém záběru vysledovat osudy duchovních strážců Karlova Grálu - ostatků, klenotů a písemností nejvzácnějších. Chce být pomníkem těm, kteří i za cenu osobních obětí plnili po staletí oddaně a věrně ku větší cti a slávě této země a jejího lidu odkaz Otce vlasti ve vznesené osamělosti Týna, jedinečného gotického relikviáře, kamenného chorálu podob a charakterů, rozechvělého hymnu kontur a tvarů, zasazeného ve smaragdovou nádheru zasněných podbrdských chlumů.

Broz. Kčs 96.- váz. Kčs 120.-

Dodá každý knihkupec nebo

NAKLADATELSTVÍ

PRAHA II, PŠTROSSOVA 200

Rídí univ. prof. Dr Jan Merell

Dosud vyšly tyto svazky nové řady:

I. P. PhDr Jaroslav Ovečka S. J.

ÚVOD DO MYSTIKY II. vyd.
480 stran, brož. Kčs 165.-, váz.
Kčs 210.-

II. Msgre ThDr Alois Kudrnovský

KRISTUS A CÍRKEV
80 stran, brož. Kčs 30.-

III. P. ThDr Jarolím Adámek CSsR

APOKALYPTICKÝ KRISTUS
100 stran, brož. Kčs 45.-

IV. ThDr Václav Bartuňek

KARLŠTEJN, zbožný odkaz Otce vlasti
208 stran, brož. Kčs 96.-, váz.
Kčs 120.-

Dodá každý knihkupec nebo

NAKLADATELSTVÍ

V. KOTRBA V NÁR. SPRÁVĚ
PRAHA II, PŠTROSSOVA 200

Dr VÁCLAV BARTŮNEK KARLŠTEJN

IV. SVAZEK NOVÉ ŘADY
ŘÍDÍ UNIV. PROF. DR. JAN MERELL

Zakladatelé
Dr. Ant. Podlahá a Dr. Josef Tumpách

KARLŠTEJN

ZBOŽNÝ ODKAZ OTCE VLASTI

DR VÁCLAV BARTŮNĚK

K JUBILEU ŠESTISTÉHO VÝROČÍ
POSVĚCENÍ ZÁKLADNÍHO KAMENE
KE STAVBĚ KARLŠTEJNA

10. VI. 1348 - 10. VI. 1948

KARLŠTEJN

ZBOŽNÝ ODKAZ OTCE VLASTI

DĚJINY KAPITULY A DĚKANSTVÍ

KARLŠTEJNSKÉHO

CYRILLO-METHODÉJSKÁ KNIHTISKÁRNA A NAKLADATELSTVÍ
V. KOTRBA V NÁR. SPRÁVĚ, PRAHA II.

Ordinarius Pragensis.

Nihil obstat.

Dr. JOSEPHUS ČIHAK,
censor.

Imprimatur.

Pragae, die 12. Januarii 1948.

Dr. THEOPHILUS OPATRNÝ,
vicarius generalis.

N. 3755.

Děkuji vdp. vikáři a faráři konsultoru Janu Chalupec-kému v Berouně, iniciátoru této práce, ONV v Berouně, J. M. njdp. gen. vikáři ThDr. B. Opatrnému a J. M. njdp. kapitulnímu archivári ThDr. J. Čihákovi za všeestrannou pomoc, J. Spektabilitě ThDr. a JUDr. J. Šimovi, děkanu theologické fakulty Karlovy univerzity a rektoru koleje Arnošta z Pardubic, za odbornou poradu a pročtení textu, Správnímu výboru hradu Karlštejna, zvl. min. radovi J. Morávkovi, sekčnímu šefovi Dr. Zd. Wirthovi za porady a úvodní slovo, architektu Ing. B. Stormovi za zpřístupnění děkanského archivu uloženého v budově purkrabství na Karlštejně, ředitelství archivu min. vnitra, Dr. Pelikánovi v Hist. ústavě, Ing. C. J. Pavláčkovi, prof. V. Strachovi i přívětivému kastelánovi p. Bohuslavovi. Nemenší dík patří spolubratřím působícím na karlštejnském i sousedních patronátech vdpp. Holušovi, Humlovi, Koryntovi, Matějíčkovi, Pilátovi a Samkovi za půjčení farních pamětních knih a různé informace. Ochotou a spoluprací všech jmenovaných pánů byla tato práce teprve umožněna.

Zcela zvláštním díkem je autor zavázán p. Dr. Vojtěchu Kotrbovi, který se s nevšední obětavostí vydání práce ujal, jakož i redaktoru VKK prof. Dr. Janu Merellovi.

Autor.

PŘEDMLUVA

Správní výbor hradu Karlštejna vítá s živým zájmem a uspokojením, že se konečně splní dávné jeho přání, aby byla na Karlštejně obnovena královská kapitula, zřízená zde králem českým Karlem Čtvrtým roku 1357.

Od začátku svého působení v roce 1919 měl Správní výbor snahu vzkřísiť život této kapituly, ale jeho snaha neměla tehdy, bohužel, výsledku. Myšlenku obnovily pak v prosinci 1945 Okresní národní výbor v Berouně a duchovenstvo vikariátu berounského, ale bezprostřední popud k její realisaci stal se teprve 13. června 1947, když J. E. njdp. arcibiskup pražský Josef Beran vyhověl laskavě pozvání Správního výboru a vykonal podrobnou prohlídku karlštejnských svatyní i sídla bývalé kapituly. Podle svého slibu tehdy daného posvětil pak pan arcibiskup 27. listopadu 1947 oltář v kapli sv. Kříže a sloužil při něm 29. listopadu, ve výroční den úmrtí Karla IV., zádušní mši.

V souvislosti s těmito slavnými církevními obřady vyhradil si pan arcibiskup písemně pro sebe a své nástupce nadále právo sloužiti mši svatou v kapli sv. Kříže a podotkl zároveň, že hodlá obnoviti na hradě Karlštejně bývalou královskou kapitulu.

Správní výbor hradu Karlštejna vzdal J. E. njdp. arcib-

biskupovi povinný dík za tuto přípověď a očekává, že její brzké splnění přispěje nejenom k navázání na slavnou tradici zakladatelského období hradu, ale že tomuto klenotu zemí koruny české vrátí bývalou jeho církevní složku a přispěje tak ke zvýšení jeho významu.

V Praze 30. ledna 1948.

Dr. Zdeněk Wirth,
předseda
Správního výboru hradu Karlštejna

I.

KARLŠTEJNSKÁ KAPITULA

Kapitula, kterou Karel Čtvrtý na Karlštejně založil*) je podle původu kapitulou královskou. Král si také vyhradil i pro své nástupce „právo podací k děkanství a k těmto obročím“. Zakládací listina určovala, že děkana uvede v úřad arcibiskup, děkan pak ostatní kanovníky. Z dalšího jejího textu vysvítá, že běželo o kapitulu kolegiátní a presbyteriální, neboť k dosažení členství v ní bylo třeba kněžského svěcení, čehož v mnoha jiných kapitulách nebylo. Stačilo, když byl uchazeč jáhnem nebo podjáhnem. Kanovníci tvořili opravdové kolejum a zprvu také společně žili. Byli skutečnými kanovníky t. j. duchovními, kteří se řídili přesně vytčenými pravidly, za tím hlavním a jediným účelem, aby se v kapli P. Marie oslavoval Bůh slavnostnějším způsobem než se dělo ve farních a hradních svatyních. Mají hlas v zasedání členů čili v kapitule, místo v chóru i prebendy ve formě desátků ze všech důchodů příslušných hradu Karlštejnu, které rozděloval asi

*) Základní kámen ke stavbě Karlštejna položen 10. června roku 1348. Zakládací listina děkanství a kapituly dána současně s vysvěcením hradu 27. března roku 1357.

děkan. Jejich představeným je děkan, časem se snad také vyskytla hodnost probošta, jak se o tom podařilo najít několik dokladů. Nechybí ani zevnějších kanovnických odznaků. Listina zakladatelova požaduje, aby kanovníci vcházeli k chórové povinnosti „oblečeni jsouce superperlicemi a na hlavě majíce mitry chorální po způsobu kanovníků“. Není nelogické se domnívat, že měli určité kanovnické odznaky po vzoru všech kapitulářů druhé poloviny XIV. stol., pozůstávající při bohoslužbě z mozzetty nebo kappy (v liturgickém používání od X. stol.!) finálové barvy, numismatu a prstenu. (Kápě, kterou podle inventáře, uveřejněného Podlahou v Chrámovém pokladu, zanechal děkan Beneš, není patrně nicím jiným než kanovnickou kappou). Povinnosti děkanovy, jak je popisuje zakládací listina i pozdější dokument z r. 1413 odhalující v poměrné bohatosti vnitřní poměry v kapitule, ukazují, že jde skutečně o hlavu sboru, který církevní právo označuje jménem kapitula. Děkan karlštejnské kapituly má povinnost určitých bohoslužebných úkonů, vede a dozírá na liturgické povinnosti kolegiátů, uděluje kanovníkům právo vzdáliti se z hradu (na 14 dní), má moc je kárat, svolává kapitulu a přijímá její nové členy. To všechno jsou typické vlastnosti pro vedoucí duchovní osobu kanovnického kolegia, jak se s nimi v historii kapitol shledáváme všeobecně. Proto se dodnes udržela titulatura děkana karlštejnského jako děkana v pravém slova smyslu kapitulního (¹). Kapitula neměla čestných kanonikátů, není také známo, že by se udílely expektance. Slo přece jen o kolegium významné sice úkolem, ale nízkterak skvělé příjmy a v úplnosti zamýšlené zakladatelem snad nikdy nedobudované.

Z prvních desíti let víme o vnitřním životě v kapitule jen velice málo. Z těchto sporých zpráv můžeme, bohužel, zaznamenati nanejvýš jména kanovníků, kteří jsou do kapituly jmenováni nebo z Karlštejna odcházejí na jiné prebendy. Tento odchod s mísou jistě velmi čestného bychom snad mohli vysvětliti nepríliš výhodným hmotným zajištěním kanovníků.

Po necelých deseti letech od založení kapituly odchází

do Ústí n./Labem kanovník Mikuláš ke kostelu sv. Vojtěcha 9. dubna r. 1366 (²). Až do Martinic na zboží pana Jana z Martinic, kde se uprázdnilo místo úmrtím správce kostela Jakuba, odešel z Karlštejna kanovník Přibík 29. března r. 1373 (³). Roku 1385 koupili kanovníci od Doběše nějaký majetek, který rozmnožili hned r. 1389 koupí úroku od Jaroslava z Libně ve vsi Minicích (⁴).

Doklad o sporu v kapitule zachycuje prvně zápis soudních aktů pražské konsistoře ze 6. června r. 1393. Z něho získáváme známost o kanovníkovi Martinovi, který jednal jménem ostatních kapitulářů s Hánou, kapitulním děkanem, o tom, jak se dohodnouti ve sporných otázkách, které se vyskytly mezi děkanem a kapitulou. (⁵).

Kanovník Oldřich, snad totožný s pozdějším děkanem téhož jména, ustanovil své zástupce mistra Vítá a mistra Petra ze Zderazu při jednání o kostel ve Tmáni v únoru r. 1397 (⁶). K této době česky znějícím jménům se řadí na konci XIV. stol. karlštejnský kapitulář, jehož jméno připomíná domněnku o nečeském původu. Na dokumentu datovaném 24. října r. 1392, kterým se zprošťoval církevního trestu opat a bratři kláštera v Kladrubech, se podepsal jako první svědek karlštejnský kanovník Hyldanus (⁷).

Z Karlštejna do Kutné Hory k oltáři sv. Jiljí a sv. Prokopa v hlavním kostele se dostal směnou kanovník Bernard, zatím co dosavadní oltářník odešel pravděpodobně na jeho místo do karlštejnské kapituly. Neví se ovšem, zda směna byla dobrovolná nebo za trest, jak se někdy stávalo (⁸). Také kanovník Mikuláš zaměnil místo v kapitule za pouhou kaplanku ve Viticích se souhlasem Mikuláše z Lipan s Mořicem, dosavadním jejím držitelem. Je velmi pravděpodobné, že se tento Mořic stal v roce 1407 na krátkou dobu děkanem (⁹). Příkladu obou těchto karlštejnských kapitulářů následoval také Jan, který opustil kapitulu, směniv si prebendu s plebánem Martinem v Zišově 14. července 1406 (¹⁰). Martin se domáhal zadržených desátků na Janovi řečeném Kuře z Miletic, který je asi po měsíci také zaplatil (¹¹). V roce 1411 odešel také Martin z Karlštejna se svolením krále Vá-

clava do Nezabudic, směniv působiště s tamějším plebánem Janem⁽¹²⁾. V řadě kolínských farářů uvádí Poldlaha Jana z Roupova řečeného Kbelu jako karlštejnského kanovníka v letech 1380—1411. Kbel byl od r. 1398 metropolitním kanovníkem, od r. 1403 administrátorem Pražského kostela v duchovních záležitostech a horlivým odpůrcem Wiklefismu. Pro jeho příslušenství ke karlštejnské kapitule není však jinde dokladů⁽¹³⁾. Jméno kanovníka Blažka známe jen ze zápisu, podle něhož se Blažek ujal správy kostela ve Všeradicích, byv tam po plebánovi Bozděchovi podán od Bohuše ze Všeradic⁽¹⁴⁾. V lednu r. 1412 jednal kanovník Frána jménem ostatních s Jirkou z Tobolky o pozemek. Stanovilo se, že sporné pole připadne kapitule, která však vyplatí Jiříkovi 5 kop grošů⁽¹⁵⁾.

Kdyby nehylo listiny ze samého počátku druhého desítiletí patnáctého století, byli bychom nuceni ustrnouti jen na těchto několika jako útržkových záznamech o kapitule a osobách, které ji tvořily. Dokument uveřejněný Teigem, označený jako „Smírčí nález v příčině vnitřních poměrů v kapitule“ a datovaný 9. ledna r. 1413, umožňuje poznati hlouběji život v lůně tohoto zajímavého církevního založení neprávem zapomínaného. Toho dne se jednalo o věcech v listině podrobně vypsaných v domě hradčanského kanovníka Jana Heřmana Královce, zpovědníka krále Václava a později, spolu s Václavem z Radče, administrátora pražského arcibiskupství. Přítomni byli také mistr Štěpán, děkan kapituly u Všech Svatých, veřejný notář Petr, děkan Frenclín, kanovníci Zdislav a Frána, kromě samotného Jana Heřmana Královce a několika svědků.

Nejjednodušší zjištění se nám naskytuje hned na prvních rádcích listiny. Tam se totiž praví, že půjde o výjasnění sporných otázek mezi děkanem kaple „svaté Marie na Karlštejně“ a kanovníky „řečené kaple“. Text vypočítává pak jejich jména. Byly to tyto duchovní osoby: Zdislav, Frána, Jiří řeč. Řebřík, Prokop, Ondřej, Vavřinec, Martin řeč. Quisula, Jan řeč. Bastin, Jan řeč. Zajíček, Václav řeč. Kalivoda a Václav Slanský. Jde tedy o jedenáct kanovníků, s děkanem dvanáct. Dnes se neví, zda

Karel IV. skutečně fundoval, kromě známých čtyř prebend, ještě ostatní, nebo zda kanovnická místa byla založena jinak. Jisto je, že kapitula měla na počátku patnáctého století ne deset, ale dvanáct členů a že dík tomuto počtu po několik desítek let se skutečně plnila vůle zakladatele Otce vlasti důstojně, ba snad důstojněji než měl sám fundátor původně v úmyslu.

Sporné strany se smířily a dohodly se na celé řadě ustanovení, kterým daly formu písemného dokladu.

Slo především o zopakování a doplnění statut, které dal děkan Bencš (kol. r. 1391). Bylo v nich stanoveno, že se budou zachovávat, pokud neodporují právu. Co se v nich vyskytne nejasného nebo nesprávného, předloží se k autoritativnímu rozhodnutí ordinariovu, nebo jeho zástupci. Dále se určovalo, že všechny doklady, týkající se nadací, konfirmaci, privilegií, daných kapli Panny Marie, se mají uchovávat v dobře uzavřené skříni (archivu), od níž má klíč děkan nebo jeho zástupce a kanovníci.

V nastalých eventuálních sporech se nebudou ani děkan, ani kanovníci uchylovat před světský soud. Kapitula nebude zasedat v přítomnosti laiků, kteří by se mohli vlněšovat do jejich záležitostí a jsou proti kleru zaújati (sunt infesti clero!). Přestupek proti tomuto ustanovení se trestá ordinariem nebo jeho zástupcem. Kanovníci slibují, že za nepřítomnosti děkanovy nebo jeho zástupce nesvolají zasedání částečné kapituly, nezaváží se přísahou s výjimkou nutnosti a s vyloučením jakékoli lsti a podvodu.

Společné peníze se ukládají do společné pokladny (in scrinio communi reponantur), od níž má klíč děkan a kanovníci nebo jejich zástupci. Vydávají se jen se souhlasem obojí strany. Stejně jako archivní doklady se má uchovávat také kapitulní pečeť.

Děkan předloží účty kolem svátku sv. Jiří a kdyby svůj úřad opustil, tedy za dobu své působnosti; bez vědomí kanovníků nepůjčí ze sýpky obilí, od něhož mají klíč také kanovníci. Při přijímání a vydávání obilí bude přítomen děkanův zástupce. O stavu obilních zásob není děkan povinen podávat kanovníkům zprávu.

Protože děkan přejímá odpovědnost za časné opatření kanovníků pokud se týče obstarávání paliva, vaření piva, pečení chleba a starosti s obilím, je zproštěn povinnosti v chóru. Také je rozumno, aby mu byla od ostatních kanovníků vzdávána úcta jako prelátovi.

Ukazovati ostatky a poučovati o nich návštěvníky hradu a jeho svatyní přísluší děkanovi, má-li k tomu schopnosti. Jinak může děkan tuto funkci postoupiti vhodnému kanovníkovi.

Vedoucí liturgie v určitém (hebdomadář) týdnu oznamí svátky v kapli sv. Mikuláše nebo Panny Marie. V přítomnosti hostí tak učiní v kapli Panny Marie pro větší úctu k bohoslužbám a ne v kapli sv. Mikuláše. Kdo z kanovníků je schopen ke kázání, ať káže hojně, „nic po horšlivého, co by spíše škodilo a co by spíše bořilo než stavělo....“, s tou podmírkou, aby řec příliš neprodlužoval a nerušil tak děkana a kanovníky v jejich bohoslužbách. Kapitulárové jsou povinni obstarávati podle starobylych zvyklostí také bohoslužby v kapli sv. Palmácia položené mimo hrad.

Každý kanovník může požádati děkana o čtrnáctidenní dovolenou v diecézi, mimo ni, jednoměsíční, podle nutnosti i delší. V tom případě o tom uvědomí děkana i kanovníky a postará se o zástupce tak, aby netrpěly jeho povinnosti. V každém případě neměl klesnouti počet kanovníků v chóru pod osm oficiantů hlavně za přítomnosti knížat nebo jejich hostí, aby tím netrpěla bohoslužba a děkan s kanovníky nebyli káráni.

Výroční bohoslužby, vigilie a zádušní mše se budou slaviti přesně, aniž by utrpěla mše, nešpory a kompletář běžného dne. Hlavně se zachová přesnost ve výroční bohoslužbě blažené památky „pana Karla, císaře“. Kdo z kapitulářů bez příčiny zanedbá chórovou povinnost, propadá obvyklému trestu. Je-li někdo nepřítomen v záležitosti kapituly — a je-li to děkan, přibere s sebou jednoho z kanovníků — nebudiž trestán. V tom případě se cestně hradí ze společných prostředků. Děkan pak ustanoví místo sebe v kapitule zástupce, aby jeho nepřítomnosti — hlavně o větších svátcích — liturgie v ničem

II.

neutrpěla. Nikdo z kanovníků neodmítne zastupovat ne-přítomného děkana v jeho církevních povinnostech.

Přestupky, kterých by se kanovníci dopustili v chóru nebo mimo chór, děkan pokárá podle velikosti viny se vši mírností, ale bratrsky, bud' sám, nebo v přítomnosti kanovníků podle potřeby. Za trest může přestupníkovi zabránit na několik dní v přístupu do kaple, vyloučit ho z účasti na společném stole, nebo mu zadřžet podle velikosti viny požitky. Nepolepšitelný měl být oznámen zástupci ordinaria a potrestán na výstrahu ostatním. Přísnější tresty se však mohly učíleti jen se souhlasem starších kanovníků. Znovu se doporučovalo až čtyřnásobné bratrské napomenutí děkanovo. Rozhodování o případných děkanových poklescích se přenechávalo ordinárii. Kdyby se však nějak prohřešil v lehčích případech proti kapitule, mohli jej kapitulárové sami napomenout a mu poradit.

V závěru společných ustanovení se znova ukládalo, aby kapitulárové děkana ctili jako svého preláta. Děkan se zase zavazoval jednat s kanovníky jako s bratry. Všechna tato ustanovení měla zůstat právním majetkem kapitulářů; zakazovalo se sdílet je laikům.

Statuta sepsaná svobodnou dohodou děkana s kapituláry obsahovala také přísežnou formuli pro děkana. V podstatě nově nastupující kanovník sliboval věrnost českému králi a jeho nástupcům, úctu a poslušnost děkanovi jako svému prelátu. Zavazoval se k naprosté diskretnosti ohledně kapitulních usnesení, přísahal, že bude chrániti, hájiti a podporovati prospěch kapituły, zachovávat rezidenci a šetřiti kapitulních statut. Po přísaze investoval děkan nového kanovníka slovy: „Já N., děkan na Karlštejně, autoritou Pána našeho Ježíše Krista, autoritou svatých apoštolů Petra a Pavla, autoritou královskou dosud neporušeně zachovanou a autoritou děkanátu mně danou, povolenou a poručenou uvádím Tě na kanovnické místo (smrtí nebo směnou uprzedněně) a to ve jménu Otce, Syna a Ducha sv. Předávám Ti je položením svého biretu na tvou hlavu.“

Všechny paragrafy dohodnutých stanov dala kapitula

napsat společným nákladem od veřejného notáře Petra Vandy z Louň a žádala je opatřit pečetí ordinaria nebo jeho zástupce. Obě strany se zavázaly zachovávat kapi- tulní regule pod pokutou 50 kop grošů. Svědkem jednání byl Simon ze Slaného, oltářník při oltáři Nejsv. Trojice v Pražském kostele, Ješek, správce kostela ve Pšově, Rupert z Přerova, kaplan krále Václava, Šimon z Hradce a jiní nejmenovaní. Listinu opatřil pečetí mistr Štěpán a Jan Královec, rozhodčí porovnání. Václav z Kourimě, generální vikář, schválil a potvrdil dokument, přivěsil naň svou pečeť téhož dne, kdy byl napsán (16).

Dokument je krásným dokladem o životnosti kapituly počátkem patnáctého stol. Při jeho četbě se vynořuje celá řada otázek, které není možno zatím spolehlivě zodpovědět. Založil Karel, jak sliboval, skutečně sám další kanovnické prebendy? Nebo byly založeny někým jiným? Kým a kdy? Jak byly nadány prebendy tolika kanovníků? Kde jsou doklady o těchto nadacích? Jak bylo možno, že v XVI. stol. není po pravidelné chórové povinnosti kapituly až na obnovovací listinu krále Vladislava z r. 1513 ani zmínky, i když presentace děkanů používají obratu charakteristického pro kapitulního děkana, nařizujíce nejen uvedení na děkanství a v prebendu, nýbrž i „do chóru a kapituly“ (17). Zatím však nám nezbývá než shrnout i trosky zpráv porůznu o kapitole a jednotlivých kapitulárech zachovaných. Pak bude snadnější obraz starobylého Karlova založení dokreslovat.

Kanovník Václav, není jist o zda Kalivoda nebo Slánský, neboť byli mezi kapituláry Václavové dva, opustil Karlštejn v roce dohody mezi děkanem a kapitulou a odesel na presentaci krále Václava do Borku, když tam zemřel plebán František, někdy před 3. únorem r. 1417 (18).

Teprve po třech letech následoval jeho příkladu Vavřinec, známý také z listiny z r. 1413, přijav místo při kostele v Předhradí v říjnu r. 1416 na presentaci Kuneše z Olbramovic (19). Kromě záznamu, že kanovník Václav se stal 20. dubna r. 1419 děkanem kapituly, máme další zprávu o kanovníkovi Janovi až z r. 1423. Ucházel se o faru v Neumětelích, nad níž měl podací právo Zdešlav

Tluksa z Buřenic, karlštejnský purkrabí, a dostal se nějak do sporu s Heřmanem z Hořovic. Rozhodčím výrokem mu probošt Tomáš z Dačic faru přiřkl s podmínkou, že zaplatí Heřmanovi 24 zl. uhers. ve dvou lhůtách (20).

V roce 1425 presentoval karlštejnský purkrabí kanovníka Hodislava na faru do Slap. Zda se Hodislav skutečně fary ujal, zůstává nejisté (21). V témže roce opustil kapitulu František z Plzně odchodem na faru v Počáplích (22).

Podle dosavadních znalostí možno souditi, že kapitula prožívala dobu rozkvětu před obnovou kapitulních stanov a krátce po ní po dobu, kdy hrad býval královským sídlem. Za bouřlivých událostí, které nastaly r. 1422, nebylo možno v klidu se scházeti v chóru a plnit povinnosti spojené s pravidelnou funkcí instituce tak vyloženě duchovního charakteru. Také pravidelné dávky do společné pokladnice, které při počtu dvanácti kapitulářů jistě nebyly nikdy nadmerné, jak patrně z častého odchodu kanovníků na průměrná beneficia, ustávaly až snad ustaly za panství purkrabí úplně. Vždyť se olupovaly i schrány posvátných ostatků a sám král Zikmund neváhal zastavovat nadační majetek kapituly. Třebaže máme asi dva doklady o jmenování kanovníků na beneficia ještě z r. 1425, jeví se celkem jasné, že soustavná činnost kapituly v tom rozsahu jak se líčí v r. 1413 ustala po prvním obležení hradu r. 1422, ne-li již po převezení říšských klešnotů do Norimberka r. 1420. Máme sice i po tomto datu zprávu o trvání kapituly i některých jejich členech, ale rozmachu prvních desíletí patnáctého stol. snad již nikdy nedosáhla (23).

V roce 1423 žil na Karlštejně jakýsi Václav de Ostrij (Ostrý), zaměstnávaje se uspořádáním rejstříku k lékařskému dílu De febribus. Snad i on byl z počtu současných kanovníků. Asi v téže době nebo krátce potom byl členem karlštejnské kapituly Štěpán Ringzhantl, plebán ve Znojmě (in Vetovia) zvaný z Police a snad totožný s pozdějším děkanem Štěpánem a po roce 1448 Jan Nezonův (24).

Ze záznamu o jednání s Václavem Petřínem ze Zbuzan r. 1456, jemuž děkan a kapitula postoupila části svého ma-

jetku za jisté poplatky, je znám, kromě děkana Václava z Alběnic, také kanovník Václav z Manětína (25).

Těžce se probouzela kapitula k životu skoro po stu letech, když král Vladislav dal r. 1513 děkanovi právo přijmouti dva kanovníky.

Tuto zajímavou listinu, kterou se kapitula, přesně po stu letech od své reorganisace v dobách největšího rozkvětu, znova přivádí na jeviště dějin, Teige v seznamu listin neuvedl. Král Vladislav v ní krásnými slovy opakuje zjištění, že kapitula měla kdysi dvanáct členů, „kteří chválu v noci i ve dne před časy Bohu Všemohoucímu a jeho Neporušené matce Panně Marii a tém svatým i světicím, kterýchžto těla velebná a svatosti ušlechtilé a znamenité na témž zámku našem Karlštejně jsou a chovají se, činili.“ V dalším král prohlašuje, že zásluhu o znovuzřízení kapituly má současný děkan Jan (ze Stradouně), který ho prosil „s velikou poctivostí, aby kaplu opatřil.“ Děkan snad pronesl i konkretní návrhy, v nichž líčil, jak si představoval oživení kapituly.

Prosil, aby „mohl dva kněží kanovníky, jednoho korála a pachole k sobě přijíti a v kaple jmenované, aby tím chtivěji a pilněji Bohu a tém svátostem služby Boží vedli.“ Vladislav žádostí vyhověl, ale povinnosti této miniaturní kapituly oproti minulosti zredukoval žádaje, aby tři kněží sloužili denně jednu mše zpívanou a druhou čtenou. V sobotu, neděli a každý svátek „v tomto království českém od kostela a arcibiskupství pražského od starodávna ustanovené nešpory zpívat budou a na úroční svátky a hody i také Panny Marie jitřně tři lekci plnit.“ Chudíkou sustentaci motivoval těmito naivně milými slovy: „Poněvadž práce bez mzdy daremně nevzácná by byla Pánu Bohu i lidem, tuto milost děkanovi a tém kanovníkům, korálu i pacholeti za mzdu jich i práci dáváme a listem tímto na věčnost tvrdíme, že z komory naší mince na Horách Kutnách z důchodův našich a platův vselijkých..., každý teyden dvě kopě grošův českých na ten způsob dáváme, aby děkan ty peníze v ruce své bráti a děliti, každému kanovníku dvacet grošův bílých každý týden, a co zbude, to aby děkanové sobě brali, korá-

lovi a pacholeti, na čem by je smluvili, z toho dávali a platili.“ Přítomné i budoucí minemistry zavazovala listinu k vyplácení jmenované částky.

Když je jistó, že kutnohorská mince peníze vyplácela liknavě, nedivno, že bylo málo chuti stát se karlštejnským kanovníkem. Je ostatně známo, jak namáhavě sami děkanové bojovali o své hmožné zabezpečení (26). Leč i tak některý z děkanů, a k nim patří především děkan — metropolitní kanovníci, chovají na hradě nebo v jeho blízkosti kromě administrátora i více než dva kněze. Bezpečně je to známo o děkanovi Felixovi z Lindy, který na hradě vydržoval čtyři duchovní, z nichž některí byli nečeského původu, což při nedostatku katolického klérku v současné době nikterak nepřekvapuje (27). Jaká to však byla věrnost k tradicím a vůle zachovat přání Otce vlasti stůj co stůj, když Felix z Lindy jistě opatřoval náklad na kanovníky ze svých prostředků! Po Felixovi z Lindy (1574—1584) mizí jakákoli stopa po sebemenším sboru nebo kolegiu duchovních na hradě, který bychom mohli označiti jako kapitulu.

Reminiscence na někdejší slavnou královskou kapitulu, jejíž zbožné recitace a pěni žalmů naplněovalo v dobách jejího největšího rozkvětu počátkem XV. stol. posvátné hradní prostory, žila jen v kanovnickém titulu, který nejspíše děkanové poskytovali duchovním na farách svého patronátu. Na archivním dokumentu z roku 1624 se čte, že bezdědický farář Řehoř Columba Štýrský má titul „staršího kanovníka karlštejnského“, z čehož se dá usuzovati, že snad i jiní faráři byli nositeli tohoto titulu (28). 16. srpna r. 1675 žádal děkan František Ferd. Čedík mezi jiným, aby císař jmenoval aspoň tři titulární karlštejnské kanovníky. Se svou zasílal i jejich stručnou žádost, v níž vyjadřovali přesvědčení, že jejich jmenováním nabude královská kaple někdejšího rozkvětu. O čestné místo v karlštejnské kapitule žádali tehdy Jiří Konrád Gennelius, bývalý provisor arcib. semináře a dlouholetý děkan v Sedlčanech, Jindřich Pecháček, děkan v Hořovicích a Adam Fr. Turek, farář v Bezdědicích. V únoru příštího roku postoupil císař Leopold otázku jmenování titulárních

kanovníků místodržícím ke znaleckému posouzení. O dalším osudu takto plánované čtyřčlenné kapituly není zpráv⁽²⁹⁾. Za Václava Emericha Vojty, který děkanství vybojoval v pravém slova smyslu veliké svobody, byla podle všeho také snaha obnovit funkci kapituly. Visitátor, generální vikář Martini, o ní s Vojtou rozmlouval r. 1734. Vojta tvrdil, že budou na hradě kanovníci ozdobení mitem, které prý „jeho předchůdce Čedík nazýval infułami.“ Hradní správa prý dala již hledat místo, kde se tito kanovníci usídlí. Visitační protokol uvádí také názor současného bezděnického faráře Krause, podle něhož tito kanovníci nebudou sídelní, nýbrž jen titulární. Energický děkan Vojta tedy pomýšlel na obnovení kapituly ještě v první polovině XVIII. stol. ⁽³⁰⁾.

Doufejme, že význačná karolínská jubilea, jimž spěje osvobozený český národ vstříc, podniknou něco na záchranu a oživení instituce, která v dobách daleko menší početnosti a živnosti národního kolektiva dovedla existovat a za podpory panovníků plnila své vznešené pově v neposlední řadě vroucí zbožnosti a hlubokou vírou.

II.

Z DĚJIN

KARLŠTEJNSKÉHO DĚKANSTVÍ DO KONCE XV. STOLETÍ

Jako jiná založení (katedrála svatovítská [21. XI. 1344], klášter na Slovanech [21. XI. 1347], na Slupi [24. III. 1360] a j.), tak i zakladací listina karlštejnského děkanství a kapituly podává svědectví o hluboce věřícím, zbožném a vlasteneckém duchu Otce vlasti Karla IV.

Od r. 1488 purkrabí, z panského a druhý z rytířského stavu a řada manů karlštejnských chránili říšské kněžny, pro něž panovník vybudoval tvrdý hrad Karlštejn. Podobně děkan a kapitula měli tvořit ustavičnou čestnou stráž nejen také říšským klenotům, nýbrž i „svátostem“, t. j. reliktům, které Karel s povolením papeže získal a které měly být na jednom místě uctivě uloženy ⁽¹⁾.

Základní kámen k tomuto nejpřednějšímu českému hradu, jehož ideovým tvůrcem podle soudu znalců i v kompozici byl Karel IV., položil a posvětil v nepřítomnosti Karlově 10. června 1348 arcibiskup Arnošt z Pardubic. Snad současně se založením Karlštejna, jemuž, jak praví kronikář, se v nádheře stavitelského díla nenašlo nic podobného na celém světě, a za jeho stavby, pomýšlel Karel na zřízení kapituly a děkanství.

Dávno před dostavěním hradu byly dopraveny klenoty s velikou slávou do Prahy a přijaty 21. března r. 1350 duchovenstvem v čele s pražským arcibiskupem za veliké účasti lidu. Průvod se ubíral přes celou Prahu na Vyše-

hrad, kde klenoty ponechány přes velikonoce. Pak je arcibiskup uložil ve svatováclavské kapli. Jakmile přišla zpráva, že je Karlštejn dostavěn, byly klenoty spolu s ostatními relikviami uloženy tam. Každoročně byly však převáženy do Prahy a v pátek po neděli provodní v kapli Božího Těla na dnešním Karlově náměstí lidu, sešlému z celého království vždy ve velikém počtu, k veřejnému uctění vystavovány⁽²⁾. O mimořádné účasti lidu na tomto nábožensko-národním svátku svědčí založení zvláštního hřbitova s kaplí Všech svatých při nedalekém kostele sv. Štěpána, na němž byli pochováváni poutníci, přišli k pražskému svátku vystavení ostatků a v Praze zemřeli⁽³⁾.

Zdá se, že Karel IV. sledoval nedočkavě dokončení stavby hradu. V roce 1350 byla některá část jeho tak dalece schopna obývání, že tam panovník mohl se svým průvodem přebývat. Stalo se tak 16. června téhož roku před odjezdem do Norimberka přes Žebrák (kde 17. června obědval), Plzeň a Sulzbach⁽⁴⁾.

Konečně byla jedna z nejvelkolepějších stavebních památek Karlových — Karlštejn — dokončena. 27. března r. 1357 se Karel osobně dostavil ke slavnostnímu vysvěcení novostavby, vrátil se nedlouho před tím do Čech⁽⁵⁾. Téhož dne byla datována zakládací listina děkanství a kolegiální kapituly zprvu také pětičlenné⁽⁶⁾.

V ní se zračí cely, vroucí zbožnosti proniknutý duch panovníkův. V obsáhlém úvodu listiny apostrofuje nadšenými slovy tajemství utrpení Páně a nástroje, které nesměly mučednickou smrt Kristovu.... „Ó přeslavny hřebce..... ó úctyhodná houbo..... ó skvělé v Spasitelův bok vetknuté kopí, jímž vyprýštily přebohaté našeho vykoupení a našeho znovuzrození spasné svátosti...“ Z veliké úcty k utrpení Páně a z úcty k mučitelským nástrojům, jsa veden touhou, aby v „našem království českém památna sv. kříže, nejsvětějších pěti ran, hřebu, houby, kopí.... konala se slavněji a zbožněji ke cti věčné Trojice“, založil na hradě Karlštejně dvě kaple, jednu ke cti Utřpení Páně a jeho nástrojů (dnes zvanou sv. Kříže) a druhou menší ke cti Panny a Rodičky Boží Marie⁽⁷⁾. V těchto kaplích „a též v kapli sv. Mikuláše,

kterou jsme tam již dávno zřídili“, se měly z jeho rozhodnutí, za souhlasu Arnoštova a zástupců pražské kapituly obětovati služby Boží „po všechny časy“. Tuto důstojnou službu na místě státně i nábožensky posvátném vložil do rukou zvláštního, zatím pětičlenného, sboru duchovních — kanovníků. „Zatímne jsme uznali za dobré založit pět obročí kněžských a kanovnických pro pět kanovníků kněží, kteří budou v těchto kaplích obětovati bohoslužby rádem vyznačeným.“ Z oněch kněží jeden starší bude děkanem. Jemu se ostatní čtyři podřídí v tom, kdy a jak se budou slavit bohoslužby. „Presentaci čili podací právo k děkanství a k témtoto prebendám“, prohlašuje slavnostně zakládací listina, „navždy vyhrazujeme sobě a svým nástupcům, králům českým“. V dalším stanoví: „Chceme tomu, aby pro tato obročí byli presentováni jen kněží“. S děkanstvím nebo s obročím (kanovnickým) nesměli jiného církevního úřadu užívat a byli povinni zachovávat přísnou residenci. Karel měl pevný úmysl zřídit ještě další kanonikáty a proto určoval, že všechna v listině vytčená opatření mají platnost i pro budoucí kanovníky, jichž počet chtěl později doplnit na deset. Podací právo ke kanonikátům měl děkan.

Služba na posvátném hradě byla kanovníkům ve vši stručnosti určena takto: Okolo východu slunce se sejdou v kapli Panny Marie ke zbožné recitaci kanonických hodinek, oděni v superpelice, kanovnické mitry a rozdeleni v chóry. Recitovati se bude s náležitými přestávkami a šetřením středu ve verších také večer v určenou hodinu bez zpěvu, „dokud s pomocí Boží jimi (kanovníky) nevyplníme počet desíti osob“. Až se tohoto zamýšleného počtu dosáhne, budou kanovníci povinni ve zmíněné kapli Panny Marie anebo v kapli sv. Mikuláše jednotlivé hodinky zpívati uctivě a zřetelně.

Denně — podle významu svátků nebo potřeby — budou sloužiti mše sv. v kapli Panny Marie, druhou v kapli sv. Mikuláše a třetí ve filiálním kostele (sv. Palmacia). O nedělích a zasvěcených svátcích (listina je všechny uvádí a jsou to, kromě svátků Páně a Panny Marie, svátek sv. andělů, Jana Křtitele, apoštola, zemských patronů

a posvěcení chrámu), budou v kapli Panny Marie „nebo kdyby někomu z nich náhodou byla nepřístupná“, v kapli sv. Mikuláše, mši toho dne, jakož i první a druhé nešpory zpívat podle not.

V jedné z oněch kaplí se uloží Nejsvětější svátost a svátost posledního pomazání (oleje nemocných) pro potřebu věřících, ve dni prosebné se kapitulárové pomodlitie s obvyklými průvody a ve všech liturgických úkonech jim bude směrodatný obřad a předpisy Pražského kostela.

„Protože by nebylo slušno, aby neklidil také časnovou odměnu, kdo rozsévá duchovní dobro,“ zakladatel pamatoval na děkana a kanovníky přiřčením určitých požitků. „Ve jménu Kristově“ jim věnoval desátky ze všech důchodů příslušných ke hradu Karlštejn z měst, vesnic i z jiných věcí, jak na penězích, tak na obilí. Stalo se tak s tím omezením, že, kdyby se podařilo v budoucnu karlštejnské důchody rozmnožiti, nerozmnoži se příjmy kapituly, kdyby však se hradní důchody umenšily, nesměl tím trpět desátek. Většími nebo menšími dávkami přispívala na kapitulu podle výslovného přání fundátorova tato místa poplatná karlštejnskému hradu: Beroun, Lodenice, Poučník, Třebáň, Hostomice, Čisovice, Kytín, Dobříč u Dušník, Milín, Dubenec, Dušníky (za Dobříši), Čím, Tetín, Slukovice, Chyňava, Vráž, Trubín, Zdice, Skoba (?), Hudlice, Sluštice.

Teprve 1. října r. 1357 potvrdil arcibiskup Arnošt tuto slavnostní fundaci Otce vlasti. Po stručném úvodu, v němž zjišťoval, že mu byla Karlova listina předložena „pravou pečetí na hedvábných nitích visící zapečetěná, celá a záchovalá, neporušená a v nižadné části nepokažená“, opankoval v celém znění její text. Ten „se všemi klausulemi a body“ svým listem schválil a s důrazem opakoval, že členy kapituly mohou být jen kněží bez jiné prebendy. Protože chtěl oceniti vedoucí postavení děkanovo v kapitule, věnoval mu „se svolením císaře a na jeho prosbu kapli hradu v Žebráce“ se všemi požitky, příjmy a důchody mocí tohoto listu na věky. Darování bylo však vázáno povinností přiděliti příslušnou částku knězi sloužící-

mu v kapli každodenně bohoslužby. V dalších řádcích arcibiskup sám stanovil, že tomuto oltářníkovi má v odměnu připadnout „oběť s oltáře samého, ať je jakákoli“ a pět kop gr. pražských. Jakou úctu kapli sv. Kříže, v niž se uchovávaly vzácné památky na umučení Páně, prokazoval Arnošt, vidno ze závěrečných ustanovení jeho stvrzovací listiny. Jí povoloval celebrovati na jejím oltáři, kromě členů kapituly, jen „arcibiskupům a biskupům, majícím právo biskupských odznaků“ (8).

V příštím roce 1358 se dostalo také kapli sv. Palmacia, kterou dal Karel r. 1351 vystavěti na úpatí vrchu Javorky pro ostatky stejnojmenného světce, přinesené z Trevíru, nadace od Karlova bratra Jana Jindřicha. Tento vévoda korutanský věnoval kapli, dnes farnímu kostelu v Budňanech, Lhotku Žebrákovu, snad u Bělé. Na daru ulpívala povinnost sloužiti denně mši sv. v kapli sv. Palmacia. Bohoslužbu měl opatřiti děkan osobně nebo svým zástupcem. Karel IV. listinou datovanou současně, t. j. 3. září r. 1358, disposici svého bratra potvrdil (9).

Dosud uvedené listiny vypočítávají čtyři svatyně, které jsou v skutečném nebo v logickém obvodu hradu Karlštejna. Nejdříve jmenují kapli Panny Marie. Nalézá se v druhém poschodi hradní budovy stojící mezi císařským palácem a mohutným donjonem. Budova je opatřena dřevěným podsebitím a strmou, břidlicí krytou střechou, nad níž se tyčí štíhlá sanktusová vížka. Při této kapli založil vlastně Karel IV. kapitulu. Její stěny byly ozdobeny starobylymi malbami s náměty z apokalypsy, jež vyvrcholily oslavou Matky Boží. Jejich autorem je snad neznámý český mistr nebo Mikuláš Wurmser ze Strasburku; strop jest trámový.

Z této kaple se vcházelо do svatyňky v dosavadním průběhu pojednání dosud nejmenované, totiž do malé kaple sv. Kateřiny. Svatynku Karel zasvětil k titulu sv. Kateřiny, již vděčil za vítězství a záchranu svého života pod hradem San Felice v Italií. Sám o bitvě tehdy psal: „Byli jsme skoro přemoženi a oř, na kterém jsme seděli, také byl zabit“. V ní prodléval zbožný panovník při svých soukromých pobožnostech nejradiji. Proto se nazývala také

kaplí císařskou. Svatynka je úměrně svému titulu vyzdobena. Její stěny jsou obloženy hlazenými polodrahokamy (1132 kusů), gotické žebrové klenutí se sbíhá v jejím svorníku. Mezi polodrahokamy se nachází také vzácná antická kamej, která v pohledu proti světlu prosvítá prorváným křížem. Jde o chalcedon, který snad Karel získal ve Francii. Dvě gotická okna kdysi vyplňená originálními barevnými vitrážemi jí zdobí potřebného osvětlení. Středem kaple je malá zděná oltářní mensa posázená drahokamy a ozdobená místo antependia cennou malbou představující Ukřižování Páně. Nad oltářem se spatřuje obraz Panny Marie, sedící na trůně s Ježíškem na klíně, s klečícím Karlem IV. po jedné a jeho manželkou, pravděpodobně Annou Svídnickou, po druhé straně. Lineární pojetí malby, primitivní perspektiva i chápání celého výjevu prozrazují domácího mistra, který se však v mnohem dovedl značně přiblížit k soudobým italským pracím. Proto ji některí připisovali Tomáši z Modenný.

V mohutné hradní věži (donjon) je situována ve druhém patře nejskvostnější svatyně karlštejnská, kaple sv. Kříže, v níž se chovaly ve výklenku za oltářem říšské korunovační klenoty, ostatky svatých, zemská privilegia a jiné drahocenné předměty. (Částečka sv. Kříže, hřeb, jímž Kristus Pán na kříž přibit, část kopi a houba.) K prostor čtverými dveřmi, z nichž troje byly pobity železem a zamýkaly se devatenácti zámky, jež otvírali zvláštní přísvatyni, je ozdobeno výjevy z Karlových oblibených legendy o sv. Václavu a sv. Lidmile. Dnešní malby jsou jen neumělou kopíí původních fresek, které byly až na malé výjimky zničeny. Kaple zaujímá celé patro a je sklenuta dvěma křížovými žebrovými klenbami. Má tři veliká, kružbami ozdobená okna, která propouštěla původně jen sporé světlo průsvitnými tenkými destičkami drahokamů zasazených do pozlaceného olova, a je rozdělena vysokou tepanou klenbou. Horejší část stěn je vyplňena až ke klenbě obrazy mistra Theodoricha, malovanými na lipo-

vých deskách. Klenba kaple představuje oblohu se sluncem, měsícem a tisíci hvězd. Hvězdy dnes tvoří pouhá vypouklá skla na své základně postříbřená a do klenební omítky zachycená pryskyřicí. Tak lacinými imitacemi nahradila restaurace původní dávno zcizené ryzí zlato slunce a stříbro měsíce. V zadní polovici kaple za zmíněnou velikou mříží jest při severní stěně oltářní stůl a nad ním hluboký výklenek ve zdi uzavřený zlacenou mříží. V tomto výklenku bylo jako báječný posvátný grál chováno to nejvzácnější v celém císařství Karlově, totiž: říšská koruna, žezlo a jablko, svaté ostatky, zejména části sv. Kříže a hřeb z něho. Kolem zdí kaple je rozestaveno 14 truhel, v nichž bývala uložena říšská a zemská privilegia a jiné důležité archiválie.

V císařském paláci, rozkládajícím se na jihovýchodní straně hradu, se nalézá v prvním poschodi při veliké rytířské síni polokruhovité zakončená kaple sv. Mikuláše. Víme o ní, že za panování purkrabího Jana z Vchynic a na Zásmukách v II. pol. XVI. stol., který ve zpustlých sálech paláce pěstoval jestřáby a koroptve, byla i kaple sv. Mikuláše na spadnutí a její krov udržovala před zřícením jen dubová vížka, zvoníčka. Kaple opravena r. 1593 za purkrabího Jáchyma Novohradského z Kolovrat, při čemž až na malé zbytky zničena její fresková výzdoba. Celkové tehdejší stavební úpravy měly svou vysokou úroveň, kterou zaručovalo jméno stavitele Oldřicha Avostalise de Salla. Jak zpravuje Balbín, byla kaple sv. Mikuláše pro mnohá vidění u obyvatel ve veliké úctě. Tato okolnost přiměla správu hradu také k tomu, že r. 1761 dala na rozkaz císařovny svatynku rozšířit o hostinský pokoj v západním směru, r. 1841 se dočkala dalšího rozšíření. Takto uzpůsobená svatyně byla 18. května r. 1844 slavnými bohoslužbami propůjčena liturgickému používání s přestávkami až do r. 1890.

Kaple sv. Palmácia stála vlastně již mimo samotný hrad. Není však pochyby o tom, že z vůle panovníka, jak se projevuje v době jejího založení i přímým určením jejím k bohoslužebné funkci, vyjádřeným v zakládací listině kapituly (mluví se o ní jako o kostele filiálním!), lo-

gicky souvisí co nejúžeji s ostatními posvátnými hradními prostorami (11).

Z života, práce, úspěchů a nezdarů prvního karlštejnského děkana Kuneše nevíme nic. Byl ustanoven hned po zřízení děkanství a pobyl ve svém čestném úřadě jen dva roky. R. 1359 se stal farářem na Tetíně po smrti plebána Mikuláše 20. února. Po jeho smrti r. 1387 daroval král Václav podací právo tetínského kostela karlštejnské kapitule, která ho používala většinou ve prospěch svých kolegiátů, takže tetínským farářem býval karlštejnský kanovník (12).

Rušnější činnost se zdá vykazovat Litold (16. března 1359-79). Za dvacet let svého působení na Karlštejně měl zajisté příležitost častěji se stýkat s Karlem IV., jemuž po čas jeho pobytu na hradě sloužil co dvorní kaplan. Při jednáních na Karlštejně, kterých se účastnily v záležitostech státních i společenských rozmanité delegace, poznal nejednu vynikající současnou osobnost. Takovou byl na př. Fridericus Stromayri z Norimberka nebo Bertrand de Macello, výběrčí papežského desátku, postoupeného na jeden rok papežem Karlu IV. Asi v roce 1367 dlel Bertrand s družinou Karla IV. na Karlštejně, který v jednom ze svých listů nazývá „nobile castrum Carlesthayn“ (13). Děkan Litold, který pravděpodobně spravoval svůj úřad déle než dvacet let, přilnul k založení Karlovu celou duši. Svou přichylnost a starost o jeho zabezpečení pro budoucnost prokázal značným odkazem určeným karlštejnským kanovníkům r. 1379. Tímto darováním připadla kapitule louka, vinice a tůň na Berounce. Ještě v roce 1761 přiznává děkanství jako skutečný užitek příjem z tohoto odkazu, kterým byl percipient zavázán sloužit ročně 4 mše sv. za duši dárce, někdejšího děkana Litolda. K užitku výslovně jen děkanovu daroval Litold 3. října r. 1380 dvě menší stavění, 24 gr. úroku z lázně a 15 gr. z domu jahodovou prodat. Zavazoval zato děkany ke stálé vzpořínce za svou duši způsobem, který se jim bude zdát nejhodnějším (14). Službu dvorního kaplana, ovšem bez formálního titulu, měl Litold příležitost osvědčiti i Václava

vu IV., který stejně rád a snad častěji na Karlštejně přebýval než Otec vlasti (15).

Milost kardinála Pilea, již udělil kostelu sv. Palmácia „na Karlštejně“ odpustky, získávané na pevně stanovené svátky, přjal nejspíše děkan Bedřich. Odpustky kardinál poskytl svatyni na přímluvu české královny Jany, která prý k ní chovala zvláštní úctu, současně s toutéž milostí určenou kostelu sv. Václava „před městem Písek“ (16). V době děkana Bedřicha (1380-7?) meškal panovník v osudových fázích českých dějin před husitskými válkami často na hradě. Děkan i členové kapituly býval pak, jak se ještě ukáže, svědky i dramaticky podbarvených situací, jako bylo ku př. zadržení samotného arcibiskupa na Karlštejně v trest za jakési násili, jehož se dopustili arcibiskupovi úředníci na královu milci a maršálku Janu Čuchovi ze Zásady, když zbořili jeho jez. Tehdy rovášněný král maršálkovi poručil, aby pleněním arcibiskupova zboží hledal náhrady za své škody (17).

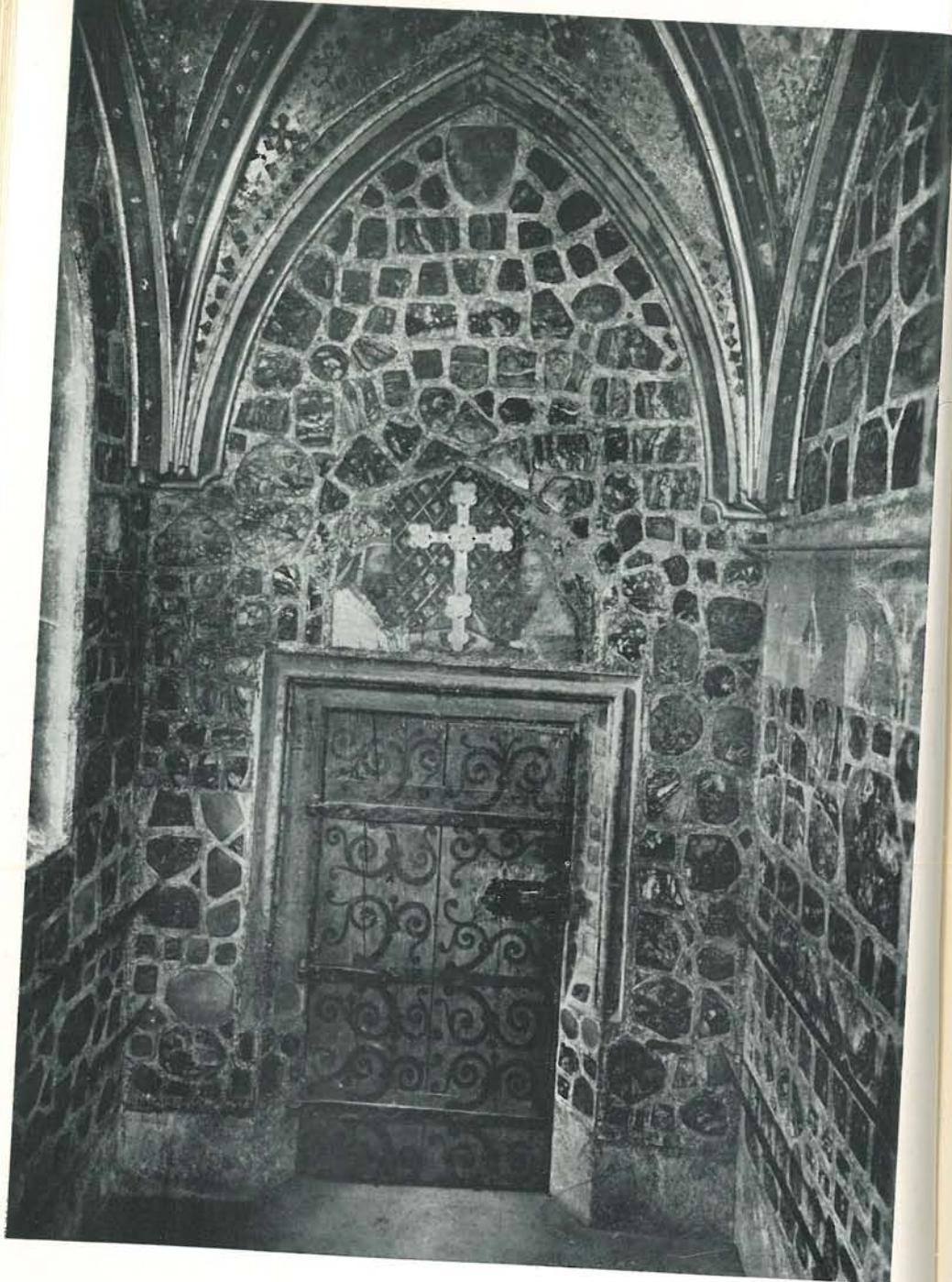
Kapitule byl Václav IV. nakloněn podle disposice, kterou jí věnoval 17. července r. 1386 kostel sv. Lidmily na Tetíně. V darovacím listě vzpomínal na dobrodiní, jež mu Bůh poskytl, na starostlivost svého otce o Karlštejn a svátosti na něm uchovávané tak příkladně. Potom uznal „vůni dobré pověsti“, které se těší ctihonidlný děkan a kanovníci „královské kaple na Karlštejně“. Chtěje, aby ještě zvýšili úctu k relikviím na hradě opatovaným, dal jim „podací právo, presentaci i všechny ostatní disposice právní nebo majetkové“ nad farním kostelem na Tetíně, jehož patronátní právo patřilo českým králům. Právo to nebylo přiznáno jen děkanovi, nýbrž všem členům kapituly společně, „děkanovi, kanovníkům a kolegiu“. Arcibiskup Jan potvrdil darování 4. května roku 1387 skoro po roce, zvláště zdůrazňuje, že Václav IV. je učinil „z pouhé štědrosti“ (18). Následujícího roku 1387 přidal Václav IV. ke svému daru skoro týmž slovy běžného kancelářského formuláře farní kostel v Mořině dokládaje, jako při věnování tetínského kostela, že správcem každého z těchto obročí může být i některý ze samotných karlštejnských kanovníků, jak se později skutečně stávalo (19).

Sami kanovníci také polepšovali svým nástupečům darováními výnos prebendy. Kanovník Antonín „potřebný a chudý Kristův“, nalézající se v úzkostech nemoci a stáří „z mála“ věnoval 2. listopadu r. 1389 „na odpuštění svých hříchů“ úrok jedné hřivny v Měřanech. Kapitula sama pak rozhodla, že za duši fundátora bude obětováno 13 mší a stejně tolik vigilií v oktávě sv. Jiří i v oktávě sv. Havla (20). Ještě téhož roku přidal kanovník Antonín, „pozoruje, že jeho dny se v krátku naplní“, k nadaci další úrok 56 grošů ve vsi Dobříči, žádaje ve prospěch spásy své duše dvojí vigilií a zpívanou mši po svátku Nejsvětější Trojice a po sv. Havlu. Jeho příkladu následoval kanovník Jiljí a daroval kapitulárum úrok 28 a $\frac{1}{2}$ groše v nejmenované vesnici, snad také v Dobříči, požaduje za odkaz vigilie a mši sv. na svátek Pěti bratří (21).

O děkanovi Benešovi (1387-1391) víme jen tolik, že na Karlštejně býval ještě kol roku 1391 († 1405). Po tomto roce čestný úřad opustil a uvádí se jako farář na Ořechu (22). Starý inventář svatovítského chrámu z r. 1387 jmenuje mezi věcmi, jsoucími v majetku kostela, kápi karlštejnského děkana Beneše. Tím je kromě údaje konfirmačních knih zachyceno nejjazší datum Benešova působení na Karlštejně. Pro posouzení výhodnosti děkanáského postavení je příznačné, že Beneš směnil své místo 1. září r. 1391 s ořešským farářem Hánou, který po něm nastoupil na Karlštejně (23).

Také působení děkana Jana (Hány) (1391-96), který býval jako správce kostela v Ořechu současně i oltářníkem pražského kostela Panny Marie na Louži, kteréžto oltářnické také postoupil odcházejícímu děkanovi Benešovi, je těžko nějak charakterisovat. Hána měl nějaký spor s karlštejnskými kanovníky, jichž jménem s ním o smíru jednal kanovník Martin v červnu r. 1393 (24). Snad po pěti letech odešel Hána z Karlštejna a uplatňoval se v Praze jako oltářník v kostele Panny Marie před Týnem do r. 1412 (25). Možná, že příčinou tohoto častého střídání děkanů byla vášnivá povaha Václava IV., jak o ní z všeobecných dějin máme dosti zpráv. Také Karlštejnští měli příležitost se o jeho vznětlivosti přesvědčiti. Vždyť

IV.

v roce 1384 dal král Václav IV., jak již vypomenuto, na hradě uvěznit arcibiskupa Jana z Jenštejna, čímž byl vlastně zahájen spor mezi králem a Církví, jenž ve svém průběhu je znamenán i mučednickou smrtí sv. Jana Nepomuckého. Dva roky po tomto násilném aktu zemřela na hradě královna Johanka, byvší prý zadávěna chrtem svého královského chotě. V roce 1397 byli dokonce v posvátných hradních prostorách zavražděni vrahové z panských řad čtyři z královských dvořanů. Pod záštitou lehkovážného panovníka se pořádal r. 1412 na Karlštejně hodokvas naprostě nepatřící do prostředí významem a určením tak vážného, při němž druhá manželka Václavova tančila s cizáckým velmožem a královým hostem, štýrským knížetem Arnoštem, na stole. Všechno ilustrace, které nám povahové vlastnosti Václavovy dokreslují do portrétu spíše pochmurného než velebného. Chápeme, že pod takovým králem nebylo děkanům lehko sloužiti.

Nicméně svou dobrosrdečnost dosvědčil Václav IV. novým darováním kapitule r. 1396. Tehdy jí odevzdal podací právo s ostatními právními a majetkovými výsadami nad kostelem sv. Mikuláše na Menším městě Pražském. Důvodem k tamuto rozhodnutí bylo zase zjištění příkladného života členů kapituly, o nichž „nebylo třeba získávati svědeckví vnějších“, když mu byla známa jejich šlechetnost, zásluhy, etnosti a vytrvalá zbožnost, kterou uctívali „vznešený poklad“, ostatky a říšské klenoty. Není jistó, zda kapitula skutečně užívala svého práva. Vědomí tohoto vlastnictví bylo však děkanství živé ještě počátkem XVII. stol., když se o ně ucházel děkan Rninger (28).

Protože děkanové Mikuláš, Jindřich a Adam (1396-7) se velmi rychle — snad v několika měsících — v kapitule vyštrídali, je sporné, za kterého z nich obhátil král Václav IV. děkanství kolaturou farního kostela v Berouně. List, jímž darování uskutečnil, je koncipován stejně jako darování předchozí a také motivy souhlasí. Pokud a jak dlouho tohoto práva kapitula užívala, je neznámo. Nastávající bouřlivá desítiletí znemožnila všechnu právní praxi. Koncem XVI. a počátkem XVII. stol. si obsazuje městská rada berounská, ostatně většinou ne-

katolická, faru svými kněžími, když si tuto zvyklost osvojila hned po dobytí města Žižkovými vojsky 1. dubna r. 1421. Nemělo tedy darování berounské kolatury kapitule vlastně praktického významu. O děkanovi Adamovi, který se také nazývá farářem v Počedělicích, víme, že mu dluhoval Habard z Vlčí Hory sezením na Štědríku 6 kop. Zápis o jednání je potud zajímavý, že ho nazývá „proboštem“ na Karlštejně. S týmž titulem se uvádí jako svědek smíru mezi cerhovickým farářem Jindřichem a Benešem ze Záluží (27).

Jméno děkana Jindřicha se vyskytuje ještě v roce 1398, aniž by bylo jisté, zda se jedná o osobu totožnou s knězem již dříve jmenovaným. Za něho dokonal Václav IV. řadu svých nadací ve prospěch děkanství věnováním farního kostela v Bezdědicích, nad nímž má karlštejnský děkan patronátní právo podnes (28). Děkan Jindřich opustil Karlštejn, získav místo faráře u kostela svaté Markety v Chomli snad koncem roku 1398 (29). Také o následujících děkanech nevíme nic. Konfirmační knihy podávají jen přibližná vymezení doby jejich působení na Karlštejně. Jan (1398-1400); Jakub (1400-4), bývalý plebán v Maloticích, které po něm ujal jeho předchůdce na Karlštejně Jan v listopadu r. 1400; Mikuláš (1404-5) přišel z Radyčevse výměnou s děkanem Jakešem v říjnu r. 1404 a zůstal do 27. května r. 1405, kdy za děkanství směnil faru v Tmáni s Oldřichem; Oldřich (1405-6); Mořic (1407). Tento poslední se také odebral na pouhou faru do Libčic, kde vytrval čtyři roky (30). Po krátkém působení navrátilivšího se Oldřicha setkáváme se s duchovním, který zanechal ve svém úřadě v dějinách trvalejší zmínky. Jest to Frenclín z Lípy (1407-1418), kdysi plebán v Lestkově, který také po řadě děkanů vytrval ve službě „svátostí“ dobu překračující jedno desítiletí. Měl podle všeho významnější knihovnu, neboť si od něho Krištof, klerik z Ústí nad Lužnicí, vypůjčil r. 1408 sbírku kázání (exemplar de tempore) k opsání. Krištof před kárnnou komisí slíbil, že knihu pod trestem exkomunikace do určité doby vrátí (31). V roce 1411 projednával Frenclín za kapitulu nějaký spor hospodářského

rázu s Jiříkem Tobolkou ze Lhoty. Král Václav postoupil jeho řešení berounskému faráři Jakubovi z Dubé a Janu z Lestkova purkrabí žebráckému (32). Vzácné předměty uložené na hradě byly rozmnожeny v květnu r. 1411 o svatovítský poklad, který z králova rozkazu převezl karlštejnský purkrabí Kuneš z Olbramovic 7. května na na Karlštejn (33). Na počátku husitských bouří se stal hrad pokladnicí nejen kulturních hodnot, nýbrž i velikého pokladu peněžitého, pozůstalého po králi Václavovi. V roce 1419 zavil Zikmund Janka z Miličína purkrabského úřadu, protože se připojil k husitům a na jeho místo jmenoval Zdislava Tluksu z Buřenic. Ten hospodařil zle s knihami zbraslavských cisterciáků, kteří z nich roku 1447 zachránili jen šestidílnou bibli a ještě za ni musili zaplatit výkupné 16 kop gr. pražských (34).

V roce 1418 směnil děkan Frenclín své místo s nástupcem, dosavadním farářem v Miroticích, Janem (1418-19) (35). Po Janovi se stal karlštejnským děkanem kanovník Václav 20. dubna 1419 (36). Po dobu třiceti let zůstalo pak toto čestné duchovní působiště patrně neobsazeno. Neví se, který z děkanů byl přítomen slavnostní korunovaci císaře Zikmunda na hradě pražském udělené arcibiskupem Konrádem z Vechty, ke kteréžto slavnosti byla koruna z Karlštejna zvláště do Prahy přivezena (37).

V roce 1420 byly na Karlštejn opět převezeny věci z pražského hradu a kapituly, jak dokazuje zachovalý jejich seznam (38). Slo celkem o 160 předmětů, z nichž některé byly znamenité váhy jako 13 tumbových reliquiářů, 9 soch světců s reliktiemi, 7 reliquiářů v podobě hlav, 7 relikví monstrancovitých, 34 kalichů, 23 biskupských a kanovnických berlí a j. Jenom mohutné zdi a strmé skály způsobily, že hrad odolal při naležité ostrážnosti obhájců a tak zachránil znamenitosti za svými zdmi chované před oblehateli, kteří k němu přirazili jednak r. 1421, při čemž poničili kostelík sv. Palmácia, a jednak 20. května r. 1422. Zdi je však neuchránily před nepřítelem vnitřním. Tluksa a po něm Mikuláš z Lidic mohli jen drancováním karlštejnských pokladů udržetí

hrad proti náporu útočníků a platit posádku za bezvládí až do roku 1436. Menclová v citované práci uvádí, že posádka získala v r. 1423 z relikviářů na hradě přechovávaných skoro 100 hř. stříbra a 30 hř. zlata, což převedeno na naši váhu znamená asi 25 kg stříbra a $7\frac{1}{2}$ kg zlata. To je patrně odhad příliš skrovný. Jen kapitula pražská odhadovala, že bylo nakradeno věcí v ceně asi 200 tisíc uher. zlatých z jejího majetku. Poklad svatovítský byl na Karlštejně postižen zvláště těžce 5. května r. 1424, kdy bratr purkrabího Kuneš, rytíř Mareš Tluksa z Vokova a kuchmistr Matěj vzali nejkrásnější část svatováclavské tumby ve váze 33 hřiven 6 lotů a 1 kventlíku.

Castým převážením pokladu se stalo, že se ztratila evidence o provenienci jednotlivých inventárních čísel. Některé kusy karlštejnské odváženy do Prahy, pražské nebo jiné zůstaly na hradě. Na hradě nacházely také přechodné ubytování poklady klášterů zbraslavského a ostrovského. Císař Zikmund nešetřil ani karlštejnských nadací. Kapitule zastavil až do odvolání vesnici Újezd v únoru r. 1437⁽³⁹⁾. V roce 1438 je Karlštejn v rukou katolického pána Menharta z Hradce a je tedy možné, že děkanství bylo zase obsazeno, třebaže neznáme jména jeho správce a nic z jeho osudů.

Teprve počátkem druhé poloviny XV. stol. se setkáváme v osobě Václava z Albenic (1452-1459) zase s řádným děkanem. Z jeho sedmileté činnosti na Karlštejně víme jen tolik, že se dostal r. 1454 do sporu s opatem kláštera ostrovského pro vesnici Dobříč, odkud podle zakládací listiny mělo děkanství dostávat hřivnu grošů ročního úroku. Snad v jeho společnosti vykonal děkan metropolitní kapituly r. 1454 revisi věcí svatovítských od r. 1438 na hradě uložených. Z jeho zprávy soudíme, že posvátné hradní místnosti byly tehdy ve špatném stavu. Věci proto ještě téhož roku odvezeny do Prahy. Drobným příspěvkem, svědčícím o hospodářském zájmu děkanově, je záznam urbáře o koupi 4 úlů od Anny Zajíčkovy. Pečoval mu o ně Kubáň v Těbolce spolu se 4 jinými již dříve zakoupenými úly. Týž pramen zachycuje z r. 1455 zprávu o neplacení úroků děkanovi a kapitule z Teti-

na. Purkrabí pan Jindřich Berka liknavce k povinnosti napomínal. Patriarchální poměry mezi děkanem a poddanými potvrzuje také zvyk odstraňování sporů a smírná jednání v děkanově přítomnosti⁽⁴⁰⁾.

Jeho nástupce Ondřej Lev z Mostu byl jmenován 21. ledna 1460 a vytrval na Karlštejně do r. 1467⁽⁴¹⁾. Historické práce obecného charakteru stále a stále mimořádkem zdůrazňují veliký význam pevného na svou dobu místa, v němž se spolehlivě uchovávaly dokumenty pro zemi nejdůležitější, k němuž nad to pro posvátnost ostatků a liturgických míst i umělecké výzdoby chována všeobecná úcta. Nicméně náryky na nepočitné hlídání pokladů kostelních v právě minulých dobách přiměly r. 1466 členy jednoty Zelenohorské k formulaci požadavku, aby správce hradu byl přísahou zavázán, že všechno v něm ochrání s největší bedlivostí. Stalo se tak asi „po ohledání práva listů ve čtvrtek po sv. Remigí 1466“. Pokud byly vzácnosti v neklidných dobách vůbec z hradu jinde uloženy, měly být Karlštejnu opět navráceny. Ondřej Lev z Mostu zaplatil za svého předchůdce 22 kop gr. dluhu, ačkoli mu král Jiří nedával po deset let obvyklý děkanský plat ročních 8 kop, ba koupil blíže hradu ještě jakýsi domek. Zmíněný plat, který dokazoval „ze starých register“, urgoval osobně u krále 21. dubna 1467.

Zevrubné záznamy kapitulního urbáře nás seznamují i s takovým detailem jako bylo nastoupení kuchařky Lidmily z Prahy 28. VII. 1457, kterou děkan Ondřej z Mostu přijal do služeb kapituly za roční odměnu 52 gr.

Sněm z r. 1471 jmenoval purkrabím za stav panský knížete Jindřicha a za stav zemanský Beneše z Weitmile⁽⁴²⁾. To byl již snad děkanem Štěpán z Police (1480), o němž stejně jako o Valentinu Schoppovi (1491-1496), který nejspíše po něm násleoval, také nic nevíme. Neznáme ani jméno jeho nástupce, který „šel na pout do Marsilí k sv. Maří Magdaléně“ a dostal roku 1498 na cestu z kutnohorské mince z královského rozkazu 15 kop⁽⁴³⁾. I v této době zůstává hrad osvědčeným depozitářem důležitých dokumentů⁽⁴⁴⁾.

III.

DĚKANOVÉ PRELÁTI

Přesně čtvrt století vytrval na Karlštejně jako děkan kněz polského původu Jan ze Stradouně (1501-26), místohrabě a palatýn paláce Lateránského. Jak nasvědčuje jeho pečlivé zápis „v úzkých registrách“ srostl za tu dobu s děkanstvím a staral se o ně všemožně. Nevelké hospodářské zabezpečení děkanství i kapituly ho donutilo k tomu, aby věnoval zvýšený zájem hmotným otázkám. Z jeho poznámk ve zmíněných hospodářských zápisech je patrno, že snad sám, nebo některý z jeho předchůdců vymohl na krále jakýsi poplatek z mince. Jan ze Stradouně nelenil a v záležitosti zadržených platů náležejících děkanství z tohoto titulu podnikl v letech 1502-1523 celkem jedenáct jízd do Budapešti, Vídni i Prahy, které si vyžádaly nákladu 170 kop⁽¹⁾. V roce 1518 měl spor s Václavem Frydle z Touškova, který nevracel půjčenou kamchu (nejspíše damaškové roucho) v ceně 10 kop mís. Děkanovi dáno „za právo stané“. Jan ze Stradouně předával zástupcům zbraslavského kláštera bedny, které měli cisteriáci dosud na hradě v úschově.

Užívaje patronátního práva nad kostelem sv. Lidmily na Tetíně, presentoval mistru Ambrožovi z Plzně, administrátorovi pražského arcibiskupství (14. června 1508), za tamějšího faráře Jana, syna Petra z Vočíma, zdůrazňuje opatrně, že je „katolík poslušný sv. římské církvi“. Podle tehdejších zvyklostí nařídil administrá-

tor listem daným hned příštího dne hostomickému faráři Řehořovi, aby jmenování oznámil „v přítomnosti lidu mezi mešní slavností“. Nenalezne-li se žádná kanonická překážka, měl Jana po příslaze instalovat na faru v Tetíně⁽²⁾.

Také král Vladislav projevil v této době o kapitulu zájem po příkladu svých předchůdců. Nepodařilo se však povznesít počet jejich členů na dřívější počet. Děkan měl mít zatím totiž dva kanovníky, kteří z jeho týdeního platu dvou kop, jak víme později s velikou námahou vymáhaných, dostávali po 20 groších. Za takových okolností nemohla ovšem bohoslužba na hradě podle přání zakladatele nijak vzkvétat⁽³⁾. Jestliže i za špatných hmotných podmínek vytrval Jan ze Stradouně na svém místě, možno v tom spatřovati sympathetic rys jeho povahy, která se spokojila s leskem čestného postavení, nejsoucího v poměru s jeho hmotným zabezpečením. Jenom s podporou 10 kop z kutnohorské mince se mu podařilo opravit „střechy na kaplách na Karelštýně“.

Jednou z nejrázovitějších postav v řadě karlštejnských děkanů je nesporně v českých dějinách i mimo jejich okruh známý Václav Hájek z Libočan, proslulý autor Kroniky české. Na Karlštejně, kamž mu pomohl asi mocný pán Lev z Rožmitála, se s ním setkáváme již r. 1526 nebo 1527. Konsistorní soupis duchovenstva ho uvádí jako děkana r. 1530⁽⁴⁾. Přímý duch, jakým Hájek byl, ho záhy uvedl do konfliktu s ukrutnou manželkou karlštejnského purkrabí Jana Bechyně z Lažan, Kateřinou roz. z Komárova a na Pěčíně, které vytýkal, že nelidsky nakládala (zabilá asi tři ženy) se služebnými. Purkrabí Jan Bechyně kněze Hájka nějaký čas věznil, brojil proti němu a konečně se mu podařilo ho r. 1533 děkanství zbavit. Hájkovi bylo pracovní pole na venkovských prebendách příliš omezené a tiché, proto si již jako rožmitálský farář vyhledal činnost ještě jinde. Odcházel až do Prahy za kazatelským úřadem, který mu byl nabídnut u augustiniánů při kostele sv. Tomáše na Malé Straně. Tento úřad zastával i potom, když opustiv Karlštejn stal se kolem r. 1533 administrátorem na Tetíně. V době Hájkovy sprá-

vy děkanství byl na sněmu znova zdůrazněn význam Karlštejna, hradu, kde se „koruna, privilegia, dsky i jiní klenotové království chovati a dodávati mají“⁽⁵⁾.

Místa Hájkova se ujal svatovítský kanovník Lukáš, o němž však nemůžeme říci ani zda nastoupil hned, ani jak dlouho v úřadě setrval. Jde pravděpodobně o Lukáše ze Švihova, který byl pražským kanovníkem od r. 1531 a proboštem r. 1547. Podlahu připojuje k jeho jménu jenom datum 1535. To už vzdal Lukáš „děkanství při kaplách karlštejnských“ knězi Cypriánovi, jak oznamoval císař „purkrabovi“ Vilému Švihovskému z Rysenburka. Cypriána Žlutického (1535-45) doporučoval císařův list k přijetí „do týchž kapel“ s upozorněním, aby ho purkrabí „žádnými obtížnostmi mimo starodávní obyčeji neobtěžoval, přijímec od něho tu povinnost, jak od starodávna bývalo“. Jako památku na Cypriána má knihovna metropolitní kapituly svatovítské jeden výtisk výkladu Mikuláše Lyranského s podpisem z doby, kdy byl karlštejnským děkanem⁽⁶⁾. Cyprián byl zvolen také děkanem staroboleslavské kapituly. Je vhodno vzpomenouti této volby, protože se při zápisu o ní dočítáme o jeho kněžských i lidských vlastnostech, které byly sporem vzniklým jen o málo později uváděny v pochybnost. Zpráva o jeho volbě, která se dostala do sezení administrátora pražského arcibiskupství, mluví o Cypriánovi jako o muži vynikajícím neporušeností mrvů a nadaném vzácnou zkušeností. Proto ho zvolili jednohlasně všichni členové staroboleslavské kapituly⁽⁷⁾. Brzy po této volbě šířil staroboleslavský farář Jiřík, nejspíše současně člen téže kapituly, o Cypriánovi zprávy, které mohly jeho čest značně ohrozit. V konsistorním zasedání 19. listopadu r. 1535 prohlásil pak Jiřík, že na něho nic zlého neví a má ho za takového člověka, jako jiní dobrí lidé⁽⁸⁾. Pro bezúhonnost Cypriánovu mluví tuším také ta okolnost, že se mu podařilo dosáhnouti potvrzení všech výsad, milostí, svobod, které karlštejnská kapitula a děkan obdrželi od předchůdců císaře Ferdinanda. Vymohl si u panovníka osobní audienci, v níž žádost o uznání výsad přednesl a cí-

sař listem z 23. srpna 1537 ji splnil a všechna privilegia potvrdil⁽⁹⁾.

Není jistlo, zda se po Cypríánovi děkanství ujal hned jeho jmenovec Jan Žlutický (1551-7), protože mezi ukončenou činností jednoho a započatou druhého má Podlahův seznam v Posvátných místech mezeru šesti let.

K ostatním významným pokladům, které hrad tehdy přechovával, příbyly opisy zemských desk získané péčí Oldřicha z Prostiboře. Jejich první kvatern byl pořízen r. 1548. Sněmovní snešení z dubna r. 1548 nařizovalo, aby byly tyto opisy ukládány na Karlštejně⁽¹⁰⁾. Jan Žlutický zůstal na děkanství až do smrti, která nastala r. 1557. Záhy po ní presentoval na uvolněnou prebendu císař Ferdinand Václava Hodovského, dvorního kaplana, listem z 22. září t. r. ve Vídni⁽¹¹⁾. Hodovský v novém úřadě nepůsobil ani čtyři měsíce. Poněkud předčasně, jak doslově praví, „aby nebyl v podezření z lakovky“, se zřekl po jmenování děkanem vyšehradského proboštství. Když mu lékaři nedávali naděje na rychlé a trvalé uzdravení, resignoval i na děkanské beneficium a prosil, aby mu císař jako jediný příjem ponechal ročních 50 tolarů z vyšehradského proboštství. Císař Ferdinand I. maje na zřeteli vzorný kněžský život Václava Hodovského a jeho osobní prospěch, nepřijal resignaci a doporučoval, aby po čas jeho nemoci někdo karlštejnské děkanství administroval. Vzácná uznalost císařského patrona, Hodovskému doručená písemně někdy po 18. listopadu r. 1557, jeho zdraví neprospěla. Zezřímel koncem listopadu podle oznámení arcivéody Ferdinanda císaři z 30. listopadu t. r. Císař Ferdinand na jeho místo povolal Kašpara Mezichoda, vyšehradského kanovníka, později i tamějšího probošta a děkana podbrdského kraje (1558-66). Děkan Mezichod vymohl na císaři, aby Kutnohorským připomněl jejich dávnou povinnost odvozovat děkanství týdně 45 gr. českých. Ucházeje se o plat listem adresovaným panu Volfovi z Vršovic a na Krupce, nejvyššímu písáři krále českého, doznaval nuznou situaci děkanství poukazem na předchůdce, kteří „nemohouce se vychovati“, zůstali prý dlužní

„mnoho set kop“, zastavili část kostelních klenotů, ornát a nejlepší kalich. Tomu se chtěl děkan Mezichod vyhnout. Kutnohorští se vymlouvali, že „na takový dávání psaného poručení neměli“, a proto, že by jim byl plat jako pasivum při vyúčtování vytýkán. Císař však připomněl, že jeho otec jim tuto povinnost uložil. Měli tedy děkanu Mezichodovi zaplatit nejdříve všechny nedoplatky a pak pilně každý týden „po těch 45 gr. č. bez zadržování proti kvitanci vydávat“⁽¹²⁾.

Výhled do starostí s poddaným, které byly komplikovaný duchovním povoláním vrchnosti, podává spor karlštejnského děkana s mlynářem Václavem, majitelem Mojžíšova mlýna nad Praskolesy. Spor zachycený v jedenácti aktech ukazuje tvrdě přimočaré jednání vrchnosti vůči neústupnému vesnickému člověku a přísnou objektivnost arcibiskupovu, k němuž se poddaný člověk utekl a který se samozřejmým křesťanským smyslem pro spravedlnost se snaží dosáhnouti smírného řešení. V podstatě šlo děkanu Mezichodovi o to, aby obhájil vrchnostenská práva i svou autoritu, kterou Václav „mlynář nad Praskolesy“ povážlivě otřásl, ne bez značné pomoci jiných, nepřímo zúčastněných. Mlynář i jeho žena čepovali ve mlýně pivo, „jakž předkové držitelé toho mlýna šenkovali“. Protože však tohoto práva neměli a předchůdci děkana Mezichoda čepování mlynářům jen trpěli, napomínil děkan mlynáře Václava, aby výčep zavřel. Protože neposlechl, vzal mu svými lidmi zbylé pivo a dal je převézt do krčmy „výsadní“, která byla k výčepu oprávněna. Žena mlynářova se při této akci vyjádřila urážlivě o děkanovi a proto byla dopravena na Karlštejn. Případ se měl urovnat před „pány preláty“ na žádost mlynářova strýce Martina Šaska z Kamenského mlýna. Zdálo se, že tím způsobem bude také ukončen. Nicméně, podle líčení mlynářova, předvolal děkan Mezichod Václava na Karlštejn a potrestal ho dvacítidenním vězením. Později zabavil ve mlýně hřibě a dvě krávy. Na tuto stížnost vyzval arcibiskup Kašpara Mezichoda, aby se k ní vyjádřil. Děkan odpověděl nejprve všeobecně koncipovaným listem, v němž nepřímo doznaval, že je jeho postup poněkud drsný. Dokazoval, že se disciplína

poddaného lidu značně uvolnila a že ho jak nejvyšší hofmistr a purkrabí, tak i okolní páni napomínají, aby lidu „vuole nedával“⁽¹³⁾. Mlynář Václav se se zákokem děkanovým nijak netajil, proti němu bouřil a za pomocí příbuzenstva se snažil získat si svědky z Berouna, Kotopek a ze Žebráku. Ti měli dosvědčit děkanovu neústupnost a výpůjčkou získati potřebných 50 kop, které prý Mezichod od mlynáře požadoval na úhradu škod. Mlynář se obrátil znovu na arcibiskupa, protože ho děkan konečně nutil, aby svůj mlýn prodal a jinam se odstěhoval, jinak že ho dá i se ženou s děkanského zboží vyvésti. I tentokráte se arcibiskup Antonín Brus trpělivě zaměstnával stížnosti poddaného a děkan Mezichod podrobňuje než dříve v prvním výkladu odpovídá na všechny mlynářovy námitky. Spor započatý v r. 1564 se protáhl až do října r. 1566. Děkan zatím vypátral, že mlynářova manželka sběhla od svého prvního muže Matěje Sylvy z Žinkov, s nímž byla oddána v Blovicech. Protože pak mlynář nadále porušoval poddanské povinnosti, dal ho děkan Mezichod prostřednictvím karlštejnského purkrabství zavřít do stáje a trval na tom, aby se vyprodal. Nemínil již déle trpěti všeomžné nepříjemnosti, které s ním stále měl. Případ ukazuje, že feudální poměry na počátku druhé poloviny XVI. stol. nebyly tak jednostranné, aby nepohodlný a odbojný poddaný člověk mohl být beze všech okolků odstraněn. Obhájem vrchnostenských zájmů byla ovšem duchovní osoba. Světská vrchnost by dovedla nepochyběně své úroky prosadit bezohledněji.

Spor s poddaným Mezichodovi v očích arcibiskupových nijak neuškodil. Naopak arcibiskup jeho prostřednictvím upravuje poměry na nedaleké hostomické faře, odkud kněz „jiným na zhoršení jinam se odebral“. Místo měl karlštejnský děkan dátí knězi Václavovi Frantovi. Poslední záznam o Mezichodovi na Karlštejně pochází z 8. října 1568. Toho roku v červnu psal panu Janovi z Lobkovic na Točnici o Markovi, rychtáři z Chlustiny, který ještě s jinými si osvojoval právo na grunt v Sedlci, vsi náležející k děkanství. Při té příležitosti naříkal na současného faráře v Žebráce, který špatně přisluhuoval děkan-

ským poddaným v Praskolesích. Když pro něho šli, aby „posloužil dětem svatým křtem, nenašli ho na faře, ale v krémě“ (14).

Děkanství nebylo patrně hned obsazeno. Kandidátů snad bylo dost, ale ne takových, kteří by tento ctihodný úřad byli schopni také čestně zastávat. V polovici XVI. stol. jsou náboženské poměry zvláště v Čechách na nejvýš rozhárané a karlštejnské děkanství je pod podacím právem panovníků, kteří se úzkostlivě varují proti vůli fundátora dosaditi na ně kněze nehodného nebo nekatorického. Takovým nedostatečně kvalifikovaným žadatelem, na něhož kolátor nebene zřetele, je Šimon Steiger. Vida beneficium uprázdněné, podal si k císaři žádost o jeho udělení. Nebyla však kladně vyřízena (15). Ačkoli byl panovník při obsazování děkanství zmírny opatrný, přece nedovedl zabránit tomu, aby nedosedl na tradicí a zbožnými Karlovými úmysly posvěcené místo kněz, který se smutně zapsal do jeho dějin. V řadě děkanů je také jediným, na něhož nemůže být v dobrém vzpomínáno. Kdyby zůstal na některé z normálních far, byl posuzován jako dítko své doby. Na svínu karlštejnského děkanství měl zářit leskem ctnosti a příkladného života jako jeho předchůdci, veřejně za dobrý příklad panovníky chváleni.

Těžko uhodnouti, jaké vlivy a jaké zájmy dvorského politikaření umožnily volbu děkana Vítá Polnického, k jehož jménu připojil Podlaha letopočet 1568, což patrně znamená rok jeho ustanovení. Z pozdějšího jednání konstitučního je zřejmo, že arcibiskup již r. 1568 doporučoval místo kněze Vítu Tomáše Albína z Helfenburku. Po dvou letech podnikl arcibiskup proti Vítovi Polnickému po předběžných výsleších všechny kroky, které směřovaly k jeho sesazení. Přečinů, které se mu kladly za vinu, nebylo málo. V polovici května r. 1570 dal arcibiskup sepsati všechny stížnosti týkající se Vítá Polnického. Hned, když se o děkanství ucházel, měl proti němu arcipastýr jisté námítky. Polnický se však těšil podle všech známek přízni u dvora a tak se mu podařilo získati císařovo jmenování. Arcibiskupovi však bylo známo, že žije s hospodyní v nedovoleném poměru. Upozornil ho tedy jemně,

že „děkanství bylo vždycky pro množství svátostí, které tam jsou, u veliké vážnosti“, a proto není možno, aby tam „kněz neřádný“ byl ustanoven. Vít slibil, že onu ženu „chce odbýti“. Na tento slib oznamena „crida“ čili publikování jeho ustanovení za děkana. Arcibiskupský oficiál Polnického před instalací ještě jednou napomenul k rádnemu životu, „čeho se varovati má a čeho držeti“. Jakmile však byl Vít instalován, zapomněl na všechny sliby a ukázal svou pravou tvář. Před karlštejnským purkrabím Janem Bořitou z Martinic „směle pravil“, že hospodyně jest jeho rádnou manželkou, s níž ho oddal kněz Jan, farář v Charvátcích, před jedenácti lety. Totéž opakoval před Janem Kautským, smečenským hejtmanem a čtyřmi svědky, kteří se šli docela k jeho manželce na poměr dotázat.

To však nebyla jediná chyba kněze Vítá. Byl nesnášlivý „často se vadil a hadroval“ oddával se opilství, „myslivosti a jinejch daremných věcí daleko pilnější byl nežli služby Boží“. Stalo se, že také několik nedělí bohoslužbu opomenul. Stežoval si nespravedlivě na p. Jana z Lobkovic na Točnice, kterého nařknul z nepoctivosti, chtěje ho „zvoškliviti před J. Mtí. Cskou“. Otevřel neoprávněně zapečetěný list, adresovaný p. Janovi z Lobkovic, bylo mu to dokázáno a byl zato potrestán vězením.

Žebráckému děkanovi Klimentovi způsobil škodu, neboť jeho osadníky naváděl, aby mu neodváděli desátky. Když byl citován, aby se odpovídal, nařídil svým lidem, aby citaci nepřijímal. Tak zmařil úřední jednání a potupil arcibiskupova posla. Ve společnosti se choval naprostě nepřístojně, takže působil veřejné pohoršení, jak vypověděl pan Jan Račický ze Vchynic. Také p. Václav Karel ze Svárova na Suchomastech vypovídá v neprospech děkana Vítá. Polnický k němu v noci přišel v podnapilém stavu a žádal, aby otevřel, protože k němu prý jde karlštejnský purkrabi. Když otevřel, spatřil místo purkrabího děkana Vítu, který na něho mířil puškou, protože s ním žil v nevůli. P. Václav Karel ze Svárova mu však pušku vytrhl a udeřil ho jí, takže Polnický chodil delší dobu s obvázanou hlavou.

Tyto zjištěné skutečnosti postačily arcibiskupovi, aby děkana Vítá odvolal a potrestal vězením. Své rozhodnutí také sdělil císaři, omlouvaje uvěznění Polnického jeho neodpovědným počináním. „Děkanství, kostel i osada k němu přináležející skrze nedbanlivost a nekněžský život kněze Vítá zle opatření byly,“ psal arcibiskup císaři jako patronu beneficia. Polnický měl však u dvora mocné ochránce. V listě císaři Maximiliánovi z vězení předstíral, že je vězněn nespravedlivě. Císař požádal zemské úředníky, aby jeho žádost prozkoumali a o uvězněném podali zprávu. Ta vyzněla ovšem v neprospěch Polnického. Na děkanství se již nevrátil.⁽¹⁶⁾

Teprve nyní se uplatnil původní arcibiskupův návrh a děkanství uděleno Tomáši Albínovi (Bílek) z Helfenburka (26. VIII. 1570-1574), arcibiskupskému oficiálovi, pasovskému a svatovítskému kanovníku. Presenční listina datovaná ve Špýru, která se v opise zachovala, chválí Albína z Helfenburka jako duchovní osobu věrohodnými svědky doporučenou císaři pro dobré vzdělání, zbožnost a neporušenost života a mravů. Vzpomíná letmo i neblaze proslulého jeho předchůdce, který byl „pro mimořádné neporádky“ místa zbaven. Císařský dekret arcibiskupovi nakazoval, aby byl nově zvolený děkan uveden v úřad, aby dostal místo v chóru a hlas v kapitule, což je důkazem nejen právní, ale i skutečné její existence.⁽¹⁷⁾

S datem 5. května 1571 ukládal Maximilián II. Kutnohorský, aby nově uvedenému karlštejnskému děkanu vypláceli „dokudž tu děkanem bude“ týdně 45 gr. č. Pilná práce Jana ze Stradouně, který na počátku století s takovou námahou vyplácení tohoto požitku zajišťoval, nesla tedy ovoce. Císařská kancelář při nastoupení nového děkana sama Kutnohorským jejich platební povinnost připomíná. Jak bude ještě přiležitost zjistit, vyplácení tohoto peníze trvalo až do zničení hor od Švédů r. 1638.⁽¹⁸⁾ V témeř roce 1571 založil Tomáš Albín jako pořádku dbalý arcibiskupský úředník na Karlštejně Knihy poddanské a trhové. Z nich se zachovaly v Zems. archivu v materiálu cizí provenience sice jen nepatrné zbytky,

obsahující zápis o hajných a o vsi Praskolesích, ale celou knihu o 157 listech má archiv karlštejnský.⁽¹⁹⁾

Ze zachovalého listu, který poslal karlštejnskému děkanovi Albínovi budyňský děkan Jeremiáš Brodenus, možno usuzovat, že nešlo jen o styk úřední. Budyňský kněz byl podle všeho osobním přítelem Albínovým. Užívávej přátelství, prosil vlivného arcibiskupova spolupracovníka, aby mu pomohl k farě v Charvatcích, kam prý docházíval na mariánské svátky Zvěstování a Nanebevzetí „mnogo tisíc lidí“⁽²⁰⁾. Tento ojedinělý archivní fragment jen nepatrne osvětuje úřední i soukromou osobnost muže, který ostatně nepobyl na Karlštejně dlouho, byv povolán 8. března r. 1574 na olomoucké biskupství.

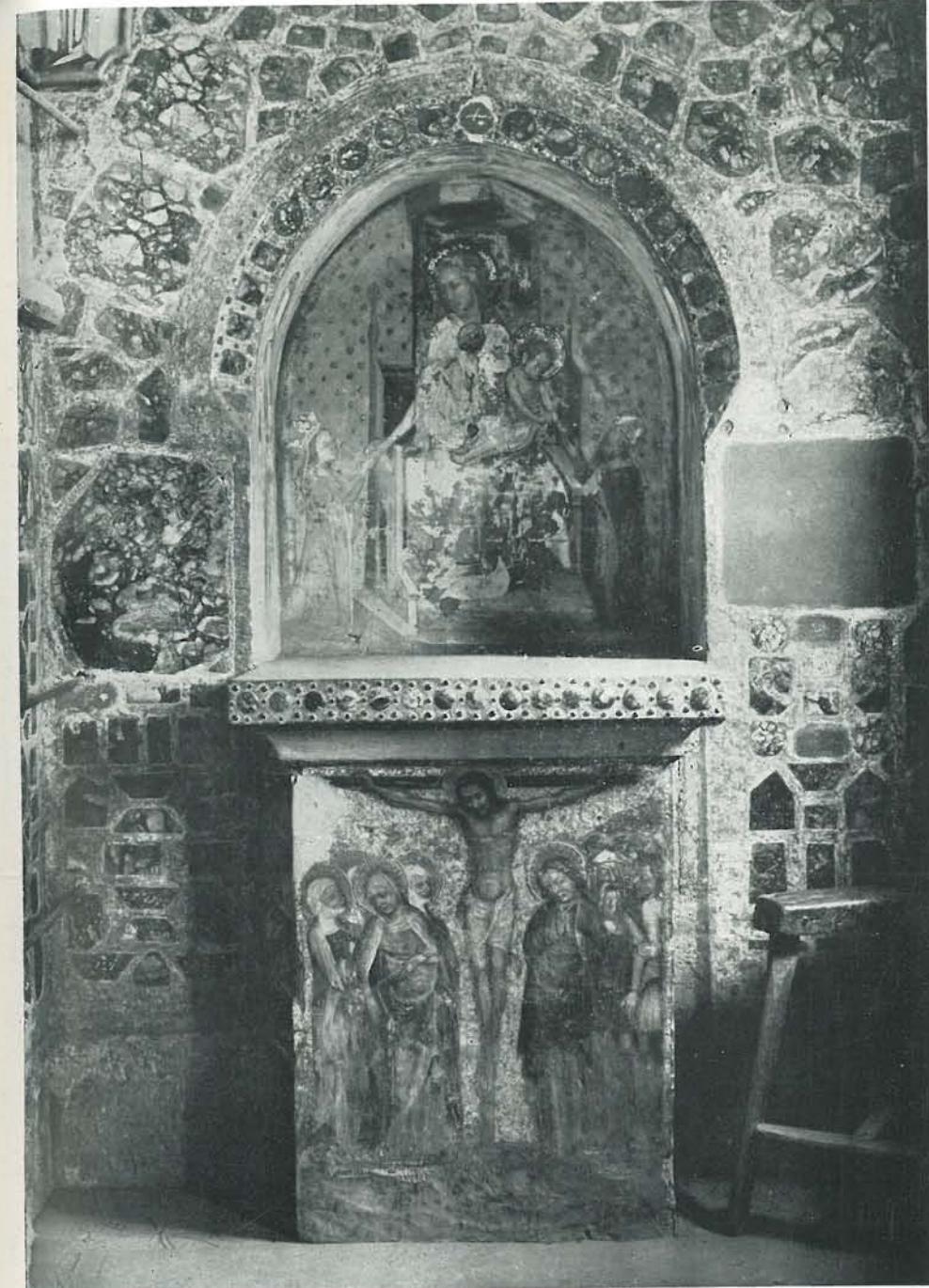
Jmenovací dekret děkana Felixe z Lindy, (1574-84) mistra svobodných umění a pražského metropolitního kanovníka, oznamuje podobnými slovy, jako dekret jeho předchůdce Tomáše Albína z Helfenburku, že karlštejnské děkanství bylo propůjčeno „osobě hodné a způsobné“. Arcibiskupovi se jím ukládalo, aby kanovníka Felixe, „nebo jeho vikáře čili náměstka pořádného k bytedlnému zmocnění tohoto děkanství uvedl“⁽²¹⁾. Tím se již dostatečně naznačovalo, že děkan Felix, jako pravděpodobně i jeho předchůdce, nebude sídlit osobně na hradě a službu děkanskou opatří prostřednictvím administrátora. Po smutně proslulém Polnickém obsazoval arcibiskup, jistě v dohodě s císařem, děkanství svatovítskými kanovníky, které znal a o nichž měl spolehlivou záruku, že vznešené službě děkanské budou jen ozdobou.

K historii týdenních 45 grošů z kutnohorské mince po dává doba děkanátu Felixova dobré příspěvky. Sedm let po svém nastoupení v úřad nedostával děkan z tohoto titulu žádný plat. Obracel se tedy na pana Jáchyma Novohradského z Kolovrat s prosbou za přímluvu v komoře dvorské i české, dodávaje, že kdyby plat nedostával, byla by „všecka služba Boží na Karlštejně i v jiných kostelích svedena“ t. j. zastavena a nikdo by se toho děkanství „ujíti“ nechtěl. Pan Jáchym skutečně pomohl a dopsal Janu Černínovi z Chudenic, hejtmanu hradu Pražského, prose, aby děkanovi „takový plat beze všeho za-

držování spraven a na budoucí časy spravován byl". Sám prý se pamatoval z doby svého presidentství v komoře, že císař měl osobně vždy zájem na tom, aby se plat nezadržoval a to tím spíše, že „od téhož zemského duchovenství gruntové dědiční odňaty sau a ten plat na místo jich tu vykázán“, aby měl děkan vůbec „své uživení“. V dalším si vyprošoval na panu Černínovi, aby mu oznámil, kdyby někdo výplatu zákonitého poplatku úmyslně zadržoval, v tom případě se rozhodl ke stížnosti u císaře i u stavů „na sném království českého“. Chovaje naději, že se i bez těchto zákroků učiní spravedlnost zadost, končil svůj pěkný list, prozrazující nejen přátelství k Felixovi z Lindy, nýbrž i žhavý zájem o věc spravedlivou a úctu ke starobylému a slavnému „zemskému duchovenství“ karlstejnskému. Protože v té příčině nemá Felix z Lindy později stížností, jistě mu p. Jáchym Novohradský z Kolovrat k platu dopomohl, jak také dokazuje rozhodnutí komory.

Bohužel, děkan Felix se dluho netěsil klidné držbě karlstejnského duchovního úřadu pro nepřátelské chování vrchního purkrabí Jana Vchynského z Vchynic. Tento pán, o němž je známo, že si na Karlštejně počíhal zpupně ne jako služebník koruny a země, ale spíše jako majitel hradu, připravil děkanovi nejednu nepříjemnou chvíli⁽²²⁾. V historii karlstejnského děkanství je to vlastně po prvé, kdy se purkrabí staví proti děkanovi a svými zásahy zlovolně poškozuje děkanské i kapitulní zájmy. Pan Vchynský byl později obžalován pro podvody a obviněn pro skoro velezrádný styk s arciknížetem Ferdinandem Tyrolským, ušel většímu trestu jen náhlou smrtí r. 1590. Císař mu odpustil po náležité satisfakci, kterou musil prokázat dvojnásobným pokleknutím před ním a tak „crimen lesae Majestatis z sebe odvésti“. Zachránila ho vlastně jen přímluva nejvyššího purkrabí Viléma z Rožmberka. Svůj výnosný úřad Jan Vchynský na Karlštejně ovšem ztratil.

Všechny jeho nespravedlivé nároky a zásahy shrnul děkan Felix r. 1578 do stížnosti, kterou podal císaři Maximiliánovi. Konstatoval v ní nejprve, že od svého na-

stoupení v purkrabském úřadě činil Vchynský jemu i ostatním katolickým kněžím pod pravomoci děkanskou všeomožná příkoří. Donutil na př. dávného děkanského poddaného Havla Jonáka z Mořiny vězením, aby jemu, purkrabímu, složil poddanskou přísahu a pak ho jednoduše zapsal proti všemu právu do seznamu purkrabských poddaných. Rod Havla Jonáka odváděl děkanství podle fundace Karla IV. třicet liber vosku. Purkrabí, zmocniv se rodu nepoctivým a násilným způsobem, přijímal vosk pro sebe a karlštejnským svatyním proti vůli fundátora, Otce vlasti, z něho vůbec nic nedával.

Felix z Lindy šetřil úzkostlivě děkanských lesů, aby byla zásoba dříví na opravy budov a pro potřebu poddaných. Vchynský hospodařil na děkanském lesním majetku jako na svém a dal odvézt již několik tisíc kmenů ke stavebním účelům, do mlýnů, „k pivovaru, k voborám prve nebejvalem a k jinému svému pohodlí“. Horší ještě bylo, že podnikal svéprávně úpravy v hradní kapli sv. Mikuláše. „Z té kapli nenáležitě jest oltář vybořil, svátosti a reliquias vybral, kámen svrchní vynéstí poručil“. Věci potom založil a odstranil tak, že je děkan nemohl nalézti. Purkrabí převzal i patronaci nad děkanskými farami v Bezdědicích a Praskolesích, katolickým duchovním „v jich duchodích“ překážky činil a vyhlásil se samozvaně „vrchností nad nimi nařízenou“. Kromě toho vodil na hrad nekatolické duchovní osoby, se kterými „po světicích a komorách nebývalé náboženství začíná“, jak praví děkan Felix ve stížném listě. Děkanské pozemky spásal svým dobytkem a ničil je k veliké děkanově škodě. Děkanským poddaným vůbec zakazoval odváděti desátky. Proti tomuto násilnickému jednání se děkan Felix z Lindy bránil listy k arcibiskupovi i k místodržícím.

V odpovědi se purkrabí ke svému jednání celkem nestyšně přiznal. O stížnostech Lindových se však vyjádřil, že jsou to „příčiny dosti jalové“. Děkana klidně urážel dál, omezoval jeho pravomoc nejhrubším způsobem a „všelijak usiloval“, jak v jiné stížnosti mistr Felix z Lindy napsal, aby ho o děkanství připravil. Místodržící

jmenovali jako smířčí komisi arcibiskupa, p. Jáchyma Novohradského z Kolvrat, druhého karlštejnského purkrabí a p. Jana Vratislava st. z Mitrovic. Tito komisaři však „to z sebe složili“, věc nevyšetřili a tím násilnému p. Vchynskému jen posloužili a ve zlém ho utvrdili. Z toho důvodu se děkan Linda dovolával přímo na císaři jako svém kolátoru ochrany a pomoci (23).

Jan Vchynský se o této žalobě nějak dověděl a proto na ni odpověděl obšírným listem ještě dříve než se pře jednávala. Nazývá ji „všečeňou, nezpůsobnou“ a sám se v poměru k děkanovi označuje za vrchnost, která je nad ním zřízena. Na přímá obvinění však vůbec neodpovídá, ale kryje se všeobecnými frázemi. Všechno, co prý podniká, koná jakožto „purkrabě a držitel hradu Karlštejna za hodnými příčinami, obmýšlejíc bohdá téhož panství všecko dobré a poetivé“. Této snaze nemůže nikdo, ani mistr Felix nic vytknout. Děkanovi vyčítá, že na hradě nebydlí. Ohledně lesního hospodářství je ochoten s ním vše vyřídit na místě. Nabízí mu, aby s ním objel sporná místa, na nich chce zjednat jasno a k děkanovi se „ve všem naležitě a spravedlivě zachovat“. Hlavně prý ho, Vchynského, mrzí že děkan byl na Karlštejně jen „jednou nebo dvakrát na posvícení a na dobrou vůli“. Málo se zdržel „a hned zase ku Praze se obrátil“. V dalším vypsání příčin svého nepřátelského jednání purkrabí tvrdí, že se Linda „mnoho svým náboženstvím vychloubá“ a zapomíná, že je jeho, purkrabským, poddaným v každém ohledu. Doznává, že bránil děkanským poddaným Lindovi odvádět desátky, ale jen proto, aby byly uchovány pro jiné děkany, „kteříž by pilnější byli“. Konečně navrhuje komisi, která by ho s děkanem „sročila“ a kterou by tvořili Václav z Říčan na Hořovicích a Jan st. Vratislav z Mitrovic a na Skřípli. Před komisí prý dokáže, „hruběli mistr Felix povinnosti povolání svého tento všecken rok pilen byl a jaké jest tu náboženství provozoval“. Vítězně pak končil, že děkanství karlštejnské „nikda jest vopuštěnější a ve větším nedostatku nebylo“ jako za Felixe z Lindy.

Komise navržené se nesešly a porušování děkanských

práv trvalo dále. Proto děkan napsal místodržícím nový list, v němž dřívější protiprávní přečiny pana Vchynského doplňoval popisem dalších ještě zlovolnějších akcí. Nespravedlivě od děkanství odtržený poddaný z Moriny Havel Jonák trpěl dalším nátlakem a „s naříkáním“ se utekl k děkanovi se stížností, že jej purkrabští chtějí z jeho majetku vypudit a dát jej jakémusi Stanislavovi. Purkrabí zle hospodaří v borovém lese u Tobolky. Dal v něm vykáčet celkem 9 kop kmenů „toho mladistvého lesu k bažantové zahradě“. Děkan nesl tuto škodu proto tak těžce, že jej sám všechno šetřil. Připomněl, že purkrabí Jan Bořita z Martinic také kdysi omylem kácel na děkanském. Zpozorovav omyl, od kácení upustil a v nahradu k posvícení „sud bílého piva daroval“. Výtku o svém „neresidirování“ odmitá Linda odkazem na presentační listinu, která předvídala, že jako svatovítský kanovník bude mít na hradě svého zástupce, administrátora. Končí list varovným napomenutím, aby místodržící k nápravě už konečně něco podnikli, jinak, že by se „mezi poddanými páne a mejmi něco zlého a škodlivého zbiehnouti mohlo“. Novou stížnost datoval 26. června 1578. Týkala se hrubého porušení starého děkanského práva patronátu, který měli děkanové odědávna nad farou v Bezdečicích již od r. 1398. Děkan Linda tam ustanovil totiž kněze Tomáše. Purkrabští poddaní z Hostomic, patrně z návodu p. Vchynského, obsadili všechny pozemky náležející k bezdečické faře a nepřipustili kněze Tomáše k jejich užívání. Když je děkan napomínal, odpovídali, že uznávají za kolátora jen karlštejnského purkrabí a děkan, že se nemá proto do jeho práv mísit. Skutečně, psal děkan se purkrabští poddaní připravují na sklizeň s farských polí, takže faráři hrozí hlad. Tento list snad konečně pohnul místodržící ke svolání komise do arcibiskupského paláce na 22. října 1578. Toho dne se měly všechny nepořádky odstranit a pronásledování děkana Felixe z Lindy zamezit (24).

Spor vyplynul částečně také ze všeobecných nábožensky neujasněných poměrů. Protikatolicky orientovaný pán těžce nesl, že katolický prelát má jakási práva v době, kdy

v patronátním zřízení se uplatňovala všeobecná zvůle a kdy katolický duchovní byl vydán na milost a nemilost svým nekatolickým patronům. Zakladací listina a všechna privilegia několika panovníky slavnostně děkanství potvrzená mluvila však příliš jasnou mluvou, než aby jich mohl pan Vchynský na trvalo nedbat.

Se jménem děkana Felixe se setkáváme při prodeji dvora položeného nedaleko kláštera sv. Markety v Břevnově. Není jasno, zda šlo o jeho soukromý majetek, nebo o majetek církevní. Prodejem za 1500 kop miš., z nichž bylo 1000 zaplaceno hotově, přešel dvorec do rukou barona Sixta Trautsona⁽²⁵⁾. Jako církevní komisař kláštera v Panenské Týnici zakročoval děkan Felix na žádost tamější abatyše proti jejímu kaplanovi Bartoloměji, který jí činil nějaké „protimyslnosti“⁽²⁶⁾. Ve funkci karlštejnského děkana trvá mistr Felix ještě 4. dubna 1584⁽²⁷⁾. Na Karlštejně za něho vykonával duchovní správu Blažej Konrád Dobřanský, kanovník kapituly u Všech svatých, který prý byl pohřben v kostele sv. Palmácia.

V červenci téhož roku však císař Rudolf II. jmenuje na jeho místo Wolfganga Chanovského z Dlouhé Vsi (2. VII. 1584 - 1586), od r. 1583 také svatovítského kanovníka. V dekretu, kterým se nařizovala arcibiskupovi instalace Chanovského, se mluví o předchůdci Felixu Lindovi jako kanovníku pražském a olomouckém. Kromě toho obsahuje také narážku, z níž by se dalo soudit na jeho nespokojenosť s tím, že byl zbaven děkanství na Karlštejně. Z jakých příčin byl Felix Linda odstraněn, nedá se zatím pro nedostatek pramenů posoudit⁽²⁸⁾. Protože Chanovský po příkladu svých předchůdců-metropolitních kanovníků bydlil v Praze v kanovnické rezidenci, tím spíše, že popisy děkanských budov karlštejnských z doby Felixe Lindy je líčí jako zchátralé, byl ve dvou letech na Karlštejně jen velmi zřídka. Za vydávání platu pro něho z kutnohorské mince se u presidenta české komory Ladislava ml. z Lobkovic přimlouval rožmberský vladař Vilém z Rožmberka. Vilémovi šlo o to, aby Chanovský „to poznati mohl, že jest přímluvy sku-

tečně užil.“ O jeho činnosti, osudech kapituly a děkanství není proto zpráv. V hodnosti děkana karlštejnského zemřel r. 1586⁽²⁹⁾.

Další děkan Valentin Cikán (Zikhan, Czikan, 6. X. 1586-93), původem ze Slezska, doktor ingolstadtské univerzity, byl vysvěcen r. 1570. Po ordinaci působil v Duchcově jako farář a záhy mu byla udělena funkce arcibiskupského vikáře v Mostě. R. 1583 byl zvolen kanovníkem v. v. metrop. kapituly, jejímž proboštem se stal r. 1592. Císař Rudolf II. mu podepsal presenční listinu na děkanství 6. září r. 1586. Jeho instalaci o čtvrt roku odloženou dával urgovat 20. prosince téhož roku. Výplatu z „mince“ dostal až 1. srpna 1587 v celkové částce 35 kop 15 gr.⁽³⁰⁾.

Tito děkaní — metropolitní kanovníci — kteří ke svým honosným titulům přidávali titul karlštejnského děkana spíše jen jako další ozdobu, přijížděvali na hrad jen na největší svátky. Ostatní funkce za ně vykonávali administrátoři. Purkrabí se po konfliktu s Janem Vchynským nijak do jejich záležitostí nevměšovali, požitky jim byly více nebo méně spravedlivě vypláceny a proto archivy o karlštejnském děkanství v posledních desiletích XVI. stol. celkem mlčí.

Do řady děkanů — prelátů — náleží i mistr Adam Černý (Nygrýn) z Vinoře (1595-1600). Po smrti Valentina Cikána zůstalo beneficium skoro dva roky neobsazeno. V té době je pražský arcibiskup nabízí lineckému děkanovi Leonhardu Berckmonovi ještě v červenci r. 1594. Na lineckém děkanovi arcibiskupu Zbyňku Berkovi z Dubé nápadně mnoho záleželo, když ho několikráté pobízel, aby v příčině udělení karlštejnského děkanství nebo pražského kanovnictví sám císaře buď v Praze nebo v Řezně vyhledal⁽³¹⁾. Adam z Vinoře si podal stručnou latinsky psanou žádost za udělení děkanství asi počátkem ledna r. 1595. Byla hladce kladně vyřízena, protože již 27. ledna t. r. ho císař doporučuje karlštejnskému purkrabí p. Jáchymovi z Kolovrat, aby ho „znajíc hodnost osoby jeho, za děkana do kapel karlštejnských přijal.“ Záhadu, proč se Adam Černý (Nygrýn) nazývá

v červenci r. 1594 karlštejnským místoděkanem, možno vyložit buďto tak, že měl již jako děkan jmenovce, který, jak ze zachovaného listu zřejmo, na Karlštejně bydlil nebo ještě spíše, že některý z jeho pomocných kněží jeho jménem jednal a dal si jím dopis také podepsat. Tomu by nemusilo odpovádat ani jméno místoděkana Bartoloměje Guldana, který odešel do Dolánek (na patronátu doxanského probošta) a později se stal arciděkanem v Plzni, protože Karlštejn zaměstnával kněží několik (³²). Po tomto místoděkanu se zachoval list hospodářského obsahu z počátku července r. 1594, který poskytuje zajímavý pohled do současného hospodářství karlštejnského děkanství (³³).

Adam z Vinoře požíval důvěry arcibiskupovy a patřil podle všeho k jeho důvěrnějším poradcům. Jeho služeb používal Zbyněk Berka z Dubé před ostatními kapituláry. Když se vracel v červenci r. 1595 z Moravy z porad s olomouckým biskupem a po inspekci křižovnického zboží do Čech přes Pardubice, byl v jeho družině kromě Jiřího Pontána z Breitenberka, P. Pavla S. J., theologa, a dvěma laickými právníky také Adam z Vinoře, arcijáhen a karlštejnský děkan. Družina směřovala na statky nejvyššího purkrabí Adama z Hradce (³⁴). Důvěru, kterou ho arcibiskup dařil, vyjádřil v červenci, kdy byl Adam z Vinoře jmenován visitátorem na Bechyňsku a Krumlovsku. V roce 1598 byl arcibiskup se sněmovní delegací v kapli sv. Kříže přítomen 9. června revisi klenotů a archivu. Revise, již se účastnil i děkan Adam, trvala tři dny. Císař tehdy poslal na hrad malíře, kteří „vyrýsovali klenoty“. Ohlasem náboženských sporů, které na Karlštejnsko skoro vůbec jinak nepronikají, je protest děkana Adama r. 1599 proti obsazení fary u sv. Mikuláše na Malé Straně, kde měli děkanové patronátní právo, „husitským“, t. j. utrakvistickým knězem Martinem. Po jeho smrti chtěl Adam z Vinoře za pomoc císaře uplatnit své právo ve prospěch katolického kněze (³⁵).

Posledním z metropolitních kanovníků děkanů karlštejnských byl po smrti Adama z Vinoře 14. ledna r. 1600 Bartoloměj Flaxius z Čenkova. Vynikal jako kazatel.

V roce 1579 byl děkanem v Litomyšli a v letech 1586-94 arciknězem v Plzni. České vojsko proti Turkům provázel r. 1594 jako polní kazatel. V této funkci se znamenitě osvědčil a získal všeobecnou oblibu. Po návratu se stal svatovítským kanovníkem a 29. května 1598 povýšen za svou horlivost, kterou všude osvědčoval, do šlechtického stavu s přídomkem z Čenkova. Byl také literárně činný. Jako karlštejnský děkan se nijak neuplatňoval, protože nedlouho po svém jmenování zemřel. Ostatně jako prelátkarcijský arcijáhen na Karlštejně často nepobýval, maje tam zástupcem Jeronýma Hanibala Nykodýma, který poslední z karlštejnských kaplanů používal titulu místoděkana. Prose za vyplácení částky z kutnohorské mince, žádal snad první z děkanů, místo týdenních 45 gr. půl druhého tolaru. Výslově pak označoval tento příjem za plat určený k vydržování kaplana. Císař Rudolf II. rozhodně tento zvýšený požadavek ignoroval a dal jen rozkaz k výplatě obvyklých 45 gr. Vavřinec Racinger však použil později této žádosti jako vitaného právního předpokladu (³⁶).

Děkaní jako kanovníci nejpřednější české kapituly bývali nesporně osobnostmi naprosto bezúhonnými a reprezentovali tento památný a čestný úřad dokonale. Spravujíce však děkanství a jeho majetek prostřednictvím zástupců nebo administrátorů, nemohli vlastní úkoly zvládnout a plnit podle vůle zakladatelovy. Proto počátkem sedmnáctého století, kdy v řadách katolického kleru možno pozorovat postupně stále se zlepšující tendenci, pokud se vzdělání a asketické výchovy týče, bylo děkanství postupováno zase většinou zasloužilejším a dobře osvěceným kněžím z duchovní správy.

IV.

DĚKANOVÉ PASTORALISTÉ

Takovým mužem byl Pavel Pistorius z Lucka (13. IX. 1601-17). Narodil se v Žatci 25. ledna 1572, vstoupil do řádu jesuitského a působil v něm jako profesor matematiky, filosofie a theologie ve Vídni a v Praze. Později se dal sekularisovat a byl jako jeho předchůdce plzeňským arciděkanem (1597-1601). Žádaje o děkanství 5. VIII. 1601, psal, že chce být literární činností „vlasti užitečnější než kázáním“. Zřejmě očekával, že bude mítí k této činnosti na Karlštejně více možností. Přimlouval se za něho u císaře také karlštejnský purkrabí Václav Ples Heřmanský ze Sloupna s tou výhradou, že bude sídlit „pod Karlštejnem na děkanství“, protože „děkanové nebydlející“ nemohli zabránit „mnohým nedostatkům“ ve službách Božích. Když byl r. 1617 zvolen vyšehradským kapitulním děkanem, vzdal se děkanství. Jeho knihovna, jejíž trosky jsou mezi svazky universitní knihovny, byla značná (¹).

Pistorius založil po svém nastoupení na děkanství kopiář, do něhož zapisoval podání i důležitější rozhodnutí, která v záležitosti děkanství obdržel. Kromě prvního zápisu o právu kněží pod jednou i podobojí svobodně o svém majetku pořizovat z r. 1552, obsahuje zachovaná část kopiáře jen texty o faře v Praskolesích a řeší otázku berní, které byly protiprávně vymáhány na Pistoriovi. Zajímavá byla žádost Praskoleských. V době, kdy se ujal Pistorius děkanství, obstarával ve vesnici duchovní sprá-

vu kaplan ze Žebráku. Žebráčtí vyjednávali o tom s Pistoriem, který jim naznačil, že není proti tomuto způsobu pastorace, jen když kaplana opatrí Žebrácký děkan. Nechybíme, když si sloveso „opatřiti“ vyložíme v obojím smyslu: kaplana najít i vydržovat (²). Neuplynulo mnoho času a Žebráčtí žádali arcibiskupia, jak se dokládali, aby k Praskolesům přidal nejmenované tri vesnice, kdysi jim prý odňaté a vytvořil z nich filiální osady Žebrácké fary. Jen tak prý bude možno, aby faráři zůstávali v Žebráce a zároveň obstarávali „s správcem školním a kaplánem každého nedělního a svátečního dne v chrámě Božím v Praskolesích služby Boží“. Současně se obraceli také na komoru, aby ve stejném smyslu působila na točnického hejtmana Pavla Siglerovského z Jetndorfu. Neměl odporovati jejich plánu, totiž připojení Praskoles farou k Žebráku. Pavel Siglerovský se proti návrhu celkem netavěl, ale prozíravě, jako věci znalý úředník odpověděl, že není vesnice, která by neměla svého přifaření. Proto nelze pomýšleti na to, aby byly k Praskolesům přiděleny vesnice Chlustina, Tlustice a Sedlec. Žebráčtí mluvili opatrнě, protože dobrě cítili, kde je slabina jejich plánu, a proto vesnice v žádosti neuváděli jménem. Siglerovský podotýkal, že připojení jmenovaných vesnic by se „bez velikého naříkání osadních“, jimž dosud náležely, neobešlo. Tento rozumný důvod patrně zvítězil, tím spíše, že děkan Pistorius, který si zprvu neuvědomil, že jde Žebráckým vlastně o získání nových vesnic, z nichž kdysi jen neprávem dostávalo jejich záduší desátky, znaleckým rozborrem situace dokázal, že fara v Praskolesích na trvalo nikdy filiálkou děkanství Žebráckého nebyla (³). Otázka duchovní správy, otevřená výměnou listů mezi Žebráckými a karlštejnským děkanem r. 1601, byla vyřešena až v říjnu r. 1604 kompromisem. Děkan dokázal své kolátor-ské právo v Praskolesích, uznával však nutnosť řádné duchovní správy a proto přistoupil na to, aby za odměnu „ssutého desátku“ ze jmenovaných vesnic, náležejících záduším do Praskoles, farář ze Žebráku nebo jeho kaplan „každou neděli v Praskolesích služby Boží a kázání Božího vykonával, také i jinými svátostmi dle oby-

čeje osadním posluhoval.... to pak do roku, ažby zatím jiný prostředek se vyhledal“⁽⁴⁾.

Jako kdyby předvídal jak velkou energii bude musit vyvinout v uhájení svých práv, vyžádal si Pistorius potvrzení privilegií udělených děkanství minulými panovníky také od císaře Rudolfa II. ⁽⁵⁾.

Záhy po svém nastoupení na Karlštejn v r. 1601 dostal Pistorius výzvu od „berníků“ kraje berounského, podepsanou Štěstným Vamberským z Rohatce a Jiříkem Frčálem, aby zaplatil „zadržalé sbírky a berně za léta 1601“ a otálením „nedopouštěl k žádným delším zaneprázdněním přicházeti“. Takové upomínky dostával každročně a každoročně odpovídal, že Praskolesy jsou privilegovaným zbožím, z něhož se nikdy berně neplatily. Zvláště slavnostně protestoval proti ukládání berní v listě z 21. dubna 1606, kde prosil: „I té jsem také naděje, že mne, služebníka a kaplana všech stavů, Čecha přirozeného a při slavné koruně české osobně zůstavajícího a povinnost dle vyměření a nařízení svaté paměti císaře Karla IV., zámku Karlštejna i mého děkanství zakladatele, pokudž možnost postačuje, vykonávajícího, při takových milostech a obdarování zanechat ráci“. Leč nezanechali a za trest, že děkan berní neplatil, uvázali se berníci počátkem r. 1607 ve správu Praskoles. Za takových okolností se Pistorius obrátil se žádostí přímo na císaře, poukazuje na to, že vesnice vlastně tvoří jediný zdroj jeho příjmů. Ztratí-li ji na trvalo, nebude moci „ani podle obyčeje kaplana chovati, ani sám povinnosti své a služeb Božích při slavné koruně české pro nedostatek vyživení vykonávat“⁽⁶⁾.

Císař neoslyšel jeho spravedlivého požadavku a nařízením z 27. července r. 1607 vrátil Praskolesy děkanství. Skutečné navrácení se ovšem podle tehdejší praxe protáhlo, neboť teprve 11. října 1608 nařizují nejvyšší berníci krajským berníkům, aby Praskolesy vrátili zákonitěmu majiteli, a „pan děkan z zadržalých sbírek a daní od léta 1601 až do vyjítí roku 1606 z lidí k témuž děkanství přináležejících, vykvitován byl“⁽⁷⁾.

Nepřekvapuje, že ani Pistorius nebyl ušetřen starosti

o plat z kutnohorské mince, která mu nebyla vyplácena delší dobu. Nestalo se tak jako v případě Vítka Polnického, že by úřad mince o jeho jmenování na Karlštejn nevěděl, nýbrž z nedostatku. Podle doznání Šebestiána Dynnera, „šafáře mince“, nedostal Pistorius zaplacenou za 18 neděl. Šafář vysvětloval zdíhoucí proplácení velkým nedostatkem „při minci“. Proto „se mince narází“ t. j. horní úřad dluhuje nejen jemu, Pistoriovi z Lucka, nýbrž „všechnem auředníkům a služebníkům J. Mti Císařským“. Nařčení jako by snad jen děkanovi zadržoval plat, odmítal „šafář mince“ rozhořčeně. „Žádných peněz panu děkanovi náležejících za sebou nemám a jich nezadružuji“, tak psal svému představenému panu „auředníkovi mince“ Augustinu st. Smilaurovi ze Smilova ve vysvětlujícím listě. Nicméně poslal Pistoriovi na urgenci z české komory plat za čtyři týdny. Komora omluvu „šafáře mince“ přijala prostřednictvím Augustina Smilauera ze Smilova a prosila, aby pan děkan „do dalšího času, ažby mince J. Mti Císařské v lepším způsobu postavena byla, těch narazených penzionů čekání učinil“⁽⁸⁾. Tak skoro polovinu celé své působnosti strávil děkan bojem o uhájení starých práv. Ukázal v něm značnou dávku statečnosti a vytrvalosti. Před soudem dějin stojí jako bojovník ušlechtilý a zmužilý, který se snažil důstojně udržeti převzatá privilegia.

Když byl zvolen děkanem vyšehradské kapituly, uprázdnil čestný úřad „strážce české koruny“ ve prospěch Davida Dráhovského, už jaksi tradičně také ex-jesuitovi a také bývalému děkanovi v Plzni, v lednu r. 1618. Na okraj jeho uvedení na Karlštejn, poznamenali místodržící v listě určeném arcibiskupovi Janu Lohelovi, že se císař pro něho rozhodl na základě jeho vlastní žádosti a pro významné přímluvce. Císař by prý byl rád, aby ho arcibiskup v dohledné době nepřesazoval jinam. Z mírných výtek se zdá, že arcibiskup povýšil Pavla Pistoria bez včasného oznámení císařské kanceláři, což se pocitovalo nelibě. Místodržící naznačovali, že panovník chce mít delší čas na to, aby se mohl vždy pohodlně rozhodnout pro nejhodnějšího kandidáta⁽⁹⁾. Již v li-

stopadu minulého roku si žádal křižovnický kněz Mikuláš Machatius arcibiskupa jako velmistra, aby směl přijmouti kaplanské místo u Dráhovského. Děkan prý ho sám žádal, aby se stal jeho kaplanem. Machatius by však nerad křížil arcibiskupovy plány. Místo na Karlštejně by přijal teprve tehdy, nemá-li s ním velmistr jiné úmysly⁽¹⁰⁾. Těžko říci, proč se Dráhovský vzdal dobrovolně po několika měsících děkanství, o něž se sám - jak se možno důvodně domnívati - úsilovně ucházel. Aspoň presentační listina podepsaná císařem Matyášem 21. III. 1618 pro jeho nástupce Vavřince Racingeru to výslovně praví⁽¹¹⁾.

Jedním z nejzajímavějších karlštejnských děkanů je beze sporu Vavřinec Racinger z Radenštejna (1618-51). Za něho prodělal hrad po stránce prestižní pronikavé změny. Po roce 1625 zrušen totiž purkrabský úřad a Karlštejn se stal věnným statkem českých královen, manželek Habsburků z cizího rodu, až do r. 1626, kdy jej císařovna Eleonora prodala Janu Kavkovi Říčanskému z Říčan. Dcery Kavkovy na něm ovšem také pietně nehosporařily. Zbylé svátosti daly z kaple odstranit a umístit do sklepa svého pražského domu.

Racingerovy protesty vyvolaly nejspíše akci pro důstojné uložení ostatků. Nejdříve Kavkovy dcery Lidmila Kateřina Sternberková roz. Kavková z Říčan a Anna Marie Eusebie Kavková své jednání opravedlnily. Líčily, jak se jejich otec ujal hradu Karlštejna a jak teprve „po mnoha letech“ dostal povolení vstoupiti do královské kaple. Jeho pohledu se tam naskytla, možno-li věřiti doslova ličení šlechticen, smutná podívaná. Tehdy „co tak po oltáři, almarách otevřených, vyloupaných ano i v skulinách, ve zdech rozmetaného a zaprášeného vynajítí se mohlo (rozuměj na ostatcích!), sklidivši a podle možnosti opatřivši, J. M. Cské k vlastním rukám odvésti“ chtěl. Jenom válečné události, nemoc a smrt Kavkova tomuto rozhodnutí zabránily. Ani potom se nepřestaly Kavkovy dcery o ostatky starat. Připomínaly - podle listu adresovaného místodržícímu - císaři prostřednictvím jeho zpovědníka, v jakém stavu a kde se ostatky nacházejí

a byly ochotny se zachovat podle každého jeho rozhodnutí. Císař prý jim vzkázal, aby je zatím ponechaly dále u sebe. Mezi materiálem pojednávajícím o osudu ostatků je také referát Karla Viléma Heinice z Hiršberku, který byl přítomen jejich revisi, tuším před nařízením Ferdinandovým z r. 1645, o jejich důstojném opatření. Byl pozván do Kavkova domu na Malé Straně, zastíhl tam společnost dam: manželku pana Františka ze Šternberka, Lidmilu Kateřinu roz. Kavkovou, Annu Marii Eusebii Kavkovou a paní mincmistrovou, jakož i několik jesuitských kněží v čele s P. Lustdorfem. V místnosti se nalézal stůl přikrytý plátnem, na němž hořely dvě rozžáte svíce. Jeden z kněží přinesl dvě dřevěné obdélné krabice potažené červeným suknem, v nichž byly ostatky. P. Lustdorf je uctivě vykládal na stůl a popisoval. Popsané zabalil do bavlny a znova vložil do krabic. Pak je dal odnésti do sklepa, do něhož Karel Vilém Heinic sám nevstoupil a nemohl tedy podat jeho popis.

Snad po tomto referátě rozhodl císař Ferdinand III. 12. července 1645 o definitivním uložení „svátostí“. Nазnačoval, že by o jejich dalším osudu měla uvažovat metropolitní kapitula a sám hned dával najevo, že by bylo lépe je při církevních slavnostech ukazovat lidu a vystavovat k veřejnému uctívání, než je ukrývat na nedůstojném místě. Schvaloval místodržícímu, jimž své rozhodnutí adresoval, že dali udělat na ostatky novou schránku. Za noci se měly posvátné relikvie přenést z Kavkova domu do kostela sv. Tomáše v Praze III. a po dohodě s kardinálem Harrachem ve slavnostním průvodu je mělo duchovenstvo uložit na důstojném místě. O všech dispozicích s ostatky požadoval císař podrobné informace⁽¹²⁾. Racinger setrvával v čestné funkci děkana v dobách národnostně i církevně velmi významných. Prodělal na Karlštejně třicetiletou válku se všemi jejími smutnými následky a stal se vikářem v době rekatolisace za kardinála Harracha. Děkanství karlštejnské, jsouc stále v rukou vyšlozeně katolických, přesahuje za Racinera v ohledu náboženském svůj lokální význam a stává se v době všeobecného úpadku náboženského i v počínající

obnově duchovní důležitou církevní posicí. S výšiny karlostejnského hradu dívá se očima Raciingerovýma do podbrdského kraje nejen strážce Karlem vybudovaných svatyní, nýbrž i bdělý obránce a šiřitel pravověrných katolických tradicí. Zachoval nám také mnoho poznámek nemalého významu pro současné církevní dějiny Podbrdská. Jeho dlouhou, více než třicetiletou působnost na Karlštejně můžeme pozorovat a hodnotit ve světle dvou jeho úřadů: děkana a vikáře.

Jako bedlivý hospodář zachycoval všechny písemné zprávy, které by mohly nějak prospět k zpevnění vědomí povinnosti, které k děkanství byly, ale v dobách všeobecného rozvratu se uvolňovaly rychleji než této ctihodné instituci bylo zdrávo (13).

Protože po dlouhé době se v Raciingerovi ujal správy děkanství kněz, který podle nařízení zakládací listiny sídlil trvale při hradních svatyních, vznikl spor ohledně jeho bytu. Administrátoři minulých děkanů — metropolitních kanovníků bydlili nejspíše pod hradem při kostele sv. Palmácia. Racinger se však nastěhoval na hrad. To — patrně na zákrok nepřátelsky smýšlejícího hejtmana Václava Saka z Bohuňovic — vyvolalo protest direktoriů, kteří nařizovali, poněvadž má dole v Budějanech kostelíček, aby tam služby boží vykonával a tam bydlil. Děkan pak direktory 16. září r. 1619 pokorně i zároveň věcně stilisovaným listem prosil, aby směl — v duchu intencí zakladatele — přebývat na hradě. „Vlastní povinnost“, psal, „mně k dolejšímu kostelíčku nevede, než k službám posvátných míst hradu Karlštejna a to ne tak čině po své vůli, jako pro zachování celosti úmyslu svatého Karla IV. s ustanovením služeb božích náboženství katolického, trvajících podle nařízení až podnes již přes půltřetího stalet v též zámku Pokorně a poníženě prosím, abych blížeji při oznámených svátostech na Karlštejně... svobodně, bezpečně... služby své vykonati mohl“ (14).

Zdá se, že v zachraňování práv náležejících děkanství postupoval Racinger poněkud horlivěji než mohl obhájit ze starých privilegií. Podle vůle Karla IV. byl dvůr v Mořině osvobozen ode všech berní, toliko jeho držitel

měl odváděti „do kaple královské“ 30 liber vosku. V letech kterém ohledu se někteří majitelé Mořiny obraceli ke karlostejnským děkanům, hledajíce v nich opory proti purkrabí, ba i „majestáty vzali děkanovi k věrné ruce dali a děkana sobě za ochránce“. To se stalo za Adama z Vinohrady, který chránil svobodníka Jonáka z Mořiny proti karlostejnskému purkrabí Jáchymu Novohradskému z Kolowrat, jak dokazoval zvláštním listem bývalý děkan Pistorius z Lucka (15). Z této dobrovolné jakési závislosti na děkanech Racinger pak odvozoval, že majitelé statku, v projednávané době Jonákovi, jsou poddaní děkanství i přes opačné prohlášení Pistoria z Lucka (16).

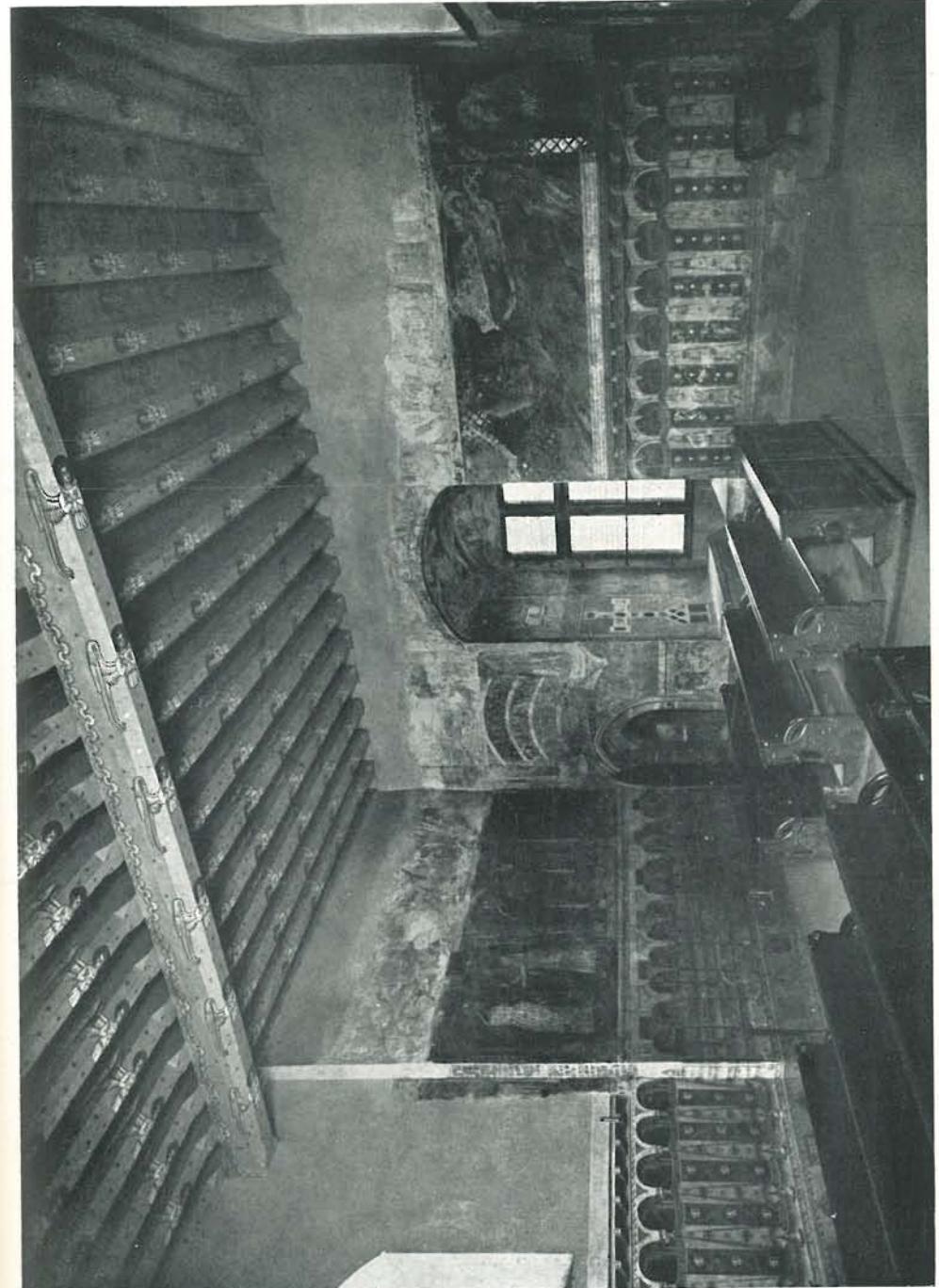
Tento nárok odporující právu nemohl Racinger na trvalo obhájit, vždyť radikalismus doby ho připravil — třebaže přechodně — i o majetek, na který měl vyslovené právo, totiž o Praskolesy. „Za nepořádné správy direktoriů“, jak psal 20. července 1621 děkan Racinger v protestu panu Janu Litvínovi z Říčan, ujal se Jindřich Otta z Losu vsi Praskoles. Direktori ji Ottovi z Losu prodali 4. července 1620 za jedenáct set padesát kopí a to tak, že děkanovi „stálý peněžitý též i osepní obilní a vosku plat pro jeho vychování se zanechává, avšak mimo takový plat oni lidé Praskoleští více žádnými platy a povinnostmi žádnému děkanovi zavázání býti nemají“. Sám majetník dobré cítil, že koupí statku šlo o protiprávní čin a proto se prostřednictvím Jiřího Malovce z Chýnova Racingerovi omlouval, „že to musel od nich (directoriů) s přinucením učiniti“. Malovec žádal jménem svého ujce Jana Litvína, aby na něm Racinger nechtěl náhrady. Listem datovaným následujícího dne se pak snažil Jan Litvín z Říčan o přátelské dohovoření přímo, touže „po sousedském srozumění“ (17). Jeho náběhy ke smíření s děkanem Racingerem trpely ovšem tím zásadním nedostatkem, že nechtěl uznati hmotnou škodu, kterou děkanství záborem Praskoles utrpělo. Později byla ves Praskolesy s podacím kostelním a příslušenstvím děkanství navrácena (18).

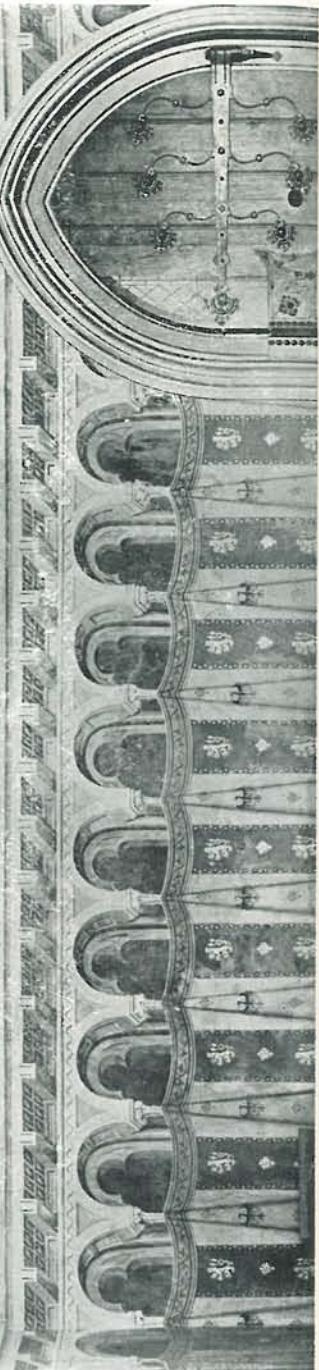
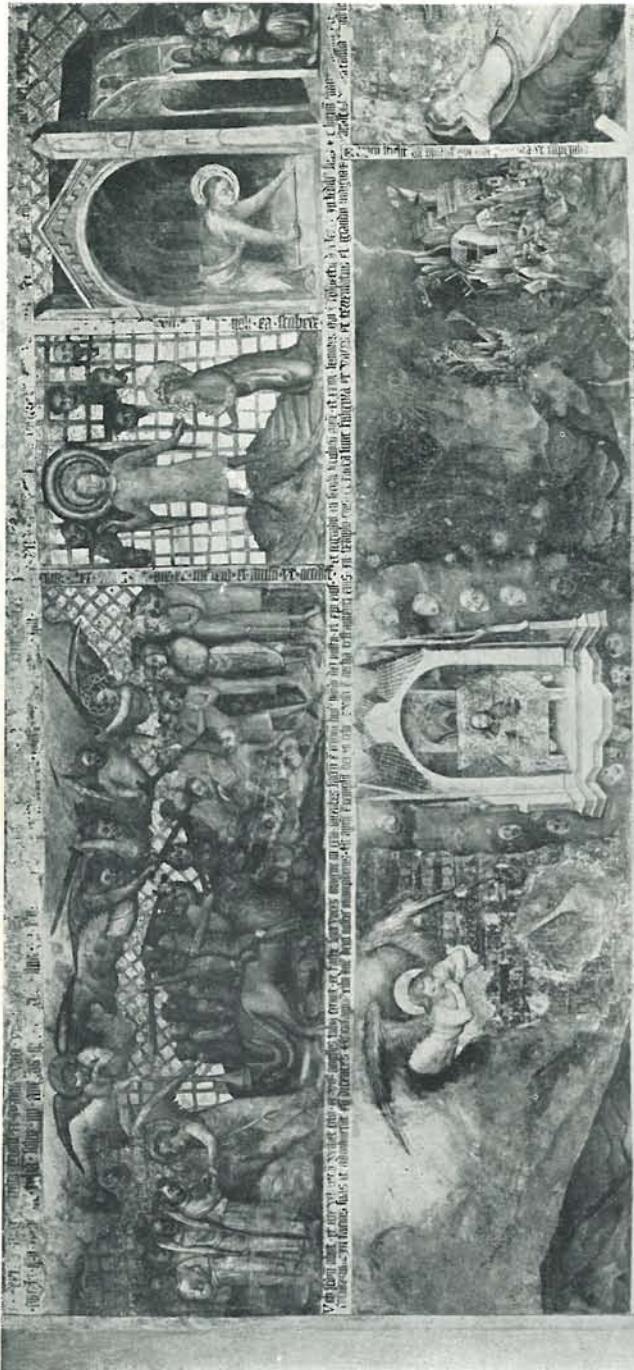
Aby nahradil úbytek nastalý přechodnou ztrátou Praskoles, vymáhal Racinger platy náležející děkanství v

Chynavě. Nedářilo se mu zprvu. Obyvatelé se vymlouvali na živelné pohromy, na krupobití i na vojsko, o němž výmluvně napsali „maje býti obhájeové, byli dráci a lupilcové“. Děkan věděl, že pravda bude asi uprostřed a postupoval vůči dlužníkům přísně. Do Register o nich napsal „dvě léta obstaravuňkem prošlým u vězení byli rozličně“ (19).

Do těchto konsolidačních hospodářsko-finančních snah děkana Racingera možno zahrnout i jeho péči o systematické zapisování kostelních účtů, které obnovil uprostřed samotné války třicetileté. Příkladem oživení plátební povinnosti v Praskolesích r. 1624 k záduší bylo svolání schůze „o soudu a platu kostelním“ za účasti děkana, Řehoře Columba Štýrského, „staršího kanovníka karlstejnského“ a faráře v Bezdědicích, Jakuba Veltrubského, úředníka hořovského panství, Michala Najpaura, žebráckého purkmistra, Jiřího Ždárského, berounského měšťana a Ondřeje Hepnera, rychtáře z Praskoles. Obyvatelé záduší praskoleského se musili před „kostelní soud“ osobně dostavit a přiznat, co jsou povinni platit (20).

Jako byl Racerger svědomitým hospodářem, tak nezameškával ani svých duchovních povinností. Byla již příležitost pozorovati jeho horlivost ve sporu s direktory, kteří mu bránili bydlet ve hradě, aby tam mohl plnit po hodlněji a přesněji své vlastní poslání. Jako kolátor pečoval přirozeně o svěřené kostely. Byly to hlavně Bezdědice, které se těšily jeho péči. Jméno současného faráře bezdědického, který jediný je v tehdejší době nositelem titulu karlstejnského kanovníka, známe již z kostelního účtování v Praskolesích. Byl jím Řehoř Columba. Po dvou letech, t. j. r. 1626 obstarává Racerger prostřednictvím sekretáře kardinála Harracha Adolfa Emmerica pro svou patronátní faru nového duchovního pastýře v osobě P. Dyonisia, který byl na Karlštejně kaplanem. Přišel však k tomu názoru, že se za zástupce karlstejnského děkana nehodí, což sám P. Dyonisius prý doznal (21). Pro posouzení poměru poddaných ke kněžské vrchnosti, kterou v našem případě jsou na jedné straně děkan Ra-

cinger a na druhé straně Hostomičtí, tehdy farníci bezdědičtí, právě na rozhraní velké události hluboce zasahující do budoucích století, totiž bělohorské bitvy, jsou velmi zajímavé zápisy Racingerova kopiáře na straně 31-42a (K. a. No 10). V roce 1619 vyhnali Hostomští s velikým sebevědomím, které připouštěti usuzovati na jejich útočně protikatolické smýšlení, kněze Řehoře, faráře v Bezdědicích, kde působil po dvacet pět let. Racerger postoupil obšírné vypsání tohoto protiprávního jednání české komoře s prosbou o zastání, protože disponovali farářem příslušelo jako patronovi jen jemu. Hostomští ospravedlňovali své jednání hrubě tím, že osočovali jak děkana, tak faráře. Nabádali „soudce zemské a úředníky“ velmi směle, aby „jakožto pěstounové pravé církve Boží a vzdělavatelé pravých pocit Božských ráčili mít pozor“ na kněze Lorence Racingera a „větší pozor“ na kněze Řehoře. Nehodlali dopustit, aby kněz Řehoř mohl „nehodně bez práce chléb ten, který ne pro takový nepořádný lid nadán jest, zžirati“. Jaké bylo jejich pravé smýšlení náboženské, prozrazovaly tyto rádky: „Na slovu Božím a Kristu Pánu tom úhelným kamenu založeným jsme a náboženství kněze Řehoře z lidských mozků pošlého, spleteného a z cesty pravé spasení svodicího nikdy jsme nebyli a nejsme a tak v jeho šebřincích a kejklířství jsme zalíbení mít nemohli... nebo v celý obci naší ani jednoho se nenašel, kterýby jeho malovaného náboženství potřeboval. Posluhovati pak kterak by nám mohl, poněvadž sám sobě k svému spasení posloužiti neumí...“

Vzpurný a sebevědomý postoj se rázem po bitvě bělohorské proměnil v pokojné a jalové omluvy, z nichž vyšlo najevo, že za nimi stál vlivný karlštejnský hejtman Václav Sak, kterého Racerger správně ohodnotil ve svých záznamech. Své opovážlivé útoky proti kněžím i církvi katolické omlouvali tím, že z jejich „mdlého rozumu a mozku nepošlo“. Ze Racergerovi ubližovali na cti, doznali „...my netoliko života a obcování povědomi nejsme, ale ani

vlastní osoby V. Mti. neznáme.... to psaní na poručení pana Václava Saka....“ Racinger byl ochoten na hrubé urážky zapomenout za nějakou hmotnou náhradu, která by odpomohla jeho nedostatku třízivému zvláště v prvních letech jeho činnosti na Karlštejně „bude-li mi co od vás mírného podáno....“ píše jako na usmířenou. Hostomští však nijak nepospíchali a použili žnových prací k omluvě.... „v tyto pilná díla klizení obilíček.... není nám možné k tomu se uprázdnit....“

Karlštejnským kaplanem byl místo Dionysia ustanoven František Stiller. Je to bezpečně zjištěno ze šetření před konsistoří, které si vynutil Jan St. Kavka z Říčan, karlštejnský purkrabí, pro zneuctění Nejsv. Svátosti, kterého se při společném přijímání dopustil jakýsi Vít Hrabě ⁽²²⁾.

Koncem listopadu 1629 působil v Bezdědicích zase jiný kněz jménem Petr Borynský, původem z Polska a jak se později ukázalo, nejspíše řeholník. Byl to kněz naprostě bezúhonný a jeho jedinou chybou snad bylo, že opustil klášter bez svolení řeholních představených. Děkan Racinger ho visitoval a shledal, že ho před uvedením na faru řádně vyzkoušel arcibiskupův oficiál, vykázal se vysvědčením o svěcení a dovolením svého ordináře, aby se mohl stát v jiné diecézi farářem. S arcibiskupovým souhlasem byl investován na faru v Bezdědicích s povinností sloužiti mši sv. každou třetí neděli v Praskolesích. Racinger shledal v kostele i na faře všechno v naprostém pořádku. Borynský káže stále lépe, protože se pilně učí českému jazyku, nedá mu to prý ani mnoho práce, protože „rusínský jazyk je čestině podobný“ ⁽²³⁾. Borynský se osvědčil jako vytrvalý zpovědník. V zpovědním se znamu duší svěřených péci karlštejnského děkana připadá největší počet penitentů právě na tohoto bezděckého faráře. V době postní r. 1629 jen z Hostomic vyzpovídal 377 kajícníků zcela sám a zapsal všechny jménem ⁽²⁴⁾. Po dvou letech mizí jméno Borynského z listinných dokladů ⁽²⁵⁾. Racinger žádá 4. X. 1631 na jeho místo za potvrzení Jakuba Ignáce Frische, když tam před

ním krátce působil Mikuláš Benedikt Gonitius z rádu cisterciáckého. Současně prosil, aby směl mít každou třetí neděli bohoslužby v Praskolesích ⁽²⁶⁾.

Do těžkého a dlouhého sporu se dostal Racinger s novým majitelem mořinského dvora Schwarzbartem, který naprosto ignoroval závazek na nově převzatém majetku, plynoucí z ustanovení Karla IV. o odvozování 30 liber vosku ročně karlštejnskému děkanství. První jakoby úvodní podání v této zdlouhavé při zaznamenal konsistorní protokol 20. července 1640. Dobrosrdečný děkan dal snad originály výsad i povinností majitele mořinského dvora Vilémovi Schwarzbartovi, který si je ponechal, nevrátil ani vosk neplatil ⁽²⁷⁾. Dlouhý spor, který trval po celých sedm let, ukončilo porovnání 10. ledna 1647. Celkem dvůr dluhoval děkanství 300 liber vosku. Originály listin, kterými Racinger dokazoval své nároky, mu měly být vráceny jen tehdy, když Linhart Schwarzbart neodvede vidimované opisy. I v tomto sporu osvědčil Racinger svou lásku k děkanství, vytrvalost a smysl pro povinnost ⁽²⁸⁾.

Mariánská svatyně na Karlštejně, v níž se měly hlavně všechny bohoslužebné úkony slavit, byla se svými 120 schody přece jen nepřiležitá a proto již Racinger a ne teprve Körner r. 1844, jak by se zdálo z líčení Podlahova, si vyžádal od kardinála Harracha svolení k tomu, aby směl používat kaple sv. Mikuláše. Dovolení mu bylo dáno již r. 1631 a jeho text zřejmě označuje svatyňku za kapli poloveřejnou, neboť se v ní směly konati bohoslužby nejen pro jeho domácí, nýbrž i pro všechny poddané kromě svátků vánočních, velikonočních a svatodušních, s kázáním, udílením svátostí, ba i s eucharistickými průvody ⁽²⁹⁾.

Svou neumdlévající činností, směřující k obnovení práv a nároků děkanství, může být Racinger nazván děkanem obnovitelem. Po více méně provisorních a čestných děkanech ze sklonku stol. XVI. se v něm dostal na děkanství muž, který jeho vážnost povznesl v každém ohledu znamenitě. Ze požíval úcty na nejvyšších místech,

je vidno z přípisu císařské kanceláře, kterým se mu, jako uznanému strážci místa v Čechách po katedrále svato-vítorské nejposvátnějšího, oznamovalo, že císařský „šac-meistr“ Dyonisius Miseron navštíví hrad, aby tam „splnil jakési důležité poslání“. Racergerovi se ukládalo, aby mu umožnil do všech svatyní přístup, vydal mu klíče a mijač ho v jeho poslání neomezoval. Záhy po návštěvě, která se uskutečnila koncem dubna nebo počátkem května r. 1650, napsal Racerger kardinálovi referát s omluvou, že se s ním pro krátkost času nemohl dohovořit, aby si vyžádal instrukce, jak se k návštěvě a k císařskému rozkazu vůbec zachovat. Miseron provedl inspekci v kapli sv. Kateřiny, kde se „leštěné kameny na způsob oněch v kapli svatováclavské nacházejí“, když si byl ponechal klíče od kaple mariánské. S oznameným Dyonisiem Miseronem přibyl také probošt metropolitní kapituly, stavitel a kněz z Tovaryšstva Ježíšova. Stavitel kapli pečlivě přeměřil. Co bylo vlastním cílem komise, se Racerger zatím nedověděl. Měl ten dojem, že chce získati podrobné informace o kapli sv. Kateřiny, aby v ní provedl nějaké stavební změny. Nápadně také bylo, že se komise nestarala o ostatní kaple, hlavně o kapli mariánskou. Racerger by rád kardinálovi všechno sdělil ústně, nemohl se však pro chorobu nohou vypraviti do Prahy.

Jeho upozornění mělo ten následek, že se kardinál podle všech známk dotázel přímo císaře, jaký účel měl zájezd komise na Karlštejn. A bylo to již po ustanovení nového děkana, když z české kanceláře ve Vídni došel kardinála Harracha list s datem 5. XII. 1651, v němž ho císař žádal dodatečně o dovolení, aby komise s pražským „šacmeistrem“ mohla v jisté karlštejnské kapli „hledati zakopané věci“ a sice tak opatrně, aby se nic nepoškodilo. Ujišťoval, že z drahých kamenů a ozdob nebude naprosto nic odnešeno⁽³⁰⁾.

Stejnou horlivost jako děkan vykazoval Racerger i v úřadě arcibiskupského vikáře. První zmínku o něm v této souvislosti má záznam z r. 1624. V něm se praví, že Podbrdský distrikt má dva vikariáty, nebo, jak se tehdy říkalo, děkanáty, hořovický se sídlem v Cerhovicích a „krá-

lovský“ karlštejnský. Pokud se týče počtu far, které byly těmto dvěma děkanátům podřízeny, zdá se, že nebylo dlouho jasno⁽³¹⁾. Jejich hranice nebyly přesně vymezeny až do r. 1636. Také je jisté, že všechny jejich fary nebyly obsazeny, ale pro nedostatek duchovenstva se spojovaly.

Bližší údaje o podbrdském distriktu a náboženských poměrech v něm známe ze zprávy vikáře Racergera z 12. června 1631. Distrikt čítal celkem 37 far, které visitoval zcela nahodile buď karlštejnský nebo hořovický vikář Tešner, neboť oba vikariáty neměly toho roku ještě přesného rozhraničení. Zpráva Racergerova je velice stručná a týká se vlastně jen karlštejnských patronátních svatyní. Ze 37 far bylo r. 1631 obsazeno pouhých 9. Čtyři kněží náleželi k duchovenstvu světskému, pět kněží bylo řeholních. Podle národnosti bylo z nich pět Čechů, jeden Slezan a tři Poláci⁽³²⁾.

Úsilí Racergerova o hospodářské povznesení děkanství porozumíme teprve tehdy, když si všimneme poznámky v relaci o děkanátních příjmech, podle níž se r. 1631 neplatilo na peněžitém desátku nic (nec spuma de pecunia) a rovněž dávky v naturáliích byly naprostě pomíjeny (nec palea de frumento). Dále v této rubrice poznamenal, že karlštejnská kapitula měla kdysi vlastní lesy a pivovar, že každý pátek dostávala určitý deputát na rybách, že kdysi děkan pronajímal rybářský dům, rybolov v řece a mlýn. Z toho je vidno, že tyto majetky, vlastně fundaciemi děkanství zaručené, byly v době Racergerově již zvyklostně z jeho užívání odňaté⁽³³⁾. Pomíjejíce věci známé o faře v Bezdědicích, které protokol uvádí, přečteme si zmínu o škole. O té se poznamenává, že v obvodu karlštejnského děkanství v r. 1631 nemá škola vlastní budovy. Děkan slibuje, že se o ni postará. Konečně Racerger vypisuje stručně své nacionále. Je pražský arcidiecesán, studoval v Čechách a dosáhl gradu filosofie. Jeho rodiče byli katolíci, ordinoval ho arcibiskup Jan Lohel, jak může dokázat formáty neboli vysvědčeními o svěcení. Je star padesát let. V jiných bodech nebyl zkoušen, protože odpovídá všem požadavkům⁽³⁴⁾.

Začátkem srpna, tedy necelé dva měsíce po napsání

tohoto stručného pohledu do církevních poměrů na Podbrdsku, Racinger žádal, aby byl zproštěn úřadu arcibiskupského vikáře a povinnosti visitovati svěřený okrsek. Současně označoval za vhodného nástupce hořovického vikáře Tešnera, který je pohyblivější a již několikrát projevил svěřený distrikt. Kdyby se jeho žádosti nevyhovělo, prosil o prominutí, že církevní zájmy nebudou tak opatřeny, jak by bylo třeba. Naznačoval, že zásahy světských pánu ruší opatření církve, omezují vliv kněží a znemožňují poddaným, aby mohli praktikovat církevní přikázání. Důvody, které vedly Racingeru k této žádosti, byly asi několikeré. Dobře věděl, že bude těžko za katastrofálního nedostatku kněžstva konsolidovat náboženský život v tak rozsáhlém území jako byl podbrdský distrikt. Konečně, měl-li věnovat své sily svědomitě správě karlštejnského děkanátu, nezbývalo mu asi mnoho času na vikariátní práce. Několik zachovaných listů, určených metropolitním kanovníkům a sekretářům arcibiskupovým, ukazuje, že svůj zájem jako vikář věnoval vlastně jen několika nejbližším farám. Píše o faře v Bezdědicích a o kostele ve Skřípli, kde nějaký čas obstarávali duchovní správu benediktini ze Sv. Jana pod Skalou⁽³⁵⁾. Jindy o patronech, kteří trestali zádušní funkcionáře proto, že mu dovolili ve funkci visitujícího církevního orgánu vstup do kostela. Doporučuje používati při misiích a kázáních mírnosti a laskavosti a na tytéž ctnosti z návodu některých (asi kněží) vlídně upozorňuje samotného arcibiskupa⁽³⁶⁾. V konceptu listu, obsahujícího mnoho poznámek informačního charakteru pro kancelář arcibiskupovu, se znova vrací k svému dřívějšímu upozornění, aby se při rekatolisaci používalo co nejvíce laskavosti i při pouhých výzvách k přijímání svátosti. Donuceni použitím světské moci, nebo ze strachu před trestem, přicházejí sice lidé do kostela a svátosti přijímají, ale činí tak mechanicky „nic neuvažujíce a nerozjímajíce“⁽³⁷⁾. Snad byly tyto poznámky v nějaké souvislosti s misemi, které se na Karlštejnsku konaly a o nichž má zprávy Krásil v životopise kardinála Harracha. Zprávy Kráslovy nejsou v naprostém souladu s tím, co víme z činnosti

děkana Racingera. Jestliže Krásil praví, že na panství karlštejnském „téměř všechn lid byl bludařský“, neplatí to jistě o Bezdědicích, Hostomicích, Praskolesích, Tetíně a hradu Karlštejně a je to v rozporu se zpovědním seznamem z r. 1629, o němž byla podrobná zmínka⁽³⁸⁾.

Protokol o visitaci karlštejnského vikariátu ze 16. IV. 1636 znamená proti stejnemu dokumentu z r. 1631 jistý pokrok v tom, že počet far podřízených Racingerovi je menší a určitý. Celková církevní bilance plynoucí z rozboru protokolu je i nadále neutěšená, kleru je naprostý nedostatek a jeho kvality nedostatečné i církevní katolické uvědomění kolisavé, hmotné zajištění bídne, celková situace nese všechny stopy neklidné doby, kruté a unavující války třicetileté. Děkan Racinger naříká stále na nedostatek příjmů, které jsou zadržovány, neuznávány, nebo vypláceny sporadicky a neúplně. Když se to děje hlavě vikariátu, nelze se divit, že v tom ohledu nejsou uspokojeni faráři na méně významných farách. Největší pozornost, jak je ostatně přirozené, věnuje Racinger v elaborátu pro církevní vrchnost poměrům na hradě a potom místům, nad nimiž má patronátní právo. Kromě filiálních kostelů (13) a kaplí, které počítá ke karlštejnskému církevnímu okruhu (11), spravuje r. 1636 jenom fary: v Litni (pro nedostatek prostředků se administruje z Lochovic a mše sv. se tam slouží jen každou třetí neděli), v Lochovicích (farář Tobiáš), v Neumětelích (farář budova vypálená, ale staví se nová), ve Zdicích (administruje děkan Tešner z Hořovic), v Revnicích (farář Jan Klement Cruciger), sv. Mikuláše v Praskolesích (bez faráře pro nedostatek příjmů i kněží), v Bezdědicích (z nedostatku prostředků i kněží administruje kněz z Tovaryšta z Milína, uvažuje se však o vlastním faráři), v Berouně (farář Jan Nejedlý)⁽³⁹⁾.

Nedostatek a spoušť způsobená válkami i náboženskou nejednotností nemohla církevní vrchnosti bránit v jejich plánech na náboženskou obnovu a i k té bylo třeba peněz. A byl to právě podbrdský distrikt, kterým procházela od Prahy nejčastěji cizácká vojska, utíka-

jící na západ, který stálými loupežemi a kontribucemi vysílen, nemohl dosti včasné učiniti zadost svým plátebním povinnostem. Vikář Racinger dostal proto rozkaz z arcibiskupské kanceláře s datem 14. srpna r. 1646, aby ihned vybral od podřízených farářů na seminář nejen všechny minulé nedoplatky, ale aby zaslal také nejpo-slednější povinné dávky, které jsou splatné k termínu sv. Havla a zaslal je co nejrychleji do Prahy (⁴⁰). Dobře se nařizovalo, hůře ovšem bylo nařízení za svízelných poměrů vyhovět, i když třeba uznat důležitost instituce, o jejíž hmotné zabezpečení běželo.

V řadě 22 vikariátů vypočítávaných v roce 1647 je na 21. místě vikariát karlstejnský a ještě následujícího roku mu stojí v čele Vavřinec Racinger, který před lety žádal, aby ho byl zproštěn. 24. srpna r. 1647 předával jako zástupce arcibiskupů ve společnosti významných osobností a známých jesuitických kněží Plachého a Daniela Krupského Sv. Horu do správy jesuitů. A tak není nepravděpodobná domněnka, že jej spravoval, bohat na práci a na zásluhy a potěšen nejedním úspěchem, až do r. 1651 (⁴¹).

Také Racingerův nástupce Václav Vojtěch Kalisius (Kalištský, 1651 - 1653, bakalář theologie, kanovník staroboleslavský) zůstal vikářem. Na Karlštejn byl ustanoven konsistorním dekretem z 27. května r. 1651 (⁴²). Známosti, které o něm máme, se omezují skoro jen na tento úsek jeho činnosti. Pro faru v Žebráce ustanovila konsistoř v březnu r. 1652 nejdříve Tomáše Sauermannu a Kalisius ho měl instalovat. V posledním okamžiku dostal z konsistoře výzvu, aby instalaci oddálil, protože Sauermann bude patrně jmenován jinam (⁴³). Nedlouho před smrtí vypracoval Kalisius popis obrazu církevních poměrů ve vikariátě. Podle něho měl r. 1653 k disposici v celém svěřeném obvodu jen deset kněží. Vyslovil pochybnost, zda poddani Václava Wratislava v Jincích a hr. Laďrona v Nižburku jsou katolíci. Zájem o školy projevil prosbou ke kardinálovi, aby se postaral o katolické učitele na školách ve vikariátě; sám podporoval školství tím, že ze svých příjmů učitele platil. Ujímaje se podřízených farářů ve Šv. Kiliáně a v Pičíně (farář Červenka), podo-

týkal, že mají nedostatečné příjmy. Přimlouval se, aby jim byly z toho důvodu přidány k přísluhování Mníšek a Dobříš. Sám je ochoten vydržovat svým nákladem kaplana, když bude smět přibrati k duchovní správě Liteň. V Lochovicích se usadil minorita z pražského kláštera u sv. Jakuba bez arcibiskupova svolení. Kalisius jej k sobě povolal, mnich však dosud nepřišel. Práci, započatou se zřejmým zájmem jak na Karlštejně, odkudž marně napomínal prostřednictvím křivoklátského hejtmana Gallidesa Chýňavské o povinné platy, tak ve svěřeném vikariátě, přerušila smrt snad náhlá (⁴⁴).

Na uprázdněné děkanství jmenoval císař Ferdinand III. Alberta z Klimkovic, příbramského děkana, apoštolského protonotáře a hraběte palatinského, dekretem datovaným v Řezně 11. května 1654 (⁴⁵). Instalace následovala asi po měsíci (⁴⁶).

Také Klimkovic, původem z Polska, býval vikářem traktu podbrdského, ne-li hned po zvolení děkanem, tedy krátce po smrti, nebo odstoupení Jana Těšina, hořovického děkana. Nasvědčuje tomu vikariátní oběžník z 2. března r. 1655, pojednávající o oslavě svátku sv. Josefa, „zvláštním ochránci míru v Čechách“, o zádušních bohoslužbách za zesnulého papeže Inocence X. a o nastávající velikonoční zpovědi farníků, jakož i přísném zákroku proti příbramskému děkanovi Šimonu Marcelovi. Stížnosti Klimkovicem proti Marcelovi přednesené se projednávaly v konsistoři 30. dubna 1655 (⁴⁷).

Patronátní fara v Bezdědicích se mu stala záhy po na-stoupení předmětem značných starostí. V srpnu r. 1655 tam jmenoval Klimkovic dlouholetého faráře v Pičíně Matěje Červenku. Ten však již koncem října téhož roku zemřel. Nezbývalo tedy karlstejnskému děkanovi, než aby se svým kaplanem, stále ještě ve velikém nedostatku kněžstva, sám spravoval osiřelou farnost (⁴⁸).

Závojem naprostého tajemství jsou zastřeny všechny okolnosti, které donutily Klimkovice, držitele jednoho z nejčestnějších církevních úřadů v zemi, že napsal v sobotu před devítíklem r. 1657 revers, kterým se zavazoval neopouštěti Prahu. Revers si vyžádala arcibiskupská kon-

sistoř v nějakém sporném řízení proti němu a jeho datum bylo psáno již „v arcibiskupském vězení“ (49). Protože však v dalších letech pracuje Albert Klimkovic na svém místě dále, jakkoliv i s určitými nesnázemi, není důvod se domnívat, že by mu napsání reversu diktoval nějaký přečin, který by nějak škodil jeho duchovenské cti. Z roku 1659 nám zanechal zpovědní seznam s výčtem osob náležejících „k osadě J. Mti pana děkana karlštejnského“. O těch 216 osobách, které vypočítává, praví, že „povinnost křesťanskou vykonati povinni byli“. Není tudíž jist, zda uváděné osoby skutečně svátosti přijaly (50).

Do dlouhého a vyčerpávajícího sporu byl děkan Klimkovic zapleten s nájemcem statku v Mořině, který měl, jak známo, vypláceti děkanství 30 liber vosku. Spor, zachycený na jednotlivých podáních a v celku velmi nejasně se jeví, byl ve své podstatě vyvolán válečnými událostmi. Vojska vesnicí táhnoucí zničila hospodářské objekty a nájemce i majitelé jejich jevili v nastalé bídě málo zájmu o oživení hospodářského provozu vlastními investicemi. Ze změti papírů v příčině sporu popsaného informační cenu podržel přípis zasláný konsistoři a podepsaný děkanem Klimkovicem, který zachycuje genesi sporné otázky. Když byl jmenován děkanem na Karlštejně, našel dvořec v Mořině úplně vypálený a rozbořený. Asi v roce 1662 ho jak místodržící, tak i podbrdští hejtmani napomínali, aby se postaral o osídlení spáleniště, aby všechny zadržené kontribuce a daně mohly být ze dvorce zaplaceny. Z toho důvodu a ještě více proto, aby karlštejnským svatyním byl včasné odváděn k bohoslužebným úkonům předepsaný vosk, zaplatil děkan z vlastních prostředků všechny daně váznoucí na dvorce. Domnival se, že již tím nabyl vlastnického práva, zvláště, když se poslední jeho majitel Daniel Koutek z Minic začal neozývat. Po zaplacení daní začal ihned zase svým nákladem pustý dvůr znova budovat, což se mu také podařilo. Bohužel, usedlost nestála ještě ani rok, když byla neopatrností domácích obrácena v popel. To však děkana nijak neodstrašilo. Novými investicemi vrátil dvorec užitečnému provozu. Mezi tím se objevil poslední jeho majitel a uplatňoval na

dvoře, děkanem s tak příkladnou obětavostí obhospodařovaném, jakési nároky.

Nebyl však sám. Objevil se také Matěj Kocáb a dědici Jonákovi. Všem témtoto patentům, o nichž nebylo ani stopy, když šlo o to, kdo bude platit daně a kdo obnoví na rui-nách hospodářský život, zaplatil karlštejnský děkan Klimkovic 105 zl. Předpokládal, že tím nabude úplného majetnického práva nad dvorcem v Mořině tím spíše, že značná fundace ve formě odváděného vosku děkanství mu k tomu dávala jisté oprávnění. Podle jeho zprávy, je-li ovšem zcela objektivní, bychom nechápali přísné kritiky, kterými ho pronásledoval jeho nástupce Čedík (51). Ze starostí o hmotné zajištění děkanství, jakož i o zajištění patronátních kostelů, vyplynula korespondence s Vilémem Václ. Frant. z Talmberka, s kostelníky v Praskolesích (odkaz 15 kop záduší od Marty Rašplové ze Zdic), farářem bezdědickým (o desátky z Votmíče), s purkmistrem v Berouně (vidimáty privilegií), s Hostomickými (obsazení spáleniště novými usedly) a pod. (52).

Některé náznaky ze třetí čtvrtiny sedmnáctého století z nejbližšího sousedství děkanátu karlštejnského svědčí o nedostatku duchovních správců, který nestačila odstranit ani rušná činnost kardinála Harracha. Do Milína dojízděli v r. 1667 ještě jesuité se Sv. Hory. Děkan Klimkovic měl uvažovat o tom, zda by se nemohl duchovní správy této farnosti ujmout některý ze sousedních farářů (53). Sporem o Mořinu finančně vyčerpaný děkan Klimkovic se ucházel sám o administraci fary v Litni (54). Ze nárok na finanční nedostatek, do něhož děkan Klimkovic upadl následkem neuvážené podnikavosti a ochoty i soudem obhájit své právní nároky, jakož i nezaviněnými živelními pohromami, byl oprávněn, je zřejmo z prodeje Mořiny, která mu byla konečně právně přiřknuta. R. 1669 prodal dvůr Mořinu Fridrichovi Ferd. Rebmanovi z Rottenwalu a Fischbachu. Ten pak ji postoupil r. 1672 Jiřímu Lvovi Lukavskému z Lukavice za 400 zl. a 320 lotů stříbra a jenom z této ceny, nehledě k zaplaceným daním a soudním nákladům, je vidno, co děkan Klimkovic vydal a do jakých nesnází tedy skutečně zabředl. Protože Lu-

kavský nebyl v takové situaci, aby požadovanou sumu zaplatil, postoupil Rebman, sám zůstav děkanovi kupní cenu dlužen, gruntovní peníze již Klimkovicovu nástupci Fr. Ferdinandu Čedíkovi (55).

Klimkovic resignoval r. 1671 pro vysoký věk na funkci děkana a na jeho místo byl císařem Leopoldem na arcibiskupovu přímluvu dosazen Frant. Ferdinand Čedík (9. IX. 1671 - 1704), kanovník vyšehradské kapituly, sekretář arcibiskupské konsistoře a kdysi děkan v Písku. Instaloval ho z rozhodnutí arcibiskupa Matouše Ferdinanda Sobka z Bílenberku Václav František Celestín z Blumenberka, probošt metropolitní kapituly (56). Záhy po ujetí děkanského úřadu a shlédnutí celkové situace, dával Čedík najevo naprostý nesouhlas s dispozicemi svého předchůdce, hlavně pokud se týkaly hospodářských otázek. S tím patrně nějak souvisí předvolání ke konsistoři, kterého se dostalo Klimkovicovi koncem února r. 1672 (57). Nějaké nedorozumění mezi děkanem Čedíkem a jeho předchůdcem, který v prosinci r. 1671 konsistoři napsal, že byl k resignaci donucen, nastalo hned při změně míst. Oživlo pak s veškerou prudkostí, když Čedík shledal, že Klimkovic pronajal praskoleskému rychtáři asi na 17 let mlýn, prý majetek děkanství, za velice mírných podmínek. Čedík pronájem neužíval ani v tom předpokladu, že Klimkovic svým nákladem do něho pořídil věci nutné k provozu, když už před ním Racinger opatřil mlýn střechou a dal položit novou podlahu. Protože pronájem za podmínek stanovených Klimkovicem prý nepřinášel děkanství žádného užitku, žádal Čedík za jeho zrušení. Klimkovic, který prý byl podle všech známek lehkomyslným správce svěřeného děkanského majetku, se ubránil tím, že prohlásil nespravedlnost absolutního Čedíkova nároku na mlýn, který vlastně děkanství nikdy nepatřil. Jeho majitelé byli děkanům podle znění starých fundací povinni platit ročně toliko osm kop míšeňských, kromě menších dávek v naturálích a povinnosti zavézt je svými koňmi do Prahy, nebo do Praskoles. Protože se mlýn následkem všelijakých, hlavně válečných nesnází projevil naprosto nerentabilní, ke škodě děkanství

i kostela v Praskolesích, prodal jej Klimkovic jakémusi Danielovi Kušičkovi za 400 zl. Ze značně zapleteného výkladu vyšlo najevo, že za dané situace nemohl Čedíkův předchůdce nic jiného dělat a měl rozhodně na mysli vždy jen prospěch děkanství, i když jej okolnosti stoprocentně neuskutečňovaly (58).

Daleko sympatičtěji vystupuje děkan Čedík v žádosti určené arcibiskupovi Sobkovi z Bílenberka, v níž prosí, aby obyvatelstvo království bylo vybídnuto ke sbírkám na rozšíření a okrášlení kaple sv. Lidmily na Tetíně (59). Při lásce arcibiskupa Sobka k českým patronům nelze pochybovat, že by prosby Čedíkova oslyšel. Ostatně je známo, že ke konci XVII. stol. byl kostel sv. Lidmily na Tetíně znovu vystavěn (60).

V průběhu další správy karlstejnských věcí se ukázalo, že také Čedík bude nucen si počínat podobně jako jím ještě před pěti lety kacérováný předchůdce. V žádosti z 18. srpna 1677, adresované císaři, prosil, aby směl prodati jasními zněními fundační dekretů k děkanství odkázanou Žebrákovu Lhotu pro její odlehlost a z utržených peněz zakoupit jinou nemovitost. Než se tak stane a vyskytne se vhodný objekt, chtěl stržené peníze uložiti na hypotéku za obvyklých podmínek (61). Lhota Žebrákova, darovaná kapli sv. Palmácia Janem Jindřichem, bratrem Karla IV., byla prodána 21. března r. 1680 trhovou smlouvou Zikmundu Markvartu Tuněchodskému. Klimkovicovi, který svým nákladem restauroval zpustlé usedlosti v Mořině i v Praskolesích, se dostává prodejem pěkného dostižení, když se ve smlouvě o dvorci v Žebrákově Lhotě čte, že k prodeji došlo také pro „nedostatek postačitelných prostředků, lidí a dříví, bez nichž nadřečené spáleniště (dvorec v Žebrákově Lhotě) z gruntu vystavěti jest za nemožno“. Děkanství tam mělo, kromě zmíněného dvorce, dvě chalupy „se vším právem a spravedlností“. To vše „jakožto pusté“, prodáno za 400 zl. rýns. (62).

O kaplanech, kteří pomáhali děkanům v karlstejnské duchovní správě, je zpráv jen nemnoho. Jejich posloupnost známe od r. 1605. Střídali se poměrně často, v do-

bách zlých děkani o jejich pomoc ani nežádali. Vždyť nejsou vzácné případy, že se sami ucházeli i o sousední fary, aby si přisluhováním v nich hmotně polepšili. Děkan Čedík kaplana měl a budíž řečeno hned, že nehodného. Protože sám budí dojem kněze horlivého a bezúhonného, je tím nápadnější, že ho na Karlštejně trpěl, jeho menáležité chování sám včas nevypozoroval a o nápravu se nepostaral. Podlaha o něm praví, že se jmenoval Jan Ant. z Fernberku. Jeho správné jméno, jak z konvolutu spisů o něm pojednávajících jasně plyne, je Jan Antonín Greifenbach. Kaplan si počíhal ve svém úřadě nekněžsky, staraje se příliš o hospodářství, chovaje se velkopanský k věřícím a nedbaje ani kněžské cti. Jeho jednání působilo jen pohoršení a vedlo konečně k přímému udání na konsistoři. Ke stížnosti došlo pro několikeré odmítnutí zaopatření matky Václava Macháčka z Mořinky. Kaplan Greifenbach na opakovanou žádost přišel k umírající, zběžně na ni promluvil a když hned neodpovídala, prohlásil ji za neschopnou zpovědi, obvinil domácí z netečnosti, vzal jím do zástavy koně a zakázal křesťanský pohřeb. Zesnulá byla křesťansky pohřbena teprve na zákrok děkana Čedíka. V říjnu r. 1681 píše Greifenbach prosebné listy z arcibiskupova vězení a snaží se písemně vyvrátit řadu stížností, které se proti němu nahromadily. Spolu s Vítěm Polnickým, děkanem z počátku XVI. stol., je také Greifenbach vzácnou výjimkou kněží nehodných, kteří se na nábožensky i národnostně posvátný Karlštejn dostali nedopatřením a svým životem zneuctivali místa „Otcí vlasti“ tak posvátná (63).

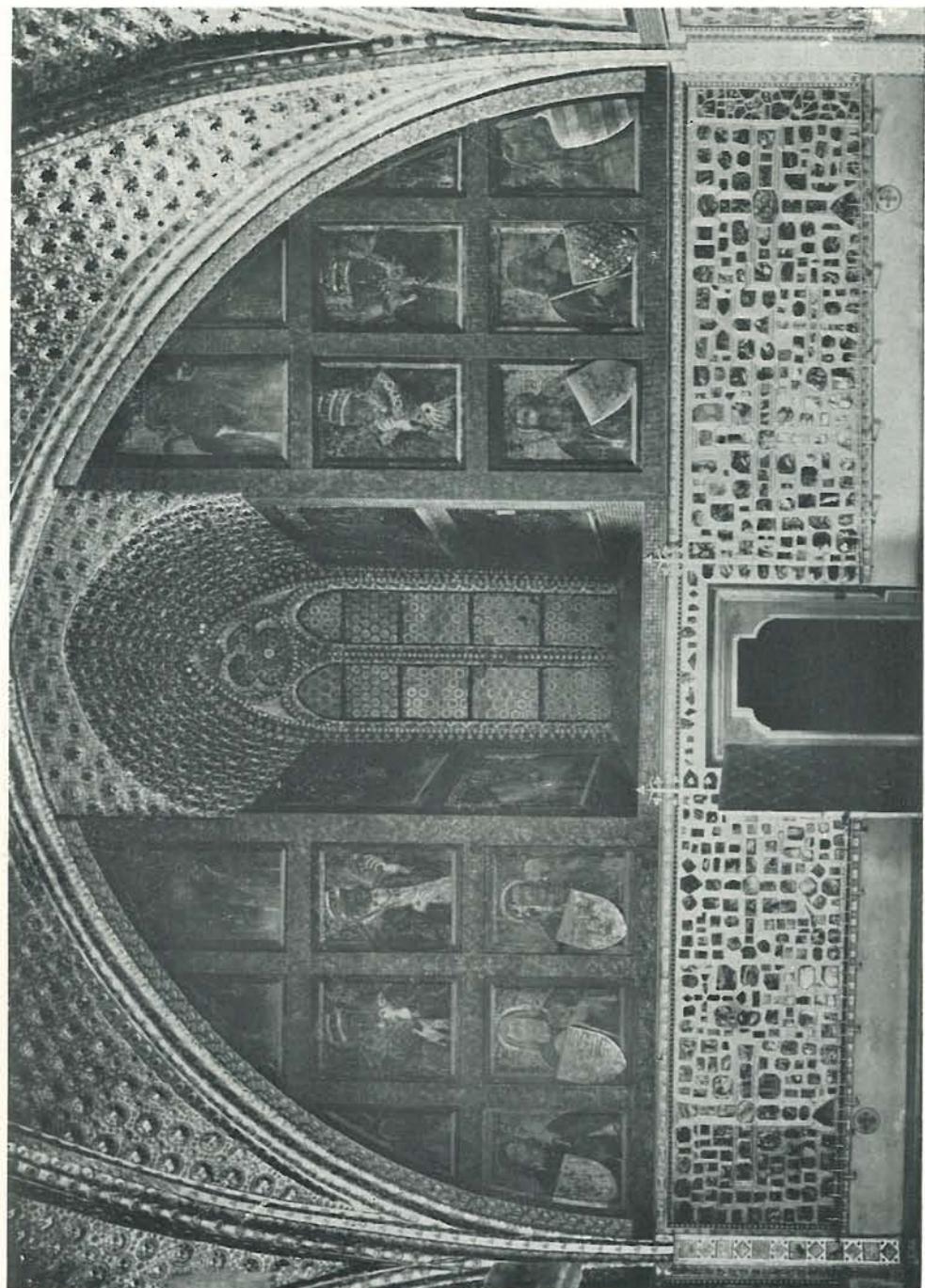
Cedík, někdejší sekretář konsistoře, měl mezi vyšším duchovenstvem značné známosti. Jednou z nich bylo i přátelství s královéhradeckým biskupem Janem Františkem z Talmberka. Děkan Čedík oznamoval biskupovi úmrtí kanovníka Braunera, člena nejspíše kapituly k Všech svatých. Biskup, probošt téhož kanovnického kolegia, projedval živý zájem o archiválie, které zesnulý u sebe měl. Čedík se měl postarat, aby se neztratily. Ve styku úředním, nebo soukromém byl také s hr. Michalem Thunem,

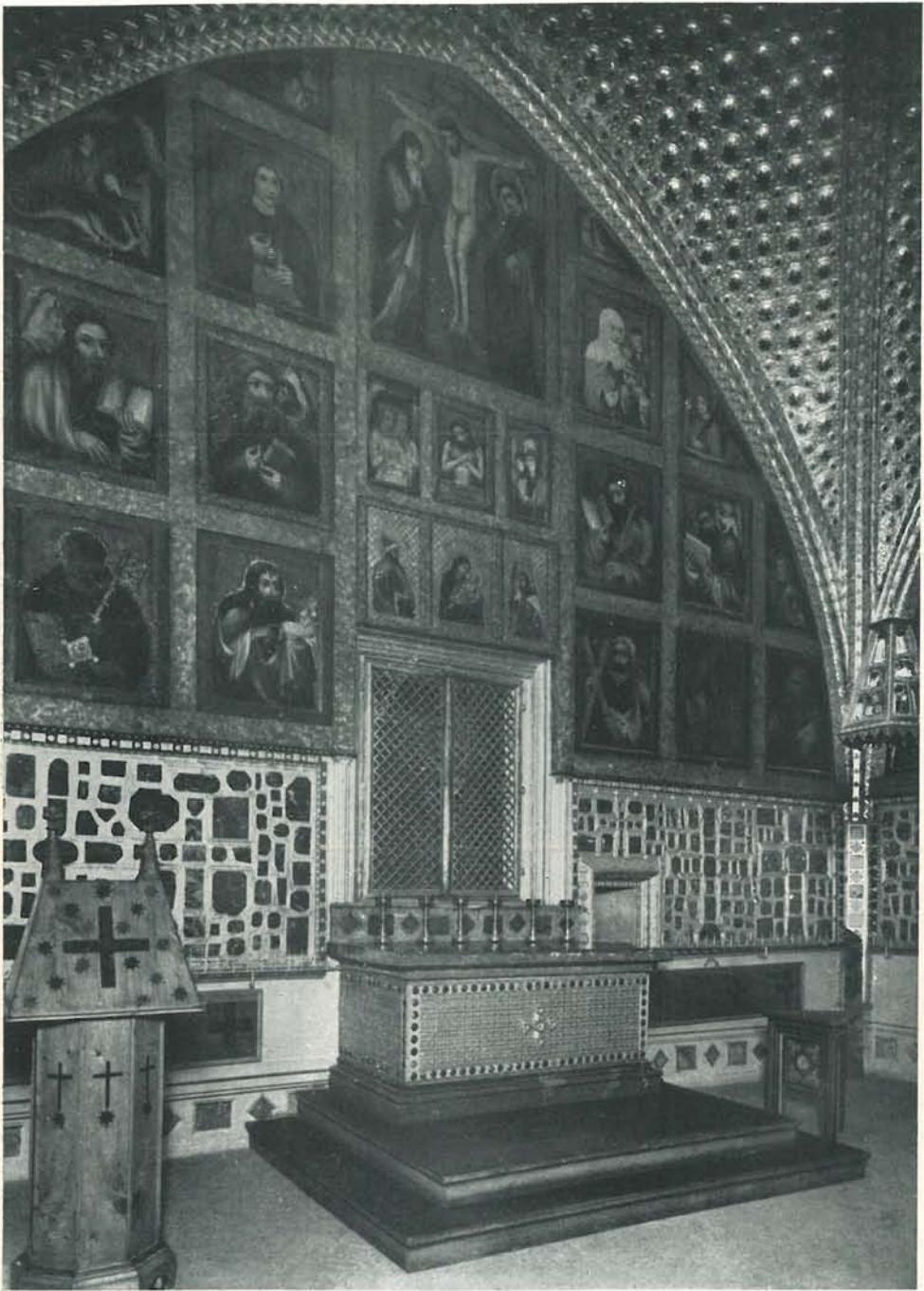
jemuž nějak pomáhal proti ledečskému faráři Kozojedskému v r. 1680 (64).

Kromě jiných státních přiležitostních dávek i sbírek nařizovaných církevními úřady byli beneficiáti na sklonku XVII. stol. zatíženi povinností platit na potření „sveřepého nepřítele všeho křesťanstva“, čili na válku tureckou. Děkanovi Čedíkovi se konsistorním výnosem z 27. října 1690 ukládalo zaplatit 87 zl. Částku bylo zaplatit co nejdříve konsistornímu pokladníku Jakubovi Javornickému (65).

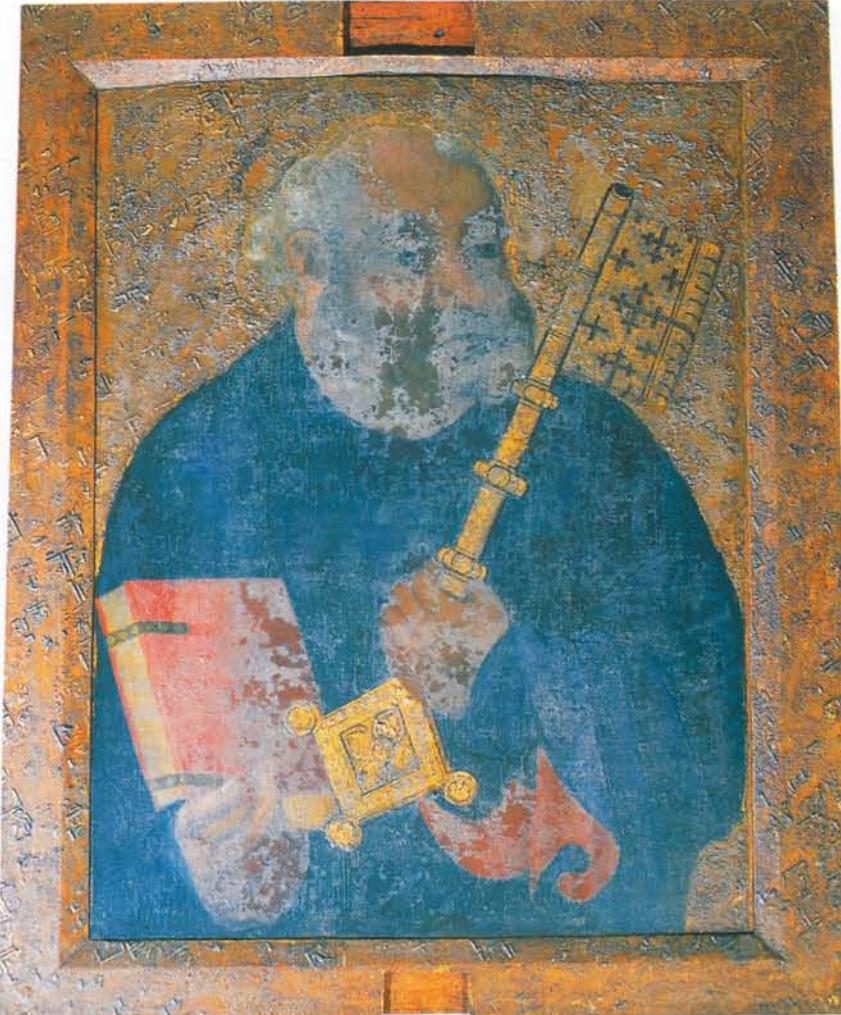
Všechno nasvědčuje tomu, že ke konci života propadl Čedík mnohým chybám, jimž své počáteční působení poněkud pokazil. Tak stín jeho stařeckého lpění na majetku a z toho plynoucích nespravedlností, kterých se dopouštěl na jednotlivečích i na celých vesnicích, padá na celou jeho působnost na Karlštejně. Shodou okolností byl jako vikáři podřízen svému nástupci Bernardu de Gregoriis. Hořovický děkan a vikář měl pak přiležitost zblízka pozorovat všechny přehmaty proti spravedlnosti, kterých se marasmem zatížený Čedík dopustil. K hořovickému vikáři docházeli stále častěji karlštejnští poddaní se svými stížnostmi a vikář nemohl jinak než podle své povinnosti mnohé z nich oznamovat konsistoři. Podstatu těchto relací tvořilo oznámení, že děkan Čedík neodebírá sv. oleje u konsistoře, nejspíše proto, aby při této přiležitosti nemusil platit catedratikum, prodaný dvorec v Žebrákově Lhotě dosud nenahradil — jak kdysi sliboval — zakoupením nového hospodářského objektu. Jak ze Lhoty, tak i z Mořiny musí praskoleská obec platit daně, poddaným děkan ukládá pracovat na děkanských pozemcích a to v takové míře, že sami nemohou stačit obdělat vlastní pole. Přestupky jejich trestá někdy velice přísně, na škodu svého duchovního postavení. Některé křivdy z návodu hořovického vikáře svědecky sepsal a přílohami opatřil hostomický purkmistr. Zachycují se však i doklady o hájení zájmů poddanských jako na př. odmítnutí německy psané žádosti hořovického hejtmana českou odpovědí, jíž zamítl posunutí jezu u Stašova hlouběji do děkanského majetku (66). Podání zasláné ke konsistoři počátkem

září r. 1699 bylo k vyřízení urgováno novými stížnostmi na přísné tresty, které děkan Čedík ukládal svým poddaným, někdy i z malicherných příčin. Nařízením arcibiskupa Breunera z 29. XII. 1703 byla konečně stížnostem učiněna přítrž a jednání Čedíkovo podrobeno šetření. Arcibiskup rozkázal vlastnoručně podepsaným dekretem konsistoři, aby předvolala jak praskoleskou obec, tak i děkana a všechno řádně vyšetřila, eventuálně zvolila zvláštní vyšetřovací komisi. Protože došly stížnosti i na nedostatečně opatřenou duchovní správu, ustanovil arcibiskup na Karlštejn druhého kaplana (67). To už však Čedík na děkanské místo resignoval někdy koncem dubna r. 1704 a odešel na faru do Sedlčan. Jeho nástupcem se stal bdělý hořovický vikář Bernard de Gregoriis (10. IX. 1704 - 1705) jistě na přímluvu svého patrona, nejvyššího kancléře království českého hr. z Wrby. Presentace byla datována ve Vídni 10. září r. 1704 (68). Jako by tušil, že se z čestného úřadu nebude po patnáctiletém vyčerpávajícím působení v Hořovicích, spojených tehdy s fíliálkou v Mýtě, dlouho těšit, žádal potvrzení své presentace od konsistoře 4. října r. 1704. Generální vikář a pozdější arcibiskup Daniel Mayer rozhoduje o žádosti, napsal, že konfirmaci podle dřívějších zvyklostí „pro důstojnost, které se karlštejnský děkan kdysi těsil“ stavovala arcibiskupova kancelář a proto jí také žádost děkana Bernarda de Gregoriis postoupil (69). Pražský arcibiskup Jan Josef Breuner potvrdil děkana v jeho úřadě 18. října 1704 a ustanovil jeho instalátorem probošta metropolitní kapituly Daniela Josefa Mayera (70). Stížnosti a sporná jednání minulých děkanů Klimkovice i Čedíka byla konsistoří důvodem k tomu, aby si od nově zvoleného děkana Bernarda vyžádala přesný soupis děkanských příjmů a tak, aby si hned v počátcích jeho činnosti zjednala přehled o hospodářských otázkách karlštejnského beneficia. Z dosti neurčité relace děkana Bernarda lze souditi, že původní ustanovení, týkající se příjmů karlštejnských děkanů, tak jak je vypočítávala zakládací listina, byla již dávno zapomenuta. Již tehdy při založení by bylo bývalo účelné, kdyby se také pamatovalo

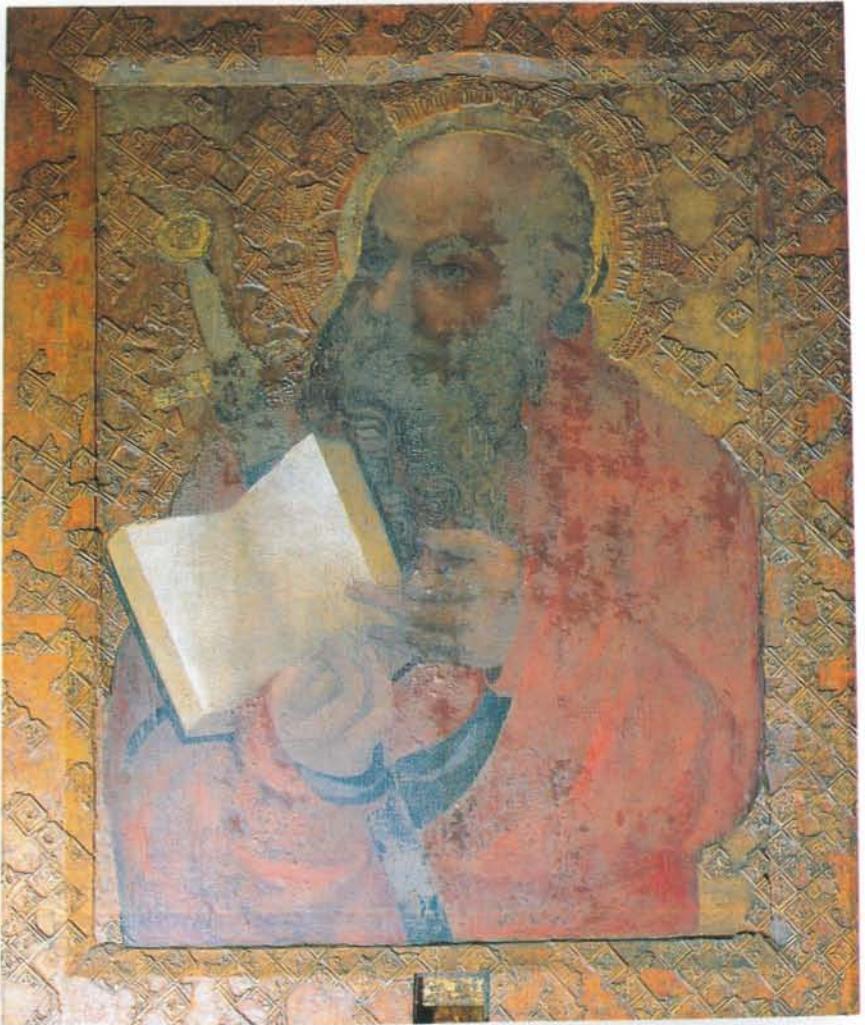

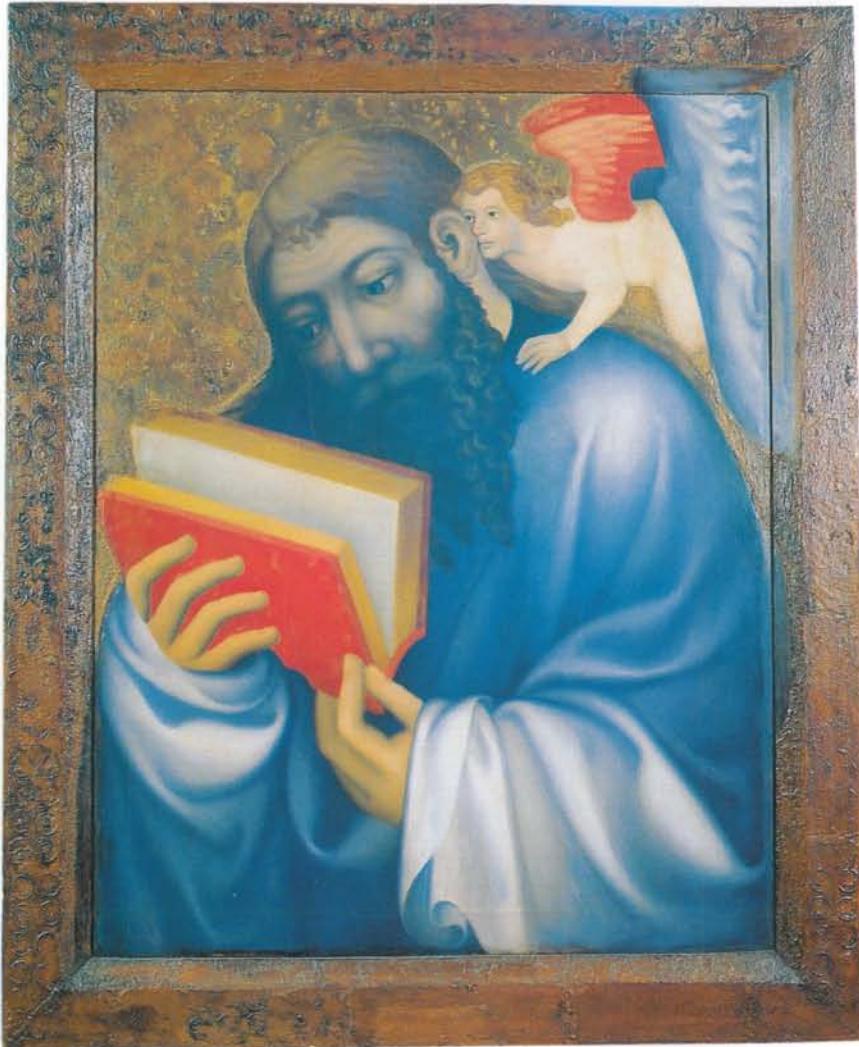

Sv. Filip, apoštol
Sv. Petr, apoštol
S. Jan Křtitel
S. Ondřej, apoštol
Sv. Pavel, apoštol
Sv. Jakub Starší, apoštol
Sv. Matouš, evangelista, apoštol
Sv. Tomáš, apoštol
Sv. Marek, evangelista
Sv. Lukáš, evangelista
Sv. Jan, evangelista, apoštol
Sv. Anna Samotřetí

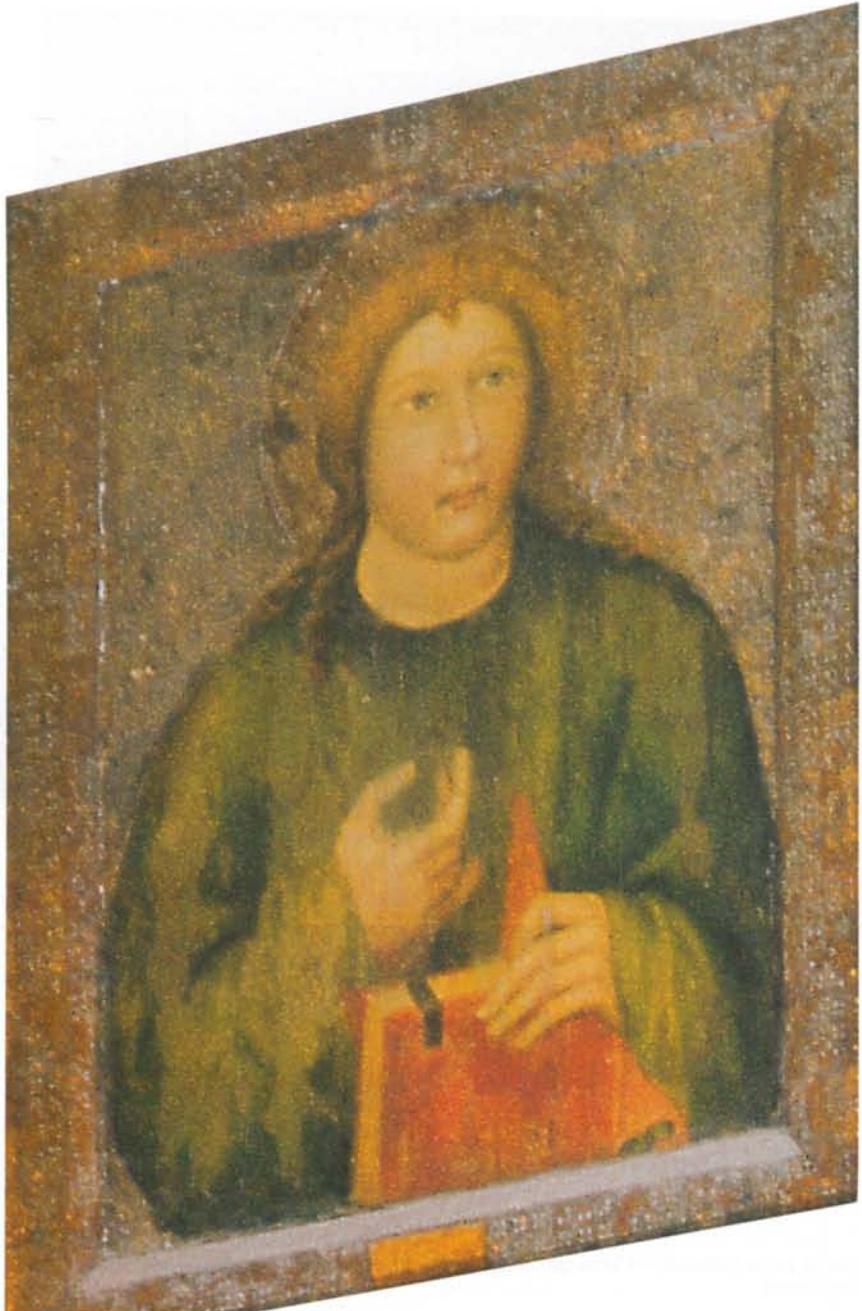

na způsob, jak vypočítávané dávky vybírat a jak je držiteli beneficia vyplácet. Sám beneficiát, nemaje potřebné exekutivy, nemohl drobné a často vzdálené poplatníky k děkanství upomínat na jejich povinnosti a platy na nich vymáhat. Děkan Čedík arondoval jednotlivé poplatné objekty, snad někdy na úkor spravedlnosti, ale s praktickým cílem nahradit úbytek a zánik tundaci ze XIV. stol. a tak vlastně umožnit funkci duchovního založení. Někdy v únoru r. 1705 zemřel Bernard Fontano de Gregoriis, mající nejlepší snahu napraviti nepořádky, nastalé ve správě děkanství za jeho předchůdců⁽⁷¹⁾. Kancléř arcibiskupa Breunera Liepure mohl na arcibiskupském venkovském sídle na zámku v Červené Řečici do konceptu konfirmační listiny, která byla v registratuře ještě na dosažitelném místě, jen vepsat jméno jeho nástupce Jana Bedřicha Langhanse (1705 - 1709), dosavadního kanovníka seniora kapituly Všech Svatých, administrátora kostela sv. Jiří a kanovníka sv. Petra v Budýšíně⁽⁷²⁾. Za Langhanse se ukázalo v celé nahotě smutné skutečnosti, že děkanství karlštejnské bylo skvělou bídou a dávala se satisfakce jeho předchůdcům, kteří s velikou houževnatostí pracovali hospodářsky, aby uhájili holou existenci. Za Langhanse se také projevuje zvýšenou měrou boj o udržení výjimečného postavení děkana, který trvá na instalaci výším církevním dignitářem a snaží se všemožně uniknout podřízenosti pod hořovickým vikářem.

Arcibiskup Jan Josef Breuner ustanovil za instalátora nově zvoleného děkana kapitulního, probošta Daniela Mayera, který tuto čestnou úsluhu prokázal již jeho předchůdci, krátce působivšímu Bernardu de Gregoriis⁽⁷³⁾.

Počátkem dubna r. 1705 vypsal Langhans stručně situaci karlštejnských svatyní. V královské kapli Panny Marie si všímá obrazu malovaného na plátně, který byl v době popisu „roztrhaný a úplně zašly“. Majitelka Mořiny, baronka z Engelflusu přestala kapli dodávat potřebný vosk. Stilizace Langhansova listu ukazuje, že si majitelka statku neuvědomila, z jakého titulu byla povinna vosk odvádět. K filiálním kaplím počítá v Budňanech sv. Palmácia, v Mořině sv. Stanislava, v Tetíně sv. Michala, sv. Lidmily

a sv. Kateřiny, ve Vráži sv. Bartoloměje, v Lodenici sv. Václava. Všechny tyto svatyně nemají prý více majetku než 300 zl. Kaple sv. Palmácia má prohnilou půdu, také její střecha potřebuje nutně nové krytiny, stejně jako kaple sv. Stanislava v Mořině. Tetinská svatynka sv. Michala poskytovala při nastoupení Langhansově na děkanství pohled opravdové spouště, její věž hrozí zřícením, podobně je na tom kaple sv. Kateřiny. Majetek má jen kaple sv. Michala. Pozůstává v 7 železných kravách. Stejný majetek má kostelík ve Vráži, kdežto loděnický kostel vlastní 12 strychů polí a dva povozy sena. Tento nemovitý majetek se pronajímá sedlákům, kteří z něho platí kostelu ročně 6 zl. Stav svatyní praskoleských líčí jako uspokojivý⁽⁷⁴⁾.

Útok na výjimečné postavení karlštejnského děkana mezi vikariátním klerem podnikla relace hořovického vikáře ze 12. května 1707. Vikář si v ní stěžoval, že děkan Langhans neposlal po dobu své působnosti na Karlštejně pro posvátné oleje, nezaplatal příslušnou kvotu na katedrálku a seminaristiku a nepřinesl jako ostatní členové vikariátního duchovenstva zpovědní seZNamy. Současně znova upozorňoval na to, že s hlediska pastoračního není možno souhlasit se způsobem duchovní správy v Praskolesích. Podezříval dokonce děkana i z toho, že používá ve svém osobním prospěch polí, které jsou majetkem praskoleského kostela⁽⁷⁵⁾. Konsistor děkana Langhanse vybídla, aby se k relaci vikáře vyjádřil. Chtěl to učinit věcně, t. j. svou obhajobu doložit příslušnými právními listinami. Bylo mu to však znemožněno tím, že všechny listiny a všechna privilegia týkající se děkanství se dosud nacházela v Cedíkově pozůstatlosti. Proto se hájil zatím jen odvoláváním na dochované zvyklosti. Všichni jeho předchůdci dostávali posvátné oleje od arcibiskupského ceremonáře a proto i on je vyzvedl od obřadníka pražského sufragána. Pro kostel v Praskolesích byly získávány ovšem od vikariátního úřadu. Pokud se týče dávek na katedradiku a seminaristiku, bylo od nich děkanství, pokud sahá lidská pamět, osvobozeno. Farních pozemků podle svého vědomí neužívá v osobním prospěch. Protože však toto královské beneficium bylo časem značně ochuzeno,

takže děkan nemůže dostát ani běžným finančním závazkům, požádal o zřízení řádné komise, která by prozkoumala finanční stav beneficia a zjistila jeho majetek. Pokud byl nezákoně zcizen, nebo jinak odloučen, žádal o jeho navrácení⁽⁷⁶⁾. Celým konvolutem spisů se pak ucházel o to, aby ho konsistor ponechala při dosavadním způsobu duchovní správy v Praskolesích. Když s tím konsistor nesouhlasila, prosil, aby mohl bezdědický farář do Praskoles dojízdět aspoň do té doby, než bude komisionelní šetření skončeno, t. j. do konce července r. 1708⁽⁷⁷⁾.

Vikář František Jan Vrba ohrožoval výjimečné postavení děkanovo tím, že chtěl visitovati karlštejnskou kapli Panny Marie a kostel sv. Palmácia. Bojuje za svá práva a nemaje po ruce privilegia, prosil Langhans, aby se visitace aspoň odložila než zjistí, zda vůbec někdy v minulosti některý vikář svatyně visitoval. Kdyby konsistor na vísitaci Vrbově setrvala, oznamoval, že se odvolá k patronovi, t. j. k císaři. Na podporu svých názorů získal Langhans postupně jistě všechny dosažitelné doklady, z nich se však zachovalo jen prohlášení někdejšího administrátora v Praskolesích, Cyriaka Františka Kessela, který potvrzoval, že jako bývalý kaplan děkana Čedíka dostával sv. oleje přímo z katedrály a nikoli prostřednictvím vikáře. Totéž o něco později dosvědčoval bývalý kaplan Daniel Václav Turek, farář v Úněticích. Po ročním jednání vynesla konsistor rozsudek, znamenající vlastně naprosté zrušení exemplce, která podle jejího názoru nebyla prokázána. Zamítnutí nároků Langhansových začalo kategorickým požadavkem, aby jmenoval do Praskoles, jakožto do řádné fary s postačitelnou nadací, faráře a to co nejdříve. Dále měl Langhans zaplatit katedraticum a seminaristicum i za minulá léta, protože se mu prý nepodařilo dokázat, že je děkanství od platu osvobozeno⁽⁷⁸⁾. Dozorčí církevní úřad byl proti děkanovi zaujat také proto, že na Karlštejně nesídlil. Měl podrobně vypsat, jak dlouho od svého ustanovení zameškal residenci, tento důležitý postulát kanovnického práva vůči každému beneficiátu, a důvody, které ho vedly k tomu, aby se na Karlštejně nestěhoval. Langhans velmi brzy výzvě vyhověl a krátce

vyličil, jak byl děkanem jmenován a instalován. Pak se zmínil o některých prý nešťastných manipulacích Čedikových, jimiž bylo děkanství značně ochuzeno. Žádal i císaře, aby byl dosud žijící Čedík pohnán k odpovědnosti a pokud nějaké škody beneficiu způsobil, aby je nahradil. Na Karlštejn se nenastěhoval, poněvadž budova určená pro děkana hrozí zřícením. Do budovy postavené od děkana Vojty v Budňanech mimo hradní obvod se nastěhoval děkanem jmenovaný a konsistoří potvrzený kaplan Jelínek. Jak si ve správě duší počiná, to chce pravidelně děkan, pokud mu zdraví dovolí, revidovat (⁷⁹). Odpověď doprovodil dvěma přílohami, v nichž hradní hejtman potvrzoval, že kaplan Jelínek plní vzorně své pastýřské povinnosti a že na předchůdci Čedíkovi bude požadovat nápravu ohledně škod na beneficiu. Disposice nařízené císařem jako patronem, byly stejně rychlé jako účinné. Z trosek písemného jednání, které nastalo, se zachovalo několik listin praskoleského mlynáře Pavla Brože, jemuž Čedík z majetku beneficia prodal mlýn. Brož se ovšem propuštění mlýna z vlastnictví bránil zuby nehty (⁸⁰).

Povoluje stálému nátlaku církevních představených, rozhodl se děkan Langhans dosaditi do Praskoles samostatného duchovního správce pod tou podmínkou, že přifařené osady zaplatí povinné na ně připadající desátky. Protože však prakticky desátky platili jen Praskoleští, nemohl svému slibu dostát a žádal z toho důvodu, aby zůstalo při výpomocné administraci z Bezdědic, kde byl farářem Pavel Spousta. Provedl také za pomocí konsistorního účetního Fialy bilanci celého děkanského hospodářství a dokázal, že mu zůstalo na výživu jen 293 zl. 39 kr. Proto si musil vypůjčiti na zvláštní předepsanou daň 188 zl. 96 kr. Bude-li tato kvota, jak se proslyhalo, zdvojnásobena, nevěděl, z čeho zaplatí běžné výdaje (⁸¹).

Langhans znova protestoval proti zamýšlené vikariátní visitaci královské kaple a dokazoval, že nejstarší věrohodní poddani — uvádí sedmdesátníky — nepamatují, že by kdy vikáři tyto svatyně visitovali. Nicméně vikář Vrba visitaci uskutečnil. Jak se této inspekci Langhans bránil, tak zase v r. 1708 žádal, aby nestranní vážení duchovní

z vikariátu podnikli komisionelní šetření o stavu kostelů sv. Palmácia na Karlštejně, sv. Michala na Tetíně a sv. Stanislava v Mořině. Komise měla zjistit povšechný stav kostelů a jejich majetku a rozhodnout spletitou otázku praskoleského záduší ohledně jeho pozemků. Časem totiž úplně zaniklo vědomí, které pozemky jsou zádušní a které patří jako poddanská půda karlštejnskému děkanství. Náklad na komisi měla hrdat Čedíkova pozůstalost připadně Čedík sám svým majetkem jako poslední karlštejnský beneficiát, který nejasnou hospodářskou situaci trpěl a částečně ji sám zavinil. Komise sestávající z kněží Františka Ferdinanda Fialy, žebráckého děkana, Fabiána Václava Blovského, děkana cerhovického a Vavřince Karla Franka, faráře v Lochovicích, napsala o šetření zajímavý protokol 13. VIII. 1708 (⁸²).

Podle něho kostely sv. Palmácia pod Karlštejnem, sv. Stanislava v Mořině, sv. Michala a sv. Kateřiny na Tetíně mají zdivo sice zachovalé, avšak střechy i podlahy jsou v takovém stavu, že potřebují naléhavé opravy. Kromě toho věž kostelika sv. Michala hrozí sesutím. Liturgické vybavení jmenovaných svatyní je tak skrovné, že kompletní mešní paramenty mají jen dva kostely, při čemž jsou k disposici toliko dva ornáty v jedné liturgické barvě. Na štěstí, praví protokol, se ve většině z nich slouží bohoslužby jen jednou ročně a to na poutní slavnost. Ohledně kostelního majetku nemohli komisaři u místních správců vypátrat nic spolehlivého a proto se obrátili na karlštejnského hejtmana se žádostí, aby jim předložil statistiku. Referát pak podali ve zvláštní příloze.

Veřejné shromáždění obce Praskoles prokázalo v rozporu s nedávnou přiznávkou děkanovou, že místnímu kostelu náležejí tři měřice polí a jedna louka. Farních nebo „kněžských“ pozemků je v obvodu obce 96 měřic. Problém byl v tom, že nikdo nedovedl spolehlivě určit, která z polí patří farnímu beneficiu a která karlštejnskému děkanství. Komisaři byli toho názoru, že podle znění fundace Karla IV. jsou polnosti skutečně majetkem děkanství. Nicméně konečné rozhodnutí ponechali konsistoři. Dále zjistili a zvláštními přílohami prokázali, že děkan

Cedík neprovedl některé odkazy, svěřené mu ve prospěch kostela. Protože tyto legáty tvořily jakési aktivum praskoleského kostela, upozorňovali na ně konsistoř. Protokol o komisi byl podepsán na Zebráce 13. srpna 1708.

Zdá se, že ani po sepsání protokolu právě uvedenou komisi nebylo zjednáno naprosté jasno v majetkových poměrech karlštejnského děkanství a jeho patronátních kostelů, zvláště pak kostela praskoleského. Nasvědčoval by tomu list hořovického vikáře, vyjadřující se v té příčině „o velikém zmatku“, který jeho „venkovský rozum pochopiti nemůže“ a žádá si „světla“ od konsistoře skoro nápadně ironicky. Za děkana Langhanse však nebyly nepořádky definitivně odstraněny, ačkoli nechybí dokladů o tom, že se o jejich nápravu opravdově snažil. Zemřel někdy před 10. listopadem r. 1708. (83). Inventář, který po jeho smrti spěchal horlivý hořovický vikář sepsati jak v Praskolesích, tak i v Tobolce, překvapuje množstvím věcí a naplňuje čtenáře podivem, že při takovém poměrném bohatství — jen dojnic bylo v obou objektech 13 a vepřového dobytka 30 kusů — se stále psalo o nedostatku. (84).

Václavem Vojtu se dostala na karlštejnské děkanství osobnost, která znamená v jeho dějinách opravdovou epochu. Císařovna Eleonora Magdalena Terezie jako majitelka věnného hradu potvrdila 3. ledna r. 1710 dosavadního přeštického děkana Vojtu karlštejnským děkanem listem daným ve Vídni. 21. února resignoval nový děkan na dosavadní beneficium v Přešticích a žádal, aby směl administrovat faru v Praskolesích, dokavad se mu nepodaří uvésti do pořádku karlštejnské děkanství, o němž byl podle všeho odborně informován. Podle průběhu jeho boje za exemptní postavení děkanství se zdá, že měl u dvora vlivné přátele, kteří také umožnili jeho jmenování. Hned po obdržení ustanovovacího dekretu sliboval konsistoři, že bude v novém úřadě Církvi věrně sloužit, nezpronevěří majetek beneficia, ale naopak se vynasnaží zcizený majetek beneficiu zase získat. V přisluhování svátosti se bude řídit ritem římskokatolickým a do tří měsíců sepíše o beneficiálním majetku dva inventáře, z nichž jeden předá

konsistoři do úschovy. 21. února potvrdil Vojtu v jeho úřadě arcibiskup Jan Josef Breuner a jeho instalaci pověřil hořovického vikáře Frant. Jana Vrbu. K tomuto církevně - úřednímu aktu však pro rozhodné odmítnutí děkanovo nikdy nedošlo (85). Vojta, který byl buď někým veden, nebo poměry a právní postavení karlštejnského děkana dobře znal a před ustanovením na Karlštejn důkladně prostudoval, započal od této chvíle s podivuhodnou vytrvalostí boj o právní precisaci poměru karlštejnského děkana k arcibiskupovi, konsistoři a vikáři.

Když nedostával hořovický vikář Vrba od děkana žádáno vyrozumění ohledně instalace, navštívil ho páty měsíc po jeho zvolení, aby se s ním o instalaci i o ostatních otázkách dohovořil. Děkan Vojta však odmítl přijmouti vikáře jako instalátora s vysvětlením, že jím jako královský děkan nemůže být nikdy bez újmy své důstojnosti instalován. Připojil zároveň upozornění, že také nebude přijímat patenty a konsistorní oběžníky prostřednictvím vikariátu, z jehož pravomoci je prý v každém případě vyňat. Průběh své návštěvy na Karlštejně vikář konsistoři důkladně vypsal podotknuv, že i předchůdce Vojtův, Langhans, se honosil exempci, avšak nikdy ji právně nedokázal. Podání doplnil ještě upozorněním, že děkan Vojta si činí nárok na výnos karlštejnského obročí i za dobu vakanice, ač prý o něm ví, že přijal užitky z předchozího působiště v Přešticích, tedy za dobu nenáležitou, když tam už nebyl. Udání tohoto těžkého přestupku proti církevně právní zvyklosti opakoval vikář ještě jednou o dva roky později (86). Na vikářovo obvinění se Vojta ozval obrněnou obhajobou, v níž stále zdůrazňoval zájem dvora na tom, aby děkanství podrželo pro účtu ke kolátoru své výjimečné postavení, spočívající právě ve vynětí z pravomoci vikáře. V listě načrtával mimoděk svou budoucí obhajobu exempce důvody jednoduchými, ale pro soustavné odvolávání na císařský majestát jistě účinnými. Tvrdil, že visitace královské kolegiátní kaple na Karlštejně obecným vikářem znamená vlastně umenšení úcty k císařskému majestátu, podobně také instalace děkana této královské kaple pouhým vikářem. Jaký by byl potom vlastně

rozdíl, dovozoval, mezi soukromou kaplí kteréhokoli šlechtiče a kaplí královskou, kdyby ji směl visitovati pouhý vikář? A jaký by byl rozdíl mezi karlštejnským děkanem a vesnickým farářem, kdyby ho směl uvádět v úřad pouhý vikář? „Z toho důvodu,“ psal Vojta konsistoři, „nemohu bez urážky Jeho Veličenstva takovou instalaci připustit.“ Z toho pak, že podle zakládací listiny bylo v kapli sv. Kříže dovoleno celebrovat jen arcibiskupům a biskupům, usuzoval, že zakladatel chtěl mítí děkana a členy kapituly vyňaté z pravomoci vikáře i konsistoře. Nepopíral, že přijal výnos děkanství za dobu jeho vakance, ale vysvětloval, že tyto požitky mu byly císařovnou vdovou výslově věnovány (87).

List a ještě více informace, které asi získal arcibiskup ode dvora, způsobily prozatím, že byl vikář v uplatňování pravomoci nad děkanstvím zakříknut. 18. března r. 1712 se mu z arcibiskupovy kanceláře ukládalo, aby se do budoucna zdržel visitace královské karlštejnské kaple. Směl však visitovat děkanova kaplana, který opatřoval vlastní duchovní správu a faráře působící na farách děkanského patronátu. Ti jsou také povinni odebírat od vikáře posvátné oleje a přijímati všechny oběžníky. Vikář však nějak tohoto nařízení nedbal, takže mu konsistoř toto přechodné uznání děkanovy nezávislosti příštího roku znova připomněla. Konsistoř velmi na tom záleželo, aby vikář rozlišoval mezi děkanem strážcem královské kaple a mezi duchovní správou karlštejnskou, představovanou kaplancem. Měl se všemožně snažit, aby nezavdal děkanovi v ničem příčinu k stížnosti u dvora. Protože tato stížnost, nebo spíše stížnosti Vojtovy, jak uvidíme, u dvora s podivuhodnou ochotou a trpělivostí přijímané, byly konsistoři i arcibiskupovi nepříjemné, hrozilo se vikáři i trestem, kdyby je svým neuváženým jednáním vyvolával (88).

Děkan Vojta však nebyl s prozatímně dosaženými ústupky ani zdaleka spokojen. Nalézaje u císařského dvora pro svou obdivuhodně vedenou obhajobu exempce stále větší porozumění, žádal, aby ani jeho kaplan nepodléhal vikáři, nepřijímal od něho o velikonocích posvátné oleje

a konsistorní patenty. Tuto jeho žádost postoupil pak císař konsistoři (89). Arcibiskup Ferdinand hr. Khuenburk byl stupňovanou odvahou Vojtovou zřejmě pobouřen. Proto podepsal 7. srpna r. 1714 dekret, kterým ho zval do své residence na 13. srpna, ježto, jak uváděl ustáleným kancelářským rčením, jeho „osobní přítomnosti je nutně třeba“. Z této návštěvy se Vojta již nevrátil. Byl arcibiskupem uvězněn a zůstal v kárání podle jednoho ze svých listů asi devět týdnů. Arcibiskupův zákrok však Vojtovi v jeho boji o exempci vlastně velice prospěl. Jeho věznění nebylo snad tak nepříjemné, jak u dvora líčil, protože směl celebrovat v arcibiskupské kapli a měl možnost použít k procházkám Jeleního příkopu, nicméně dvůr arcibiskupův zákrok odsoudil a nařídil Vojtovo proštění, k němuž však došlo teprve po delší době (90).

V dalším úsilí o vybojování exemptního postavení děkanství bylo Vojtovi nemalou vzpruhou uznání, kterého se mu dostalo od císařovny Eleonory Magdaleny Terezie. Ba, císařovna se nespokojila jen pochvalou, že hájí tak vytrvale z úcty k císařskému dvoru výsady kaple, ale zaslala mu v opise i námitky, které měl proti jeho postupu pražský arcibiskup (91). Takovémuto děkanovu spojenci neodolal ani arcibiskup a proto se snažil kompromisem děkana uspokojit a spor odstranit. Namítl, že zakládací listina, které se Vojta dovolával, mluví jen o jmenování děkana, nijak neřešíc otázku instalace. Zamítaje Vojtův postulát, aby byl instalován arcibiskupem, navrhuje, aby si požádal za jiného instalátora, není-li spokojen osobou hořovického vikáře. Jinak byl toho názoru, že kromě karlštejnských kaplí a visitace děkana musí být vikáři umožněna visitace karlštejnského kaplana i patronátních kostelů děkanství a že kaplan je povinen odebírat posvátné oleje od vikáře a přijímati jeho prostřednictvím všechny oběžníky. Jiný arcibiskupův list dokazoval, že děkani byli vždy ve stejně řadě s ostatními faráři podbrdského traktu, protože některý (na př. Racinger) býval i vikářem (92).

Vojta jen arcibiskupovi stručně oznámil, že podle císařského přání předložil dvoru celý sporný materiál, pro-

jednávající ožehavé otázky exempce. Ve věci se popsal ještě mnoho papíru, ale závěrečné slovo bylo proneseno teprve s císařské strany (⁹³). Budíž řečeno hned, že děkanovi Vojtovi a všem jeho nástupcům bylo císařským rozhodnutím pojištěno poměrně rozsáhlé právo exempce. Nepomohly ani arcibiskupovy nářky, že v případě děkanova vítězství bude uvolněna disciplina v ostatním kleru. Všechno nasvědčuje tomu, že Vojta byl na arcibiskupství znova trestně zadržen. Než ke konečnému rozhodnutí došlo, mělo být ponecháno všechno při dosavadních zvyklostech. Děkan Vojta tohoto přechodného stavu dbal a stále jej konsistoři až s chorobnou vytrvalostí zdůrazňoval. Když to nepomáhalo, dovezl si prostřednictvím dvora vynutit šetření výsad, které by se ani z historie děkanství nedaly vždy doložit, jako vydávání posvátných olejů z katedrály. Arcibiskup marně proti této nedokazatelné výsadám protestoval. Důležitým mezníkem na cestě k děkanovu vítězství byl výrok zvláštní komise, tvořené hr. Arnoštem Schaffgotschem, Jiřím Bernardem Wratislavem z Mitrovic a Janem Herbertem Hartigem, že výklad zakládací listiny děkanství přísluší podle práva panovníkovi a nikoli arcibiskupovi (⁹⁴).

Vojta, využívaje příznivé situace pro sebe co nejvíce, požádal císařskou kancelář, aby mu dala k disposici svého právníka, protože „proti tak mocnému protivníku“, jímž minal arcibiskupa, nemohl prý sám úspěšně bojovat (⁹⁵). Marně se snažil arcibiskup proti vůčihledě rostoucí převaze Vojtově ve sporu nabývat půdy prostřednictvím některých vlivných úředníků, kteří mu podávali „sub rosa“ informace o podnicích Vojtových i o situaci, která se kolem projednávaných otázek u dvora krystalisovala (⁹⁶).

Konečně byl spor předběžně odstraněn výnosem císařovny Alžběty Kristiny jako patronky karlštejnského děkanství 2. října r. 1732. Zájmy patronky zastupoval kancléř české dvorské kanceláře Jan František Turba a jeho právní poradce Dr Vilém Sontag. Císařovna upravovala poměr děkana ke konsistoři a k arcibiskupovi dvanácti paragrafy. Po representaci děkana císařovnou vystaví vždy investiční listinu arcibiskup a opatří kromě svého a kancléřova

podpisu také svou pečetí. Vlastním instalačním aktem pověří svého generálního vikáře, nebo některého metropolitního kanovníka. Děkan, jako každý jiný beneficiát mající duchovní správu, se však podrobí církevními zákony předepsané zkoušce, v níž se prokáže, že má potřebné vědomosti k rádnemu plnění pastýřského úřadu. Ve dvouměsíční lhůtě uvedou zvláštní patronkou jmenovaní komisaři, nebo jen jeden z nich nově jmenovaného děkana do jeho benefičiálního majetku. Tato doba může být na děkanovu žádost ještě prodloužena. Záležitost písemného styku děkana s nadřízeným církevním úřadem upravovalo nařízení císařovnino takto:

V otázkách týkajících se hradních kaplí s kostelem sv. Palmácia a kostelů, které od nepamětných dob jsou s nimi morálně spojeny (unirt), totiž kostely ve Velké Mořině, v Lodenicích, ve Vráži a na Tetíně, bude se děkan obrať přímo na arcibiskupa. Dotazy, týkající se hradních svatyní, zodpoví buď arcibiskup sám, nebo jeho kancléř. Dotazy ohledně kostelů morálně s Karlštejnem spojených zodpoví sice konsistoř, ale takový přípis se opatří klausulí: ex speciali ordinatione Suae Reverendissimae Celsitudinis. Kostely podléhající děkanovu patronátu, jsou postaveny se svými duchovními správci v písemném styku na roven všem ostatním kostelům. Konsistorní patenty tištěné dostane děkan přímo od arcibiskupa s písemným doprovodem a s jeho podpisem, nikoli od vikáře jako ostatní faráři. Zvlášť arcibiskupem jmenovaní komisaři budou každoročně visitovati děkanství. Při visitaci se provede rádné kostelní vyúčtování za přítomnosti císařovnou jmenovaného komisaře. Posvátné oleje pro karlštejnské a s nimi morálně spojené svatyně se dostanou přímo z metropolitního kostela, nebo z kaple sv. Vojtěcha. Za tento způsob vydávání olejů požádá však každý nově ustanovený děkan zvlášť. Podobně požádá nově nastoupeního arcibiskupa. V písemném styku s děkanem použije arcibiskup titulu *venerabilis* a v kontextu ho bude oslovoval čestným plurálem *Vos*. Konsistoř je pak povinna v textu svých přípisů používat oslovení *Admodum Reverende a Dominatio Vestra*. Toto ustanovení bude u-

veřejněno pro informaci duchovenstva v patentech. Děkan si opatří na svůj náklad zvláštního službu, který se postará, aby mu byly příslušné úřední přípisy včasné z konsistoře doručovány. Ze svých prostředků uhradí všechny výlohy spojené s instalací a visitací. Po smrti děkana si administrátor nebo kaplan vyžádá státního úředníka, který se zúčastní zapečetění pozůstalosti. Současně se úmrtí oznámí vždy arcibiskupovi, aby mohl pro obor církevní zařídit potřebné. Protože děkan sám nemůže svým povinnostem dostát, dovoluje se mu, aby si z několika kaplánů po zvláštní zkoušce vybral nejvhodnějšího, kterého mu konsistori potvrdí s použitím klausule „ex speciali ordinatione“. Děkan je povinen zachovávat residenční povinnost, t. j. nesmí Karlštejn opustit na delší dobu než šest neděl. Kdyby nějaká zvláštní příčina vyžadovala jeho delší pobyt mimo působiště, požádá o dovolenou císařskou kancelář. Vypracovaný statut, kterým se upravoval poměr děkana ke konsistori a arcibiskupovi, podepsali jménem císaře zaháňský vévoda a kníže Lobkovic jako nejvyšší císařský hofmistr. Tím však nebyl spor pro arcibiskupa rozrešen. Dostalo se mu jen jasnějšího podkladu, na němž jednání pokračovala dále. Definitivní podobu dostala úprava právního postavení děkanova teprve za arcibiskupa Manderscheida, který návrh dvora v nezměněné formě konečně přijal a došel zato pochvalného uznání. V něm se pravilo, že za arcibiskupa Mayera se k úpravě přikročilo a za Manderscheida se úprava dokonala (⁹⁸).

Hned po ukončení dlouholetého sporu nařídil arcibiskup řádnou visitaci děkanství. Visitátorem ustanovil Jana Morice Martiniho, děkana metropolní kapituly, který si měl přibrat jako kazatele jirčanského faráře Jana Františka Koninka (Koník) a Josefa Reintzera. Visitace snad přišla příliš rychle, děkan se nemohl na ni připravit a proto pro něho vyzněla nepříznivě. Snad z protestu nad její náhlostí se Vojta visitátorovi vůbec nepředstavil. Protokol mluví o různých shledaných závadách. Kostely a kaple nebyly prý v náležité čistotě, některé oltáře byly poškozeny a do matrik se pečlivě nezapisovalo. Arcibiskup neopomněl císaři oznámit negativní výsledek visitace prostřednictvím

Viléma hr. Kolovrata (⁹⁹). Děkan Vojta se ovšem omlouval tím, že stálé starosti spojené s právnickým sporem o exempci mu nedovolily věnovati se s náležitou péčí svěřeným kostelům a visitace byla ohlášena tak neočekávaně, že ani nemohl závady včas napravit. Snad proto vydal arcibiskup 2. XII. 1735 rozkaz k nové visitaci děkanství. Tentokrát ustanovil visitátory Jana Frika a Jana Rittera, konsistorní kancléře, a uložil jim provést visitaci 2. a 3. ledna 1736 (¹⁰⁰). O výsledku této visitace není zpráv. Snad z ní vyšel podnět, aby děkan Vojta zakoupil synodální výnosy a ustanovení koncilu tridentského. Současně se v březnu projednává větší oprava karlštejnského kaplanství, která byla nejspíše rovněž ovocem právě skončené visitace (¹⁰¹).

Zdá se, že ustanovení o písemném styku jakož i ostatní body císařského nařízení o exempci nebyly přesně dodržovány. V roce 1738 psal vikář Ignác Cardian z Hořovic přímo děkanovi, kryje se jménem arcibiskupa, aby zaplatil jakousi papežskou kvotu 10 zl. (¹⁰²). Konsistori tehdy udělila vikáři ostrou důtku a uložila mu, aby si dopisoval jen s karlštejnským kaplanem.

Již 24. května r. 1738 napsal Vojta poslední vůli, při níž byli svědky Jan Gallina, karlštejnský kaplan a Frant. Tadeáš Hakl, kaplan tetinský. Většinu svých věcí odkázal bratrovi Michalu Vojtovi, pražskému měšťanu, nebo jeho rodině, kdyby snad zemřel dříve než testátor. Kromě nepatrné peněžní hotovosti na běžná vydání, nezanechal větší peněžité sumy, hlavně proto, že vydal mnoho na almužnách, na stavební opravy a mnoho pohltil spor o exempci a s ním spojené rozmanité, jak praví, „pojíždky“. Na liturgické potřeby královské kaple Panny Marie odkázal 100 zl., kapli sv. Palmácia v Budějanech 20 zl., po 10 zl. kostelům na Tetíně, ve Velké Mořině, v Lodenici a ve Vráži. Rodným sestrám odkázal ovce i hovězí dobytek tak, že hlavní dědic Michal Vojta je měl jimi podělit. Protože dobytek byl patrně majetkem beneficia, byla tato část testamentu jako nejasná příčinou sporu. Příbuzní dědici se nejspíše spokojili peněžitým podílem, který jim byl vyplacen v částce 453 zl., vázaným ještě na jakési podmín-

ky (103). Děkan Vojta zemřel 13. ledna 1741. Jeho smrt ohlásil kaplan Gallina kancléři pražské arcidiecése Antonínu Vokounovi 20. ledna. Záhy po jeho smrti se snažil Gallina roztrídit Vojtovu korespondenci a zajistiti pro archiv spisy, týkající se děkanství. Poslední vůle Vojtova byla uložena u příbramského konšela Františka Štrofa. Inventář všech v pozůstatosti nalezených a odhadnutých věcí sepsali duchodní František Antonín Praus a Ondřej Klír. Po zaplacení všech dluhů vykazoval 9. II. 1741 zatím 1519 zl. aktiv (104). Čilstí nejspíše kaplana Galliny bylo již 17. ledna známo a zajištěno, co dostane nástupce Vojtův v děkanském úřadě na naturáliích.

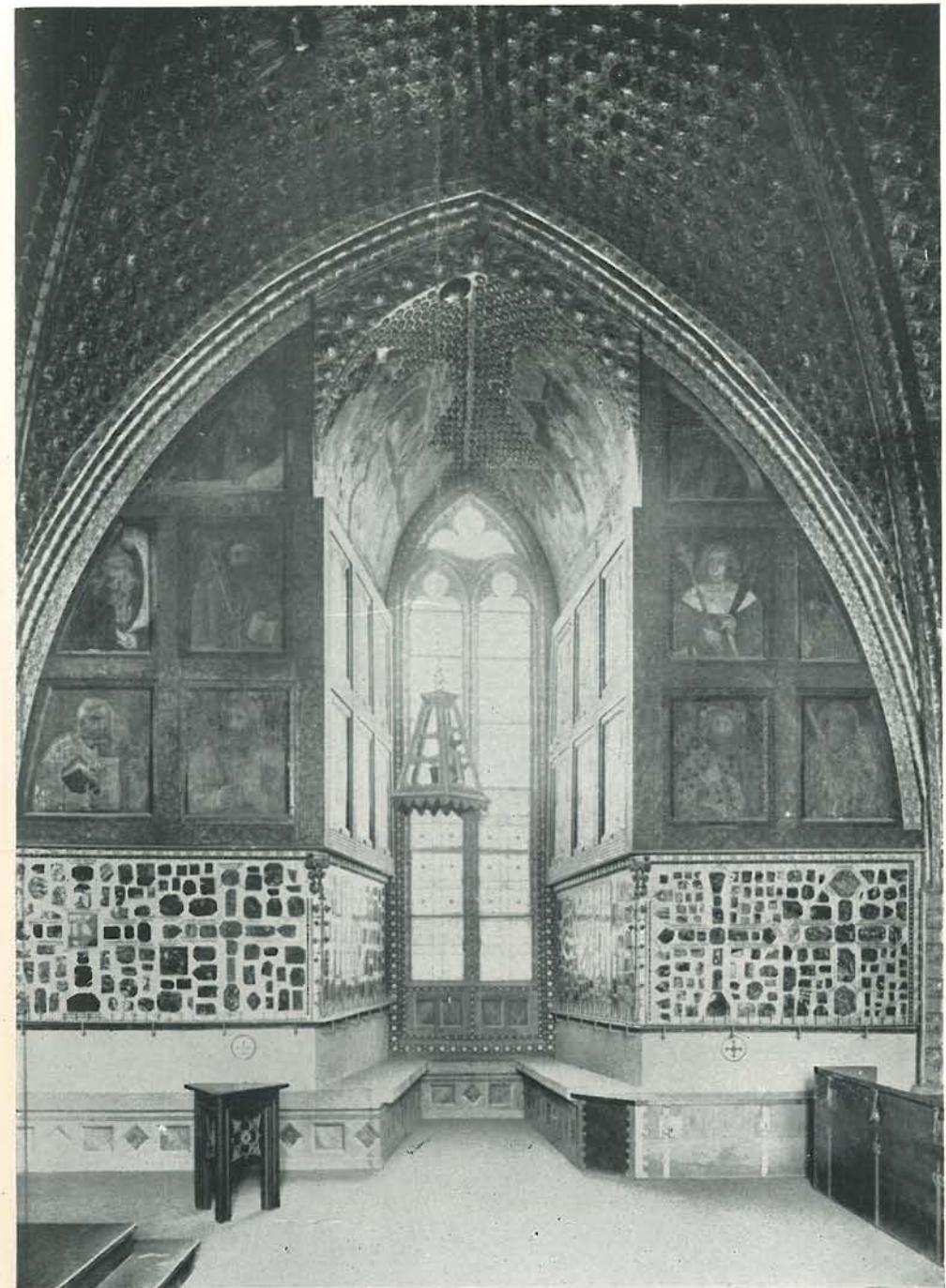
Vojta měl ve svém úradě několik kaplanů, kteří byli vlastními vykonavateli duchovní správy. První z nich Jiří Rochleb působil na Karlštejně asi krátce. Zemřel na jaře v r. 1713 (105). Místo po zemřelém obsadil Vojta protátně augustiniánem ze Sv. Dobrotivé, což konsistori zavdalo příčinu, aby proti takovému způsobu obsazování beneficia rádně instruovaného, které se stalo ještě k tomu bez jejího vědomí, v červnu r. 1713 protestovala. Již před tím upozorňovala, že nesouhlasí s ustanovením Ignáce Paulina, kněze řádu cisterciáckého, nejspíše ze Zbraslaví, na faru v Praskolesích. Děkan na to reagoval žádostí za přidělení kaplana Martina Barocha, o němž však nic bližšího nepsal (106). V dalších letech vykonával kaplanskou službu Jos. František Saler (1715 - 20) (107). Po něm, patrně počátkem měsíce listopadu 1720, nastoupil Jiří Firmus. Děkan Vojta, cele zaujat exemplářním sporem, protestoval u arcibiskupa proti formě jeho ustanovení. Namítl, že v dekrety není výslovně podotknuto, že mu má být kaplan Firmus podřízen, že mu je udělován titul administrátora děkanství, ačkoli děkan beneficem uložené povinnosti zastává, že se mu ukládá, aby dozíral na práva a majetek jak kostela, tak i beneficia a konečně, že má pro konsistori vyhotoviti inventář. Vojta žádal za nový ustanovací dekret s příslušnými opravami a s podpisem samotného arcibiskupa. Na jeho list nedošlo nové potvrzení kaplana Firma. Proto je Vojta urgoval prostřednictvím císařovny (108).

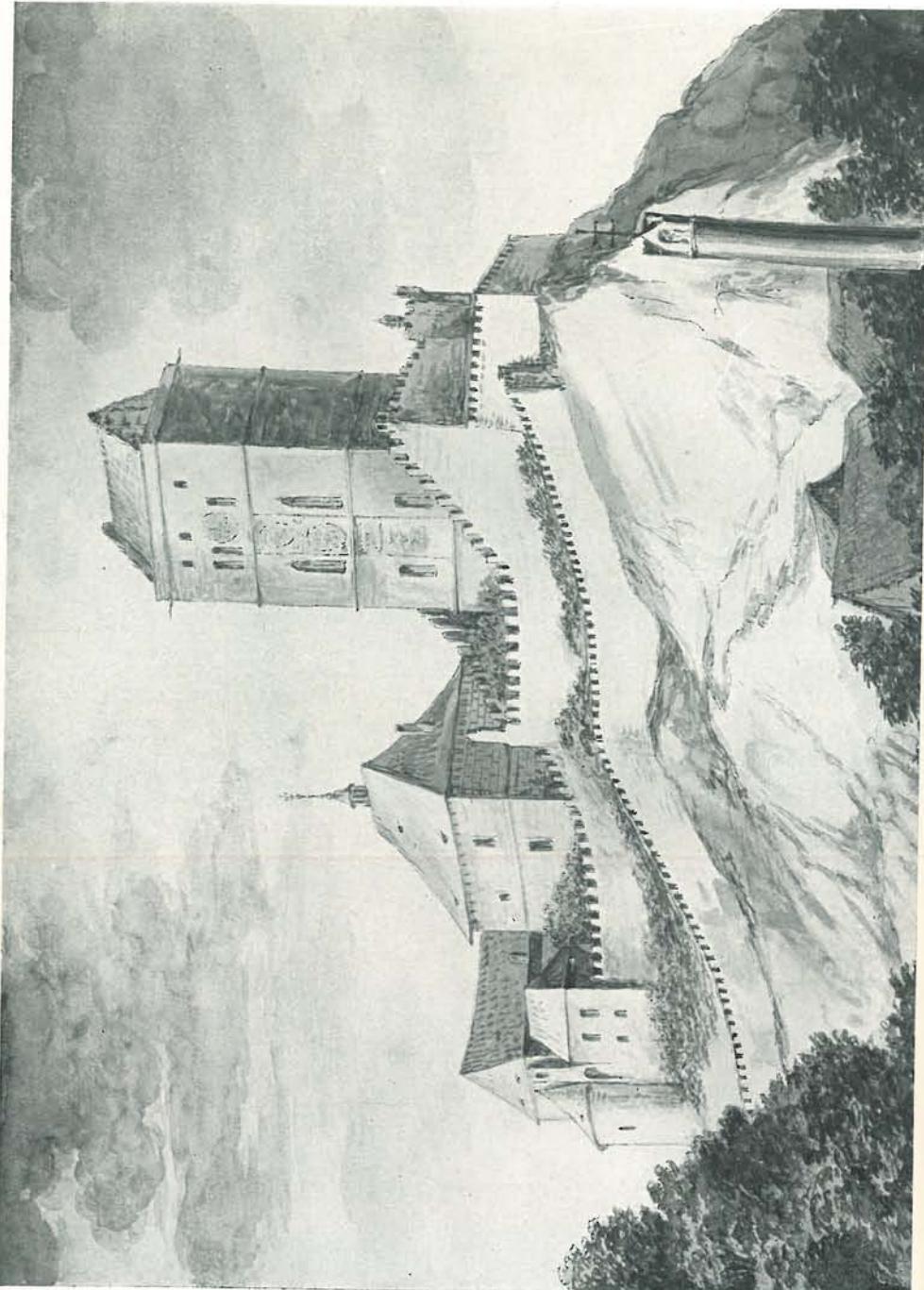
Teprve císařský reskript z 25. března r. 1721 donutil arcibiskupa, aby napsal pro kaplana Firma dekret formulovaný skoro přesně tak, jak žádal děkan Vojta, který v lednu toho roku znovu odmítl předložit jeho jmenování drahnoújezdskému vikáři Hlavovi (109). Jiří Firmus však dlouho ve službách karlštejnského děkanství nepobyl. Podle zprávy vikáře Ferdinanda Fiály ze Žebráku zemřel v Přešticích 27. února r. 1722, když tam dlel na návštěvě u nemocného otce. Vikář chtěl prohlásnit a zapečetit jeho pozůstatost, ale děkan mu v tom zabránil. Podle vikářovy zprávy byla kaplanova pozůstatost tak nepatrná, že sotva stačila na zaplacení všech dluhů. Teprve 16. května oznamoval konsistori úmrť kaplana také děkan, žádaje současně za potvrzení jeho nástupce Karla Votíka, dosavadního kaplana v Budyni. Výslovně žádal, aby dekret pro něho nemusil být předkládán vikáři (110). Leč ani Votíkovi nebylo dopřáno, aby na starobylém Karlštejně působil ve zdraví až do odchodu na samostatné beneficium. V roce 1732 pronikla ke konsistori zpráva o jeho povážlivých duševních poruchách, pro něž došlo k některým pohoršením. Berounský vikář Jiří František Procházka byl 29. března r. 1732 úředně vyzván, aby kaplana Votíka pozoroval a podal o jeho zdravotním stavu podrobné dobrozdání. To patrně konsistori dostatečně neuspokojilo. K přiměřeným opatřením ohledně Votíkovy osoby došlo teprve na žádost samotného děkana, který popsal jeho abnormální chování a prosil o jiného zdravého kněze. Šlo mu zvlášt o to, aby nový kaplan dovezl jezdit na koni a dostával se tak rychle k nemocným a ke katechisování dítěk na vesnicích (111). Votíka posléze v kaplanské vystřídal Jan Gallina, který již zůstal při děkanovi Vojtovi až do jeho smrti. Své požadavky vůči němu dovezl energicky ohlašovat. Týkaly se jmenovité opravy kaplanského obydlí a zaplacení zadržalých požitků. Smlouvou s děkanem podepsal až 26. dubna r. 1737. V té době si vyžádal děkan pro Tetín zvláštního kaplana v osobě Matěje Cikána. Konsistori mu ho však nepotvrdila a žádala za presentaci jiného kandidáta (112). Právě z pera kaplana Jana Antonína Galliny dostala konsistori 24. ledna r. 1741 oznamení o

úmrtí a pohřbu děkana Vojty, který přijal svátosti umírajících z rukou hořovického františkána Jiřího Bartoně.

Své patronátní fary obsazoval Vojta s oblibou řeholním duchovenstvem. Činil tak proto, že taková administratura nenyla tak nákladná jako působnost rádného kněze z řad kurátního kleru. Konsistor však tuto nouzovou výpomoc neviděla ráda, hlavně z toho důvodu, že řeholníci nepodléhali plně její pravomoci a nebyli vždy pro duchovní správu dostatečně připraveni. Hned po svém nastoupení žádal Vojta za konsistorní svolení pro působení kněze z františkánského kláštera v Hořovicích na jeden rok v Praskolesích. Nemohl prý ustanovit na toto místo světského kněze pro nedostatek hmotných prostředků a pro zchátralý stav farní budovy. Výpomocný kněz nejspíše do Praskoles jen zajížděl. Po třech letech si Vojta vypomáhá v Praskolesích knězem z řádu augustiniánů a slibuje, že tam postaví novou farní budovu. Provisorium trvá ještě v roce 1715, kdy v Praskolesích působí v duchovní správě zase řeholník, tentokráte cisterciák Ignác Paulinus. Konsistor žádá za jeho propuštění a uvedení rádně zkoušeného světského kněze⁽¹¹³⁾. Až v prosinci, tedy na samém sklonku r. 1718, žádal Vojta za potvrzení kněze Mikuláše Máši do Praskoles za faráře. Novou faru chtěl postavit z kostelních peněz za podpory z fondu cassa salis. Později arcibiskup vyhlídku na stavební příspěvek z tohoto fondu naprostoto zavrhl.

Z relací vikáře Františka Ferdinanda Fialy o ročním účtování kostelního jmění je zřejmo, že kněz Mikuláš Máša byl praskoleským administrátorem ještě v roce 1726. Vikář se účtování účastnil, ačkoli ho karlštejnský děkan nezval, protože byl o něm zpraven o administrátora Máši. Zjistil, že se kostelní majetek ukládal do nové dubové pokladnice, od níž měli klíče administrátor, jeden ze správců zádušního majetku a jeden si ponechal patron, t. j. děkan Vojta. Učtovalo se na faře v Bezdědicích, peníze byly uloženy, podobně jako majetek kostela praskoleského v nové dubové pokladnici, od níž měl klíče, kromě místního faráře Vojtěcha Krause, děkan a zádušní správce z Hostomic. Konsistori záleželo na tom, aby měla

spolehlivé zprávy o finančním stavu kostelů karlštejnského děkanského patronátu, protože nejen fara v Praskolesích, ale i tamější kostel byly stavebně v bědném stavu. Bylo třeba děkana pohnouti k tomu, aby konečně přikročil k jejich bezodkladné opravě. Děkan Vojta ostatně sám vyličil neudržitelný stav praskoleského kostela, projektoval jeho dalekosáhlou rekonstrukci s opatřením nové krytiny a žádal, aby mohl propustit administrátora Mášu a duchovní správu po čas oprav svěřit zase františkánskému knězi z Hořovic. Chtěl tímto opatřením něco ušetřit na úhradu nákladu nutného na stavební opravy. Konsistor však nechtěla obnovit provisorium v duchovní správě, jak se dělo dlouhou dobu před nastoupením Mášovým a proto se shledáváme s dalším vyličením desolátního stavu kostela sv. Mikuláše v Praskolesích, tentokrát od administrátora Máši r. 1737. Podle něho se zed presbytáře rozpadávala, strop byl prohnílý a opravy nesnesly již dále odkladu. Podrobné vyúčtování zachované z r. 1737 dokazuje, že kostel byl konečně opraven a sice nákladem 800 zl. ⁽¹¹⁴⁾.

Děkan Vojta se zaměstnával stavebními úpravami také na Tetíně. Tam šlo o znovuvystavění kostnice, stojící v r. 1735 v žalostném stavu u kostela sv. Michala. Vojta měl v ýmyslu postavit novou kostnici mimo hřbitov. Stejně bylo nutno vybudovat kostnici u kostela sv. Stanislava v Mořině. Konsistor k obojím podnikům dávala souhlas a děkanovi dovolovala obě stavby vysvětit. K zásluze Vojtově dlužno přičíst také velkou opravu kostela sv. Stanislava v Mořině. K renovaci kostela, při níž bylo třeba i využít samy základy, se přikročilo hned po dostavění kostnice. Opravy byly dokončeny před svátkem sv. Stanislava, t. j. před 7. květnem r. 1737.

Na Tetín byl uveden někdy v dubnu téhož roku řádný administrátor František Tadeáš Hakl, jemuž v předběžném jednání 26. dubna r. 1737 sliboval děkan Vojta značné výhody, kromě užívání polí, štolu, desátky (18 měřic) a topivo s nějakým pivním deputátem, o který bylo třeba jednat teprve s patronkou.

Svou pozornost věnoval Vojta také lodenickému ko-

stelu sv. Václava. Jednání ohledně jeho rekonstrukce bylo zahájeno již r. 1722. Kostelík byl těžce zanedbán, zdi byly rozpuškané. Vojta si dal zhotoviti model budoucí rekonstrukce a zaslal jej císařovně, patronce karlštejnského děkanství. Těžká trhlina ve zdi se mohla odstranit jen celou základní opravou presbytáře, při čemž bylo nutno otevřít hrobky a pozůstatky těl pochovat jinde. Císařovna žádala, aby konsistori k tomuto úkonu dala děkanovi povolení, o něž prý již dříve marně žádal. Bylo to ještě v době jednání o exempci a proto děkan odpíral v té době spolupůsobení příslušného vikáře, který chtěl z návodu konsistorie zjistit stav kostela a jeho majetek. Přímým jednáním s konsistori v záležitosti lodenického kostela děkan přiznal, že má k disposici z jeho majetku na opravy 400 zl. Stálý roční příjem kostela udával na 40 zl. (115). Všechny tyto disposice dokazují jeho agilnost, zájem a vědomí odpovědnosti. Jeho poměr ke konsistori a k arcibiskupovi je sice poněkud napjatý. Hlavní je, že děkan pracuje, podniká, upravuje a umožňuje rozvoj církevního života.

Někdejší farář v Jabloné a posléze děkan v Jaroměři Karel František Stučka (6. IV. 1741 - 1759) se nemohl ani zdaleka svým úsilím o povznesení karlštejnského děkanství porovnávat s předchůdcem, po němž v hodnosti děkana v dubnu r. 1741 nastoupil. Na Karlštejn mu nejspíše dopomohla ta skutečnost, že působil v Jaroměři, věnném městě královen (116). Hradecká konsistori dala svému příslušníku, který byl zároveň biskupským vikářem, do pražské arcidiecéze 7. května r. 1741 propustný list, podepsaný generálním vikářem Janem Josefem Saxem. Podle exemplářních ustanovení si nově jmenovaný děkan požádal o zvláštního examinátora, jímž byl potomní biskup Antonín Vokoun. Vysvědčení o zkoušce, datované 9. května, stejněho dne jako dodaná žádost, je dostatečným svědectvím o tom, že šlo o akt pouhé formality. Prvním činem nového děkana bylo vysvěcení křížů na území podléhajícím karlštejnskému děkanskému právu (117). Exemplářní statut obsahoval také zmínku o instalaci, která měla nastat po lhůtě potřebné novému

děkanovi k seznámení poměrů na beneficiu. Zdá se, že snad špatný zdravotní stav Stučkův zavinil odsunutí instalace až na 22. června roku 1745. Žádost o instalátora si podal již dříve. Kromě neblahého zdravotního stavu mohly mít na opoždění oficiálního uvedení v úřad vliv také současné válečné události. V samotném roce 1741 vtrhli do Čech Francouzi a Bavoři. Cesta z Jaroměře přes Prahu na Karlštejn nebyla ani bezpečná, ani pohodlná (118). Pro časté ochuravění žádal Stučka, jemuž bylo obtížno docházeti do kostela čtvrt hodiny vzdáleného a na svahu postaveného, o svolení ke zřízení domácí kaple v Praskolesích. O prodloužení této výsady žádával potom pravidelně. Pro tuto kapli opatřil svým nákladem potřebné liturgické předměty, především parament. Při té příležitosti chtěl z části Vojtovy pozůstatnosti nějaké odškodnění pro kostel v Praskolesích, protože prý děkan Vojta byl pochován v kněžském rouchu, vzatém právě ze sakristie tohoto kostela. V téže době, kdy v těchto záležitostech dopisoval nikoli arcibiskupovi, jak měl ve zvyku Vojta, nýbrž kancléři konsistori, sepsal také všechny knihy „děkanství karlštejnského“. Učinil tak velmi povrchně, takže dnes víme jen tolik, že děkanství mělo v roce 1741 latinsky psaných knih „in folio 24, in maiori kvarto 5“. Jména autorů ani tituly knih nemohl vypsat, protože prý jak první, tak poslední jejich stránky chyběly. Mimo nějaké prý misály a antifonáře šlo vesměs o výklady bible (119).

Ze zachovaných celkem sporých zpráv z činnosti děkana Stučky na Karlštejně se potvrzuje jen skutečnost známá z působnosti jeho předchůdců, že také on musil bojovati namáhavě o své hmotné zajištění. V té příčině na něho působilo nepříjemně vládní rozhodnutí, podle něhož byl karlštejnský děkan započítán k vyššímu kleru a jako jeho příslušník nucen k žádosti o inkolát do vyššího stavu, což bylo spojeno s taxou na jeho poměry značnou, o niž státu samozřejmě šlo na prvním místě. Listy plnými nářku na svůj ubohý finanční stav se churavý děkan bránil poplatkům i poctě za ně poskytnuté a končně, vida marnost svého počinání, ucházel se aspoň

o nějaké snížení taxovní částky. Když měl později platit přispěvek na církevní účely, líčil, že byl oloupen. Nevysal však nikde podrobnosti této pohromy, spokojiv se tím, že nazval škůdce svého majetku jen „nočními zloději“. Šlo snad jen o krádež v Praskolesích⁽¹²⁰⁾. V Praskolesích můž působil obtíže mlynář Jan Čermák, který nejen o sobě tvrdil, že je osobou svobodnou, nespadající v počet děkanových poddaných, nýbrž i jako svobodník jednal na újmu práv a cti karlštejnského děkana. Měl ještě při všech přestupcích, kterých se dopouštěl, tolik odvahy, že pohnul magistrát města Zebráku, aby se za něho přimlouval. Děkan Štučka, vypočítav řadu jeho přečinů, prohlásil, že ho za svobodného člověka podle závazků, jež při nastoupení v úřadě převzal, uznati nemůže. Urážky a přestupky Čermákovy jsou prý toho druhu, že je ochoten na svůj úřad resignovat, kdyby se mlynář nepolepšil a poddanství neuznal. Aby magistrát poznal Čermáka také s děkanova hlediska, napsal o něm: „Mne má za špás a za svůj posměch, hrozným odporováním a mých lidí týráním, ani mne nešanuje. Z mých domáčich před jeho domem žádný pokoje užiti nemůže. Mým poddaným do dvora chodit zapovídá a bitím hrozí, jednoho poddaného na kanceláři skutečně vyfackoval. Rychtář praskoleský mě několikrát ve vší ponížnosti prosil, abych ho z rychtářství propustil, že týrání dolejšího mlynáře déle snášeti nemůže. Jako se sám ve všem protiví, tak i poddané bouří a k neposlušnosti popuzuje. Když měl dáti jednoho koně na přípřež do Hořovic vytýkaje, že mu žádný nic poroučet nemá, po husarovi, správci a rychtářovi stříleti chtěl, jak se v hromadě chlubil. Kdyby ho žena byla nedržela, že by z třech nabitych flint byl do nich střílel“. Konečně popudil proti hospodářskému správci a děkanovi, obviniv je ze zradы, důstojníky francouzského vojska. Správce se zachránil útěkem a na děkana se vojáci zatím neodvážili.

Spor s odbojným mlynářem, jehož Žebráčtí přijali za měšťana, započatý někdy na podzim v roce 1743, byl ukončen až roku 1747, kdy se mlýna ujal nový nájemce Vastl. S tím děkan sepsal v přítomnosti Jana Martina

Běšina z Běšin, hejtmana kraje berounského, smlouvou, v niž se výslovně on, „Jiří Vastl, s nynějšími i budoucími dítkami k poddanosti praskoleské vrchnosti zavazuje“⁽¹²¹⁾.

Důležitost pravidelných visitací církevních úřadů pro zachování památky tak svrchované významné jako je Karlštejn vyniká v případě, kdy děkan byl starý neduživý člověk a kdy bylo tedy přirozené, že se nebude ani nemůže příliš namáhat, aby svatyně byly stále v lesku a v každém ohledu v dobrém stavu. Visitace však nutila benefičiáta, aby se tak za všech okolností dělo. V roce 1748 byl visitátorem Stučkův instalátor, tehdy generální vikář Antonín Vokoun. Visitace spojená vždy s účtováním kostelního majetku bývala určena na první dny měsíce ledna. Stučka první dosáhl toho, že s poukazem na nevhodnost této roční doby a na svou častou zdravotní indisposici, která se opakovala hlavně v zimních měsících, byla visitace přeložena na povětrnostně příznivější čas pozdně jarních nebo letních měsíců. 27. července r. 1750 visitoval Karlštejn pozdější pražský arcibiskup baron Antonín Příchovský z příkazu biskupa Antonína Vokouna. Z visitátorů Stučkových byl snad nejdůkladnější konsistorní rada Maximilián Ledvinka, který na Karlštejn přijel 25. června r. 1754 v doprovodu arcibiskupského archiváře Jiřího Selba a rektora arcibiskupského semináře Václava Michala Cypelia. Chorému Stučkovi byl pravou oporu administrátor Václav Říp. Na Karlštejn přišel r. 1749, ale již po čtyřech letech zemřel. Svému bratraru Josefu Řípovi, studujícímu práv, odkázal r. 1753 celý majetek, 43 zl. 30 gr.⁽¹²²⁾.

Výsledkem visitací kromě jiného bylo naléhání konsistoře, aby děkan založil v Praskolesích řádnou faru. Tak jako se tomu bránili jeho předchůdci, tak se ovšem bránil také Stučka důvody historickými (Praskolesy mívaly od nepamětných dob jen administrátory), hospodářskými (pole zvaná farní jsou majetkem děkanství karlštejnského, proto by nebyla zaručena výživa samostatného faráře). Co se sejde na desátcích a štole, nestačilo by k vyživení faráře. Sám děkan nemá tolik příjmů, aby z nich

mohl novou faru řádně vybavit. Jeho předchůdce, jak zvěděl od zpovědníka děkana Vojty, neměl prý před smrtí takřka ani košíli a děkan Langhans žil z administratury kláštera svatojiřského. Není tomu dávno, co od karlštejnského děkanátu byla oddělena fara na Tetíně. Třebaže má tetínský lokalista ke svému vyživení zaručeno na 100 měřic polí, desátky a stolový příjem, přece se neustává na děkana v záležitosti příjmů často obraceti. Z toho důvodu mu nezbývá než znova prosit za potvrzení kněze Jana Trnky na praskoleskou administraturu (123). Trnka tam byl skutečně potvrzen, ale nebyl spokojen hlavně v příčině svých požitků, které mu děkan nevyplácel v smluvě a zákonité úplnosti. Referát berounského děkana a vikáře Františka Štrachovského prozrazuje, že kaplan dostával ze sklizně místo třetiny jen čtvrtinu a také pivní deputát se mu zadržoval. Vikář se stavěl bezvýhradně za Trnku a neopomněl o něm prohlásit, že své duchovní povinnosti vykonává k naprosté spokojenosti osadníků. Všechno nasvědčuje tomu, že praskoleská duchovní správa byla skutečně v dobrých rukou i přes nedostatečné a nesprávné odměňování administrátora. V roce 1758 vystavěl sám Jan Trnka novou kostnici, kterou mu bylo dovoleno vysvětit a současně dal jmenovaný dobrodinec postavit na návsi „k rozmnožení svatojanské úcty“ sochu sv. Jana Nepomuckého „elegantis laboris“, jak Trnka popisoval. Teprve po smrti děkana Stučky se přihlásil trpělivý duchovní správce Trnka o částku, kterou mu neduživý patron zadržel. Požitky, na nichž byl zkrácen, byly v pečlivém administrátorově propočtu vyznačeny částkou 1067 zl. 12 kr. Požadavek za náhradu takto zadržené mzdy, o niž nechtěl Trnka s nemocným děkanem jednat, aby mu, jak psal, na zdraví neublížil, podporoval tehdejší vikář a berounský děkan Josef Vavřinec Herman velmi horlivě (124).

Po smrti Stučkově 26. března r. 1759 nastal o Praskolesy nebyvalý zájem. Vyvolal ho hr. Evžen z Vrbna žádostí o prodej Praskoles, zaslannou příslušným úřadům. Při svém návrhu o koupi Praskoles vycházel hrabě z Vrbna z toho předpokladu, že děkan má bydleti

podle vůle zakladatele na Karlštejně, kde mu budou také příjmy zaplacenou kupní cenou za Praskolesy zajištěny. Úřady vyrozuměly o Vrbnově nabídce arcibiskupa, který v právnický koncipovaném odmítnutí dovozoval, že jde o fundaci, která by mohla být prodejem zrušena jen tehdy, kdyby nastala naprostá nutnost ji zrušit, nebo kdyby k tomu vybízela její zvláštní užitečnost plynoucí z prodeje. Ani jeden, ani druhý případ nepřicházel však v úvahu a proto církevní úřady nemohou o nabídce hraběte uvažovat. Než k úřednímu zamítnutí, jehož koncept byl podepsán v Praze 6. července r. 1759, došlo, získal arcibiskup jak od vikáře, tak i od karlštejnského administrátora Chalupy důkladné informace, týkající se hlavně způsobu, kde umístit děkana, kdyby snad k prodeji Praskoles přece jen došlo. O děkanské residenci v Praskolesích berounský vikář při této příležitosti napsal, že s její stavbou začal děkan František Ferdinand Čedík kolem roku 1690. Vystavěl však jen část, ve stavbě se pokračovalo za děkana Vojty kolem r. 1710 a dokončena byla vlastně roku 1742 Stučkou. Celkem tedy obývali tehdy karlštejnští děkanové dům v Praskolesích asi 60 let a sice z toho důvodu, že neměli na Karlštejně vhodného bydliště. V dalším paragrafu dotazníku, týkajícího se poměrů na Karlštejně i v Praskolesích, se snažil vikář zachytiti všechny obtíže, které by byly nastaly, kdyby se začalo o přeložení děkanské residence na Karlštejn vlivně uvažovat. V tom případě by bylo nutno nejdříve zbořit původní obydlí děkanovo, malé za skladiště sloužící stavení, se starou kanovnickou budovou s t. zv. královskou residencí, a na místě takto získaném začít se stavbou řádné děkanské budovy v samé blízkosti kaple Panny Marie, ovšem s velikým nákladem. Děkan by tím však mnoho nezískal, protože hrad má jen jednu studnu, z níž se čerpá velmi namáhavě voda zdravotně nevhovující a výstup k bytu na hrad bude pro děkana a pro lid vždy obtížný. Náklad na stavbu by ovšem nesla patronka, totiž císařovna. To vikář nezdůrazňoval zbytečně (125).

Karlštejnský administrátor Chalupa popsal také při té příležitosti svou faru v Budňanech, zvanou tehdy „dě-

kanský dům". Byla postavena uprostřed Budňan za děkana Vojty z kamene a jeho nákladem. Měl v ní sice přebývat karlštejnský kaplan, neboli administrátor, ale zároveň měla sloužit děkanům, kdykoli byli nutenci v Budňanech přenocovat. Měla dvě pohodlné místnosti pro kaplana, místnost pro služebnictvo a zvláštní pro hospodyně, kuchyň se zásobárnou a dvěma malými sklepy. Deset kroků od fary stála stáj s velkou sýpkou, ovčincem a dřevníkem. U stavení byly dvě zahrádky a nedaleko pozemek v rozloze jedné měřice (126). Tak se, díky nabídce hraběte z Vrbna, zachovalo několik zajímavých historických údajů z okolí hradu Karlštejna právě z polovice osmnáctého století.

V.

DĚKANOVÉ ŘEHOLNÍCI

Nastávající éra v dějinách karlštejnského děkanství je charakteristická tím, že beneficium, o němž až dosud všechny zprávy souhlasně vypovídaly, že je nedostatečné, mělo napomáhat řádu křižovnickému k jeho, ne-li přímo záchrane, tedy aspoň k hmotnému posílení. Hodnost karlštejnského děkana propůjčila totiž císařovna Marie Terezie velmistru řádu křižovnického Antonínu Suchánkovi zprvu jen na deset let v odměnu za jeho zásluhy o obecné dobro a jako podporu na udržování řádového kostela sv. Karla Boromejského ve Vídni a vystavění komendy a kostela v Karlových Varech. Řádové kroniky dávají Suchánkovi nejlepší svědectví, chválí jeho moudrost, s níž čelil válečným útrapám a josefinismu, jakož i nebezpečím, která hrozila řádu z vlastních řad. Suchánek, rodák ze Statenic u Prahy, je mezi křižovníky jmenován hned za Brusem a Pospíchalem (1). Zachovaný ustanovovací dekret je potud zajímavý, že uvádí děkanství jako exemptní. Dále je z něho zřejmo, že Suchánek o ně žádal a císařovna výslovně praví, že mu je poskytla pro zvláštní zásluhy, které si získal o panovníci a celý habsburský rod, pro škody, které řád válkami utrpěl, k lepšímu zajištění již jmenovaných řádových kostelů a komendy u sv. Karla Boromejského. O kostelu v Karlových Varech se dekret zvláště nezmiňuje. Povoluje se, aby Suchánek spravoval děkanství prostřednictvím prokurátora (2). Suchánkova žádost o instalátora

přináší další podrobnosti, osvětlující pozadí císařovnina rozhodnutí presentovat děkanství tentokráté příslušníku řádu a tím jej lacino odměnit za jeho zásluhy, kdy řád svými statky umožňoval vlastně činnost pražských arcibiskupů s ušetřením pokladnic panovníků právě z rodu habsburského. V žádosti se pak připomíná, že se děkanství Suchánkovi udilelo „s tou povážlivou povinností“, co nejdříve uvésti do původního stavu také kostel a děkanskou budovu v Karlových Varech, které vyhořely právě v květnu. Skutečným výkonným karlštejnským duchovním správcem, místo Suchánka také instalovaným, byl Jan Nep. Spalek, který se osvědčil v duchovní správě nejdříve v Tursku a posledně v Praze I. při kostele sv. Valentina (³).

Ještě dříve než došlo k instalaci prohlédl nový správce děkanství se všemi náležitostmi a shledal, že všechno je ve velmi žalostném stavu. Předání děkanství do rukou velmistra řádu křížovnického, který po sobě v samotném řádu zanechal nejlepší vzpomínky, bylo vlastně karlštejnskému děkanství velmi prospěšné. Hned z prvních zásahů Suchánkových je nade vši pochybnost zřejmo, že nastoupila správu karlštejnských věcí osobnost velkorysá, mající také opravdový zájem na stavu památky toho významu, jakou děkanství a jeho svatyně jsou. V obširném Suchánkově referátě o stavu památek, určeném arcibiskupovi, se líčí nejdříve stav děkanské residence v Praskolesích i stav administrátorského obydlí s příslušnými hospodářskými budovami. Suchánek po soukromém šetření prosil o vyslání úřední komise, která by náležitě zjistila a potvrdila jeho nález. Neomezil se však jen na zjištění stavu hospodářských a obytných objektů. Jeho zraku se naskytly ještě neutěšenější pohled v karlštejnských svatyních. Navrhoval proto pro kapli Panny Marie novou mřížku do presbytáře, dvě nové zpovědnice, kazatelnu, skříň do sakristie, sváteční kasuli, velum. Místo cínových nádobek na sv. oleje navrhoval úměrně k významu svatyně stříbrné a rovněž chtěl stříbrnou pixidu na ukládání Nejsvětější Svátosti oltářní. Podobné doplňky nebo výměnu hodnotnějšího liturgického náčiní požadoval také pro ko-

stel sv. Palmácia v Budňanech, sv. Stanislava v Mořině, sv. Bartoloměje ve Vráži a sv. Václava v Lodenici. Zkušený představený velkého řádu hned podal také rozpočty, z nichž bylo patrné, jakých částek bude asi třeba na obnovu stavebně nejzávadnějších objektů v Praskolesích a Tobolce. Protože vycházel z toho názoru, že veliké nedostatky skoro na všech staveních podléhajících pravomoci děkana karlštejnského zavinila nedostatečná péče jeho předchůdců, žádal pozůstatlost posledního z nich za příspěvek na úhradu výdajů, spojených s rozsáhlou restaurací všech zchátralých nemovitostí. Neobešlo se to ovšem bez živelného odporu dědiců Stučkových, kteří mohli skutečně prokázat, že také Stučka investoval na udržovacích nákladech značné částky do jednotlivých budov.

Všechno toto pilné předběžné jednání se dalo ještě před slavnostním instalačním aktem, k němuž došlo teprve 16. srpna r. 1759. Zástupcem vlády na instalaci a následujícím účtování patronátního majetku byl jmenován Leopold Pürglar. Instalátorem a zároveň visitátorem ustavil arcibiskup Mořic Manderscheid generálního vikáře Jana Antonína Kaysera, jehož doprovázel sekretář konzistoře Jan František Galaš. Visitátor a instalátor se zdržel na Karlštejně několik dní a za jeho přítomnosti se bedlivě zkoumaly kostelní účty, aby se získal přehled o majetkovém stavu děkanství (⁴). Závady, které Suchánek sám zjistil a které potvrdila visitace, doporučoval zvláštním listem arcibiskupově pozornosti s prosbou, aby na ně také upozornil patronku a vymohl u ní podporu. Děkan Suchánek projevil také velkorysost při vyjednávání s administrátorem v Praskolesích, Trnkou, kterému bez dlouhých výkladů povolil hned místo čtvrtiny odváděných požitků v naturáliích, jak se dělo za děkana Stučky, celou třetinu. Připomíнал však, že t. zv. kněžská pole v Praskolesích náleží úplně děkanství a administrátor na ně nemůže uplatňovat nároku jako na farní. Svůj zájem o administraturu v Praskolesích projevil poskytnutím rozsáhlé opravy administrátorova domu. Rozpočet podal zednický mistr Jan Martin Kryndl na 342 zl. Úhradu 300 zl.

mělo poskytnout zádušní jmění⁽⁵⁾. Trnka však dluho restaurované farní budovy neužíval, v lednu r. 1769 již na jeho místě působil Josef Chládek, jehož jméno se nachází na kostelních účtech ještě r. 1776.

Zástupce Suchánkův v děkanském úřadě, křižovnický kněz Jan Špalek, byl odvolán do pražského špitálu sv. Františka u Karlova mostu za podpřevora. Na jeho místo na Karlštejn měl velmistr vyhlédnutého kněze Jana Bernera. Zádal arcibiskupa za jeho potvrzení 28. května roku 1761. K pěkným rysům osobnosti Suchánkovy náleží také starost o udržování pobožnosti na teritoriu svěřeném jeho správě. V roce 1705 vystavěl v zahradě manského statku těšínského kanovník Kristián Pfale z Ostřic kapli sv. Jana Nepomuckého s fundací 100 říšs. tolarů. Kapli posvětil děkan Čedík a konaly se v ní pravidelně bohoslužby. Později její používání bylo stále vzácnější až zase velmistr Suchánek projevil o ni zájem a žádal za dovolení sloužiti v ní bohoslužby na tříleti, protože, jak zdůvodňoval, vrástající úcta ke sv. Janu Nepomuckému si těchto bohoslužeb žádá⁽⁶⁾.

Přesně po dvaceti letech opustil křižovnický řád svým velmistrem Suchánkem čestné působiště karlštejnské, na němž ho vystřídal zástupce dalšího o veřejné věci zasloužilého řádu, totiž benediktinského. Císařovna propůjčila děkanství jistě ne bez vlivného působení břevnovského opata Stěpána Rautenstraucha, rady dvorní kanceláře a předsedícího ve dvorní komisi pro náboženské záležitosti, vůdci českého živlu mezi benediktinskými mnichy Amandu Bláhovi. Rozhodnutí císařovnino o udělení děkanátu Bláhovi bylo podepsáno již 16. ledna r. 1778. Bláha v žádosti o arcibiskupovo potvrzení v úřadě s platností od 1. ledna r. 1779 prosil o určení instalátora, propůjčení všech s úřadem spojených výhod a vytěení povinností. Dále žádal za prodloužení instalačního termínu a prominutí předepsané zkoušky. Šlo mu také o to, aby směl celebrovat v domácí kapli praskoleské residence. Arcibiskup, který nesl se zřejmou nelibostí, že světské beneficium již po druhé dostávají řeholníci, neopomněl ve své odpovědi na Bláhovu žádost na tuto okolnost zvlášť upozornit.

Prohlašoval, že dispensuje řeholního děkana, u něhož je stabilitas loci prvním příkazem, od povinností zdržovati se v klášteře a potvrzuje ho na světské beneficium, ačkoli pražská arcidiecése má dosti kněží vynikajících ctností a vzděláním, kteří by byli pro úřad děkana způsobilí. Nepřeje si, aby z jmenování řeholníka vznikly nějaké právní nároky se strany benediktinského nebo jiného řádu. Proto bude nový děkan povinen uváděti na fary svého patronátu jen kněze světské z duchovní správy a postará se o takové jejich zaopatření, jakého požívali od ostatních děkanů z řad světského kleru⁽⁷⁾.

Za působnosti Bláhovy jsme v době josefinských reforem a velikého laického vlivu na církevní záležitosti. Gubernium by rádo vidělo, aby se s obsazením děkanství neotálelo a proto jmenovalo již 25. ledna r. 1779 svého zástupce k instalaci jako vládního komisaře v osobě guberniálního rady Viléma Hillmajera. Arcibiskup vyzývalo, aby zprostředkoval styk mezi komisařem a instalátorem. Nový děkan Bláha však na Karlštejn nepospíchal. Počátkem března usiloval o prodloužení instalačního termínu na dobu po sklidění. Když pak 24. srpna t. r. prosil arcibiskupa za dovolení odcestovat do Vídně, zdálo se mu samozřejmým, odsunout termín instalace na dobu ještě pozdější, totiž až do podzimu příštího roku. Důvody neuváděl. Tušíme však, že šlo o úpravu hospodářských otázek. Lze tak soudit z přípisu gubernia adresovaného arcibiskupovi, jímž se vyjadřovalo císařské rozhodnutí, že po eventuální smrti děkana Amanda Bláhy má beneficium zůstat neobsazeno a z jeho důchodů "že se mají zaplatit útraty, spojené s opravou děkanova obydlí v Praskolesích a hospodářských budov.

Teprve 14. září r. 1780 ustanovil arcibiskup Antonín Petr Příchovský instalátory Bláhovy v osobách generálního vikáře Tomáše Jana Hrdličky a Jana Smída, rektora arcibiskupského semináře. Guberniální rada a zástupce vlády, již jmenovaný Vilém Hillmajer, zemřel, nedočkav se instalace a proto gubernium jmenovalo jeho nástupce Matěje Smitnera⁽⁸⁾. Krátce po instalaci děkan

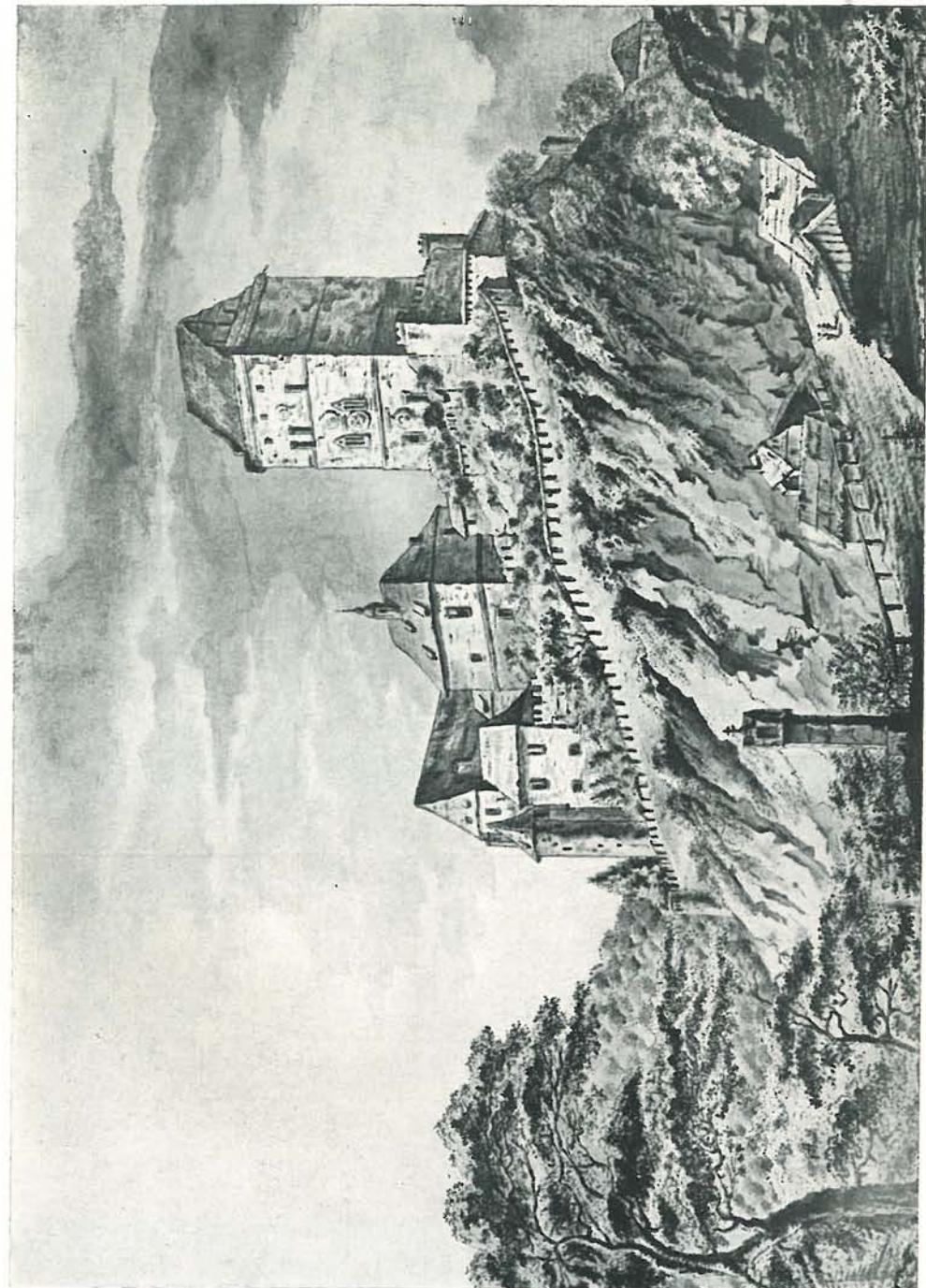
benediktin Amánd Bláha zemřel, neujav se ani řádně svého úřadu. Úmyslná vakance, o jejíž zachování patrně Bláha jednal za své návštěvy ve Vídni, nebyla dodržena (⁹).

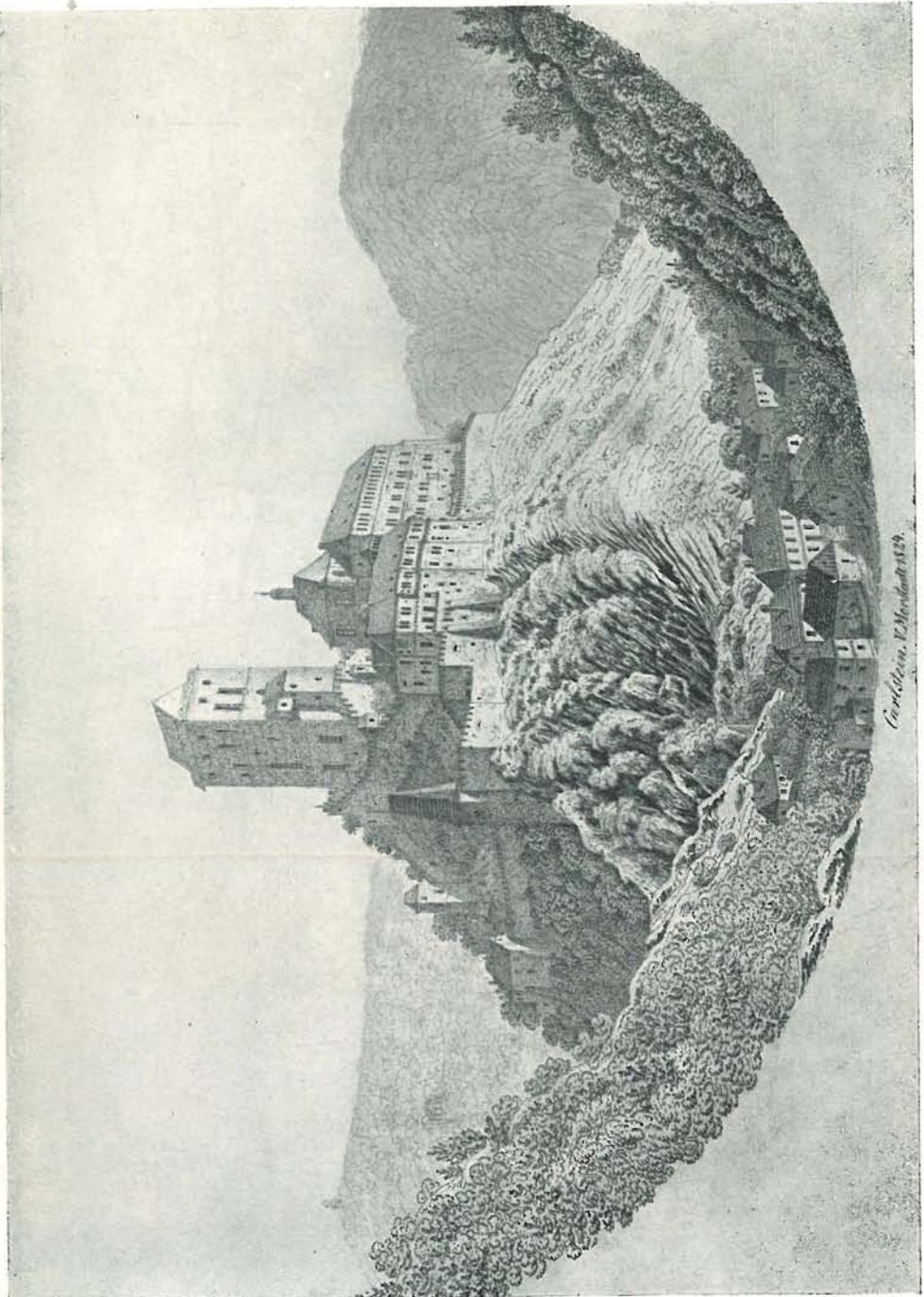
VI.

ZÁNIK EXEMPCE I. STATKU V PRASKOLESÍCH

Nástupce Bláhův, kanovník hradeccké a vyšehradské kapituly a probošt královské kaple u Všech Svatých na Hradčanech, František Brigidio, italského původu, byl, na základě příslibu dvorem mu již r. 1775 daného, jmenován 27. dubna r. 1781. Při Brigidově nastoupení bylo děkanství již zadluženo 4.500 zl. - Karlstejn je od r. 1755 ve správě ústavu šlechticen, které ho používaly k posílení hospodářských posic na svých vlastních statcích - a o umoření tohoto dluhu měl nový děkan přede vším ostatním jednat s nejvyšším purkrabím jakožto komisařem ústavu šlechticen (¹). Tato výzva gubernia, majícího starost o hospodářsky bezvadný chod děkanství, došla do arcibiskupovy kanceláře ještě před potvrzením Brigidovy presentace. Konfirmace nesená tónem všech předchozích jen připomínala, že nově jmenovaný děkan má žádat o instalátora. Jeho jméno však ani ze zápisů konsistorních, ani z korespondence Brigidovy není známo. Nejbližší písemnosti z prvních let osmého desítiletí osmnáctého stol. jasně dokazují, jak hluboko a pronikavě zasahuje Josefinská doba do duchovenských záležitostí. Děkanství bylo zadlužené, neboť jeho příjmy plynuly nejspíše z větší části do pokladny ústavu šlechticen. Děkan Brigidio nemohl jako probošt u Všech Svatých sám děkaneské povinnosti vykonávat a co bylo horšího, v nedostatku příjmů z děkanství nemohl ani platit kaplana. Proto žádal o příspěvek z fondu solní pokladny. Podpory z tohoto

zdroje byly však určeny jinam, a tak svorně jak gubernium, tak arcibiskup žádali Brigida, aby přesídlil na hrad a sám osobně vykonával duchovní správu. Zdá se, že Brigido ve snaze se tomuto rozkazu vyhnout, navrhoval, aby povinnosti karlštejnského kaplana převzal administrátor v Lodenicích. Proti tomuto návrhu gubernium protestovalo žádajíc, aby se děkan usídlil přímo na Karlštejně, ne v Praskolesích, jak bylo dosud zvykem, a karlštejnský kaplan František Němeček aby byl ustanoven do Lodenic. Formulace guberniálního požadavku nenechávala nikoho v pochybnostech o tom, že jde o to, aby děkan podle původního ustanovení vykonával své povinnosti osobně. Minuly idyllické poměry z počátku osmnáctého století, kdy děkan Vojta, maje všechny sympatie patrona, mohl na arcibiskupovi vymáhat značné ústupy. Státní úřady josefinské éry postupují přísněji než církevní představený. Brigidova obrana proti strohému a ve skutečnosti sotva proveditelnému nařízení byla jednoduchá. Na Karlštejně nepřebýval již od staletí žádný z děkanů a také Lodenice neměla dosud samostatného, v místě sídlícího duchovního. Brigido žádal arcibiskupa, aby se snažil „zbožné úmysly“ císaře, projevující se v disposicích ohledně děkanství, pozměnit správnou informací o skutečných poměrech. Jen mimochodem podotýkal, že je patronem tří duchovních správ, na jejichž plynulý chod doplácí již ze svých soukromých prostředků (2). Věčná obrana Brigidova měla jen potud úspěch, že gubernium uznalo nemožnost a neproveditelnost rozkazu, aby bydlil na hradě. Naproti tomu setrvalo na tom, aby se v Lodenicích zřídila okamžitě expositura podle žádosti karlštejnského purkrabí, z níž by se pečovalo o duchovní potřeby obyvatel ve Vráži, Chrustenicích a Nenačovicích. Rytíř Schmidl, snad nájemce lodenického dvora, při tom vyšel děkanovi „pro zvláštní přátelství“ k němu tak dalece vstříć, že dal pro lokalistu ve svém dvoře v Lodenicích „nezávazně na šest let“ k disposici tři místoří s příslušenstvím. Kromě toho věnoval týž dobrdiněc šedesát zl. fundačního kapitálu, z jejichž úroků se měly sloužit v lodenickém kostele ročně dvě mše sv. Tímto ne-

očekávaným dobrodiním zaznamenaným 19. května r. 1783 se asi poněkud děkanovi ulevilo a přípravy k založení samostatné duchovní správy v Lodenicích se uspíšily (3).

Bыlo zcela v duchu josefinských zásad, že se postupně exempce karlštejnského děkanství značně omezovala. Děkan — a byť se jednalo v našem případě i o probošta kapituly Všech Svatých — měl zaujmout postavení mezi všemi ostatními faráři berounského vikariátu. Ve výnosu se sice pravilo, že toto zrovнопrávnění se týká jen děkana jakožto člena duchovní správy, ale to nemohlo změnit nic na skutečnosti, že děkan bude napříště dostávat úřední rozkazy prostřednictvím vikáře a jím bude také visitován. Výjimečné postavení děkanství tím bylo vlastně zrušeno a s ním jistě také přitažlivost, kterou tento ctihoný úřad mohl působit výběně na duchovenstvo z řad kurátního kleru. Z ujednání docíleného děkanem Vojtou zůstaly v platnosti už jen titulatura a „ostatní prerogativy“, čímž se rozumělo snad vybírání posvátných olejů přímo z katedrály a instalace generálním vikářem, jakožto nejvýznačnější a jediné odchylky od obvyklého řádu, zachovávaného ve styku konsistoře s venkovskými faráři. Formulace sdělení o okleštění exempce dávala tušiti, že zrušení dalších výsad jest jen otázkou času. Berounský vikář Každý měl z dob minulých před důstojností karlštejnského děkana takový respekt, že se ještě pět měsíců po zrušení exempce dotazoval, zda smí visitovat kněze na patronátu děkanství. Konsistoř mu jen připomněla dekret o zrušení exempci a zvláštní rozhodnutí, které se týkalo speciálně děkanství (4). Brigido se přísným a neproveditelným nařízením ubráníl jenom v tom, že se nemusil stěhovat na Karlštejn. Zato se mu opětovně rozkazovalo, aby se bezodkladně odstěhoval do Praskoles a resignoval na vyšehradský kanonikát. Ohledně resignace se nepřipouštěl ani žádaný odklad (5). Tak je karlštejnský děkan Brigido obětí doby, která dovedla prosadit strohé zákony i proti starým tradicím, ale na druhé straně nutno uznat, že dovedla také vyjít vstříc co nejvíce praktickým potřebám duchovní správy. Lodenická lokálie by jistě nebyla vyvolána v život, kdyby nebylo přímého zásahu stát-

ních úřadů, jimž snad možno jako v ostatních případech vytýkat přílišný civilismus, přenášený z norem státního zákonodárství do církevní praxe.

Po Brigidově smrti 12. IV. 1810 se ucházelo o děkanství několik žadatelů⁽⁶⁾. František Němeček, bezdědický farář, tak učinil přímou žádostí k císaři. Úřady však žádost nepropustily daleko, vrátily mu ji a odkázaly ho na konkursní postup při obsazování beneficia. Kromě něho žádal také Antonín Glöckner, ředitel hlavní školy v Poděbradech a čestný dvorní kaplan, a profesor historie na pražské bohoslovecké fakultě, vyšehradský kanovník Dr. Josef Ditrich. Proti těmto žadatelům byla úspěšná kandidatura dosavadního sekretáře arcibiskupské konsistoře Carpentiera. Konsistoř ho také doporučila arcibiskupovi zvláštním přípisem, v němž zdůrazňovala jeho šestnáctileté působení při arcibiskupské kurii ve funkci sekretáře a arcibiskupského ceremonáře, a získané tak zásluhy „o církev, náboženství a stát“⁽⁷⁾.

Patron děkanství, ústav šlechticů, dal jedinému šlechtickému žadateli Carpentierovi, konsistoři nadto tak vřele doporučenému, přednost a presentoval ho na děkanství 10. srpna 1810. Dekret podepsala děkanka Raimunda de Saint Genois s baronkami Běšínovou a Metternichovou spolu s administrátorem karlštejnských statků Prokopem hr. Hartmanem. Týž také hned následujícího dne urgoval investituru Carpentierovu z důvodů čistě praktických, aby totiž vakancí netrpěly škodu děkanské „značné statky“⁽⁸⁾. Také Carpentier žádal 12. srpna o investici. V dalším úředním jednání v souvislosti s obsazením děkanství prohlásil nejvyšší purkrabí v přípisu guberniu, že děkanství náleží k beneficiím „liberae collationis“ a že tedy není nutno prováděti inventuru. Zdá se, že patronu děkanství — ústavu šlechticů — nebo spíše správě jeho statků nebyla inventura žádoucí. Snad názor o beneficiu liberae collationis byl jen pronesen úřadem, poněvadž praxe byla jiná a ústav šlechticů jako normální patron nového děkana Carpentiera presentoval z tera konsistoři navržených.

Rozhodujícím činitelem v úředním jednání na počátku

devatenáctého století je vikář, který přebírá podstatnou část úředního písemného styku mezi děkanstvím a úřady, hlavně ovšem konsistoří. Víkářem je v této době žebrácký děkan František Josef Oesterreicher, který projevuje rozhled, znalost problémů i moudrá stanoviska k nim. Tak se z jeho podání ke konsistoři dovdídáme, že majetek děkanství je rozpujčen na zákonitý úrok, jeho účtování provádí karlštejnský hospodářský úřad s revisí administrace hospodářství ústavu šlechticů. Poměr děkana k této správě je takový jako poměr každého jiného benefičiáta ke správě patronátního zádušního majetku. Jen majetek kostelů v Bezdědích a v Praskolesích se spravuje úředníky, dosazovanými děkanem jako patronem. Ze se děkan ve správě tohoto nevelkého kostelního majetku necítí docela spokojeným, se vytuší z jeho nabídky 23. února 1814, aby hospodářská správa ústavu šlechticů převzala účetnictví a správu majetku také těchto dvou kostelů⁽⁹⁾.

Ústav šlechticů, který mnoho spotřeboval a proto měl stále pasivní bilanci, požíval sice všechn výhod, plynoucích z karlštejnského patronátu, k povinnostem se však přiznával jen váhavě. Úřady musily ústavu na př. namáhavě dokazovat, že má také povinnosti ke kostelům, které jsou odědávna s Karlštejnem spojeny v Mořině, Lodenicích, Vráži a na Tetíně. Nicméně se při tom uznávalo, že instituce, vydržující 30 dam, nemůže k těmto kostelům plnit závazky tak jako je plní ostatní patroni. Zamítl se rozhodně návrh, aby byly některé kostely dočasně zavřeny a kultově nepoužívány a východisko se mělo najít v podpoře ze solní pokladny. Naproti tomu se uvádělo, že karlštejnský děkan „v plném rozsahu“, t. j. i s povinnostmi, vykonává nadále patronátní právo nad kostely v Bezdědích a Praskolesích. Toto rozhodnutí konsistoře bylo vyvoláno právně chybými a věcně soběckými návrhy správce hospodářských záležitostí ústavu šlechticů hr. Hartmana, který si situaci velmi zjednodušil. Uznával v podstatě patronát „Damenstiftu“ jen nad kaplí Panny Marie. Nezmiňuje se diplomaticky o ostatních svatyních, navrhoval zavření některých z kostelů morálně s Karlštejnem spojených a

naznačoval, že by se o ostatní mohl starat karlštejnský děkan. Ba, neváhal by ani zatižit pozůstalost děkana Brigido, když navrhoval, aby konsistoř rozhodla, do jaké míry by měla pozůstalost ex post přispět na opravu stavebně závadných kostelů⁽¹⁰⁾. Záležitost zaměstnávala úřady delší dobu, až konečně gubernium v rozsáhlém rozboru situace naznačilo, že se celá otázka může řešit jen právně a než se rozreší, že je třeba přikročit k provisorním opatřením. A tak šlo o to, aby konsistoř vyšetřila, jaké částky bude třeba na opravu nejvíce zchátralých kostelů a na stavbu lokálie v Lodenicích, kolik by mohly vynést dobrovolné dávky poddaných, které kostely by se mohly v nejnutnějším případě zavřít a jejich výnosu ve prospěch nejpoškozenějších použít, kolik by mohla poskytnout karlštejnská vrchnost a případně i pozůstalost děkana Brigido. Jak z pozdějších úředních aktů vysvítá, otázka opravy kostelů byla rozrešena tak, že kostely lépe nadané poskytly půjčku kostelům chudším. Tak vznikl a po deseti letech ještě z tohoto titulu trval v zádušním účetnictví schodek 703 zl.⁽¹¹⁾.

Sotvaže spor o povinnost udržovat kostely v náležitém pořádku utichl, nastala nová korespondence a nové hledání v archivech a účetních záznamech, jímž se měl dokázat původ t. zv. dřevního groše, který měl patron odvozovat z každého zlatého za prodané dříví ve prospěch kaple Panny Marie. I z této povinnosti se chtěl patron ústav šlechtičen, vymanit. Povinnost dávky dosvědčoval někdejší karlštejnský kaplan Jan Souša. Písemně potvrdil, že se groš do zádušní pokladny skutečně odváděl, nemohl však říci od kdy a z jakého titulu. Odkazoval na někdejšího hospodářského ředitele Josefa Leichenbauera, který spravoval zádušní účty a ve stejně funkci působil tehdy v Michli na panství studijního fondu a jako věci znalý by mohl dát nejuspokojivější vysvětlení. Ve stejném smyslu se vyjádřil předchůdce Soušův, mýtský farář (1792 - 1807) Josef Lüftner. K témuž vyjádřením obou karlštejnských kaplanů, podal děkan Carpentier s neobyčejnou pohotovostí historicko právní rozbor, v němž se dotkl zakládací listiny, citoval karlštejnské in-

ventáře i založenou fundaci děkana Čedika. Dovodil z fasose z r. 1761, že se odváděly děkanství jakési požitky na dříví i „dřevní groš“, že se platil nikoli jako povinnost patrona, nýbrž jako dávka ve prospěch kaple Panny Marie, kterou byl patron; lhotejno v jaké formě, povinen vydržovat⁽¹²⁾. Při tom odmítl mezi jednáním vyskytnuvší se návrh, aby spravoval účetní knihy karlštejnských svatyní. Odvolával se na to, že tyto knihy jsou psány od r. 1722 a sice hradní hospodářskou správou jako jedině kompetentní, protože ústav šlechtičen je patronem hradních svatyní.

Stálé spory a snaha ústavu šlechtičen přesunouti co nejvíce břemen na děkana donutily Carpentiera k tomu, že si vyžádal od konsistoře legalisovaný opis exemplce, kterou dostal někdejší šťastnější předchůdce děkan Vojta výnosem ze dne 24. března 1734. V dokumentu chtěl zajisté nalézti oporu v častém zneklidňování, kterému byl, jak v kterémisi francouzsky koncipovaném listě, určeném generálnímu vikáři pražské arcidiecéze psal, stále vystaven⁽¹³⁾. Pokračování těchto nesnáší se v aktech objevuje ještě v lednu r. 1824, kdy se na Carpentierovi žádalo, aby zase převzal náklady spojené s vybudováním a udržováním lodenické lokálie. Opětovně vykládal, že má jako patron v Praskolesích a Bezdědicích více břemen než může unést a odkazoval v případě, že ústav šlechtičen je passivní, na výpomoc z náboženského fondu, nebo solni pokladny. Další úřední spisy ukázaly, že nešlo jen o udržování budovy. Lodenický kaplan nemohl najít úhradu 73 zl., pohledávku pražského voskaře Jana Šebelky, za dodané svíce do lodenického kostela. Sám - jsa nemajetný - nemohl účet zaplatit a chtěl, když patron účet nezaplatí, aby jej zaplatil děkan Carpentier⁽¹⁴⁾.

Petr Carpentier, narozený v Belgii v Harlebeku, se naučil plyně česky, takže mohl i kázati. 10. dubna r. 1829 sloužil slavnostní bohoslužby na Karlštejně, po kterých byl stížen mdlobami, a 27. dubna zemřel. Byl oplakáván čludinou, kterou vytrvale podporoval. Zvláště pamatoval na chudé dítky ve školách karlštejnského patronátu, jimž daroval každoročně knihy, prádlo i peníze. Pro ně založil fundaci

s výnosem 50 zl. ročně. 30. dubna r. 1829 byl pohřben v praskoleské kapli sv. Prokopa za veliké účasti ze všech vrstev obyvatelstva. Jeho synovec Coninck, poradce Carpentierů v hospodářských otázkách, svolal r. 1830 ve výročí jeho pohřbu všechny kněze, kteří se tehdy konduktu účastnili, ke smutečním bohoslužbám. Po nich vyšvětil hrobku zesnulého děkana arcibiskupský vikář Václav Moc. Nad hrob byla dána, dodnes v kapli ve zdi zasazená, litinová deska s českým veršovaným textem od kněze Alexandra Rokose. Začáteční písmena nápisu udávají jméno, původ, úřad a den úmrtí tohoto belgického, v Čechách naturalisovaného duchovního (¹⁵).

Královské zemské právo ohlašovalo jeho úmrtí konsistoři s tím významným podotknutím, že se bude pozůstalost projednávat podle zanechaného testamentu. Úmrtí Carpentierova použil ústav šlechtičen k žádosti, aby císař vyhlásil nad děkanstvím zemský patronát. Komisař ústavu hr. Chotek hlásil tento návrh konsistori zároveň s žádostí, aby se zatím až do císařova rozhodnutí děkanství neobsazovalo. Povinnosti plynoucí z patronátního práva byly pro ústav šlechtičen tak tíživé, že by se rád patronátu zbavil, ovšem s ponecháním všech požitků, což bylo zřejmě proti vůli Otce vlasti, který, zakládaje nadaci pro karlštejnské svatyně, nikdy neměl v úmyslu vydržovati jimi většinou německé, nebo poněmčené šlechtičny v ústavě na Hradčanech. Pozůstalostní řízení prováděla s úřady nejspíše sestra zesnulého Marie Carpentierová prostřednictvím plnomocníka a synovce Petra Conincka.

Konsistori uprzedněné děkanství vypsala 7. května bez ohledu na návrh hr. Chotka, jak víme na př. ze zachovaného formuláře daného ad circulandum kleru rokyanského vikariátu s podpisem sufragána a generálního vikáře Františka Pištěka a konsistorního rady Františka Tippmana. Do Rokyčan došel oběžník 10. května a poslední vikariátní faru, totiž v Mirošově, opustil 1. srpna. Ústav šlechtičen teprve po vypsání uprzedněného obročí pocal k vládě znova žádost, aby patronát nad děkanstvím převzal císař. V případě, že by se tak nestalo, mělo zůstat neobsazeno podle žádosti po dobu dvaceti let a z jeho

zatím nahromaděných příjmů se měl vytvořit fond na úhradu patronátních břemen (¹⁶). Zatím se o vypsané karlštejnské beneficium, které tehdy vynášelo podle úředního odhadu 1469 zl. ročně, přihlásil kromě faráře kostela sv. Jindřicha v Praze II, také svojšický farář Balatý, vikář a čestný kanovník staroboleslavský. Děkanství pak bylo dáno Juliu Körnerovi císařským rozhodnutím z 23. května r. 1834.

Julius Körner se narodil 24. září r. 1785 ve Stříbře, vysvěcen byl 6. srpna r. 1809 a ustanoven po vysvěcení kaplanem v Praze u sv. Mikuláše. Již 18. května r. 1816 dostal faru u sv. Jindřicha v Praze II. Roku 1825 ho arcibiskup jmenoval sekretářem generálního vikáře a rok poté kanovníkem u Všech Svatých. Do dějin svatojindříšské farnosti se zapsal jako starostlivý duchovní správce opravami kostelní věže, farní budovy i kostela. Současně byl pražským vikářem a školním dozorcem (¹⁷). Arcibiskup potvrdil volbu nového děkana 23. července. Körner resignoval na církevní funkce, které jako pražský farář zastával a zároveň prosil, aby si směl do nového úřadu podřídit čestné tituly konsistorního rady a emeritního školního inspektora. Když ještě místo sebe navrhoval konsistori za sekretáře generálního vikariátu svatoštěpánského faráře Antonína Láglera a za školního inspektora Františka Lampu, uzavřel tak svou pražskou pastorační činnost a mohl se plně věnovat správě děkanství. Zdá se, že zprvu pomýšlel na to ponechati si vedle děkanství také svatojindříšskou faru. Gubernium tuto snahu odmítlo s poukazem na věcnou, právní i historickou neoprávněnost takového pokusu. Prohlásilo faru u sv. Jindřicha od 24. července r. 1834 za uprzednou a oznamovalo, že je na ni již vypsán konkurs. Arcibiskup Ondřej Alois Ankvic přijal mezi tím resignaci Körnerovu na pražské církevní funkce, dovolil mu ponechati čestné tituly a ustanovil podle jeho návrhu nástupce jím opuštěných úřadů (¹⁸).

Děkan Körner se ocitl záhy po instalaci ve sporech s ústavem šlechtičen, který sice nedosáhl splnění svého plánu na dvacetiletou vakanaci děkanství z úsporných důvěaů, mohl však vykazovat nemalý zisk již z pouhé

šestileté vakance. Zdá se, že hospodářské správě ústavu tato značná úspora nestačila a proto začala znova uváděti v pochybnost své právní závazky k patronátním objektům. Bezdědický farář Václav Moč, vikář traktu berounského, obhajoval jako předešlý vikáři karlštejnského děkana vysvětluje, že týž je toliko podle staré praxe presentátorem duchovních, působících v Lodenicích a na Tetíně, kdežto patronem se všemi právními důsledky je uživatel Karlštejna a jeho důchodů, totiž ústav šlechtičen. Proto je výlučně jeho povinností opravovat a udržovat v dobrém stavu všechny svatyně na karlštejnském panství se nacházející. Znovu opakoval, co bylo již tolíkrát v minulosti napsáno, že tuto povinnost má děkan jen ke kostelům v Bezdědicích a Praskolesích, kde je patronem ⁽¹⁹⁾. Körner se v Praskolesích jako uživatel slušného do té doby majetku, uvedl slibně tím, že dal k ozdobě i užitku obce vysázeti třešňovou alej na cestě směrem k Lochovicům a jinou směrem k Chlustině. V roce 1840 pochovával osobně zemřelého řídícího učitele Josefa Veselého, který učil v Praskolesích 26 let a na chóru místního kostela řídil církevní hudbu. Jako patron jmenoval na uprzedněnou školu nástupcem zesnulého Františka Nešveru, který sklizel chválu jako vynikající vychovatel i hudebník, dobře se v Praskolesích osvědčivší již za nemocného svého předchůdce. Nový učitel byl uveden do školy slavnostně v neděli v deset hodin dopoledne v přítomnosti vikáře a školního dozorce, faráře, obecenstva i školních dítek. Julius Körner, v takových školních slavnostech dobře z Prahy zkušený, předal novému učiteli případnou řečí ustanovovací dekret. Děkan Körner se ostatně velmi často a rád podílel osobně na veřejném životě praskoleské farnosti i na událostech, které se odehrávaly na území jeho děkanské pravomoci. 16. února r. 1842 měl zádušní bohoslužby za neobyčejně oblíbeného arciděkana berounského vikariátu, bezdědického faráře Václava Moče, kterého také za veliké účasti lidu a duchovenstva pochovával. Bezdědická pamětnice uvádí, že se pohřbu účastnilo na 5000 lidí. Když v Praskolesích zemřel po nepřetržité 26 leté činnosti farář Jan Jakub Tureček ve stáří 77 let,

byl to opět děkan, který ho za účasti 22 kněží pohřbíval. Tureček, kněz povahy mírné a pokojné, žil poslední dobu ve velikém nedostatku, protože starodávný příjem třetího mandele, z něhož byl praskoleský duchovní hlavně vydržován, si dal v roce 1852 vypláceti v penězích. Naturální příjem přepočítán na peněžní částku činil ročně 242 zl., což bylo jen o něco málo více než polovina úředně stanoveného minimálního kongruálního příjmu 400 zl. Protože za takového finančního zajištění se nemohla fara rádně obsadit, došlo konečně k vyřešení nejasné otázky t. zv. farních pozemků v Praskolesích. Tak došlo jak pro děkanství, tak pro praskoleskou faru k památné komisionelní schůzi, která zasedala v budově děkanství v Praskolesích 3. července r. 1856 a kterou kromě děkana Körnera tvořili Hartman, vedoucí úředník okresního úřadu v Berouně se svým aktuárem, Karel Parvenic, zástupce hořovického okresního úřadu, berounský vikář Václav Linda jako zástupce praskoleské fary, hořovický vikář Josef Kohout jako ordinariální komisař. Referát tohoto zástupce konsistoře praví, že historické jednání, při němž byla hmotně zajištěna na úkor děkanství praskoleská fara, trvalo jedenáct hodin. Návrh konsistoře zněl na odstoupení poloviny všech děkanských polí ve prospěch fary. Z celkové rozlohy 40 jiter pozemků se děkan Körner uvolil postoupiti okamžitě ve prospěch místního faráře 19 jiter 1249 sáhů, což byla takřka ona polovina z celkové výměry, jak ji požadoval konsistoriální návrh. Kromě toho se děkan Körner zavazoval vyplácat jakousi peněžitou částku ⁽²⁰⁾. Teprve po jednání si Körner patrně uvědomil, jak velice bude děkanství uškozeno nejen hmotně, nýbrž i na prestiži a proto začal připravovati obranu a snad i korekci ústupku, k němuž dobrovolně dal svůj souhlas. Obrana však již na situaci knihovními záznamy rychle uzákoněné nemohla nic změnit.

Nová starost začala zaměstnávat děkana Körnera v r. 1857. Okresní úřad berounský dával konsistori prostřednictvím krajského úřadu návrh, aby se všechny farní bohoslužby budňanské osady přeložily do kaple sv. Mi-

kuláše na Karlštejn. Jako důvod se uvádělo, že kostelík sv. Palmácia je malý a kromě toho vlnký. Z pozdějšího jednání je patrné, že budňanský duchovní správce Matěj Burka s návrhem souhlasil a snad celou otázku vyvolal. Děkan Körner podrobil námět pečlivému rozboru. Především dokázal, že pro všední bohoslužby dostačuje naprosto jak kostel sv. Palmácia v Budňanech, tak i kostel sv. Stanislava v Mořině. O nedělích jsou bohoslužby střídavě v Budňanech, na Karlštejně a v Mořině. Mořinští chodí do kostela také do Budňan a Dobřichovic. Toto střídavé obstarávání bohoslužeb se neděje jen z praktických důvodů, nýbrž odpovídá také znění zakládací listiny děkanství. V kapli sv. Mikuláše celebrouje budňanský administrátor jen delegovaně s výslovným svolením děkanovým. Bude-li budňanská expositura povýšena na faru, děkan toto svolení odvolá. V tomto případě se konsistoř postavila bezvýhradně za názor Körnerův a pořad bohoslužeb, obstarávaných budňanským administrátorem, zůstal zatím nezměněn.⁽²¹⁾ Asi po roce se útok na děkana obnovil a celému tažení lépe porozumíme, když si povšimneme té okolnosti, že byl tentokrát spojen s návrhem, aby děkan přeložil svůj byt na hrad a tam sám osobně všechny bohoslužby vykonával. Körner jako zkušený pastoralista i úředník ani tentokráté nehodlal ustoupit návrhu poněkud neuváženému. Byl ochoten navrhované povinnosti převzít, ale jen pod tou podmínkou, že se obnoví původní stav celé instituce karlštejnského děkanství a hlavně závislost všech duchovních, kteří působí na pravomoci karlštejnského děkanátu a expositurách s ním morálně i historicky spojených, na děkanovi. Když bude mít děkan všechny původní příjmy jeho úřadu fundacemi zaručené, a když na něm budou všichni uvedení duchovní platově i funkčně závislí, rád se na hrad přestěhuje. Při tom správně připomněl, že děkan bydlil původně mimo hrad a ne, jak se v návrhu krajského úřadu pravilo, v místnosti pod kaplí Panny Marie. Tento logický výklad stačil, aby se ukázala nemožnost návratu ke staré praxi v době, kdy někdejší administratury se již stávaly samostatnými farami. Děkan Körner si

tak zachránil do dalších let klidné působení ve starobylém úřadě, jehož význam čím dál tím více upadal.⁽²²⁾

V roce 1836 byl na návrh českého místodržícího hraběte Chotka zařazen Karlštejn mezi ty veřejné budovy, které se mají udržovat z veřejných fondů. Tím byla stavebně budoucnost hradu zajištěna. První opravy provedené na Karlštejně v letech 1802 - 18 spíše malebnosti hradu uškodily. Tehdy byla odstraněna stará vysoká střecha paláce, renesanční štíty na velké věži nahrazeny jednoduchými štíty trojúhelníkovými a hrázděný ochoz s věžičkami snesen s brány purkrabství. Opravy z let 1837 až ke slavnostnímu roku 1848 přinesly kladný výsledek tím, že v mnohém přispely k obohacení našich vědomostí o původním vzhledu hradu. Vlastenecký duchovní správce budňanský Antonín Burka sledoval s radostí konservační a restaurační práce na hradě a v pamětní knize chválí řediteli hospodářské správy hradu Ferdinanda Jičínského, podniknulvšího s obětavostí a nevšedním zájmem všechno, aby do jubilejní slavnosti pětistyleté památky položení základního kamene ke Karlštejnmu bylo dílo dokončeno. Děkan Körner, který se domníval, že bude po opravách třeba karlštejnské svatyně vysvěcena, dostal od arcibiskupa ujištění, že se tak stát nemusí s pokynem, aby zahajovací bohoslužby po opravách sloužil co nejokázalejší. 18. května r. 1848 byly tedy slavnostními bohoslužbami zahájeny jubilejní oslavy za účasti velikého množství lidí s duchovními správci z Dobřichovic, ze sv. Jana pod Skalou, z Litně, z Lodenice, z Berouna a z Prahy. Z kostela sv. Palmácia vyšel průvod do karlštejnské kaple sv. Mikuláše. Tam po úvodních modlitbách byla zapěna příležitostná čtyřhlásná píseň „Co se zbožné lidu pění“, zhudebněná Václavem Vojáčkem. Po ní vystoupil na kazatelnu týnský kaplan a oblíbený pražský kazatel Jan Škoda, který přednesl oslavné kázání, později vydané tiskem. Děkan Julius Körner celebroval potom za četné asistence duchovenstva zpívanou mši sv., při níž pod taktovkou budňanského učitele Julia Bořického byla figurálně provedena Vitáskova mše in C s Mo-

zartovým offertoriem. 21. číslo Včely z r. 1848 přineslo počnět, aby tak význačné jubileum nezašlo beze vši památky. Duchovenstvo i okolní obce se obíraly zeela vážně plánem založit v Budňanech nemocnici zvanou Karlo-Ferdinandovu. Plán však zůstal z pochopitelných důvodů - vždyť tehdy neměl nemocnici ani Beroun - neuskutečněn.⁽²³⁾

Novou slavnost prožívalo karlštejnské děkanství v roce 1859. Děkan Körner oslavoval paděsáti leté kněžské jubileum a zároveň 25 letý pobyt v Praskolesích. Za svou kněžskou činnost, v níž si získal mnoho zásluh o Církev a národ, byl vyznamenán zlatým záslužným křížem s korunou, který mu předal představitel hořovického okresu. Stalo se tak v Praskolesích za přítomnosti četného kněžstva, strahovského opata Jeronyma Zeidlera a obyvatelstva. Po příslušných proslovech se odebral průvod z děkanské residence do kostela, kde celebroval opat Zeidler, přiležitostné kázání pronesl hořovický vikář Josef Kohout. Děkan podaroval místní chudé značnými částkami.⁽²⁴⁾

Téhož roku dostal Körner od konsistoře ujištění, že budňanský administrátor má povinnost poskytnout děkanovi, kdykoliv za to požádá, nocleh a ubytování vůbec. Připomínalo se, že budovu pro administrátora vystavěl r. 1710 svým nákladem děkan Vojta s tím výslovným závazkem, poskytovati v ní děkanům byt. V době, kdy děkanství na svém významu upadalo, bylo toto zjištění, vyvolané stálým jednáním o přesunutí duchovních úkonů přímo do hradních svatyní, slabou útěchou.⁽²⁵⁾

Körner, jako patron praskoleského beneficia jím dotovaného, ustanovil tam 16. září r. 1861 prvořářem Antonína Burku. Slavnostní instalace se konala 24. listopadu téhož roku a Körner měl při ní zpívanou mše sv. To byla také pravděpodobně poslední význačnější veřejná událost, již se děkan Körner ke konci svého života, vyplněného činorodou prací, účastnil. Zemřel v Praskolesích, kde přes čtvrt století bydlil, 6. prosince r. 1863 a byl tam také pochován.⁽²⁶⁾ Po něm se stal děkanem někdejší generální vikář arcidiecéze Dr. Vojtěch Hron (1864 - 1872). Naro-

dil se v Solopiskách u Sedlčan 22. dubna r. 1804 a byl v Praze vysvěcen r. 1829. Stal se postupně adjunktem bohoslovecké fakulty, kaplanem u sv. Vojtěcha v Praze II., duchovním správcem Všeobecné nemocnice a ústavu pro duševně choré. R. 1838 byl jmenován ordinariátním sekretářem a r. 1848 čestným doktorem teologie. Jako staroboleslavský kanovník ustanoven r. 1864 karlštejnským děkanem. Současně zastával úřad kancléře konsistoře a později generálního vikáře. Dosáhl titulu apoštolského protonotáře. V mladších letech psával do Časopisu katolického duchovenstva články z církevního práva a referáty o kanonických visitacích arcibiskupů Schrenka a Schwarzenberka. Jako karlštejnský děkan svolil k rozmanitým úpravám na farní budově a farním kostele v Praskolesích v celkovém nákladu 8440 zl. Tehdy také dal rozšířit hřbitov v Praskolesích, koupil nové paramenty, pluviál, dalnatiky se svátečním ornátem za 300 zl., kalich silně v ohni zlacený, kromě jiných méně známých kusů kostelního inventáře. Pokud na něm bylo, spolupůsobil, aby se Karlštejn a svatyně dostalo náležitého zabezpečení, oprav a konservace. Záhy po jeho nastoupení na karlštejnské děkanství vyvolal český zemský výbor velikou akci ve prospěch Karlštejna. Z iniciativy osvícených vlastenecky smýšlejících mužů Fr. Palackého, Dr. Fr. Lad. Riegra a hr. Lva Thuna podal zemský sněm r. 1865 císaři žádost za udělení peněžité podpory na opravu hradu. Z císařova rozkazu se věci ujala vídeňská centrální komise pro ochranu památek a dala na restauraci hradu vypracovat projekt, který svěřila nejpovolanějšímu tehdejšímu znalci, stavitele vídeňského svatoštěpánského dómu, Bedřichu Schmidtu. Ten za účasti architekta Josefa Mockera návrh na opravy hradu do r. 1869 prováděl. Když však byl tento návrh i s rozpočtem předložen zemskému sněmu, uvázla celá záležitost pro nedostatek prostředků. Teprve po Hronově smrti r. 1886 byla věc vyřešena tím, že se o stavební náklad 300.000 zl. rozdělily stejným dílem země česká a stát.

19. května r. 1870 presentoval Hron tetínského administrátora Jana Vilima na faru v Lodenici. 28. září r. 1871

slavnostně posvětil v lodenickém kostele dva nové oltáře s obrazy od Josefa Hellicha a novou kazatelnu. Za něho byl majetek děkanství ochuzen zničením pivovaru v Praskolesích, který byl za velké zátopy v květnu r. 1872 úplně demolován a k dalšímu upotřebení nezpůsobilý. Protože v té době přešla i druhá polovice děkanských polí v Praskolesích do majetku farního beneficia, můžeme říci, že za děkana Hrona prakticky zanikl majetek, který tvořil vlastní odměnu za děkanské služby ve svatyních, založených na hradě Karlem IV. a který držitele děkanské hodnosti kdysi povyšoval na kapitálově silného patrona dvou kostelů. Děkan Vojtěch Hron zemřel 3. listopadu roku 1872 (27).

V dějinách děkanství se stalo po prvé, že kněz, který od svého vysvěcení působil ve stínu karlštejnských kaplí a památností, které obsahují, byl za odměnu, v uznání věrných služeb, které tomuto krásnému a dějinně památnému kraji a jeho lidu prokazoval, povýšen k důstojenství karlštejnského děkana. Tímto knězem byl Antonín Burka, narozený 7. září r. 1807 v nedalekých Hudlicích. Vysvěcen 20. srpna r. 1807, byl ustanoven na první kaplanské místo do Mýta a potom do Bezdědic, sedm let od r. 1835 spravoval lokálii na Tetíně, skoro dvacet let byl farářem v Budňanech, od r. 1861 v Praskolesích. Jako farář a osobní děkan v Bezdědicích, v krásném podbrdském kraji, byl jmenován děkanem karlštejnským 20. září r. 1873. Teprve 8. prosince t. r. ho na hradě slavnostně instaloval generální vikář Küffer z Asmansvily. Slavnostní kázání přednesl lodenický farář Jan Vilím. Burka založil roku 1857 jako budňanský farář pamětní farní knihu, do níž psal až do stránky 15. Jeho zápisu nemají povahu řádných místních pamětí, jsou to spíše jen opisy důležitějších rozhodnutí, týkajících se farnosti s popisem oslav jubilea děkana Körnera. Stejný charakter mají zápisu jím pořízené v pamětnici praskoleské od r. 1861. Před odchodem do Bezdědic, jak je ze spisů patrno, před r. 1864, použil laskavosti patrona děkana Körnera a důkladně opravil jak farní budovu, tak také kostel, do něhož dal postříbiti a pozlatiti monstranci a zakoupil čtverý

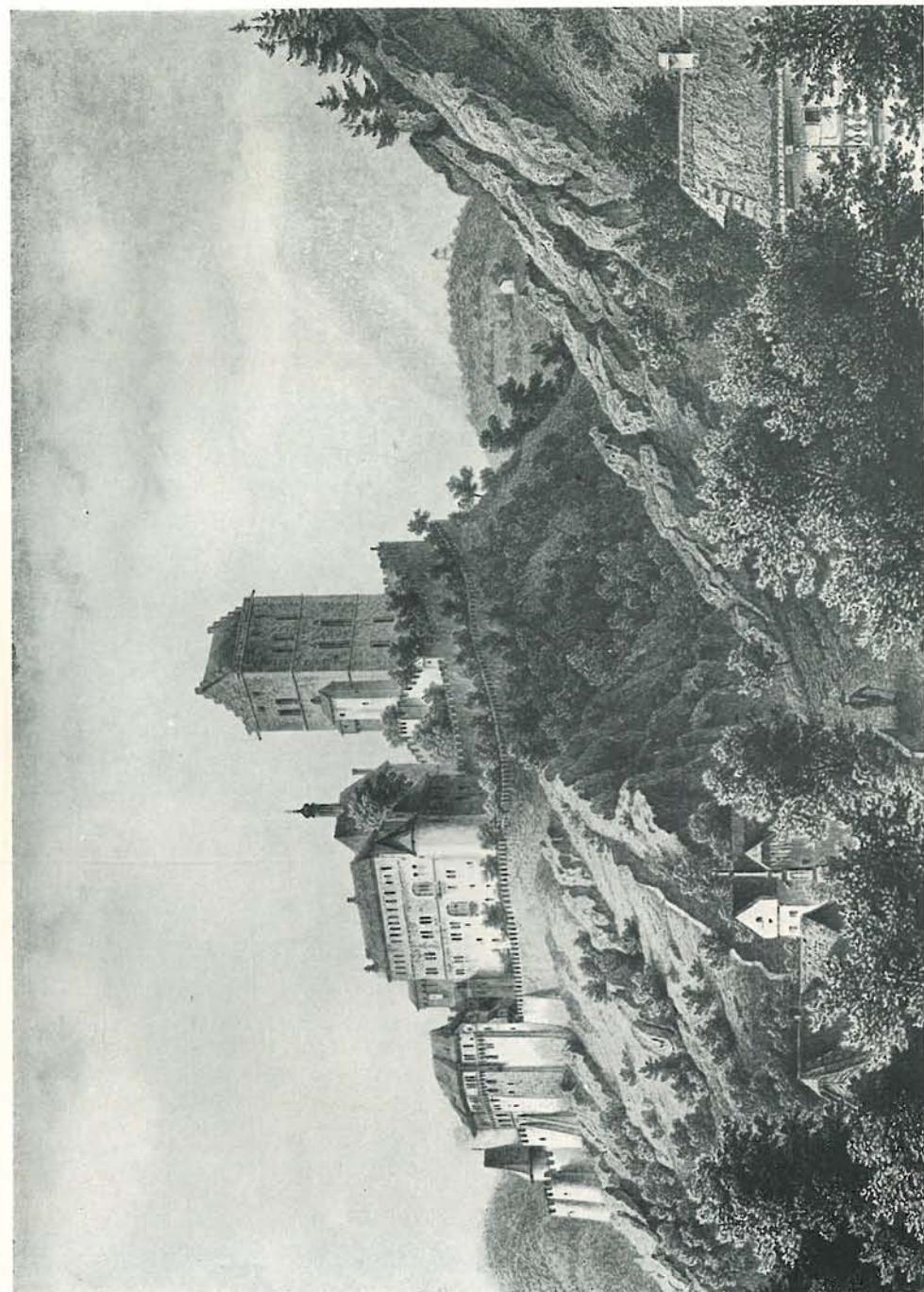
mešní parament s pluviálem a čalamatikami. Jako karlštejnský děkan ustanovil 16. ledna r. 1874 do Bezdědic za faráře Hynka Grünwalda, dosavadního faráře v Praskolesích. Téhož roku obsadil faru v Budňanech Janem Vilím, farářem v Lodenici. Děkan Burka opustil bezdědicou faru hned po svém jmenování a usadil se v residenci v Praskolesích. Nesetral v ní však dlouho, přestěhoval se k příbuzným do Budňan. V roce 1883 vzešel z jeho popudu návrh na pokračování restauračních prací na Karlštejně, jehož se ujal potom Dr. Rieger a dopomohl mu svým vlivem k uskutečnění. V březnu r. 1884 byl Burka v uznání zásluh vyznamenán rytířským křížem. Zemřel v Budňanech r. 1884. Pohřben jest na tamějším hřbitově (28). Burka byl ten tetínský farář, na jehož faře složil zdický kaplan Vorel o poutní slavnosti nápěv k znárodnělé písni s textem Chmelenského „Nad Berounkou pod Tetinem“.

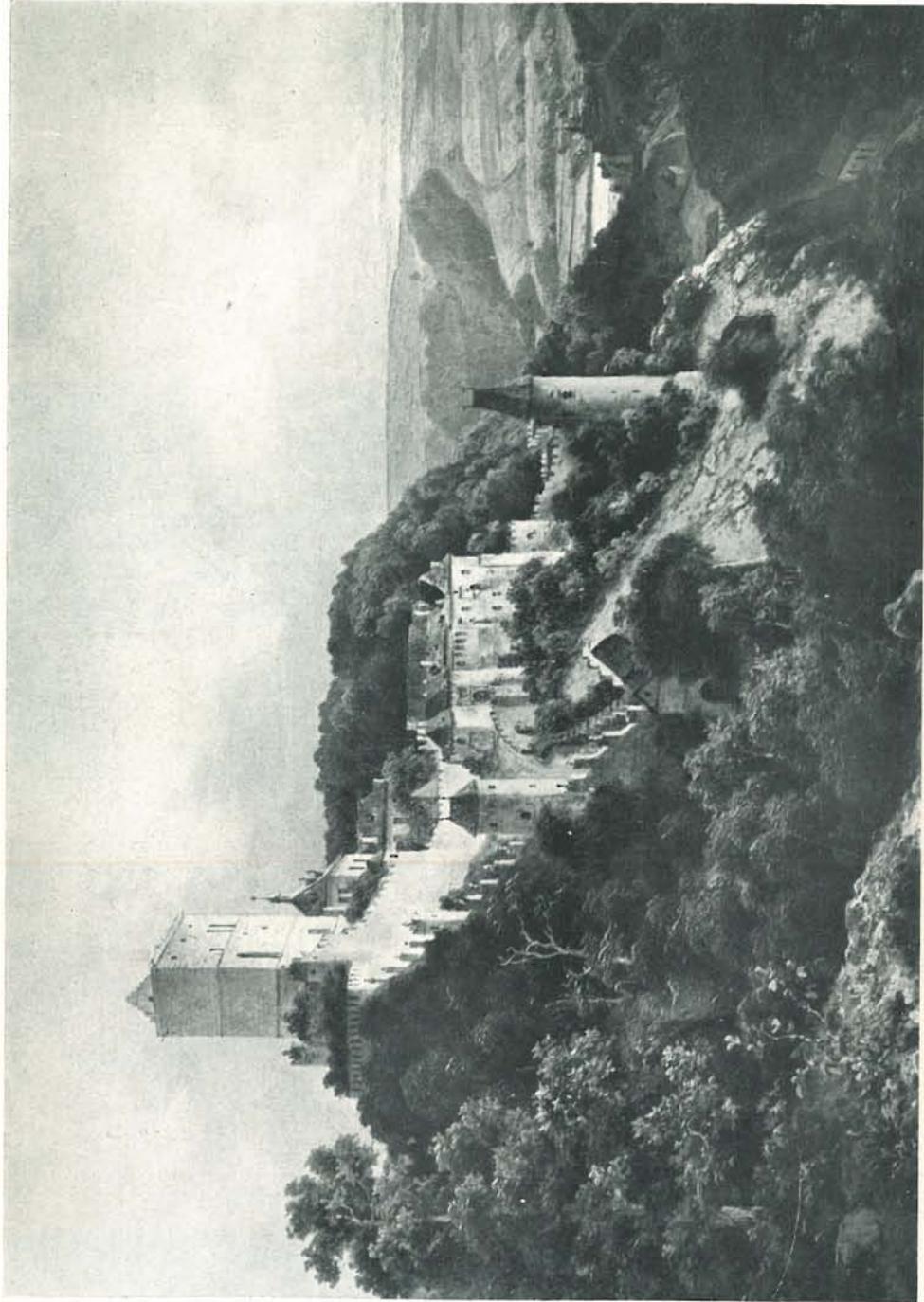
Nemalý vliv na uskutečňování oprav na hradě měl nový děkan, známá pražská osobnost, hlavní farář při kostele Panny Marie před Týnem v Praze I. Matěj Jakub Heinrich (1885 - 1892). Od r. 1852 byl farářem týnského kostela. V r. 1872 byl poctěn titulem papežského komoří, který mu osobně předal pražský kardinál za jeho zásluhy o Církev před tváří celé osady. Po dlouhé době byl Heinrich z těch karlštejnských děkanů, kteří v Praskolesích přebývali jen zřídka. To však nemusilo být na závadu starosti o karlštejnské svatyně, neboť právě v době jeho jmenování děkanem se projednávaly v zemském výboru důležité otázky, týkající se oprav hradu a v souvislosti s nimi znova zrekapitulováno právní postavení Karlštejna. Země byla ochotna na restaurační a konservační práce v deseti ročních lhůtách poskytnout 150.000 zl. v předpokladu, že bude z říšských prostředků uvolněna částka ve stejné výši, že bude zemskému výboru zachován přiměřený vliv na provádění konservačních prací a při dohlídce na stavbu a že se konečně ústav šlechtičen vzdá nároků na purkrabský dům. Ke správě zemského výboru bylo připojeno pojednání zemského archivu, zjišťující v pohledu historicko právním postavení hradu Karlštejna.

V něm se v podstatě pravilo: 1. Až do r. 1625 sluší považovati Karlštejn za hrad královský a spolu zemský. 2. Císař Ferdinand II. prohlásil roku 1618 Karlštejn věnným statkem české královny a tím právo stavů k společnému vlastnictví zrušil. 3. Koruna své vlastnické právo zastavením a později přenecháním důchodů (nikoli vlastnictví) hradu a panství karlštejnského ústavu šlechtičen na Hradčanech opět obnovila. 4. Koruna neustala uznávati důležitost hradu a svého majetkového nároku naň nikdy vlastně nepozbyla, jak zřejmo z nadační listiny ústavu šlechtičen, v níž si za jistých podmínek vyhrazuje právo k opětnému užívání. 5. Dokazovala to mezi jiným také tím, že od císařského rozhodnutí v r. 1836 ve prospěch hradu mnohé oběti přinesla a stále přináší.

Když se konečně docílilo dohody ve smyslu návrhu zemského výboru, zahájil Josef Mocker r. 1887 za souhlasu a z pověření architekta Schmidta i restaurační komise na hradě stavební práce. Mocker původní návrh Schmidta změnil a dosáhl toho, že změny byly centrální komisi také schváleny. Když r. 1891 architekt Schmidt zemřel, vedl Mocker přestavbu hradu úplně samostatně až do r. 1899. Za těchto velkých restauračních prací nemohly se ovšem obvyklé bohoslužby konati na hradě. Byly proto přeloženy do kostelika sv. Palmácia v Budějanech, a tam pravidelně slouženy až do ukončení prací v kapli sv. Mikuláše v roce 1890. Zdá se, že děkan Heinrich byl o těchto dispozicích jen uvědoměn. O zabezpečení bohoslužeb se postaral budějanský farář Jan Brož, který měl také jistou zásluhu o urychlení restaurace hradu, když s několika uvědomělými občany podal do zemského výboru v tom smyslu žádost (29).

Heinrich patrně ani nepoužil v době, kdy byl karlštejnským děkanem, patronátního a presentačního práva. Ba, podle zprávy faráře Tomáše Veverky, byl instalován 15. srpna roku 1885 jen per procuratorem (František Tenkler, farář na Zbraslavě a čestný kanovník vyšehradský) a na Karlštejně pro restaurační práce nemohl ani sloužiti povinné děkanské bohoslužby. Byl jedním z děkanů, kteří posvátný Karlštejn navštěvovali co nejméně. Zemřel 25.

ledna r. 1892 a byl pohřben vyšehradským proboštem Antonínem Lenzem na Olšanech⁽⁵⁰⁾.

Jenom šest let prožil v hodnosti karlštejnského děkana František Janda (1892 - 1898) z Kostelce n./Labem, kde se narodil 21. května r. 1821. Byl vysvěcen r. 1847, byl ustanoven kaplanem ve Lstibori. Později působil jako samostatný farář r. 1860 v Uhlířských Janovicích, roku 1864 v Kounicích a od r. 1867 v Přistoupimi. Tam byl postupně vyznamenán čestným kanonikátem staroboleslavským a 15. června r. 1892 poctěn děkanstvím karlštejnským. Byl horlivým podporovatelem všech katolických snah, přispíval do Blahověsta pracemi původními i překlady z italštiny. R. 1895 vydal samostatné dílko Život biahoslaveného Jana de la Salle a r. 1896 Život blah. Jana Gabriele Perboyre v Hlasech katol. spolku tiskového. Zabýval se také vypsáním dějin děkanství a kapituly karlštejnské. Bohužel, dílko nedokončil a materiál k němu sebraný stihl osud všech podobných náběhů, a což horšího, ztratily se patrně u něho i některé archiválie, týkající se zamýšlené práce.

Záhy po svém ustanovení karlštejnským děkanem se odebral do praskoleské děkanské rezidence. Stihla jej tam však nehoda. Vycházejí z archivní místnosti v rezidenci, zapomněl na schůdek, kterým se do místnosti vstupuje, upadl a poranil se, zlomiv si při tom ruku. Tato přihoda způsobila, že se již do Praskoles nikdy nevrátil. Snad po této nehodě si podal ke konsistoři v listopadu r. 1893 žádost o přidělení bytu na Karlštejně. Zádal o 3 pokoje, kuchyň a špižírnu, uváděje, že je na hradě dost bytů, když bylo pro hradní zaměstnance postarano o vhodné umístění mimo hrad na pravém břehu Berounky. Konsistoř žádost postoupila místodržitelství, které ji podrobně zkoumalo a později odložilo. V roce 1893 presentoval Janda do Bezdědic po smrti faráře Ignáce Grünwalda dosavadního faráře v Praskolesích Jana Vilíma. Děkan Janda se zasloužil o kostel v Praskolesích, který dal značným nákladem opravit a vyzdobit. Vikář Jan Vilím z Bezdědic jako patronátní komisař

Jandův zvláště horlivě práce sledoval a osobně pečoval o jejich dokonalé provedení.

Vilím byl vůbec již od dob děkana Heinricha rozhodujícím činitelem ve správě karlštejnského děkanství. Měl všechny otázky souvisící s děkanským beneficem „v malíčku“, jak mu často děkan Heinrich, na psaní těžkopádný, rád přiznával. Obstarával jako děkanův plnomocník styk s úřady, hájil děkanství, sjednával smlouvy, podnikal zvláště v Praskolesích rozmanité úpravy, přenechávaje děkanům spíše representativní funkce a obstarávání záležitostí děkanských v Praze. Děkan Janda těžce soužený revmatismem oceňoval Vilímovu práci. Při oslavách svých kněžských druhotin mu věnoval z vděčnosti za všechnu starost o děkanství nějaké stříbro zvláště objednané u zlatníka Žižky. Teprve děkan Roškot, ač v Sedlčanech sídlící, omezil jeho činnost, vymlouvaje se na úřední nařízení. To už však nemohlo nijak umenšit Vilímovy nesporné zásluhy o děkanství a tím ani jeho úspěšnou a uznanou kandidaturu na toto místo (³¹).

Když pokročily na hradě konservační práce tak daleko, že byla úplně dohotovena kaple sv. Mikuláše, podala si obec Velká Mořina 19. listopadu r. 1897 žádost, aby se tam hlavně pro osadníky velkomořinské sloužily bohoslužby. Konsistoř odpověděla, že konservačními pracemi byla kaple sv. Mikuláše oproti stavu z r. 1843 zmenšena a kromě toho v r. 1890 prohlásila odborná komise, vyslaná místodržitelstvím, že se z ohledů bezpečnostních používání kaple k veřejným bohoslužbám ani nedoporučuje. Konsistoř s tehdejším karlštejnským děkanem uznala oprávněnost tohoto doporučení a nemohla tedy žádosti mořinských osadníků vyhověti.

Děkan Msgre František Janda, který založil v příbramském studentském konviku nadaci v částce 5.000 zl., zemřel 2. května r. 1898 po krátké nemoci na Smíchově. Pohřben byl 5. května na Malvazinkách. Veliká účast na jeho pohřbu dokazovala, jaké úcty tento etihodný muž požíval. 22. června téhož roku zemřela i jeho sestra a její tělesná schránka uložena do hrobky bratra, někdejšího karlštejnského děkana (³²).

Nástupce Jandův byl také zasloužilý duchovní, který svůj celý kněžský život působil mezi lidem v duchovní správě. Byl to Jan Roškot narozený v Dobrošovicích u Sedlce 21. června r. 1832. Po vysvěcení r. 1858 byl kaplanem na Kladně, r. 1860 administrátorem v Dublovcích, 1861 kaplanem v Sedlčanech, 1871 farářem v Nechvalicích a od r. 1887 v Počepicích, kde se stal vikářem. Byl odtud povolán na děkanství karlštejnské, byl investován 21. prosince 1898; instalace mu byla prominuta. Jako karlštejnský děkan konal po prvé služby Boží v kostele sv. Palmácia 2. února r. 1899. Do kostela ho slavnostně doprovodil budňanský řemeslnicko-živnostenský spolek. Při této příležitosti daroval Roškot chudým školním dítkám v Budějanech 25 zl. V dubnu téhož roku se dostavil na vikariátní visitaci a rozdělil mezi školní mládež 50 zpěvníků. Do Budějanského kostela zakoupil pyxis. Když si v květnu r. 1899 dali Budějani posvětit stříkačku, řečnil na slavnosti místní farář Veverka a děkan Roškot byl světitelem. Tím se pěkně uvedl jak u duchovenstva, tak i u věřících. Jako málokterý z karlštejnských děkanů století XIX. se uplatňoval při nábožensko-církevních slavnostech na patronátě, ačkoli v Praskolesích nebydlil, nýbrž v Sedlčanech, připomínaje v tom svého předchůdce z počátku XVIII. stol. Františka Ferdinanda Čedika. V roce 1900 ochránil budňanský kostel povinnosti zvoniti ranní klekání, když hradní správa chtěla vrátného této povinnosti zbavit z obavy před nebezpečím požáru, které prý bylo dáno tím, že hradní vrátný musil do zvonice vstupovat se světlém. Místodržitelství rozhodlo na základě Roškotův ve prospěch farního úřadu v Budějanech, rozkazujíc 30. září 1900, že vrátný musí ve věži používat jen zasklené lucerny.

Děkan Roškot presentoval na tetínskou faru, uprzedněnou odchodem faráře a vikáře Antonína Patery na odpočinek, dosavadního faráře v Praskolesích Jana Brože, jehož 14. září r. 1900 instaloval vikář Patera. 16. listopadu téhož roku presentoval pak do uprzedněných Praskoles budňanského faráře Tomáše Veverku. Instalaci vykonal hořovický vikář Jan Vilím, ale děkan Roškot

byl slavnosti osobně přítomen a novému faráři v místě své residence předával jako patron klíče od kostela.

16. června r. 1901 zajel na Karlštejn císař František Josef I. Vítali ho okresní hodnostář, z duchovenstva se dostavili vikář Lerch z Berouna a Vilím z Hořovic. V kapli Panny Marie oslovil císaře děkan a poslanec Roškot. Věren svému zvyku podíleti se osobně na církevních událostech a slavnostech na patronátních farách, přišel Roškot oslavit památku sv. Prokopa do Praskoles 10. července 1904. Tehdy byla památná svatoprokopská kaple u příležitosti čtyřsetletého jubilea kanonisace světcovy znova vymalována od Pantaleona Majora. Obrazy ze života sv. Prokopa namaloval Josef Scheiwl. Z konsistorního nařízení se osada připravovala na jubileum tří-denní pobožnosti. Vlastní slavnost se konala po dokončení všech restauračních prací 10. července, kdy se v Praškolesích sešla procesí z Lochovic, Cerhovic a Žebráku. Slavnostní kázání pronesl benediktin Metod Vojáček a zpívanou mše sv. celebroval děkan Roškot. František Vaňěček, vyšehradský kanovník, vydal k svatoprokopskému jubileu publikaci v Kotrbově nakladatelství, v níž uveřejnil reprodukce Scheiwových obrazů.

Děkan Jan Kř. Roškot byl všeobecně chválen a oblíben pro svůj vzorný kněžský život a apoštolskou horlivost. Z té vyplynulo i několik literárních prací. R. 1877 vydal dílko Obraz staropohanské společnosti, po desíti letech pod pseudonymem Pravdodatný napsal právnickou stař Patronátní právo a jeho dějiny v zemi svatováclavské. R. 1904 otiskl ve Sborníku hist. kroužku Listiny týkající se založení děkanství a kapituly na hradě Karlštejně, kromě několika menších prací uveřejněných v Časopise katol. duchovenstva.

Roškot, poslanec na českém sněmu, byl ve vysokém věku stížen podobným neštěstím jako jeho předchůdce Janda. Na cestě z kostela, nejspíše na náledí, uklouzl a padl se schodů. Nehodě nevěnoval zvláštní pozornost a snažil se dále zastávat své povinnosti. 14. ledna r. 1905 ulehl, aby již nepovstal. Zemřel 22. února a pohřbil ho generální vikář František Brusák na hřbitov Církvičku

v Sedlčanech 25. února (33). Také Roškotovi prokazoval platné služby bezdědický farář a patronátní komisař Jan Vilím. Vydává o nich svědecí řada těžko čitelných Roškotových listů, datovaných velikou většinou v Sedlčanech v letech 1900 - 1904. Roškot, říšský poslanec, byl pohyblivější než jeho předchůdci a proto mnohé komise a záležitosti, týkající se beneficia, obstarával sám. Nieméně informoval vikáře Vilíma o všech krocích podrobně. V roce 1901 chtěl důkladně opravit děkanorskou budovu v Praskolesích. Opravy by si vyžádaly podle předběžného rozpočtu nákladu 3499 zl., které si chtěl děkan vypůjčit z kostelního jmění, protože tolik peněz neměl k disposici. Úřady pořádaly zdlouhavé komise a šetření, jichž se účastnil sám hořovický hejtman. Roškotovi se takovéto průtahy, spojené s neužitečnými výdeji, nelibily a proto se odhodlal k audienci u císaře, kterého chtěl o karlštejnských věcech obšírně informovat.

Děkan Roškot prodělával s farářem Vilímem r. 1902 velký spor s hostomickou obcí o navrácení pozemků, náležejících bezdědickému záduši, které si Hostomičtí protiprávně ponechali, když byla v Hostomicích zřízena samostatná fara. Roškot zcela správně připomíнал, že měla být tato záležitost upravena před právním zřízením nové fary. Teprve počátkem roku 1903 byla zádušní pole získána bezdědickému záduši zpět, zásluhou advokátů Herolda a Černého.

19. června r. 1903 rozhodl děkan Roškot s odvoláním na přání úřadů, místodržitelství, okresního hejtmanství v Hořovicích i konsistoře, že převezme sám úřad patronátního komisaře a Vilímovi že ponechá úřad zádušního účetního kostelů v Praskolesích a Budějanech, faráři Veverkovi, pak týž úřad kostela v Bezdědicích. Po této změně není již korespondence mezi děkanem a vikářem Vilímem tak častá.

Jinak je ještě zajímavá zpráva Roškotova o děkaninském archivu, tím zajímavější, že Roškot je jediný z děkanů, který o něj projevil jakýsi zájem publikováním zakládacích listin děkanství. V roce 1903 sděloval vikáři Vilímovi, že karlštejnský děkanský archiv je umístěn

v děkanské residenci v Praskolesích v místnosti „směrem k dráze“. Až do té doby jej vůbec neprohlížel. V pokoji „směrem k silnici“ je také „něco knih starých“. Tento archiv je nyní z největší části uložen na Karlštejně v ocelových skříních a jeho inventář má v sedmi opisech několik nejvýznačnějších institucí.

V osobě Jana Vilíma se dostalo patronátnímu duchovenstvu po Burkovi po druhé té cti, že z jeho řad vyšel karlštejnský děkan. Děkan Vilím, narozený 9. února r. 1836 v Manětině a vysvěcený r. 1861, byl od r. 1870 farářem v Lodenici. V r. 1874 ho konsistoř pověřila administraturou v Budňanech, kde se stal také farářem. Po čtyřech letech dostal faru v Praskolesích. Pro svědomitě plnění povinností dosáhl hodnosti arcibiskupského vikáře pro trakt hořovický. Když v r. 1893 zemřel bezdědický farář Grünwald, byl na tuto faru děkanem Jandou presentován Jan Vilím a v říjnu se do Bezdědic také odstěhoval. Tam opravil kostel a dal postavit nové varhany za přispění zádušního majetku praskoleského kostela. Po smrti karlštejnského děkana Jana Roškota žádalo patronátní duchovenstvo kardinála Skrbenského, aby jmenoval děkanem někoho z karlštejnského patronátu. Celkem spravedlivému požadavku se vyhovělo tím, že se stal děkanem bezdědický farář Jan Vilím. Na děkanství byl kanonicky investován 30. prosince roku 1905. Jeho odchodem nastaly na patronátních farách změny a tak Vilím použil svého práva presentace a podal do Bezdědic Tomáše Veverku z Praskoles a do Praskoles Josefa Brusáka z Budňan. V roce 1911 slavil Vilím, tehdy 75 letý kmet, sekundici ve farním kostele v Praskolesích. Za veliké účasti vikariátního i patronátního kněžstva poděkoval slavnou mší sv. za všechna přijatá dobrodiny. Případné kázání proslovil vikariátní sekretář a bezdědický farář Tomáš Veverka. Když byl 1. listopadu r. 1913 pohřbíván v Praskolesích farář Brusák rodným bratrem, světicím biskupem Františkem Brusákem, byl mezi účastníky smuteční slavnosti také děkan Jan Vilím. Sám zemřel za světové války 28. srpna 1916 ve

věku osmdesáti let a pochován byl v hrobce děkanů u sv. Prokopa v Praskolesích (34).

Po Vilímově smrti administroval děkanství praskoleský farář Josef Posledník. Pro církevně právní potřebu je dobré připomenouti, že v té době je Karlštejn se svými svatyněmi počítán ke kostelům s duchovní správou s přímou podřízeností generálnímu vikáři pražské arcidiecése podobně jako svatyně na Sv. Hoře a ve St. Boleslaví (35).

Od 1. ledna r. 1918 se stal karlštejnským děkanem ředitel arcibiskupského semináře prelat Jan Řihánek (1918-35).

Za války v letech 1914 - 1918 bylo obtížné vyjednávat o obsazení děkanství, jehož presentátoři - císařové rakouské - měli plno důležitějších starostí s hroutící se monarchií. Protože však na patronátních farách se chystalo po smrti bezdědického faráře Tomáše Veverky (15. května r. 1917) ke změnám, žádali kněží karlštejnského patronátu poslance blahé paměti Msgre Cyrila Stojana, aby pohnul otázkou karlštejnského děkanství. Jak dosud žijící patronátní duchovní mají ve vděčné paměti, Msgre Stojan jim okamžitě odpověděl kladně a do tří neděl bylo jmenování pro děkana Řihánka vyhotoveno. Nový děkan do Budňan jmenoval hned 1. února r. 1918 jediného, ale o Karlštejn zasloužilého žadatele faráře Richarda Holuši. Podle právního sporu o požitky nového děkana, který měla arcibiskupská konsistoř se zemským úřadem a později i s nejvyšším správním soudem, nebyl prelat Řihánek presentován orgány, na něž právo presentace přešlo. Sám také, jsa zaneprázdněn řízením semináře, neplnil prý děkanské povinnosti, dávaje se zastupovat farářem v Budňanech a jinými duchovními. Podle záznamů budňanského faráře Richarda Holuši to byli prof. Jan Matějka z Berouna, ThDr a JUDr Josef Síma z Prahy, nynější univ. prof. a rektor kolej Arnošta z Pardubic, vikář Josef Kreisinger z Litně, katecheti Josef Šubrt a Čeněk Diviš, polní superior Václav Cibulka a j.

Ještě před ukončením světové války vysvětil praž-

ský arcibiskup Pavel Huyn 18. srpna r. 1918 na Karlštejně kapli Panny Marie. Při této příležitosti se vzpomínalo na šlechetnou akci arcibiskupa Schrenka, který nesmí být opomíjen v dějinách staroslavného karlštejnského děkanství. Vida při visitaci r. 1842, jak utrpěla sláva karlštejnských svatyní a bohoslužeb, založil nadaci 500 zl. na ten úmysl, aby byla z jejich úroků placena slavná zádušní bohoslužba v den úmrtí Otce vlasti 29. listopadu a současně aby se z téhož fondu vždy podělilo dvanáct karlštejnských chudých. Ačkoli byly renovační práce v úplnosti dokončeny již r. 1900, přece se pro rozmanité překážky mohlo přistoupit k vysvěcení mariánské kaple na Karlštejně až na samém sklonku první světové války. Podle návodu kanovníka Šittlera byly za tím účelem v roce 1916 - 1917 koupeny nové liturgické nádoby a liturgická roucha, která byla uložena i do zvlášt zhotovených skříní v sakristii téže kaple. Když bylo takto vše k památné slavnosti připraveno a překonány překážky nahromaděné neochotou rakouských úřadů, které se obávaly vlastenecké manifestace, chtěl spravedlivě církevně smýšlející arcibiskup použítí svěcení jako vhodné příležitosti k zdůraznění velikého významu Karlova založení. Zamýšlel vykonati svěcení co nejokázaleji za účasti alespoň všech biskupů z Čech a co největšího počtu občanstva. Poměry politické, náboženské a hospodářské, jak se vytvořily za posledního roku první světové války, zhatily tento plán, který by za jiných okolností znamenal jistě mezník v dějinách Karlštejna, a bylo se spokojiti se slavností o rozsahu co nejkrovnejší. Tak se stalo, že arcibiskup Huyn přijel na hrad v doprovodu svých obřadníků autem v sobotu 17. srpna r. 1918 odpoledne, byv uvítán zástupci úřadů, okolního duchovenstva, dvanácti bohoslovci, školními dítkami a budňanským řemeslnicko - živnostenským spolkem s praporem sv. Václava. Pro poznání současného smýšlení obyvatelstva bylo příznačné, že se mořinská obec z protestu vůči arcibiskupově osobě uvítání nezúčastnila ani svými zástupci. Po církevních hodinkách, jichž recitace opět po dlouhé době oživila památné prostory mariá-

ské kaple, zasedl arcibiskup s knězem rádu redemptoristů do zpovědnice umístěné v kapli sv. Mikuláše a zpovídal až do soumraku kajícníky dospělé i školní dítky. Přenocoval v budňanské faře a časně ráno se opět odebral do zpovědnice, tentokráte v kostele sv. Palmácia. V 10 hodin pak vysvětil oltář v kapli Panny Marie na hradě a odjel autem do Prahy. Po arcibiskupovi sloužil tichou mši sv. novokněž Vilém Vítek. 8. září r. 1918 konal bohoslužby v zastoupení karlštejnského děkana budňanský farář.

V prvních dnech státního převratu v roce 1918 se do staval na Karlštejn jako zástupce vlády Dr. Herein a v přítomnosti budňanského starosty Stracha, faráře Richarda Holuši a několika členů místní sokolské jednoty hrad uzavřel a zapečetil. Teprve na svatodušní svátky r. 1919 byla zase sloužena mše sv. v kapli sv. Mikuláše, protože velikému návalu věřících by mariánská kaple nestačila.

Pro zachování pravidelných bohoslužeb na hradě vystoupil správní výbor hradu Karlštejna, který za součinnosti ministerstva veřejných prací (ministr Dr. Kovářík) dal vyšetřiti otázku povinnosti pravidelných bohoslužeb zemským archivem. Na základě tohoto šetření podal potom správní výbor hradu děkanovi Ríhánkovi i konsistoři prostřednictvím ministerstva veřejných prací výnos, jímž se ukládalo, aby karlštejnský děkan dal obstarávat bohoslužby svým zástupcem, budňanským farářem, o nedělích v kapli sv. Mikuláše a sám osobně aby sloužil mši sv. a kázal v kapli Panny Marie o Božích hodech a mariánských svátcích. Jestliže se vyplácejí úroky ze Schrenkovy nadace, má sloužiti také rekviem v den Karlova úmrtí (³⁶).

Obstarávání bohoslužeb na hradě zastupujícím knězem a poměr posledního děkana k děkanství vůbec nebyl ničím novým. Děkani, metropolitní kanovníci, jak je známe ze XVI. stol., také na hradě nebydlili, dostávali plat „z mince kutnohorské“ a dávali se zastupovat svými kaplany. Jejich nástupci, hlavně od dob Vojtových, bydlívali v Praskolesích, ale to ještě Praskolesy finančně pro

děkanství, až do dob Körnerových, něco znamenaly. V roce 1923 byly však ze správy děkanství úplně vyňaty záborem podle zákona o pozemkové reformě a prodány po předchozí částečné parcelaci rolníku Emanu Žikánovi za 160.000 Kč. Tak se bez jakýchkoli skrupulí naložilo s nadačním majetkem, souvisícím bezprostředně s nej-světlejší postavou českých dějin, Otcem vlasti, Karlem IV. Děkanství získalo pak v nahradu statek v Přistoupimi. V této době se starali o majetek děkanství Msgr Dominik Brázda, hořovický vikář a farář v Drahotěnově Čejzdě. Účetnictví patronátního majetku vedl cerhovický děkan kanovník František Pavláček. Oba známí a zasloužilí kněží podbrdského kraje postoupili a předali tyto nezištné vykonávané úřady v roce 1933 ústřední kanceláři arcibiskupských lesů a statků (37).

Církevní slavnosti celonárodního charakteru se za dvacet let trvání republiky nikterak nespínaly s osudy karlštejnských svatyní. Význačné národní i náboženské události se spokojily jen tím, že do svých programů řadily návštěvu účastníků posvátného a památného hradu. Kromě primice, kterou slavil 20. července r. 1924 v mariánské kapli budňanský rodák, františkánský kněz Filip Hladký, nevzrušilo klid hradních svatyní až na obvyklé výroční bohoslužby do roku 1928 nic. Oslav desetiletého trvání republiky bylo také v kapli Panny Marie na hradě vzpomenuto slavnostními bohoslužbami, které s ochotnou obětavostí převzal vyšehradský kanovník Msgr Josef Bouzek 28. října r. 1928.

V millenniovém roce svatováclavském ožil Karlštejn návštěvami zahraničních Čechů, kteří se přijeli pomodlit a vzpomínat nejen do velechrámu svatovítského, nýbrž i na památný Karlštejn. 28. září r. 1929 sloužil děkan prelát Jan Ríhánek osobně mši sv. v kapli Panny Marie. Kázal budňanský farář. Celá slavnost nepřekročila rozsah události výlučně místní.

Děkan prelát Ríhánek se nemohl pochopitelně při své zaměstnanosti v Praze věnovati děkanství. Patronátní kněžím prokazoval v mezích svých možností osvědčenou a současníkům dobré známou laskavost, takže pamětní

farní knihy nemají v tomto směru stížnosti. Za něho po-zbylo děkanství Praskoles a patronátní majetek byl omezen na minimum, jak dokazuje stálé připlácení obětavých patronátních kněží na udržování a opravy jimi spravovaných církevních objektů. Ba, děkan sám nedostával žádného kongruového doplatku za svou karlštejnskou funkci. Když ministerstvo školství a národní osvěty dvojnásobným rozhodnutím z r. 1934 - 1935 zamítlo jeho žádost o doplněk kongrury, podal Ríhánek, již na sklonku svého života, stížnost k nejvyššímu správnímu soudu svým zástupcem Drem Konstantinem Sobičkou. Nejvyšší správní soud sice zamítl výnosem ze 7. října r. 1937 rozhodnutí ministerstva školství, ale nové jeho rozhodnutí ze 16. III. 1942, znamenalo také zaniknutí nároků Ríhánkova pozůstalosti na kongruové doplatky. Pro dějiny děkanství i pro budoucí jeho osudy jsou zajímavé důvody, kterým nejvyšší právní instituce svá rozhodnutí opodstatňovala. Již právní nález ze 16. III. 1942 ohledně kapituly karlštejnské, dnes tak aktuální, je zajímavý. Praví se o ní, „že během doby via facti, nikoli právně, zanikla“. Ale hned se ne dosti logicky dodává, že „stěžovatelovo služební místo je místem samostatného duchovního správce s čestným titulem děkana“. Jestliže kapitula právně nezanikla, není titul „zbylého jednoho jejího člena - děkana“ čestný, nýbrž právní, tedy skutečný. Není účelem této historické statu podávati rozbor rozhodnutí vrcholné juristické instituce státní, ale může zajisté přispěti leckterým historickým poznatkem k precisování právního nazírání a právních stanovisek.

V druhém judikátu zamítá nejvyšší správní soud nárok děkana Ríhánka na kongruu tím, že na hradě „vůbec nebydlil a nebydlí“ a tím, že neplní další předpoklad pro přiznání nároku na kongruu, „nebyv skutečně činný jako děkan a nezachovávaje residenční povinnost“. Tento důvod by nebyl s historického hlediska pro posuzování činnosti karlštejnského děkana rozhodující proto, že nejméně od doby děkana Čedika (1671), tedy skoro 300 let, nikdo z děkanů na Karlštejně nepřebýval, protože to nebylo věcně možno a před ním tam nepřebývali ani

děkanové preláti. A přece nikdo těmto děkanům z tohoto důvodu nebránil v přijímání důchodů s děkanstvím spojených. Výjimečných postavení děkanství i kapituly, kde nemalou úlohu hraje také staletá zvyklost, consuetudo, omlouvalo tuto neresidenci, v jiných kapitulách tak důležitou. Dnes, kdy jsme svědky zániku děkanského statku v Praskolesích s jeho děkanskou residencí, vy stavěnou Čedikem, nemůže církevně právní pojem ne residence pak vůbec derogovat požitková ad minimum zredukovaná práva děkanů⁽³⁸⁾.

Za děkana Řihánka došlo pro dějiny Karlštejna k důležitému počinu, totiž k rádné inventarisaci a uložení archivu, majícího zvláště význam pro dějiny děkanství.

Akce byla započata na jaře v roce 1920 návrhem metropolitní kapituly děkanu Řihánkovi, aby byl archiv uložen na Karlštejně. V září r. 1922 došlo k nástinu smlouvy o archivu mezi ministerstvem školství a národní osvěty a Msgrem Řihánkem po úradě s praskoleským farářem Čumpelíkem a nájemcem děkanského dvora Františkem Vavřincem. V ní se ministerstvo nabídlo k zabezpečení archivu a hned stanovilo v šesti paragrafech příslušné směrnice. Podle nich měla od něho mítí klíče správkyně hradu Marie Střelbová (dnes hospodářská správa), přístup k nim je vázán na svolení karlštejnského děkana a t. z. výboru karlštejnského. Náklad na jeho inventarisaci uhradí ministerstvo školství a takto opatřený a uložený archiv zůstane výhradním vlastnictvím karlštejnského děkana. Po roce byla dohoda mezi děkanem a ministerstvem jen nepatrně doplněna o dispoziční právo děkanovo, který „sám nebo orgán jím pověřený má k archivu neomezený přístup“, kdežto i „jednotliví členové (karlštejnského správního výboru) za účelem studia musili by rovněž požádati o svolení karlštejnského děkana“. Někdy na podzim byl archiv konečně z Praskoles převezen na Karlštejn a jeho sumární přehlídku vykonal ministerský rada Dr. Morávek s min. r. Láblerem. Konečně 1. července r. 1924 rozhodlo ministerstvo, že jeho inventarisaci provede pozdější universitní prof. Dr. Bedřich Mendl za pomocí bohoslovce Václava Dvořáka. P. Dvo-

rák, nynější farář v Kamýku/Vlt., na hradě pracoval za Mendlova vedení svědomitě plných 48 dní.

Po vykonané inventarisaci podal Dr. B. Mendl ministerstvu obšírný referát, v němž stručně shrnul odborný archivní posudek konečně zachráněných písemností. Archivu podle tohoto odborného posudku používal prvně nejspíše Julius Seifert, synovec děkana Körnera, později Dr. B. Lukavský. Z r. 1759 se zachovala, jak již dříve vzpomenuto, zpráva o děkanském archivu z pera Jana Františka Špalka, administrátora děkanství za éry Suchánkovy. V době inventarisace použil čerstvě řaděného materiálu již prof. K. Chytíl. Úplná regesta materiálu až do r. 1700 provedl v historickém ústavě v Praze Dr. B. Mendl osobně. Záchrana archivu, kterou děkan Řihánek, jak z několika dopisů jeho je patrné, podporoval velmi ochotně, je také z nejdůležitějších kulturních podniků ve prospěch děkanství podniknutých⁽³⁹⁾.

Prelát Msgre Jan Řihánek, poslední karlštejnský děkan, zemřel 24. května r. 1935 v Břevnově. Jak jeho životopisec připomíná, bylo mu děkanství velikou přítěží a na honosný titul, který snad byl jediným, ale pro Řihánka bezcenným dobrem, celý svůj život doplácel. To vedlo také pozůstatlost k usilování o dodatečné proplacení kongruového doplňku, které, jak již víme, kompetentní úřady zamítly⁽⁴⁰⁾.

Po smrti děkana Řihánka jmenovala konsistoř administrátorem osiřlého děkanství arcibiskupského notáře Ludvíka Mrázka. Prvně sloužil mši sv. na Karlštejně 13. října r. 1935. Byl vystřídán košířským farářem Václavem Chlumským. Když se tento zasloužilý duchovní správce pro srdeční chorobu administrace vzdal, jmenoval nejdp. kapitulní vikář na jeho místo vldp. arcibisk. notáře a em. berounského katechetu Františka Prantnera, po němž se ujal administrace zase P. Ludvík Mrázek.

Správní výbor hradu Karlštejna se usnesl na květnovém zasedání v r. 1947 požádati J. E. npd. arcibiskupa Mgr. Th. Dr. Josefa Berana, aby se podle vůle zakladatele blahé paměti Otce Vlasti Karla IV. obnovilo na hradě pravidelné sloužení bohoslužeb a s nimi, aby byla obnovena karlštejnská kapitula aspoň v té formě, jak se o to pokoušela Čedíkova žádost z r. 1675. Stejně přání projevil ONV v Berouně, ZNV v Praze a již dříve horlivé duchovenstvo podbrdského vikariátu zajisté v souhlase se vším ostatním duchovenstvem a věřícím lidem česko-slovenským.

Podle názoru církevních i civilních právníků kapitula nikdy nezanikla, protože nezanikla hodnost kapitulního děkana, jak bezpečně dokazuje tato práce. Půjde tedy jen o t. zv. restitutio dignitatum, o přidání kanovnických hodností. V té příčině nebude asi sporu o tom, že vzácně čestnou funkci karlštejnských kanovníků budou pověřeni zasloužili duchovní pražské arcidiecéze, při čemž se zdá spravedlivé vázati jedno jmenování na město Beroun, Karlu IV. zvláště milé, a druhé na tetínskou faru, jako historicko-nábožensky nejvýznamnější. Čestní kanovníci — snad jen čtyři — by zastupovali děkana při sloužení slavných bohoslužeb na hradě o významnějších svátcích, v den výročí Karlovy smrti — 29. listopadu — by se scházeli podle starých ustanovení v čele s děkanem ke vzpomínkovým bohoslužbám, aby uctili „blaženou památku pana Karla, císaře“, v chóru i u oltářů. Po bohoslužbách by měli v kapitulní síni slavnostní zasedání. Zúčastňovali by se ovšem i jiných církevních a národních oslav spolu s ostatními kapitulami. Se stanoviska církevně právního nebude snad obtíží restituovat k hodnosti děkana pří-

slušné kapituláry, když sám ordinarius má podle can. 394 § 2 moc obnovovat dignitáře t. j. děkana nebo probošta. Pro obnovení kapituly mluví jednak vůle zakladatele Karla IV., jejíž respektování plyne ze spravedlnosti, jednak slavná tradice kapituly. Její členové, skoro vesměs českého původu, podávali již před staletími na jednom z nejvzácnějších míst naší vlasti světu svědeckví o české mravní ušlechtilosti zbožnosti, často i literární činnosti a zanícenosti pro vznešené křesťanské ideály.

POZNÁMKY

(Zkratky: A. A. arcibiskupský archiv v Praze, K. A. děkanský archiv na Karlštejně, AMV archiv min. vnitra v Praze, HÚ historický ústav v Praze.)

I.

KARLŠTEJNSKÁ KAPITULA

(¹) Rittner-Zítek, Círk. právo katol. I, 187, Praha 1887. Dr. P. Hinrichius, Das Kirchenrecht der Katholiken u. Protestantten II, 61. sq. Codex iuris canonici 1918, § 391 sq. Sborník hist. kr. III, 164, Jan Kř. Roškot, Nadací listina císa. a krále Karla IV. o zal. kapituly a děkanství na hradě Karlštejně. Podobná kapitula založená od Viléma z Landštejna někdy před r. 1398 byla na hradě Lipnici (Palacký, Dějiny II, 457. Sedláček, Místop. slov. 546). Také Týn nad Vlt. měl do r. 1420 kapitulu. (Mon. Vatic. V. II. č. 10, 22 sq.)

(²) J. Emmer, Libri conf. primi pars altera, 82, Pragae 1874.

(³) F. A. Tingl, Liber sec. conf. 89, Pragae 1868.

(⁴) J. Emmer, Reliq. tab. terrae I, 505. (HÚ, Sedláčkova pozůstalost, Boh. varia 39, A 15).

(⁵) F. Tadra, Soudní akta kons. pražské III, 138. Tento Martin je snad totožný s ingrossátorem královských listů uváděným k r. 1395. (Sbor. h. kr. 1903, IV, 21).

(⁶) Ibid. 237.

(⁷) Kl. Borový, Libri erectionum IV, 387, č. 541.

(⁸) J. Emmer, Libri conf. VI, 3. dto 7. III. 1399.

(⁹) Ibid. VI, 49. Stalo se 28. V. 1401. F. Tadra, Soudní akta V, 51, 75.

(¹⁰) J. Emmer I. c. VI, 186.

(¹¹) F. Tadra, Soudní akta V, 351.

(¹²) J. Emmer, Libri conf. VII, 14.

(¹³) A. Podlaha, Posvátná města kr. č. IV, 94, Praha 1910. Týž, Series praepos. decanorum... ecclae Prag. Pragae 1912, 67. — Do konce XIV. stol. na Karlštejně žili a zemřeli kanovníci: Antonín, Zdislav, Ondřej, Litold, Václav, Jiljí a Odolen. Jejich jména se stručným nekrologem zachoval t. zv. Svatojiřský žaltář, chovaný v knihovně Národního muzea (XVI. A 18). Ondřej je snad totožný s tím, o němž má zmíinku také Tadra (Soudní akta VI, 262). F. M. Bartoš, Rukopisy děkanství karlštejnského, Věstník kr. č. sp. nauk 1944 č. V.

(¹⁴) J. Emmer, Libri conf. VII, 20. Projednávalo se 20. března 1411.

(¹⁵) HÚ, Sedláčk. poz., MS bibl. Prag XI. D K F 80.

(¹⁶) Dr. J. Teige, Listiny děk. Karlštejnského z let 1322—1625, č. 34. Podlaha, Series 81.

(¹⁷) Tak presentace pro Tomáše Albína z Helfenburku v r. 1570 a Valentina Cikána z 1. IX. 1586 praví doslovně: „Ut dictum Magistrum Valentinum Zickan ad realem et actualem possessionem decanatus et praebendae vacantis admittatis atque introducatis dantes ipsi stallum in choro et vocem in capitulo“. (A. A. C 147/5. AMV, K 25/5 č. 23.)

(¹⁸) J. Emmer, Libri conf. VII. 75.

(¹⁹) Ibid., VII, 211.

(²⁰) F. Tadra, Soudní akta VII, 101 č. 254.

(²¹) A. Podlaha, Posv. města II, 250. Bez udání pramene.

(²²) Ibid., II, 71.

(²³) Snad některý z kanovníků popsal ve verších události za obléhání v r. 1422. (Versus de obsidione arcis Carlstein 1422. A. Patera a A. Podlaha, Soupis rukopisů knih. m. k. č. 1588.)

(²⁴) A. Patera a Podlaha, Ibid. č. 354, 501, 625, 1365. Kodex č. 501, dnes ve sbírce rukopisů metrop. kapituly v Praze pod sign. CLXX, odkázaný zmíněnému kanovníkovi Štěpánovi od probosta Jiřího (Tomášova z Prahy a zemřelého r. 1450), zasluhuje zvláštní zmínky. Je vyzdoven třemi druhy iniciál. Jednoduchými velikými začátečními písmeny v barvě červené a modré. Iniciály zdobenými bordurami načrtnutými lehkou rukou modré nebo červené, v jednom případě i (148 b) zeleně. Začátky jednotlivých knih jsou uváděny miniaturními (4×4 cm) iniciálami, jejichž malebná krása nemůže být dosti zdůrazněna, jejich modrá barva prechází do fialovou, červeň zachovává něhu tónu světle růžového, také zeleně se uplatňuje zvláštním světlým odstímem. Iluminátor používal i zlata, třebaž poměrně střídavě. Figury biskupa (1 b), Nejsv. Trojice (148 b) jsou vkomponovány s velikou delikátností do poměrně malých rámců a vyznačují se neobyčejnou propracovaností, při čemž dovedla minuciální technika umělce obejmít se zdarem nebezpečí preplnění malého prostoru. Cistota a elegance kresby je překvapující. Iniciály jsou na stránkách 1b, 16b, 25b, 37b, 76b, 88a, 101b, 118b, 143b, 148b, 186a, 208d. 208b.

(²⁵) Dr. T. Lukavský, Carlsteiniensis capituli 1452—96 annis urbarium et raciones. Pragae 1911, 16.

(²⁶) Z. Winter, Zivot círk. II, 532. AMV, K 25/5 č. 54.

(²⁷) Sněmy čes. VI, 59.

(²⁸) Arc. archiv C 147/5 č. 12. Podlaha udává, že titul nedluhu po r. 1620 zásel (Posv. města II, 26).

(²⁹) K. A. Č I dto 16. VIII. 1675, 12. II. 1676.

(³⁰) A. A. B 4/11, 111 násł.

II.

Z DĚJIN

KARLŠTEJNSKÉHO DĚKANSTVÍ DO KONCE XV. STOLETÍ

(¹) F. Palacký, Dějiny nár. čes. II. 305. Vydání Riegrovo. Dr. A. Podlaha, Catalogi SS. Reliquiarum, Editiones archivii et bibliothecae s. f. metr. capituli Prag. XXIV, Podlaha-Sittler, Chrámový poklad u sv. Vítá, Praha 1903, 55.

Karlštejn měl historicko-právně hned od svého založení mezi hrady a statky královskými zvláštění postavení, jsa v Majestas Carolina počítán ke hradům naprostě nezastavitelným a nezicizitelným, jakožto součástka korunního majetku. [Majestas Carolina v Archivu Českém III, 65. Werunsky, Maj. Car. (Zeitschrift der Savigny — Stift. f. Rechtsg. IX, Lippert, Socialgesch. Böhmens I, 425). Dle čl. VI. dlužno území, města a statky naprostě nezicizitelné spravovati zvláštění úředníky „ad honorem et gloriam diadematis regalis, Boemiae rei publicae... et totius universitatis fidelium dicti regni securitatem atque pacem.“] Zvláštění určením hradu bylo chránit klenoty a svátosti, státní archiv a poklad. Zprvu se v něm přechovávaly říšské korunovační klenoty, kdežto česká koruna se chovala ve svatovítské katedrále.

V XV. stol. se poměry změnily. Říšské klenoty převezeny roku 1420 do Norimberka a na Karlštejně se přechovávala česká koruna. Hrad přestal být královským sídlem jako býval ještě za Václava. Panství spojené s hradem se ponechává ve správě a užívání královského purkrabí. Znenála se domáhají lalu na hrad také zemské stavy, protože ve střežených pokladech spatřují majetek nejen královský, ale i zemský. R. 1437 hrad svěřen Menhartovi z Hradce a skutečnou správu v něm vykonává místopurkrabí. Teprve po dobytí Prahy dostal Karlštejn i s panstvím Jiří z Poděbrad, za něhož se stává v letech 1465—67 důležitým thematem jednání zásluhou panské Jednoty, která by jej ráda dostala s korunou a privilegiemi do své moci. Dosaženo toho, že se strážce koruny a archivu zaváže přísahou také vši zemí. Držení hradu však, jak žádal Zdeněk ze Sternberka, král pánum nepostoupil. Koncem února r. 1467 prohlásil král Jiří, že pokud je živ, koruna náleží jemu, nikoli pánum a že zemské klenoty jsou v dobrém opatrování

knížete Viktorina, zemského pána, i druhého purkrabí karlštejnského Beneše z Weitmile (Palacký, Dějiny IV, 447—8 a n.). Velký význam Karlštejna se jeví také v postupu legátů v r. 1468, kteří žádali, aby král dal jako záruku slibů katolíkům Pražský hrad a Karlštejn; později v usnesení prvního benešovského sněmu z r. 1473, aby králové Vladislav a Matyáš podíldili hrad Karlštejn a Špilberk vládě čtyř zemských ředitelů (Palacký, Dějiny IV, 545, V, 48).

Sněm Kutnohorský r. 1485 uznal, že se purkrabský úřad má svěřovati dvěma úředníkům, jednomu z pánu a jednomu z vladiv. Pravidlem se stalo od r. 1488 (Archiv čes. V, 425). Při trvalém rozdělení zemských úřadů mezi stav panský a rytířský r. 1497 týž zvyk „za právo nalezen“. Ustanovení přešlo do Zřízení zemského. (Archiv čes. V, 467. Emmer, Pozůstatky desk zemských 486.) Liturgickým prostorám v něm bylo vyhraženo zvláštění místo a to propůjčuje hradu zvláštěního posvátného charakteru, který určuje hned od počátku jeho neobvyklý stavební útvar i jeho výzdobu.

O archivu české koruny a o jeho archivári pojednává článek Dr. Ot. Bauera: K počátkům organizace archivu české koruny za panování Karla IV. Sborník prací J. B. Novákovi, Praha 1932, 148.

(²) F. Palacký, Dějiny II, 310.

(³) Odpustky 7 let a 7 kvadragen na spáření ostatků hlavně sv. kříže, houby, kopí a dvou trnů z koruny Spasitele udělil papež v Avignoně 4. dubna r. 1359. (Mon. Vatic. II, 357.) Podlaha-Sittler, Chrámový poklad 356. F. Ekert, Posv. místa hl. m. Prahy II, 492.

(⁴) F. Tadra, Kulturní styky Čech s cizinou, 24, Menclová uvádí, že císařský palác byl dokončen asi r. 1356, protože v něm Karel bydlil po korunovační cestě do Italie. Purkrabství bylo podle téže autorky dokončeno asi r. 1355. (Menclová, Hrad Karlštejn, 22, Praha 1946.)

(⁵) F. Palacký, Dějiny II, 328.

(⁶) Teige, 1. c. č. 12. Ve Sborníku hist. kroužku III, 3 r. 1902, tedy čtyři roky před publikací Teigeovou, vypsal a přeložil Jan Kř. Roškot „Nadací listinu c. a k. Karla IV. o založení kapituly a děkanství na hradě Karlštejně“. Poznamenal, že tak učinil podle textu z pamětní knihy karlštejnského děkanství, o níž nic bližšího neuvedl. (Chytí věděl, že ji založil r. 1735 děkan V. E. Vojta. Zmínil se o ní v Ročence Kruhu pro přestování dějin umění za rok 1923, 30). Jeho práce je nekritická, jak nasvědčuje srovnání aspoň několika odstavců textu jeho a textu Teigeova. Text, podle něhož překládal Roškot, je modernisován, místo na př. Davidicum, napsal písar pamětní knihy Davidium, místo yma — im, relinquens — derelinquens a pod. Pokud bylo lze zjistit, smysl znění však text Roškotův neporušil nikde. Listina je psaná s jistým až básnickým vztušením, pathosem, má na textu chovaném v archivu min. vnitřa jméno Mikuláše z Kroměříže, prototypa Arnošta z Pardubic a r. 1357 sekretáře Karlova. (Neuwirth, Mittelalterliche Vandgemälde u. Tafelb. d. B. Karlstein).

Kanovníci měli být vzdálenii světského ruchu, proto jim Karel vy stavěl dům na blízkém vrchu a sice na počátku příkopu, který spojoval

hradní masiv s Kněží horou. Později, jak se zdá, byl kapitule vykázán přibýtek na hradě. Po zrušení domu na Kněží hoře přebýval děkan ve světničce dřevem vykládané nad druhou hradní branou vedoucí do purkrabství. Někteří děkanové sídlili však již od 2. pol. XVI. stol. v Praze, kde zastávali — proti známí zakládací listiny — jiná obročí. Na Karlštejně mývali zástupec zvané místoděkany, kaplany nebo administrátory, kteří současně zastávali duchovní správu v Budňanech. (Ottův Nauč. Slovník XIII., 1078. Podlaha, Posv. m. II., 25, 27. Sedláček, Hrady a zámky VI., 17. Dobroslava Menclová, Hrad Karlštejn, Praha 1946.)

Zakládací listina má o bydlišti děkana a kapitulářů jasné ustanovení: „Checeme též a tutto listinou nařizujeme, aby děkani a kněží často jmenovaní před branami dotčeného hradu v jednom domě společně pohromadě sídlili a zůstávali, kterýžto dům nebuduž příliš vyvýšen a pevný, nýbrž nízký tak, aby z něho pravděpodobně nemohlo hrozit nějaké nebezpečí hradu.“ (Teige, I. c. č. 12.)

(7) Relikvie umučené Páně poslal Karlovi r. 1356 francouzský král Jan do Prahy po princu dauphinovi. Faksimile listu o darování ostatků z Koruny Páně má Podlaha-Sittler, Chrám, poklad, 120.

(8) Teige, I. c. č. 13. Sborník histor. kr. III., 227. Tam Roškot přepisuje a překládá chybějící jméno děkana Pražské kapituly, kterého nazývá Předognius. Tadra má správně Předogius. Ten byl skutečně děkanem kapituly svatovítské od r. 1346 (Podlaha, Series, 31).

(9) Teige, I. c. č. 6. Pramen Teigeův má datum 3. IX. 1348. Rukopis universitní však přináší správné datování. Lhota Zebráková, též Zebrákov u Příbramě, původně kláštera Ostrovského (Sedláček, Místop. slov. hist. 1031), byla vypálena r. 1542. R. 1680 ji prodal děkan Čedík Zikmundovi Markwartovi Tunechodskému (Ibid. s. 10).

(10) Ze sklonku šestnáctého století se zachovala o přísežném zámečníku pěkná drobnost, kterou by nebylo dobré nechat bez povšimnutí. Zámečnický mistr Lazar, „rozený Čech v tomto království českém“ a měšťan Stáře města Pražského, nabízel p. Adamovi ml. z Valdštejna na Hrádku a Lovosicích své služby. Nebyl v „odvívání klenotů a jiných věcí“ na Karlštejně nováčkem, protože jeho předchůdce Simon Brodský ho s sebou vzal, „an již pro sešlost věku svého, kterémuz přes sto let bylo, sám odvratí nemohl“. Brodský zemřel a proto Lazar prosil za úřední přidelení „takové práci a služby“. Jakožto jeden „z milujících vlast svou a rozený Čech“, jak krásně česky psal koncem šestnáctého nebo počátkem sedmnáctého století, by si pokládal za čest, kdyby mu byl úřad přísežného zámečníka svěřen. Rozhodující fiat, „protože předeslý zámečník, který kaplu odmykal, z tohoto světa sešel“, naplnilo Lazara jistě hrdou radostí. (Archiv min. vn. K 25/50, 1–3.) V první pol. XVII. stol. upozorňoval na doplnění počtu přísežních zámečníků samotného císaře děkan Racerger. (K. a. N 10, 80/a.) Viz také poznámku V. Schulze v Časopise mus. krá. českého z r. 1913, roč. LXXXVII, 380.

(11) A. Podlaha, Posv. místa II., 31, Tadra, Kanceláře a písáři, 195. Mimo malby a obrazy dosud většinou zachované, nalézala se na Karlštejně i vyobrazení členů rodu Lucemburského — Václav IV. prý je s chlou-

bou ukazoval brabantskému vyslanci Edmondovi de Dyntar — která zanikla při restauraci hradu v XVI. stol. Před zničením maleb byla zhotovena pro císaře Maxmiliána dobrá reprodukce zachovaná ve vídeňské státní knihovně. (F. Tadra, Kulturní styky Čech s cizinou, 371. Dr. Karel Chytíř, Malířstvo pražské XV. a XVI. věku, 199. Rozpravy čes. akademie. Tř. I. č. 36. Neuwirth, Der Bilder-cyklus des Luxemb. Stammbaumes aus Karlstein, Praha 1897.) Na těchto výtvořech malířského umění byl účasten Karlovi zvláště milý malíř Dětrich, jehož práce jmenovitě v kapli sv. Kříže pohnula Karla IV. k osvobození majetku Dětrichova v Morině od platů. (Teige, I. c. č. 14 a 19.) Nejasné popisy inventářů karlštejnských svatyní podají Dr. Bohumil Lukavský v brožurce „Inventaria capelliarum in arce Carlstein de annis 1501—1780“, Prague 1911. Týž vydal český inventář karlštejnské v Památkách archeol. XXII. 1907, s. 572—76. O karlštejnských svatyních psal Karel V. Zap v Pam. archeologic. a místop. I. Kollegiátní chrám Panny Marie s kaplí sv. Kateřiny na Karlštejně. Kaple sv. Kříže a sv. Kateřiny na Karlštejně (Ibid. III., 75). Tabulové obrazy na Karlštejně. (Ibid. VI. VII.) Karel Chytíř, Obrazy na Karlštejně (XI., 265). Dále psal v ročnících XVII. a XXI. téhož časopisu o liturgických předmětech na Karlštejně Sittler, Ročník III. Památek archeol. a místop. má Zapovu recensii jediné dosavadní monografie o Karlštejně od Julia Körnera: Die Burg Karlstein, ihre Kirchen und Kapellen. Výčet zachraňovacích prací ve prospěch karlštejnských památek shrnul r. 1894 Lehner v prednášce: Dějiny obnov Karlova Týna. (Method XX., 49.) Zábr. Bibliografie české historie II., 1062—65. K. Chytíř napsal do Ročenky Kruhu pro pěstování dějin umění za rok 1922—24 článek: K datování maleb karlštejnských. V Umění je pozoruhodná stat Matějčkova o Theodorikových malbách, která považuje dnešní obrazy za kopie (IV., 395) a vzpomínkový článek Wirthův na historii restaurovacích prací (XIV., 203). J. Loriš, Mistr Theodorik, Prameny sv. 24, 1938. Další výčet literatury má práce Dr. Menclové, Hrad Karlštejn. Studii o kameji přináší Jindř. Cadák v Pam. arch. 1931.

(12) A. Podlaha, Posv. místa II., 27, 83. F. A. Tingl, Liber primus conf. 86. J. K. Roškot tvrdí podle pam. knihy karlštejnské I., že prvním děkanem byl rektor kaple sv. Apolináře Albert. Podlaha i Teige všim právem toto tvrzení pominuli. (Sb. his. kr. IV., 26.)

(13) F. Palacký, Dějiny II., 344. Tingl, I. c. 90. F. Tadra, Kulturní styky s cizinou, 71. Týž, Kanceláře a písáři v zemích českých, 30, 95. Teige publikuje listinu datovanou k r. 1388, o níž však dokazuje, že pochází správněji z r. 1398. V ní Litold, děkan kolegiátní kaple Panny Marie, presentuje pro farní kostel v Bezdědicích Jindřicha Koška z Boru. Je-li tento Litold totožný s druhým děkanem karlštejnským (1359—79), je souvislost děkanů sestavená. Podlahou porušena. (Teige, I. c. č. 23.) Pro datování listiny v roce 1398 mluví také ta okolnost, že Václav IV. dal farní kostel v Bezdědicích u Hostomic karlštejnskému děkanství teprve 6. června r. 1398. (Teige, I. c. č. 31.) První známý farář v Bezdědicích je Pavel před r. 1354. (F. A. Tingl, I. conf.) Z roku 1462 známe v Bezdědicích faráře Pavla Camilla. (F. M.

Bartoš, Soupis rukopisů národního musea číslo 2721, viz také číslo 3760.) Meškaje roku 1371 na Karlštejně, upadl tam Karel IV. do těžké nemoci. Královna tehdy učinila slib, že poputuje pěšky do Prahy ke hrobu sv. Zikmunda, uzdraví-li se. (Fontes rerum b. IV, 543.)

(14) Teige, l. c. č. 18. „Nec non magnam domum meam cum orto adiacenti et singulis usufructibus, quam vendere possunt, quandocunque voluerint, quia haec omnia predicta persone mee fuerunt. Que pro remedio anime mee commemorande ipsis ordino ac donavi, confidens, quod facient perpetuam mei memoriam modo sive ordine, qui eis melius videbitur expedire.“ Louka je známa v roce 1761 pod jménem Štáralka, vinice nese místní název na Plešivci a prostírá se na svahu k řece pod kostelkem sv. Palmácia a nedaleko ní se nachází někdejší tůn, snad v roce 1761 spojená s lázní.

(15) V. V. Tomek, Dějepis m. Prahy III, 322, 330. Na př. v červenci r. 1379 před účastí na snemě v Norimberce. Nekrologium vztahující se k smrti děkana Litolda obsahuje, kromě některých jmen kanovníků karlštejnské kapituly, svatojiřský žaltář ze XIV. stol., chovaný v knihovně Nár. musea v Praze sign. XVI. A 18. Litold měl kaplana Friedricha, který se nazývá v r. 1377 také notářem. Kupuje téhož roku od Václava, tesáre v Loretaanské ulici, dům. (V. V. Tomek, Základy st. místop. pražs. I, 147, 1377 Hradčany 48, 71.) Roku 1379 se uvádí jako notář na Karlštejně Jan. (F. Tadra, Soudní akta kons. pražs. I, 374).

(16) Teige, l. c. č. 16. Získání odpustků pro kapli sv. Palmácia podnitoval Kuneše, rektora kostela na Tetíně, že o ně požádal 29. října t. r. téhož kardinála pro kostel sv. Lidmily. (Teige, l. c. č. 17.) Před tím, již r. 1326 a 1327 dostal Tetín odpustky od Dominika, patriarchy Gradskeho a arcibiskupa Rostanda. (K. A. Listiny perg. 1, 2.) První uvádí Podlaha i Teige, druhou jen Emler, Regesta.

(17) F. Palacký, Dějiny II, 378. V. V. Tomek, Dějepis m. Prahy III, 334, 336, 363. Stalo se kolem 10. června r. 1384.

(18) Teige, l. c. č. 20, 2. Kl. Borový, Libri erectionum III, 269.

(19) Teige, l. c. č. 22. Listina má nejisté datování. Teige se domnívá, že je třeba ji klásti do r. 1388. Kostel v Morině je dnes filiálkou fary v Budňanech.

(20) Teige, l. c. č. 25. V Měnanech ležících sz. od Litně měli karlštejnskí děkaní až do r. 1848 tři poddané. V tak zv. svatojiřském žaltáři ze XIV. stol. je záZNAM, podle něhož kanovník Antonín zemřel v květnu (1390?) a odkázal kanovníkům 28 gr. v Dobříši. (Knih. nár. musea v Praze XVI, A 18.) F. M. Bartoš, Rukop. děk. karlštej., Věstník k. č. sp. n. 1945, 13.

(21) Teige, l. c. č. 26 a 24. Podle citovaného rukopisu zemřel Jiljí v listopadu (1390?). (Knih. Nár. musea v Praze XVI A18.)

(22) Podlaha, Posv. místa V, 67. Podlaha-Sittler, Chrámový poklad XLVIII.

(23) F. A. Tingl, Libri quinti confirmationum 8!.

(24) F. Tadra, Soudní akta kons. pražs. III, 138.

(25) Tomek, Dějepis m. Prahy V, 168. Tingl, l. c. č. 90.

(26) Teige, l. c. 27, 28. Arcibiskup Wolfram ze Škvorce potvrdil dotaci 2. XI. 1396 (Borový, Libri erect. IV, 455). Kostel byl dán jesuitům a marně se o patronátní právo ucházel také sto let po Rakcingerovi Václav Emerich Vojta (1710-41). (Tomek, Dějepis m. Prahy III, 144.)

(27) F. Tadra, Soudní akta kons. pražs. III, 332-3. Teige, l. c. č. 29.

(28) Teige, l. c. č. 31.

(29) Podlaha, Posv. m. IV, 228.

(30) J. Emler, Libri conf. VI, 37 n., Podlaha, Posv. m. IV, 256. Ve sporu o kostel ve Tmáni byl Oldřich citován a přisahal mluvit pravdu 19. VII. 1406. (Tadra, Soudní akta V, 196.)

(31) Podlaha, Akta korektoriů z let 1407—11, 44. Edit. archivi et bibl. m. c. Prag. XVI. Frenclím z Lípy je autorem mamotretku (výkladu biblických slov), chovaného v břevnovském archivu (Hlídka 1941, č. 1, 18). Asi v prosinci r. 1400 jmenoval král Václav Mikuláše, biskupa Nazaretského, (Condemone?) svého zpovědníka, proboštěm kaplí na Křivokláť, Karlštejně, Kutné Hoře a při svém dvore. Současně nařídil, aby kaplani této svatyně četli mše sv. denně i v králově nepřítomnosti. (Věstník k. č. sp. nauk. 1919, A. Sedláček, die Reste der eh. Reichs u. k. böhm. Register. Tento citát z roč. 1916, 47 č. 339.) Mikuláš Condemone, papežský inkvisitor, se zdržoval v Praze ještě r. 1414. Prý vyznal veřejně u krále mincmistra Petra Zmrzlíka ze Svojsína o Husovi, že o „žádné vině kacířské do něho nevěděl“. (Děj. n. čes. III, 92. Vyd. Riegrova.) Je otázka, kdy vznikla instituce probošta jmenovaných kaplí a zda tento titul je totožný s děkanskou hodností. Mikuláš uváděný Podlahou (1404—5) je pravděpodobně totožný s tímto biskupem.

(32) Teige, l. c. č. 32. Slo o lán pole v Tobolce. Narovnání mezi spornými stranami se stalo 21. ledna 1412. (Ibid. č. 33.) V Tobolce má děkanství dvůr podnes.

(33) Palacký, Dějiny III, 69. Tomek, Dějepis m. Prahy III, 492. B. Balbín, Epitome 421. Krásl v dodatečích spisu Arnošt kard. Harrach cituje dokument rodinného archivu Harrachů, podle něhož byly karlštejnské ostatky r. 1414 zavezeny do Norimberka a tam k veřejnému uctívání vystavovány až do Luterova vystoupení. (Krásl, Arnošt kard. Harrach 606. A. Sedláček, Hradby, zámky a tvrze VI, 28. Pešina [ve Phosphoru s. 405] klade převezení do r. 1420.)

(34) Tomek, Dějiny m. Prahy IV, 25. Tadra, Listy kl. zbraslavského, Úvod VI. Z. Winter, Zivot círk. II, 691. Menclová, l. c. 30. Kapit. archiv v Praze Cod. XXI.

(35) J. Emler, Libri conf. VII, 273.

(36) Ibid., 288.

(37) Tomek, l. c. IV, 87. Zvláště slavnostní bylo převezení ostatků z Karlštejna do Prahy r. 1418. Jejich pražské uvítání připravil mistr Křišťan z Prachatic, farář od sv. Michala na St. Městě. (Tomek, l. c. III, 624.)

(38) Podlaha, Catalogus codicum manu script. 152. Edit. a. et b. m. c. Prag. Tadra, Kanceláře a písáři 95. Podlaha-Sittler, Chrámový poklad 84.

(³⁹) Tomek, I. c. 214, 252—3. O věcech metropolitní kapituly chovaných na Karlštejně zpravuje cod. XXI. kapit. archivu. (Podlaha, Catalogus codicum, 150.) Seznam bull a listin téhož archivu přivezených r. 1454 z Karlštejna obsahuje cod. XXII. (Ibid. 151.) Vikář pražského kostela Jan Lapka a Ondřej z Mělníka měli na Karlštejně ukrýt dva ornáty a misál 16. IV. 1422, kdyby je nemohli dopravit do Zitavy. (Tadra, Soudní akta VII, 142.) Podlaha-Sittler, Chrám. poklad, 118 a 120. Věstník kr. č. sp. nauk 1917, 29.

(⁴⁰) Podlaha, Catalogus codicum 34. (Cod. VI, 5.) Podlaha-Sittler, Chrám. poklad 95. Lukavský, Carlsteinensis capituli 1452—96 urbarium, 10, 14, 16.

(⁴¹) Podlaha, Catalogus, 58, Cod. VI, 7 Acta sub Hilario.

(⁴²) Tomek, I. c. VII, 119, 325. Truhlář, Catalogus codicum č. 2738, Lukavský, I. c. 21, 24. Tam formuláře výhostního listu děkana Ondřeje pro poddané.

(⁴³) E. Leminger, Královská mincovna v Kutné Hoře 168, Rozpravy č. akad. tř. I, 48. Podle urbáře kapitulního se také zdá, že Stěpán z Police byl děkanem od r. 1480 do r. 1491. Jeho kaplanem byl od 19. V. 1491 Jan ze Zbraslaví, snad cisterciák. Zápis urbáře vypočítávají, co do děkana dostával. (Lukavský, Carlsteinensis capituli 1452—96 annis urbarium, 25.)

(⁴⁴) Doklad o tom má Inventarium literarum in castro Karlstein depositarum 1489. (Podlaha, Catalogus cod. 208, cod. LXVII, 2.) Není známo, jak poskytovali děkani útěchu na hradě střeženém vězňům, zvláště když to byli kněží, jako v roce 1480 Michal z Češeva, nekatolický kazatel. (Prameny dějin česk. VI, 288 a, 301 a, VIII, 368.) Kromě Michala z Češeva byli na Karlštejně vězni Jan Micza od sv. Mikuláše (Palacký, Dějiny V, 1, 101 má Mišta), Václav Slaneus od sv. Valentina a Václav Piscenus, magister artium. (Věstník kr. č. sp. nauk 1925, Václav Chaloupecký, Pře kněžská z r. 1562.)

III.

DĚKANOVÉ PRELÁTI

(¹) Teige, I. c. č. 40 v poznámce. (A. Sedláček, Hrady a zámky VI. 18.) Po husitských válkách byla tedy kapitula jen namáhavě obnovována. (Archiv čes. XIX, 372.) V roce 1501 byl pořízen seznam listin náležejících Václavovi Vilémovi z Roupova. Balbín jej znal a studioval. (Věstník č. akad. XXIV, 84 č. 74, J. V. Simák, Zpráva o liter. pozůstatkostech B. Balbína.) Jiný seznam z téže doby má dietrichsteinská knihovna v Mikulově I. 213. (A. Patera, Bohemika kniž. dietrich. knihovny v Mik., Věstník č. ak., Praha 1915.)

(²) F. Tadra, Listy kl. zbraslavského (Nákl. čes. akad. 1904) 273, č. 354. Za řád je převzal Jan Rupert de Curia. Teige, I. c. č. 35, 36.

(³) AMV, K 25/5 č. 54. Z. Winter, Zivot círk. II, 532. Na rozkaz krále Vladislava II. sestavil Jan ze Stradouně inventář karlštejnských ostatků r. 1515 (Dr. F. Krásl. Svatý Prokop, Praha 1895, 364). Podlaha-Sittler, I. c. 115.

(⁴) E. Leminger, I. c. 161. Knihovna kanonie strahovské D K V/12, 163 (Výpis F. Stédřeho). 31. července 1527 měl Hájek jakýsi drobný spor s farářem Jindřichem na Rožmitále (Archiv čes. X, 211.).

(⁵) Sněmy čes. 1526—45, 272, 563. V. Flajšhans, Václava Hájka z Libočan Kronika česká. Předmluva VII. Ze o odchodu Hájkové z Karlštejna kolovály různé dohady, šířené nejspíše rodinou p. purkrabí, o tom má doklad Z. Winter, Zivot círk. II, 686. Tam jakýsi Halaš z Radimovic napadl r. 1545 Hájka: „Tys lotr, pro tvá lotrovství vzali tě pod kůň jako lotra a tak tě podvázaného přinesli z Karlštejna do Prahy“. Kapitula staroboleslavská v roce 1547 trpce Hájkovi vycítala, že nezachovával jako její probost residenční povinnost. Ze i jinak — prý hlavně na Karlštejně — jednal proti církevním zákonům, pomáhaje si přátelstvím s laiky, bylo prý známo. (K. Borový, Jednání a dopisy konš. kat. i utrakovické II, 50.)

(⁶) AMV, Kopiář 1534—5, 13, 161. Týž pramen mluví o nějaké přísaze, kterou v r. 1534 snad již děkan Cypríán odmítal složiti. (Ibid, 13, 6.) Podlaha, Catalogus incunabulorum 4. (Edit. ar. et b. m. c. Prag.) Nicolai de Lyra — Glossa ordinaria cum expositione in

libros Prophetarum et Machabeorum. Basil. 1507. „Sum Cipriani Luticensis, decani Caristinensis 1535“. Presentaci na děkanství mu císař vystavil 7. května 1535. (Teige, l. c. č. 37, poznámka). Podlaha, Series 119, č. 687.

(7) K. Borový, Jednání a dop. kons. kat. a utrak., Praha 1869, 55, č. 596. Praví se tam o něm doslově: „Cyprianum tunc decanum Carlstejnensem, virum profecto morum integritate, rerumque multarum peritia praeditum, in... decanum unanimi voto elegerunt...“ Potvrzení v úradě děkana staroboleslavské kapituly došlo podle zápisu v archivu metrop. kapituly později. (Podlaha, Catalogus cod. s. 71, Cod. VI. 10.)

(8) Ibid. I, 110.

(9) Teige, l. c. č. 38. Srovnáno s otiskem ze sbírky Diplomatária et scriptores historiae Germanicae medii aevi vydané Kristianem Schoettgenem a Jiřím Kr. Kreysigem sv. II, 1755, č. 46 fol. 27. Kopie v K. A. z 3. ledna 1628. (Listiny perg. č. 5.)

(10) Zprávy zems. archivu IV, 113. V. 268. J. Körner (Die Burg Karlstein 75) napsal v souhlase s výpisu děkana Racergera (K. A. C. I. Výtahy ze st. register), že Jan Žlutický byl pohřben v kostele sv. Palmácia v Budějovickách, kde se prý spároval i jeho náhrobní kámen. Podlaha (Posv. m. II, 39) si všimá jen dvou kamenů, označujících hroby dětí.

(11) Teige, l. c. č. 39. AMV K 25/5 č. 2—6. Zmínka o trvajícím patronátu karlstejnského děkana nad kostelem v Bezdědicích se zachycuje také v roce 1557 (Archiv čes. XXX, 261—6).

(12) Teige, l. c. č. 40. List dto 5. XI. 1563. AMV, K 25/40 č. 1—7.

(13) Spor podává neúplně sign. C 147/5 č. 2 (I—XI) arcib. archivu v Praze. Ve vysvětlení poslaném arcibiskupovi (C 147/5 č. 2/II) uvádí Mezichod jako doklady o neukázněnosti lidu, že jeden scolář zabil syna, jiný sousedovi „rameno vodvratil“, stříleli po cizích poddaných, sekernou se pobíjeli a j. Z toho všechno děkanovi prý vzešla jen škoda a starost. Od tutu jeho přísné zákroky.

(14) Knihovna kanonie strahovské D H VI 40, 1439 a 1441. AMV, K 25/19 č. 5. V roce 1564 propustil Mezichod 2 poddané, které měl v Žebrákově Lhotě dědičně za plat. (Histor. ústav v Praze, Sedláč. pozušlost MS bibl. Prag. XI. D K f 97.) Propustil je Marian z Losu, Karlovi ze Svárova a Zdeňkovi Otovi z Losu za roční plat 2 kopy 26 grosů. (AMV, K 25/3 č. 6.) V roce 1570 volali páni Václava Karla ze Svárova do komory, aby vysvětlil „jaké spravedlnosti“ má na ty dvě chalupy, protože zmíněná transakce se stala „bez consensu králu českých“. Děkan Felix z Lindy prosil, aby ujednání, učiněné „na nemalou záhubu a újmu děkanství“, nebylo dáváno do desek zemských. (Ibid. K 25, 3/3.) Později, v roce 1576, měl o zmíněné chalupy zájem Viktorin Geldner. Císař tehdy chránil zájmy děkanství. (AMV, Nm, 93 a. 310.) Bdělý Racerger uplatňoval své nároky „ze dvou lidí“, když Lhotu kupovala r. 1625 Dorota Ríčanská ze Sulevic. (K. A. Kopiář Pistoriův a Racergerův st. sign. N 10 str. 55—74.)

(15) Ibid. D H VI/40, 1443. dto 15. VI. 1568. Körner, snad podle

Racergerových záznamů, praví, že následující děkan Vít, kterého jmenuje Polinský, býval místoděkanem za Tomáše Albína z Helfenburku. Z archivních dokladů je zřejmo, že toto tvrzení odpovídá pravdě. Tím i jeho pořadí děkanů (Tomáš Albín, po něm Vít) je nesprávný. (Körner, die Burg Karlstein 76.)

(16) A. A. v Praze C 147/5 č. 3 (I—VI). Podle Maximiliána dekretem o vyplácení týdenního důchodu 45 gr. č. z mince kutnohorské byl Vít Polnický úředně děkanem až do 30. března 1570. Do vězení byl dán po tomto datu. (Teige, l. c. č. 42.) Polnický na Jana „nejmladšího“ z Lobkovic žádal, že „osobně s počtem jízdných i pěších lidí s velikým houfem poddaných svých do vsi Praskoles na faru s ručnicemi i jinými braniemi přísej“, jeho poddané v Praskolesích byly, z farské stodoly obilí odvezty dal. Polnický žádal, aby byly Praskolesy zase z farního okruhu žebřáckého odloučeny a osamostatněny. Císař rozkázal sporné strany „sročiti“ a přezkoumati případ obce Praskoles. Později si sám vyhradil rozhodnutí ohledně této věci. Sročení bylo několikrát odloženo. Jan, který se sám podepisoval jen „mladší“ z Lobkovic, psal sebevědomě a podezíral Polnického, že se úmyslně vyhýbá, ví pry také proč. Nic z toho, z čeho jej obžaloval, nedokáže. Sám si zjednal podepsaná svědecť o porušení listovního tajemství Polnickým od pána z Ryzmberka z Sviňova a na Dobříši. List císaře Maximiliána „zřízeným radám“ 1. září r. 1569 datovaný v Prešpurce ukazuje, že si Polnický nesmyslně a zřejmě proti sobě císaře popudil, protože nic z toho, „nač se žaloba jeho vztahuje, neprokázal“. Po příjezdu do Prahy se chtěl císař věci ještě zabývat a řešit hlavně otázku praskolešské kolatury. (AMV, K 25/19 č. 8—21.)

(17) A. A. C 147/5 č. 4. Obsahuje opisy presentací děkanů Felixe z Lindy, Valentina Zikána (Cikána) a Vavrince Racergera. Racerger opisy také pravděpodobně pořídil. Osobnost Tomáše Albína (Bílka) z Helfenburku, syna Václava Bílka, rožmberského úředníka, jest po nejedné stránce zajímavá. Tomáš se vzdělal na universitách v Pise a Boloni, dosáhl doktorátu práv a sloužil pak p. Vilému z Rožmberka za kanceláře a průvodčího na cestách. Když mu zemřela manželka, předal starost o dítět příbuzným, vstoupil do duchovního stavu a byl obdarován kanonikáty v Pasově, v Praze (1568) i v Olomouci. Jako děkan na Karlstejně pomáhal arcibiskupu Brusovi ve správě arcidiecéze měrou nemalou jako generální vikář. Po smrti Jana Grodeckého z Grodku byl zvolen 8. III. 1574 za olomouckého biskupa. V této funkci vynikal horlivostí, používal k rekatolisaci jesuitů. Podporoval jejich kolej a seminář v Olomouci a dokončil vybudování jejich kolejí v Brně. Toto založení pak srdnatě hájil proti císaři Maximiliánu II. i jeho protestantským rádcům. Jeho horlivá činnost byla však ukončena poměrně náhlou smrtí 10. března 1575. Vyskytla se domněnka, že byl otráven. Podezření padalo na jesuity, jindy na nepořádné kněze, kteří špatně snášeli horlivého a přísného biskupa. Nejvíce byl však postižen osobní lékař biskupa Tomáše, který byl prý jeho dvořany také ztrestán, že sotva životem vyvázl. Nejnověji pak proniklo mínění, že byl travičem Jan Philipon Dambrov-

ský, kapitulní děkan, který prý toužil po biskupské mitře. Syn Tomáše Albína Václav se stal r. 1593 svatovítským kanovníkem a jeho dcera Zofie vstoupila r. 1587 do kláštera sv. Jiří v Praze, kde se stala později abatyší. (Podlaha, Series 132, Ces. slov. bohovědný I, 240, Cas, Matice moravské roč. 1907.)

(¹⁸) Teige, I. c. č. 43.

(¹⁹) Zprávy zems. archivu II, 95. č. 159, 160. K. a. Knihy č. 5. Děkanství karlstejnského knihu zápisové a trhové, zal. L. P. 1571. Jde vlastně o urbář se zápisy do XVII. stol.

(²⁰) Knihov. kan. strah. D H VI/38, 445. V listě podával budyňský děkan zprávy o Dlažkovicích, Račiněvi, Cížkovicích. Podle upozornění, kterého se mu dostalo od faráře Jana z Černoušku, se množil okolo Rípu počet pikartů.

(²¹) Podlaha, Series 132. Arcib. archiv. v Praze C 147/5 č. 4 a č. 5. 1. AMV, K 25/5 č. 9–11. Felix z Lindy jako jeho předchůdci měl podle poručení pánů z komory dostávat každého týdne 45 gr. českých z mince kutnohorské. (Teige, Listiny děk. karlstejnksého č. 42. Sněmy české VI, 265.) Tomáš z Helfenburka, předchůdce Lindův, přestal vykonávat záležitosti děkanství hned po svém jmenování za olomouckého biskupa. Již 1. IV. 1574 pověřil svého vyhledanutého nástupce, aby jmenoval nového faráře v Bezdědicích. (Knih. kanonie strah. D H VI/40, 1452.) Hned po svém nastoupení měl starost s vesnicí Praskolesy, kterou chtěl odkoupit Jan z Lobkovic. Nebylo to však povoleno. (AMV, Nm 91, 47.)

(²²) Ottův slovník nauč. XIV, 241. Sborník prací k Fridrichovým šedesátinám, Otakar Odložilík, Vchynští ze Vchynic a Tetova v XVI. a XVII. stol., Praha 1931, 291. Věstník král. č. spol. nauk 1928, V. Líva, Spiknutí Vchynských proti Rudolfovi II.

(²³) A. A. C 147/5 č. 5. II, III. Znění latinské i české. R. 1584 žaloval zase Vchynský děkanu u „většího soudu letničního“ z nařčení, že jest oltář v kapli sv. Mikuláše zbořil. (Historický ústav v Praze, Sedláčkova pozůstalost, DZ 160, g 6.)

(²⁴) A. A. C 147/5 č. 5. I–VIII. Vchynský žaloval na děkana r. 1581 stavům, že neplní své povinnosti a že vydržuje (patrně místo někdejších kanovníků!) na hradě místo sebe čtyři duchovní, z nichž někteří snad byli i cizí národnosti. (Sněmy čes. VI, 59.) V. V. Tomek, Dějepis m. Prahy XIII, 329.

(²⁵) A. A. C 147/5 č. 6. V roce 1579 se místodržící ucházel o směnu, chtějíce získati Chejnice a Kozolupy, které tehdy náležely Karlštejnu, za jiné v majetku metropolitní kapituly. Kapitula tuto nabídku odmítla. (Podlaha, Catal. cod. 126.) Protože byl v r. 1583 na hradě přítomen arcibiskup Martin Medek, mohlo by se usuzovat na jakousi visitaci děkanství. (K. Borový, Martin Medek 40.)

(²⁶) Knih. kan. strah. D K V/11, 337, 566.

(²⁷) Ibid. D H VI/40, 1462.

(²⁸) Körner, I. c. 77. Knih. kan. strah. D K V/11, 284. AMV, K 253/2.

(²⁹) A. A. C 147/5 č. 4. AMV, K 25/40, 4. Podlaha, Series 136. Datum úmrtí také v ustanovovacím dekretnu Cikánově od Rudolfa II.

(³⁰) Podlaha, Series 136. AMV, K 25/5 č. 13–23. Cikán zemřel 22. března 1593. C 147/5 č. 4. Sněmy čes. VI, 4, 18, 21, 23, 47, 49–51. Knihovnu odkázal jesuitům. (Schmidl, Hist. soc. Jesu I. 8.) Měl podle Körnera místoděkanem Adama Nigrýna z Banšova. Tímto jménem by se snad dala také vysvětlit nesnáz, o níž bude zmínka. (J. Körner, Die Burg Karlstein 77.) Seznam ostatků na Karlštejně z r. 1590 má třebovský archiv. (HÚ, Sedl. poz. Archiv Třeboň č. 5940.)

(³¹) Knih. kan. strah. D H VI/10, 1429. Sněmy čes. VIII, 499, 517, 544. Adam z Vinoře, syn Jana Černého z Vinoře, rožmberského úředníka, prožil mládí na českém jihu. Vystudoval v konviku u sv. Bartoloměje, kde byli jeho učiteli Edmund Kampián a Václav Sturm. V roce 1579 se stal starostou Mariánské družiny, založené blahosl. Edmundem. Byl vychovatelem v rodině Martinicové a zároveň farářem v Branné. R. 1587 odešel s některými šlechtici do Říma. Napsal česky více než šest spisů náboženského obsahu. (Podlaha, Series 149.) Václav Červenka ho v přehledu vynikajících a vyniklých konviktistů takto chválí: „Egregia oris facundia praeditus, officium praedicatoris per annos complures cum laude gessit, in cultu et sensu suo humilis, moribus suavis, omnibus denique gratus“. (Notitia collegii ad S. Bartholomeum, 133.) Jeho bratr, také kněz, Jan z Vinoře trpěl v tureckém zajetí. (A. A. C 1/1, 109.) Třetí bratr Vilém z Vinoře zval arcibiskupa Zbyňka Berku z Dubé na svatbu počátkem října r. 1595 na Dymokury. Bral si manželku Kateřinu Šíparovou, dceru Jana Šípáre Zásmuckého ze Zásmuk. (A. A. Recepta C 75, 1595.) Téhož roku vydal karlstejnský děkan Adam z Vinoře modlitební knihu na 700 arších tištěnou u Jiříka Nigrýna. Zaplatil za ni 3 kopy mř. podle účtu téhož tiskaře. (A. A. R. 1595.) O literární činnosti Mistra Adama nejnověji J. Menšík „Zázračný děst“ u M. Adama z Vinoře, Věstník král. české spol. nauk, 1944, č. VII.

(³²) AMV, K 25/5 č. 24–27. J. Körner Die Burg Karlstein 77. Některé údaje hlavně o místoděkanech čerpá Körner z děkanského archivu na Karlštejně. (Tyto z výpisu Racingerových 1628–42.)

(³³) A. A. C 147/5 č. 7. List je adresován praskoleskému rychtáři Jindřichovi. Vyřizuje mu poručení pražského arcibiskupa (jako křížovnického velmistra), aby podle jakési úmluvy vydal obilí přijaté ze statku šaumkovského Dobřichovickým v úhrnném počtu 11 strychů bez mandele. K tomu měl přidat „valacha, až bude po žnich“. Dále psal místoděkan Adam Nygrýn: „Tež i babu svou posylám pro ty dvě prvotinky, aby jí též vydány byly od Saumka, neb je sobě na děkanství chovati budu, někdy pro krapek mlíka. Co se tkne strany voskův, ty ať mi všechny do dvou neděli spraví. Neb na Karlštejn fakule do kostela a jiné svíce dielati k službám božím mám, neb sjezd velikých pánuv i Jeho Mti knížecí na Karlštejn bude. At se ničimž nevymlauvají. Aurok též z statku šaumkovského po babě mi odesli, jehož učiní dodati mi paděsáte bílejch, mří sedmí peniez a mníe za to málo půl jedenácta bílého. Což všechno učiní dvě kopě. Strany počtu toho ječmena, od tebe jej přijímati budu s písarem dobřichovickým. Ažt znáti dám, musíš na děkanství přijít, neb on do Praskoles nemá kdy odjít. Pečeť mau též

mi odešli, neb nemám čím pečetiti. A nebude-li moci těch krav hnati, přijedne někoho ať jí pomůže, zaplatím mu. Asi po dwau nebo po třech nedělích přijedu k Vám ryb loviti, abychme je dočista již vylovili. Neb je, trvám, jiní nocznie lapají. Mněj na to pozor, ať nelovi. Víceji na ten čas nemám co psáti. Milost Boží ráč býti s námi. Na děkanství karlstejnským v Neděli po Navštívení Panny Marie svatou Alžbětou 1594. Kněz Adam Nygrýn, místoděkan karlstejnský.: Tém chudým necht toho žita dodá do Berouna, neb mi o tom tuhý poručení učiněno. Ty dva veprě též, budau-li je chtít vzít, vydej, jesté tam jeden vepr zůstane". V jiném nedatovaném listě znovu požadoval 14 strychů žita, 19 str. ovsy, ječmene 2 str. a „hever formanský jak se jím vůz zdvihá a řetěz ten veliký jak jest vymíněnej“. (Ibid. C 147/5 č. 7 a.) Misál z r. 1507 (mezi karlstejnskými rukopisy č. 9) má na posledním listě „Sacerdos Adamus Niger, vicedecanus Karlštejnensis, vixit hic aba. 1589—1595. Pan Buh mu odtud pomohl“.

(³⁴) Knih. kan. strah. D H VI/38, 633.

(³⁵) Ibid. D H VI/40, 1485. Inventář všech privilegií střežených na Karlštejně r. 1598 má universitní knihovnu česky (F VI 131) a musejní knihovnu německy (VIII C 24). Klenoty zemské a ostatky chované na Karlštejně r. 1598 popsal F. Menšík v čas. Ruch IX, 520, r. 1887. Podlahá-Sittler, Chrámový poklad 121. Adam z Vinoře vystupoval přísně proti Sebaldu Pilsovi Krumlovskému, děkanu v Zebráci. (A. A., Rec. 25. III. 1608 č. 54.) Statečně se ujal Martina Jonáka, vlastníka svobodného dvora v Morině, proti Jáchymu Novohradskému, který si ho chtěl zabrat v počet svých purkrabských poddaných, jako kdysi jeho předchůdce Jan Vchynský z Vchynic. Stalo ho to patrně mnoho námahy, ale Jonáka konečně ochránil, tak jak to bylo v souhlase s privilegiem Karla IV., podle něhož držitel dvora v Morině je osvobozen ode všech platů a berní až na povinnost odváděti do královské kaple na Karlštejn 30 liber vosku. (Teige, I. c. č. 19, 49.) AMV K 25/5 č. 28—31.

(³⁶) Podlahá, Series 147, Ottův slov. n. IX, 292. J. Körner, Die Burg Karlstein 77. AMV, K 88/71, č. 15, 16 dto 8. a 26. IV. 1600.

IV.

DĚKANOVÉ PASTORALISTÉ

(¹) AMV, K 25/5 č. 38—41. Pistorius studoval také v Německu a v Itálii, kde nabyl mistrovství svobodných umění a doktorátu theologie. Jako arciděkan v Plzni měl nějaké nedorozumění pro založení ženského kláštera s jeho fundátorkami Lidmilou Markwartovou z Chudenic a Annou Kašparskou z Palatýna. Pro tento budoucí klášter přeložil z italštiny Vincence Bruna „O umučení a zmrtvýchvstání Pána našeho“ (1603). V letech 1598—1606 napsal „Spisob života pobožného“. Odchodu na Karlštejn věnoval spisek „Loučení, když se z Plzni na Karlstein ubíral“ (1608). Z té doby také pochází „Cvičení duchovní o přítomnosti Boží“, které se zachovalo právě jako tri uvedené spisy rukopisné v Roudnici. Z Karlštejna doprovázel Pistorius jako věrný strážce trikráte českou korunu do Prahy a sice ke korunovaci Matyášově, královny Anny a Ferdinanda II. V roce 1616 vydal v Praze „Kázání sv. Jana Zlatoustého“ a r. 1621 „Kašpara Šopia královská rada hišpanskému králi“. (Jireček, Rukovět II, 121 C. C. M. 1899, 144.) Stručné životopisy děkanů podle Podlahy, Posv. místa II, 27 a Series, v tomto případě str. 157. Podle tohoto pramene zvolen Pistorius čestným metropolitním kanovníkem 23. května 1605. Pro karlstejnské poddané založil vlastní matriku (první zápis v ní 10. XI. 1601) a podle jejich zánamů soudě, vykonával nad nimi všechna farní práva. (Cas. sp. př. star. čes. XI, 35 a XIV. 88.) Podle téhož pramene se karlstejnské matriky chovaly na farě v Praskolesích. Kniha s několika zápisem z r. 1650 a 1651 se nezachovala celá, chybí v obsahu uvedení illegitimí a demortui, jak konstatoval již kolem r. 1902 Lukavský. Kniha formátu 32×10 má 103 listy (Lukavský jich napočítal ještě 106). Obsahuje zápis křestní a oddací. (Casopis rodopisné společ. 1944, 80.) Zajímavým archivním dokumentem je instalacní listina pro Pavla Pistoria, kterou v konceptu chová arcib. archiv. Vystavil ji arcibiskup Zbyněk Berka z Dubé. Instalátorem byl kapitulní probošt Jiří Barthold Pontán z Breitenberku. O instalacním obřadu text listiny praví: „Paulum Pistorium recepta prius ab eo ex constitutione pii pontificis quarti professione fidei, coram Notario et testibus ad hoc requisitis, in decanum Carl-

stainensem instituimus et confirmavimus ipsumque coram nobis genibus flexis id humiliter requirentem et acceptantem per bireti capiti eius impositionem et libri (quem nostris tenebamus manibus) traditionem de predicto decanatu et praebenda iuriumque et pertinentiarum eiusdem investivimus...“ (A. A. C 147/5, č. 8.)

(²) Knih. kan. strah. D H VI/40, 1497. List dto 27. X. 1601.

(³) A. A. C 147/5 č. 9. Kopíář, na horním konci značně poškozený, je svázán nití a má jen 26 stránek. K dějinám praskoleské fary přináší zajímavé příspěvky, které vyplynuly z kontroverse o připojení Praskoles se třemi vesnicemi k žebráckému záduší. Děkan Pistorius tam píše na str. 8: „Kdež pak konšelé žebráctví dokládají, že od starodávna vždycky fara praskoleská k jejich záduší náležela a za filiální byla a to v Praskolesích faráře nemivali, v tom, jsou na velikém omylu. Aniž to prokázati mohou, aby měla kdy fara praskoleská k jich záduší za filiální náležeti. Neb že v Praskolesích faráře svého mivali, napřed ukazuje dům farní, louky, dědiny, zahrady faráři praskoleskému náležející a já mám ubrmanskou smlouvou mezi farářem praskoleským a děkanem karlštajnským Léta Páně 1404 učiněnou, z kteréž patrně se ukázati může, že netoliko v Praskolesích farář býval, ale také i s kolátorem svým o některé poddané, kteří faráře ouroky dávali a robotují, o krém a kovárnou se nesnadnil a jich pámem dědičným být chtěl. Také v též vsi Praskolesích ve mšáli pergamenovým psaným nacházím, že L. P. 1508 byl farářem v Praskolesích kněz Simeon de Mastiovi... A jeden můj poddám v též vsi Praskolesích, jménem Jíra, pamatuje tu do osmi i více farářů, kteří v Praskolesích seděním byli, aniž pamětník jest, který by vyznal, že fara praskoleská žebrácká filiální byla. Ano i když faráře v Praskolesích neměli, tehdy farář crhovský aneb bezdědický (a ne žebrácký) na větším díle (kněz Rehoř 25 let pořád v Bezdědických zůstávaje, kolik mnoho let čtvrtou neděli Praskoleským sloužíval, můž se každý snadno vyptati) posluhovali“. (Praskolesy byly darovány Janem Jindřichem, bratrem Karla IV., kapli sv. Apolináře na hradě Zebráce r. 1348. Toto darování potvrzeno 28. XI. 1349 Karlem IV. Z toho titulu byl karlštajnský děkan kolátorem fary v Praskolesích. [Teige, l. c. č. 9, 11 a 12.] Pam. arch. XI, 666. Method. XIV, 44. Sbor. h. kr. IV, 2b, K. a. No 10, 4—6.

(⁴) Ibid. Kopíář s. 9 a. Zebráctví snad ani nevěděli, že v r. 1557 skutečně cis. Ferdinand připojil Praskolesy farou do Zebráka „do vule králu“. (Hist. ú. v Praze, Sedláč. poz. Gub. III. 274.) Stalo se tak na prosbu Jana st. z Lobkovic, nejvyššího hofmistra. Zebrácký farář dostával „desátky a všechny důchody“, v penězích vyjádřeno 24 kop ročně. R. 1561 nabízel faru v Zebráce probošt Pražského kostela Klementu, faráři v Libštejně, právě pro její spojení s Praskolesy. Tehdy byla ve spojených obcích většina utrakvistů a „někteří katolíci“. Patron katolík. (AMV, K 25/19.)

(⁵) Českou kopii má arc. archiv pod sign. C 147/5 č. 10. Pistorius ji získal zdarma od Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic a napsal na ni pro své nástupce: „Has literas a S. C. Me. liberalitate ac munifi-

centia Illustris ac Magnifici Dni. Dni. Sdencionis Adalberti Poppl de Lobcowicz Supremi Cancellarii, gratis nactus sum, ea tamen conditione, ut ego, posterique mei, in decanatu hoc successores, grati ac memores pro dicto Dno oremus, quod ego dum vivam me serio facturum hoc scripto manu propria sancte recipio“. Kopii z r. 1628 má i K. A. listiny pergam. č. 7.

(⁶) A. A. C 147/5 č. 9 s. 12. Za Pavla Pistoria působil na Karlštajně a v Budějanech jako kaplani Jeroným Vrána (1605) a Ondřej Millperger (1605—6). (Podlaha, Posv. m. II, 28.) V roce 1605 navrhoval arcibiskup Zbyněk Berka kapitule za titulárního kanovníka Pavla Pistoria z Lucka. (Kap. archiv v Praze Cod. XXXV, 1, str. 102-7.)

(⁷) Rozkaz k navrácení Praskolesy má AMV, Missiven 116, s. 120 a 179. Teige, l. c. 46, 47. V průběhu sporu o Praskolesy se často Pistorius odvolával s emfázi na svou čestnou funkci strážce české koruny, která byla v únoru r. 1611 se „svátoštmi, klenoty i také privilegií zemskými... vyzdvížena, spečetěna a na hrad pražský složena“. (Sněmny čes. XV. II. 721.) Věci byly uloženy v kapli svatováclavské a hlídaný 300 mušketýry. (Skála — Tieftrunk, Historie čes. I, 279.) V roce 1608 se na hradě choval také svatoštěpánská koruna, kterou ve sporu s Rudolfem pro sebe vyhrazoval Matyáš. (Hammer — Purgstall, Urkondensammlung N. 220.) Podle Balbínových poznámek o Karlštejně v Miscellaneích dal patrně Pavel Pistorius královské kapli dva jalovcové svícný (dnes v hradním museu ve vitrině), na nichž Balbín četl tento vřezaný nápis: „Paulus Pistorius de Luczka ss. Theologiae doctor anno 1601 13. Septembbris, ex archidiaconatu Plsnensi, factus decanus capellae regiae in Carlstein, haec scripti 6. Decembbris 1614. Eadem renovavi 13. Aprilis 1616. Deo laus et gloria, amen“. Za Pistoria byl obnoven r. 1605 zvon pocházející z r. 1372. Je na něm také jeho jméno. (Dr. J. Pelikán, Balbín Boh. o hradu Karlštejně, Čas. spol. př. české v Praze XXXVIII. A. Sedláček, Hrady, zámky a tvrze VI, 36.)

(⁸) AMV, K 25/40, 7—8. Dto 1. VI. 1615 a K 88/71 č. 9.

(⁹) A. A. C 147/5 č. 10 dto 26. I. 1618. Pistorius působil na Karlštejně rád, jak nazvědčuje poznámka v karlštajnském misálu z r. 1507 (rukopis č. 9): „D. Paulus Pistorius, d. in C., vixi ab a. 1601 usque hodie 1607. Scripsi haec 22. Apr. et 6. Julii haec addo: ibidem cum animi incunditate divinum munus et pensum meum obii“.

(¹⁰) A. A. C 147/5 č. 11. Datum v Praze ve špitále křížovnickém u sv. Františka 27. XI. 1617. Se stěhováním děkana Drachovského měl jakousi starost Kuneš, úředník purkrabství. (Sborník archivu min. vn. VII, 55.)

(¹¹) A. A. C 147/5 č. 4. Opis. Racingera vysvětil na kněze Jan Lohel na Strahově 13. I. 1608. (Arc. ar. 3 B/3, Matrica ordinatorum.) Před příchodem na Karlštejn býval v Třebenicích, na děkanství ho instaloval Kašpar Arsenius. (K. A. No 10, 52, 53.)

(¹²) V XVI. stol. byl Karlštejn majetkem korunním, t. j. státním, ovšem zvláštního původu. Byl stále ještě bezpečnou schránkou korunních klenotů a zemského archivu, na rozdíl od jiných statků korunních

jeho užívání však nenáleželo králi, nýbrž purkrabím jako odměna za jejich služby. Protože král sám hradu neužíval, byli stavové nuceni na zemských sněmích přispívat na udržování hradu větší měrou. (Popis hlavních oprav z doby rudolfínské je vypsán v relaci z r. 1598, Sněmy čes. IX. 512—520.) Stavy také dávaly povolení k návštěvě hradu (r. 1554 samému arciknězi Ferdinandovi), k novému upravování inventáře (1578), ke směnám, prodejům a koupím při karlštejnském panství (Sněmy čes. I, II, III, V, VI, VII, VIII, IX). Proto se však hrad nestal jen zemským, nazývá se královským a zemským, což podle Bohuše Riegra neznamenalo nic jiného, než že byl státním, korunním, protože koruna ve smyslu státu byla představována králem i stavy. Proto se na sklonku XIX. stol. na základní restauraci Karlštejna stejně podílel stát jako země. Ferdinand zrušil 16. května 1625 úřad purkrabství karlštejnského (klenoty a archiv jsou již v Praze) a hrad se stal „stolním“ statkem královen. Podle právnického nazírání zůstalo tím vlastnictví nedotčeno. Hrad je stále statkem korunním, ale má jiné poslání než před r. 1625. Královny ho dostaly v náhradu za panství mělnické, zastavené r. 1623 Vilému Slavatovi a později 1686 se svolením sněmu prodané. Karlštejn však hned, jak již řečeno, následujícího r. 1626 zastaven Janu Ríčanskému Kavkovi z Ríčan za 50.000 zl. vlastně jen na tři léta s půlletní výpověďí a vyplacen až r. 1705 od císařovny Eleonory Magdaleny. (B. Rieger, O čes. krále a korunních statcích, Sbor. věd právních a stát. Praha 1907.) O ostatních AMV, K 25/9, 1—8.

(¹³) K roku 1618 poznámenal, že karlštejnští purkrabí, „podle zvyku již od delších dob před tím zachovávaného“, dávali ke mším víno buď v nádobkách aneb peníze na ně. V té době za hejtmana Václava Saka, „ač nekatolického však svědomitedlného“, dostával z „každého varu“ půl věrtele piva, dva džbery mláta, každý pátek džbánek mléka a smetany, ročně 4 povozy dříví „k palivu aneb potřebu“, letník větší ze dvora poučnického, záhon zelí „aneb již zdělanýho konývku neb dvě podle větší a menší úrody“. Za hejtmana Buryána Svába 1620 „idioti, nenávidníka řeholí a kněžstva katolického počalo vše scházeti, a to tím, že zadržáním těch věcí obrhandt nad děkanem míti neb jiného vybrati po svém mozku chtěl, než že mu nesedlo, pryč sám musel. Pana z Martinic, purkrabí karlsteinského, zle spravoval a svou závistí od dávání svozoval“. Jen s námahou se podařilo děkanovi aspoň některé dávky obnovit. Tak získal 3. X. 1625 od císařovny Eleonory pět sudů vína a přímluvu u purkrabího, aby děkan dostával všechny obvyklé dávky. (K. A. CI, 1625, 1640, 1650.) Krátce před tím zavedl pořádek ve věcech poddan-ských založením Knihy nové gruntů zápisních L. P. 1624. Kromě Racinera do ní zapisoval Kalisius i Klimkovic. (K. A. B, 6.) (Čas. sp. př. starož. čes. v Praze XIV, 93, Boh. Lukavský, Některé příjmy děkanství karlštejnského, zaznamenané r. 1618.)

(¹⁴) Teige, l. c. č. 48. O tom podrobněji kopiář listů od působení děkana Pistoria, začínající listem „o kšaftích kněžských“. (K. A. N 10, 30.)

(¹⁵) Teige, l. c. č. 49.

(¹⁶) Teige, l. c. č. 49 v pozn. Do kopiáře praskoleského z let 1601—

1699 na s. 49. Raciner napsal 22. VIII. 1622: „Poznamenání Havla Jonáka poddanosti: Děkany dobrovolně za pány volil, povinnost poddanosti nejednou, vedle jiných poddaných, děkanu Karlštejnskýmu činíval, roboty a jiná poručení... vykonával, vosky děkanu... na Karlštejn vypravuje.“

(¹⁷) Teige, l. c. č. 50—52.

(¹⁸) F. Krásl, Arnošt hr. Harrach, 526. T. Bílek, Dějiny konfiskací I, 407. V roce 1628 podnikl děkan Raciner v Praskolesích velikou opravu kostela, jak o tom svědčí zašlý nápis na jižní zdi farního kostela sv. Mikuláše proti kapli sv. Prokopa. Mezi břevny pravidelného kříže se čte: Protectores IHS — MRA. Smysl zašlého textu praví, že v srpnu r. 1628 byla tato část kostela sv. Mikuláše za císaře Ferdinanda II., římsk. císaře a krále českého a Eleonory, císařovny a královny, za Vavínce Racinera, patrona chrámu a karlštejnského děkana, pro potomstvo opravena. Laus gloria Deo et S. Nicolao. Nápis je vytěsnán do desky z červeného mramoru. V záplavě poznámek hospodářského a praktického charakteru skoro zanikají údaje o kněžském působení Racinrově. Proto si kněz s povděkem přečeť glosy ve Sborníku postilovém a legendovém (karlštejnských rukopisů č. 10), které vzdávají svědectví o jeho kazatelském působení.

(¹⁹) Teige, l. c. č. 54. dto 3. XI. 1622. Při jednání o desátky z Chyňavy se ukázalo, že usedlíci se živili hlavně pálením dřevěného uhlí v milířích, které potom „dostí pracně do měst Pražských, nemajíce žádných potahů, na trakařích“ vozili. I tento způsob obživy jim zne možil křivoklátský fořtmistr, zakázav pálení „porostlin“, jednak pro nezaplacení jakéhosi tradičního poplatku a jednak prý pro ochránění lesa. Raciner počítal na zadržalých desátcích 100 kop mís. Protože však Chyňavští dokazovali, že jsou ohněm, vojnou i svým přirozeným zaměstnáním uhlířským „lidem ubraným zcela a zouplna“, požádaloval konečně jen 30 říšských tolarů. (AMV, K 25/38 č. 1—15.) Také děkanský archiv na Karlštejně má v opisech mnoho listů vyměněných mezi křivoklátským hejtmanem Tiburciem Čejkou z Olbramovic a Racinerem v letech 1622—24 ohledně desátků z Chyňavy. Čejka měl přirozeně zájem na tom, aby se jeho poddaní příliš hospodářsky nevyčerpávali a proto jim obratně stranil. Po marných slibech dal konečně Raciner „obstaviti“ chyňavského souseda Jana Beneše v Berouně. Dosáhl aspoň zaplacení poloviny dluhů. Druhou polovinu chtěl vybrati ve dvou lhůtách. (K. a. N 10, 61—71.) Znovu se jedná o Chyňavě v téže záležitosti po dvacetí letech. (Ibid. C I, dto 24. XI. 1649 a 10. XII. 1649.) Asi v roce 1623 byl Raciner pověřen duchovní správou v Berouně. (Podlaha, Posv. míst. II, 5. J. Vávra, Paměti král. m. Berouna 201, Beroun 1899.) Jindy byl na poddané tak laskavý, že na něho v té příčině žaloval vikář Těšín a trval na jejich potrestání. (A. A. B 42/11, 16a.)

(²⁰) A. A. C 147/5 č. 12. Protokol o zádušním počtu popisuje plátební povinnosti obyvatel z Praskoles (22 zád. železných krav, 17 ovci), Kotopek (3 žel. krávy), Tlustice (5 ž. k.), Sedlec (2 ž. k.), Chlustina (10 krav, 2 kozy), Votmice (6 krav). Příjmy praskoleského faráře se za-

chovaly v opise ze starého misálu až z r. 1552. Přepis tohoto zápisu pochází z r. 1587 a obsahuje seznam osob poplatných na obilí faře z Praskoles, z Votmic (Votmíče), z Kotopek, z Chluminy, Sedlece a Tlustice. Dále obsahuje platy z luk a dědin, příjem úroků za roboty, za slepice a příjem peněz z gruntů. Uchovává také zápis o kostelním počtu v Praskolesích z roku 1587 na pěti stránkách.

Z řídkých záznamů týkajících se skutečného duchovního péče o poddané zajímá Racergerův přípis rychtáři a konšelům v Praskolesích z r. 1622, aby v duchu věřících katolíků všechni přijali velikonoční svátosti od svého administrátora kněze Řehoře. Současně dostává kněz Řehoř pokyny, aby osadníkům posloužil „zpověď ušní“ a bděl nad tím, aby se „jinam ke správě Boží nevytrhovali“. V roce 1626 toužil po působení v Praskolesích hořovický farář Saler. O bohatství kostela z roku 1631 zpravuje podrobný inventář uchovaný s inventárem tetínských kostelů. (K. A. C I podle uvedených dat.) V oblasti úsilí o hmotné povznesení děkanství třeba ještě vzpomenouti Racergerovy práce o uznání platnosti kolatury nad kostelem sv. Mikuláše na Menš. městě Pražském. O patronát nad farou se hlásil Racerger u knížete Lichtenštejna r. 1625. Kostel se však dostal jesuitům, kteří právo postoupili malostranské obci. (Teige, l. c. č. 27.) AMV, K 25/6 3. K. a. No 10, 59, 88. C I, dto 1621, 1625. K poplatnosti děkanství měl donutit manský dvůr v Dobříči karlštejnský purkrabí Frydrych z Talmberka. (Teige č. 53.) Peníz z mince kutnohorské Racerger dostával až do r. 1638, kdy Svědové doby zničili. (Ibid. č. 43.)

(²¹) A. A. C 147/5 č. 13 ... adhuc insto urgo, vellit mihi praedictum P. Dionysium pro parocho in Bezdědic, non enim valet pro vicarista nostro ipso ferente judicio, confirmare. Před Columbou byl v Bezdědích Matěj Litochlebius, který velice trpěl od Justiny Pešíkové z Lažan a dožadoval se pomoci od arcibiskupa Berky r. 1594. (A. A. Recepta 1594, Z. Winter, Život cír. 517, 625.)

(²²) A. A. C 147/5 č. 14. Kavka z Ríčan zjistil, že Vít Hrabě, po druh ze vsi Svinář, „zadržel v ústech“ Svátost Oltářní a později, když „po sv. mši z chrámu Páně vyšel“, ji dal do šátku. Clověk byl zadržen a oba kněží, děkan i kaplan Stiller, skutečně Nejsv. Svátost v šátku spatřili, a jak praví podání Kavkovo, „podle povinnosti i s šátkem na oheň uvrhlí“. Kavka z Ríčan kněze „skrže svého plnomocníka z tak velkého ourazu Velebnosti Božské právne obvinil“. Kněží však poučili purkrabího, že podle nového Zřízení zemského (52) mohou být k odpovědnosti pohnáni jen před svou vrchnost, t. j. před arcibiskupem. To se také stalo a případ se před arcibiskupem projednával. Rouhače uvěznili v Berouně. (9. VIII. 1629.)

(²³) Ibid. C 147/5 č. 15 ... „eundem in dies magis ac magis distinetius Boemice concionari ac loqui conari. Propinqui enim Rutteni nostrae vernaculae judicantur.“

(²⁴) Ibid. C 147/5 č. 16. Svazeček opatřený pečetí a podpisem karlštejnského děkana Vavřince Racergera má nadpis: Nota eorum qui ex praecerto ecclesiae catholicae pro Paschate 1629 ad curam animarum

decani Carlstainensis pertinentes confessi communicarunt. Confessarii varii fide digni R. R. P. P. Societatis Jesu, P. prior S. Joannis sub Rupe, P. Jacobus, parochus Lochovicensis, P. Petrus Borinsky, parochus Bezdědicensis. Z Budňan „pod Zámkem“ vyzpovídáno 54 osob, z Klucic 13 osob, z Tetína 76, z Moriny 44 + 15, z Malé Moriny 63, z Tobolky 15, z Měná 6, ze Lhoty Zebrákovy 9, z Radouše 12, z Bezdědic 14, z Litně 2, ze Lhotky 10, z Praskoles 83, z Tlustiny 8, z Votmice 6, Kotopek 6. Vyzpovídala a do seznamu napsala i s kajícenský hostomickými celkem 815 osob. Ačkoli titul svazečku mluví o několika zpovědnících, přece Boryňský vyzpovídá nejspíše všechny sám, jak také na konci seznamu napsal: „Petrus Borinsky, parochus Bezdědicensis horum omnium excoepit confessiones et administravit SS. Eucharistiae sacramentum“. Pro některá z uvedených míst bude tento svazeček možná jediným nejstarším jmenným pramenem.

(²⁵) Jedna zpráva nasvědčuje tomu, že odešel ze svého působiště pod kolaturou děkanství náhle. Děkan dostal 8. II. 1631 nařízení od generálního vikáře, aby „po uprchlém“ faráři Boryňském zabavil náradí a zanechané věci. Zpráva o něm praví, že byl r. 1628 potvrzen ve svém úřadě od bývalého svatovátského děkana. Byl svědomitým duchovním správcem a vesničané nemohou o něm říci nic špatného. Podobně jako lochovský farář Martin Valaský byl asi i Boryňský poznán jako sekularisovaný mnich a z bázne, aby na něho nebyl uvalen trest, prchl. Za nechal dobytek, drůbež a nějaké obilí. Hospodyni a služebným dluhoval 32 kopy. Kostel shledán v naprostém porádku. (Knih. kanonie strah. D H VI/38, 587.) Asi po měsíci psal Racerger arcibiskupovi o nějakém „uprchlém dominikánu“. Jde patrně o tutež osobu. (Ibid. s. 673.)

(²⁶) A. A. C 147/5 č. 21, 23. Podle nejasného latinského listu, adresovaného kapitulnímu děkanovi Makariovi z Merfelic dte 27. X. 1631, mu byl Frisch slíben již dříve. Racerger, který měl i v češtině dost nejasnou formulaci, je v latíně zvláště těžko srozumitelný. (C 147/5 č. 22.) Platí i o listu z 11. X. 1633, z něhož lze soudit, že měl s Frischem jakési obtíže ohledně spolehlivosti v plnění povinností. (C 147/5 č. 22a.) 30. března r. 1639 dali Hostomští na hrad do kaple sv. Kateřiny 6 kalichů a stříbr. monstranci z Bezdědic do úschovy. (K. a. C I, 1639.)

(²⁷) Ibid. C 147/5 č. 28, č. 30-36. Knih. kan. strah. D H VI/40, 1068.

(²⁸) Teige, l. c. č. 29, pozn. Splátku 300 liber vosku měl Schwarzbart uskutečnit zvýšenými pololetními dávkami po 50 librách. Kdyby některou promeskou, propadla všechna splacená kvanta a obnovuje se povinnost splátky celého dluhu. Kromě vosku dluhoval Schwarzbart děkanovi celkem 40 str. obilí. Racerger mu však prominul 36 strychů a trval jen na dodání 4 strychů. Kornise, kterou tvořili pánové Aleš Vratislav z Mitrovic a Karel Vilém Heinic z Hiršperku, ponechávala rozhodnutí o poddanství Martina Jonáka, o němž se také, bohužel také bez výsledku, jednalo, dalším instancím, protože se mezi spornými stranami nedosáhlo dohody. (AMV K 25/36, č. 1-7.)

(²⁹) A. A. C 147/5 č. 17 b.

(³⁰) Ibid. C 147/5 č. 37-9. O Miseronovi viz článek K. Chytila,

Dionys Miseroni, Roč. kruhu pro pěstování dějin umění za rok 1932, 67.
(³¹) Knih. kan. strah. D H VI/38, 376-7. Vikářem ho ustanovil kard. Harrach 11. ledna 1631. (K. a. C I, zachovalá kopie.)

(³²) V roce 1646 urgovala konsistoř na vikáři Racergerovi zaplacení povinného příspěvku na vydržování arcibiskupského semináře. Faráře, kteří by nechtěli něčím přispět, měl oznámit jménem, aby mohl nejvyšší církevní úřad proti nim „jistými způsoby“ zakročit. Vlastnoručně podepsanou listinou doprovodil kardinál Harrach odeslání zvláštní papežské listiny, kterou se vyhlašovalo jakési jubileum r. 1648. O tři leta později se kardinál znova podepsal vikáři Racergerovi na list doporučující rozprodej tištěných synodálních statut z doby arcibiskupa Zbyňka Berky z Dubé, které měl každý farář zakoupiti pro farní knihovnu za 2 zl, 20 kr. Duchovní, který by odmítal nabízený spis koupit, upadal „v těžké zneškodnění“ arcibiskupovo. (K. a. C I 1646, 1648, 1651.)

(³³) Opíráje se o někdejší žádost předchůdce Bartoloměje Flaxia z Čenkova a touže si polepšiti příjmy, chtěl Racerger 25. dubna r. 1636 na komoře, aby mu dala z kutnohorské mince vypláceti týdně ne obvyklých 45 gr., nýbrž půl druhé kopy. Opakoval tím žádost z roku 1626, k níž tehdy přiložil opis reskriptu Vladislavova o ustanovení dvou kanovníků, scholára (choralisty) a pacholete ovšem s poskytnutím jen 2 kop týdenních „z mince“. Doufaje v rychlý úspěch, ubezpečoval, že „za dobré paměti krále Vladislava 4 kopy se vydávalo“ a majetek po rozumění s finančními obtížemi pánu v komoře, hned dodával, „ale na ty já se nenatahují“. Rád by svůj zvýšený nárok dokumentárně „vejpisem“ doložil, kdyby byl „mezi jinými platnými věcmi na Karlštejně nezašel“. Vůbec mu bylo „velice hrubé divno“, že „do devatenácti let trvající na modlitbách na Karlštejně“, má předložit nějaký doklad o svém zvýšeném nároku, ačkoli nikdy před tím za celou tuto dobu na něm „nic takového vyhledáno nebylo“. „Písář mince“ mu žádost vrátil a byl ochoten zaplatit podle rozkazu „úředníka mince“ částku na kvitanci znějící jen na historicky doložený obnos týdenních 45 gr. Racerger měl v Kutné Hoře zvláštního důvěrníka „faktora“, který pro něho důchod vybíral. V roce 1624 jím byl Jakub Křinecký. Za odměnu si směl ponechávat děkanem určenou částku, která se řídila podle celkové sumy odváděné děkanství. Toho roku určil Racerger ze 73 kop odměny 2 kopy. Při tom určoval druh peněz, které mu měl Křinecký reservovat. Jíž toho roku těžce nemocný faktor zemřel a kutnohorský arciděkan Apián doporučil Racergerovi jako důvěryhodnou osobu Jana Prunse. Za něho přestávali úředníci vypláceti Racergerovi po 2 kopách a posílali jen 45 kr. Tím se také umensila Prunsova odměna; dostával jenom „na nejlepšího vína píntu“ a děkanovi nastalo svízelné jednání o zvýšení důchodu z mince kutnohorské. (K. A. Kopiář No 10, 68-96.)

(³⁴) A. A. C 147/5 č. 17 c. K distriktu podbrdskému vikariátu hořického a karlštejnského náležely r. 1631 tyto fary podle soupisu Racergerova: Karlštejn, Radotín, Slapy, Davle, Zivohošť, Revnice a Borotice, Bezdědice, Praskolesy, Liteň a Neumětely, Trnová, Knín, Mníšek, Pičín, Lhota, Dobříš, Svaté Pole, Jince, Slivno, Pečice, Hbitý, Třebško,

Višňová, Hluboš, Příbram, Dušníky, Zbirov, Hořovice, Cerhovice, Zebrák, Zdice, Beroun, Tmaň, Tetín, Kamínek (Kamýk?), „o němž pochybnost, zda nepatří do distriktu vltavotýnského“, Mořina, Lodenice.

(³⁵) Ibid. C 147/5 č. 18, 19.

(³⁶) Ibid. C 147/5 č. 20. dto 18. IX. 1631. V téžem listě pronáší svůj názor, že Radotín, Černošice, Chuchle i Dobřichovice by měly být přiděleny k slánskému distriktu, protože v těchto místech dříve visitovali slánskí vikáři. V postskriptu naznačuje, že se Karlštejnští těší na nedělní pouť na Tetín. Zve na ni adresáta listu Josefa Macaria z Merfeldic, děkana metrop. kapituly.

(³⁷) Ibid. C 147/5 č. 24. Z listu z 23. I. 1635 se vyčítá, že bezděnický farář Frisch po čtyřech letech působnosti opustil místo. Nastala starost s obsazením fary. (C 147/5 č. 25.) Napětí, které bylo mezi Racergerem a hořickým vikářem Tešnerem, se opět přiostřilo sporem o pochovávání cizích příslušníků. Zdá se, že karlštejnský děkan byl v právu. (C 147/5 č. 26.)

(³⁸) F. Krásl, Arnošt hr. Harrach, 116, 119.

(³⁹) A. A. C 147/5 č. 27. O kapli sv. Kříže na Karlštejně napsal že je od r. 1618 zavřena a až dosud (1636) nepřistupna. Nářek na nedostatek příjmů až překvapuje a naplnuje čtenáře nechutí ať už byl oprávněný nebo neoprávněný. Když se zmiňuje o kapli Panny Marie, uvádí, že se v ní konají ve stanovené dny bohoslužby, jenomže, připomíná, „ačkoli se oltáři slouží, služebník s oltáře nežije, tak Karlštejn za zlatých časů byl skutečnou matkou, nyní je skoupou macehou“. Kaple má zapotřebí opravy oken, neboť do ní za deštivého počasí zatéká. Do kaple sv. Kateřiny uložil pro větší bezpečnost ostatky sv. Palmácia, hlavu sv. Eufemie a jiné ostatky. Pro historii karlštejnského umění snad je zajímavá poznámka, kterou připojil k popisu karlštejnských svatyní: (Unum locum rotundum subterfugo ad modum alicuius capellae in media regione palliatorum regalium, oblinitum calce, seu incrassatum, qua calce decussa, imago seu figura ex apocalypsi apparuit, quia non est authenticum, transeoo). O Tetíně napsal, že kalichy a staré liturgické paramenty byly zničeny za prvního povstání r. 1618. V Mořině je kaple sv. Stanislava, bohoslužby se v ní nekonají, protože má málo obyvatel a ti docházejí na Karlštejn. Kaple byla oloupena o kalich a paramenty. Zvonice je na zřícení. Bezdědice, kdysi nejhonosnější fara vikariátu, je administrována z Milína, protože pro nedostatek prostředků, jíž prohlásili Hostomičtí písemně, nemohou vydržovat vlastního faráře. Z bezděnického kostela ukradli vojáci cínochou křtitelnici a paramenty. Pro nekřtěnátko zádušníci dosud neupravili zvláštní hřbitovník. Také v Praskolesích není farář. V kostele se slouží bohoslužby každou třetí neděli. Kostel byl dvakrát vyloupen od císařských, kteří nejpotečnější na paramenty odnesli. Fara byla také všechno zbavena a potřebuje nutně opravy. Děkan s omluvou, že se jako patron nestará o opravu, dodaře: „Ziji sám tak bídňím životem, že je to neuveritelné, takovou bídou jsem nezakusil, co žiji...“ Beroun zůstává často bez faráře jak z nedostatku sustentace, tak pro nezájem obce. Obyvatelstvo bylo do-

nuceno „význačnou domluvou“ hejtmana distriktu docházeti ke svátostem. Za saského vpádu r. 1634 bylo z děkanského kostela v Berouně uloupeno za několik liber stříbrných kalichů a uměně pracovaná pozlacená monstrance. Nový farář Jan Nejedlý by měl pro své lepší vyživení dostat přidělenu faru ve Zdicích. Jinak ho bude třeba napomenout, protože nemá pořádek v domácnosti. Ohledně přijímání velikonočních svátostí sumárně referuje: Mnozí v čase velikonočním se zpovídali a přijímali, mnozí se ani nezpovídali, ani nepřijímali pro nedostatek kněží, jako poddaní ve Všeradicích, Nových Dvorech, Skřípli, Vosově, Suchomastech, Tmáni, Radouši a j. Jiní opět velikonoční povinnost odkládají.

(⁴⁰) A. A. C 147/5 č. 29.

(⁴¹) Knih. kan. strah. D H VI/40, 1267. D K V/12, 235. F. X. Holas, Dějiny Sv. Hory u Příbrami 115. Jeho vikariát měl r. 1648 kněze: Ve Sv. Kiliáně přisluhoval opat ze Sv. Jana pod Skalou, v Berouně byl dosud Jan Nejedlý, v Hořovicích Šebestián Kryšpín, v Příbrami Vojtěch Klimkovic, v Dobříši Jan Hriskoš, v Kosové Hoře Matouš Frant. Počátecký, ve St. Kniňě Ondřej Ignác Bartholomides. Dějiny hradu Karlštejna možno doplnit ze zpráv obsažených v Gruntovní knize zál. r. 1647. (Zprávy zemsk. archivu VIII, 103. Dr. A. L. Krejčík, Příspěvky k soupisu archivů velkých statků, 96.) Racinger pracoval podle Körnera také literárně a zanechal prý mnoho rukopisů. (J. Körner, Die Burg Karlstein, 78.)

(⁴²) Za jmenování zaplatil 9 zl. taxy. (Knih. kan. strah. D H VI/38, 310.)

(⁴³) A. A. C 147/5 č. 28. Extractus ex protocollis consistorii. V téže době oznamovali Hostomičtí počet velikonočních kajícníků. (K. A. C I, dto 1652.)

(⁴⁴) Knih. kan. strah. D H VI/41, 1952. O manství karlštejnském z doby Kalisiovy poučuje poznámka ve Zpr. zemsk. archivu III, 52. Kalisius založil druhou karlštejnskou matriku r. 1651. (Cas. sp. přítel st. XI, 35.) K. A. C I pět listů dto 1652.

(⁴⁵) A. A. C 147/5 č. 30. Ještě za děkana Kalisia projevila královská kancelář zvýšený zájem o děkanství. Rozkazovala arcibiskupovi, aby dal sepsati podrobný inventář všeho zanechaného majetku po zemřelém Racingerovi a deponoval ho v kanceláři. V nařízení se zvlášt upozorňovalo, aby inventář nezatajoval nic z toho, co se při soupisu naleze. (C 147/5 č. 31.) Po smrti Kalisia žádal 13. IX. 1653 o děkanství kněz Šimon Marcelus. V žádosti se odvolával na dlouholeté práce v duchovní správě za třicetileté války. (AMV, K 25/5 č. 58.)

(⁴⁶) Knih. kan. strah. D H VI/38, 330. 18. Junii 1654 datus est decanatus Carlsteensis Alberto Klimkovicz ad presentationem S. C. M.

(⁴⁷) A. A. C 147/5 č. 28. Klimkovic kněze Marcella obviňoval, že je v kázání nedostatečný, navštěvuje často hospody, chová se nelaskavě k věřícím a má podezírelou osobu za hospodynii. Za Klimkovice vystupovaly obrys podbrdského vikariátu již jasněji. Měl hranici Vltavu od Zbraslaví až po Kamýk, odtud pak podle Milína mimo Rokyčany pokračoval svými geografickými hranicemi k Mýtu a nedosahuje

vždy Berounky, uzavíral své území přes Nižbor východně ke Zbraslaví. (F. Krásl, Arnošt hr. Harrach, 433.) K. A. C I dto 1655.

(⁴⁸) Knih. kan. strah. D H VI/38, 204. A. a. C 147/5 č. 32. V té době snad vikářem ještě nebyl; nasvědčovala by tomu poznámka zahrocená proti hořovickému vikáři, který prý jednal s kurátním duchovenstvem příliš stroze. Z podání konsistori z 2. X. 1656 se ukazuje, že farář Červenka působil v Pičíně devatenáct let. K jeho chvále praví karlštejnský děkan, že svým nákladem dal do kostela lavice a zasklil všechna okna, kromě opatření mnoha jiných potřebných věcí. Nebylo pak spravedlivé dle jeho nástupce, dosavadního faráře ve Sv. Poli, Zigmunda Roždinského, že mu z nové sklizně dosud nic neodvedl, ačkoli Červenka sázel a sel a tak užitek Roždinskému připravoval. (C 147/5 č. 33.) Konsistori téhož dne rozhodla, že má Červenka dostat čtvrtinu desátek z své bývalé farnosti (C 147/5 č. 28.)

(⁴⁹) A. A. C 147/5 č. 34. V nedatovaném listě určeném konsistori se děkan ohrazuje velmi přesvědčivě proti anonymním nařčením, která, kdyby byla pravdivá, byla s to značně poškodit jeho čest. Anonym na něho útočil pro bývalou služebnou, provdanou za hostinského v Tobolce, pro neutictivé zacházení se Sanctissimem a pro dlouhá a „neúčelná opakování“ kázání. Snad tato žaloba souvisí nějak se zmíněným reversem. (C 147/5 č. 36.)

(⁵⁰) Ibid. C 147/5 č. 35. Jmenuje osoby na hradě (15). Mezi nimi jsou: Jan Šebestián Malýn, hejtman s manželkou Annou Jakobinou, Valentín Kuneš, písar, Jan Jásenský, písar berní, Jindřich, písar obilný. Dále obsahuje výčet jmen osob povinných přijímati svátosti ze dvora v Poučníku (21), z městyse Budňan (60), z Velké Mořiny (35), z Malé Moriny (49) a z Tetřína (36).

(⁵¹) A. A. C 147/5 č. 37. Koutek dovozoval, že krajší hejtmani povolovali děkanovi užívání dvora v Morině jen na tak dlouho, dokud on sám, Koutek, daně a vosk nezaplatí. Tim nepřímo vlastnický děkanovo dozvával. Jeho inverktivě vůči Klimkovicovi mu nemohly dopomoci k nabytí statku, který neobnovil, ani nezbalil daňového zatížení. Tvrdil proto nespravedlivě, že ho Klimkovic „všech prostředků zbalil, statečku se mocně ujal a jej bezprávně užívá“. Nadává mu tyranů a tvrdí o něm v listě ke konsistori, že mu „poslední kus chleba z hrda vydírá“. (C 147/5 č. 38.) O sporu pojednávají akta C 147/5 č. 39, I—X. Na katedratiku odváděl Klimkovic konsistori v r. 1661 za děkanství 3 zl., podotýkaje při tom, že neadministruje jiný kostel podrobený této diecésní dani. (C 147/5 č. 40.)

(⁵²) K. A. C I dto 1655—1666.

(⁵³) C 147/5 č. 28 dto 21. I. 1667.

(⁵⁴) C 147/5 č. 41. Aby svou žádost prosadil, vypočítal také všechny důvody, které ho vedou k nabídce vedle svých povinností spravovat ještě faru v Litni. Má v děkanátě málo osadníků, desátky jsou nepatrné, štolové poplatky vzácné, příjem z kutnohorské mince od mnohých let již ustal (v roce 1655 žádal marně císaře o ponechání týdenních 45 gr.), platí si pivo i mešní víno, které dřívější děkanové dostávali, mnoho pe-

něž pohltilo soudní jednání, utrpěl značné škody ohněm i neúrodotou. Konsistor však pojala podezření a dala jeho údaje přezkoušet žebráckým děkanem, zda je duchovní správa na karlstejnském děkanství rádně opatřena a zda má Klimkovic kaplana. (C 147/5 č. 28. dto 14. X. 1667.)

(55) Teige, l. c. č. 14 pozn. Zanechané zpovědní seznamy od r. 1669 nám ukazují pozvolné stoupání počtu obyvatelstva svěřeného karlstejnské děkanské duchovní správě. R. 1669 se vyzpovídalo 245 osob, r. 1670 osob 267, 1671 osob 253 (nedbaleč 15), za rok 1672 údaj chybí, r. 1673 osob 322 (prvně podepsán administrátor Jan Arnošt Brettschneider), r. 1674 osob 288 (nedbaleč 3), r. 1675 osob 307. (C 147/5 č. 42.)

(56) AMV, K 25/5 č. 60. A. a. C 147/5 č. 43. dto 18. X. 1671. Čedík býval konsistorním sekretárem. Po zvolení děkanem na tuto funkci resignoval. (Podlaha, Dějiny arc. pražské, Praha 1917, 171.) Opis císařského dekretu o jmenování děkanem v K. A. C I, dto 9. IX. 1671.

(57) Ibid. C 147/5 č. 44. 23. února r. 1671 se Klimkovic omlouval, že nemohl přijít do konsistoře, protože, vyšed z domova, upadl a zranil se. Na žalobu Čedíkovi se měl znova dostavit do konsistoře podle pozvání z 18. III. 1672. (C 147/5 č. 46.) Ani tehdy „pro bolesti nohou“ nepřišel. (Příloha v C 147/5 č. 46.)

(58) Ibid. C 147/5 č. 46–49. Zajímavé bylo ve sporu Čedíkovo tvrzení, že mlýn naopak náležel děkanství, které prý nabylo nad ním majetnického práva devolucí, jak chtěl Čedík dokázati výpovědi svědků a knižními zápisami. Necituje však ani knihy, ani přesné zápisu vči se týkající. (C 147/5 č. 48.) A. A. Protoc. Consist. 1669–71, 214.

(59) Knih. kan. strah. D K V/11, 467. List v arc. ar. Emanata 16. VI. 1674. V roce 1679 se ucházeli o zřízení kláštera na Tetíně pauláni, proslavení u nás Faustinem Procházkou a Fortunátem Durchem. Děkan proti jejich plánům protestoval. (A. A. Repert. 1676, 111.)

(60) Ant. Podlaha, Posv. m. II, 85.

(61) Kvitanci na 400 zl. za Lhotku podepsal teprve r. 1680. (K. A. C I.) A. A. C 147/5 č. 50. I–VI, 29. října t. r. dostal Jan Komenský od konsistoře povolení zastávat kaplanské místo na Karlštejně. (Knih. kan. strah. V/11, 490, 499.)

(62) Teige, l. c. č. 6 pozn. A. A. Repertoriu 1676, 44, 184. Za Čedíka byly také podepsány 356 kopy zádušního dluhu kostela sv. Prokopa v Praskolesích. (C 147/5 č. 51.) 26. října 1680 přijal děkan Čedík podle kvitance pro kostel v Morině a pro kapli P. Marie na Karlštejně jako odkaž Barbory Piskáčkové z Moriny stříbrný pás a 58 zl. (C 147/5 č. 52.) K dobru děkanství a hlavně kostela sv. Lidmily na Tetíně připadla r. 1693 nadace F. J. Zumsande, kancléře pražské arcib. konsistoře, v částce 1000 zl. která zavazovala karlšt. děkana ročně ke čtyřem měsíčím sv. (A. A. B 74, 2.)

(63) A. A. C 147/5 č. 58, I–XI. Děkan Čedík ho také podezíral, že při odchodu z Karlštejna do Prahy a odtud do vězení odnesl s sebou knihu *Scintillam seu Conciones Hatasch*. Greifenbach se zase dokládal, že knihu nemá, bude-li mezi jeho věcmi nalezena, je ochoten podstoupiti jakýkoli mu uložený trest. (Ibid. IV–V.) Kaplani, pokud jsou známi,

se na Karlštejně vystřídal: Jeroným Vrána prvně zapisoval do matriky (založené 1601) 3. února 1605, Ondřej Millperger (poslední jeho zápis z 9. X. 1606), kněz Stiller (A. a. C 147/5 č. 14) r. 1629, kněz Kašpar r. 1631, Jan Arnošt Brettschneider (křestní matrika z r. 1601, str. 17 r. 1672, s ním snad současně, aspoň nějakou dobu, Tomáš Dvořák (Ibid., str. 20) r. 1672, Tomáš Ignác Brodský r. 1676, Jan Ignác Komenský (Ibid., str. 58, zápis ze dne 29. IX. 1677), Václav Edmund Kloboucký (Ibid., str. 71, zápis z 15. II. 1679), Matěj Cornelius Spatenka z rádu cyriaků (18. XII. 1680). V roce 1697 o velikonočních dlel Čedík v Praze. Kaplanem měl Bedřicha Werneru (1695–8). Týž mu posílal nádobky na sv. oleje, a nádobku na malé hostie, které měl děkan v Praze obstarat. Zároveň prosil o zaslání nějakých semen pro zelinářskou zahrádku. Sliboval, že ji bude vzdělávat „pro útěchu“ děkanovu a pro své „rozptýlení“. (Ibid. C 147/5 č. 55.)

(64) Knih. kan. strah. D H VI/41, 2017. List dto 10. XI. 1693. Jan Frant. z Talmberka v dalším sděloval, že odjíždí do Vratislaví, aby vyšvétil Jana Brunelliho na biskupa. Proto nemohl navštívit Prahu. K. A. C I dto 22. V. 1680.

(65) A. A. C 147/5 č. 56.

(66) A. A. C 147/5 č. 57, 58, 59. R. 1701 dal Čedík svým nákladem ulíti zvon ve váze metr. centu s reliéfy sv. Josefa, sv. Jana Křtitele a Panny Marie u Antonína Schönfelda. Zvon byl zavěšen ve dřevěné věži nad kaplí Panny Marie. (Dr. Boh. Lukavský, Inventaria 18, Praha 1911.) K. A. C I dto 1692.

(67) A. A. C 147/5 č. 60, I–IV. Hořovický vikář zostřil svůj dozor nad věcmi karlstejnského děkanství. Čedík měl také spor s točnickým hejtmanem o desátky z Chlustiny a Selce. V roce 1703 se staral ještě o opravu kostela sv. Michala na Tetíně a jeho hřbitova. (A. A. Repert. 1703, 128 a 1700, 20b, 273.)

(68) A. A. Repert. 1701–4, 160a, 163a. C 147/5 č. 61, I–III. Obsahuje originál podepsaný Eleonorou Magdalénou Teresií se dvěma kopiami. Sign. C 147/5 č. 62. výslovně doznavá, že na presentaci měl vliv hrabě z Wrby.

(69) C 147/5 č. 62, 63.

(70) C 147/5 č. 64. Totéž má AMV, K 25/5 č. 63.

(71) C 147/5 č. 65. Z pozůstatosti po děkanovi Bernardovi si konsistor vyměřila taxu 60 zl. rýns., pro konsistorní kancelář 15 zl. rýns. (Podlaha, Dějiny arcidiecéze pražské, 468.) Podle Bernardova vypsaní, které má svou důležitost, protože zachycuje po staletích na počátku XVIII. stol. nejdříve před katastrofálními soupisu příjem karlstejnského děkanství, nálezely mu koncem r. 1704 mimo políčka o dvou měřicích tři louky, z nichž sklizel 5 až 6 vozů sena. Pak děkan Klimkovic a po 30 letech i děkan Čedík hospodařili na dvou opuštěných gruntech (Kundovský a Čabarovský), k nimž připojil Čedík i grunt v Tobolce, který „secondum modernam formam“ vybudoval. V dalším mluví o farním domě, který se nacházel ve špatném stavu. Není však jisté, zda se jedná o příbytek děkana nebo o faru na některé patronátnej farnosti. Kromě

sudu piva prostřední velikosti, dostává děkan prostici soli, 25 měřic žita a osva z titulu desátků z Mořiny a Tetína. Dřevo z panských lesů připravují pro děkanství poddaní z Tobolky a Praskoles. Na Tetíně má farních polí 66 měřic. Z těch si 10 měřic — proti všemu právu — ponechávají zádušníci. Praskoleští platí místo robot vospy 21 měřic žita, 21 m. pšenice, tolíkéž ječmene a osva. Na úrocích od nich dostává 33 zl. 30 kr., 56 slepic, šest kop vajec, jedenáct liber vosku a 4 venkováné jsou povinni robotovat. Podle dalšího administrovalo děkanství snad také faru v Zelezné, protože neoficiální „fasse“ děkana de Gregoris se o farnost zajímá. Děkan sám tam býval (1680—89) farářem. Tedy pokud „z register a zápisů v misálech“ je patrné, dávali farníci v Zelezné faráři žita a ječmene po 20 měřicích. Tuto dávku nějak zamezil karlstejnský hejtman Oličer. R. 1688 se děkan Čedík s hejtmarem dohodl a osadníci potom knězi platili jako vospy 11 měřic ječmene. Podle názoru děkana Bernarda nastala totiž záměna dávek z desátku na vospy bez vědomí konsistoře jen z nařízení děkana Čedíka a škodila duchovním správce v Zelezné. Nějaké příjmy na vospech mělo děkanství také z Hýskova a z Chyňavy. Děkan Bernard poukazoval na to, že jeho předchůdci obhospodařovali oba zmíněné grunty neprávem, i když z nich platili dávky. Podobně používali zádušních polí ve svůj prospěch, aniž ukládali pro kostelní potřeby třetinu výtěžku. O to by tedy byly příjmy děkanství při svědomitém obhospodařování menší.

(72) C 147/5 č. 64. O konfirmaci žádal Jan Bedřich Langhans 30. III. 1705. (C 147/5 č. 66.)

(73) C 147/5 č. 65/II. Kaplanem byl na Karlštejně P. Jiří Rochleb, který r. 1706 dostal další povolení k administraci v Litni. (Archiv děkanského úřadu v Berouně, Děkan Jos. Každý, Patentes et Decreta Carlsteina.)

(74) C 147/5 č. 67/I-II. Spolu s děkanem pořídil soupis arcibiskupský účetní Pavel Václav Fiala, který se s ním na elaborát také podepsal. 8. června r. 1705 podal popis fary a kostela v Praskolesích František Karel Kessel (Keschel), cyriák neboli křížovník s červeným srdcem, administrátor fary. Farní kostel je zasvěcen sv. Mikuláši, na osadě se nachází kaple sv. Prokopa. Patronem je karlstejnský děkan. Majetek kostela spočívá v t. zv. zeleznych kravách a pronajatých polích a lukách, jejichž výměna se neuvalí, jejíž zjištění se dalo s velkými obtížemi později. Správcem majetku je zádušní úředník jmenovaný po návrhu administrátorově děkanem. Ten také vydává ze správy počet v přítomnosti patrona a administrátora. Z tohoto účtování je administrátorovi známo, že zádušní pozemky byly pronajaty na třetí mandel. Ve farním kostele se uchovává Nejsv. Svatost „pro nemocné“. Věčné světlo však „pro nedostatek prostředků“ nehoří. Sakristie je „dosti dobré“ opatřena a má ji na starosti starší zádušník. Ve věži jsou 4 zvony, v kapli sv. Prokopa jeden, 12 kovových svícen, 6 pláten na oltář, 3 alby, dva stříbrné pozlacené kalichy, jedna stříbrná pozlacená schránka pro Nejsv. Svatost, když je nesena nemocným, stříbrné pozlacené ciborium, 4 antipen-dia. Při kostele založil děkan Čedík s církevním povolením dušičkové

bratrstvo na způsob bratrstva sv. Otilie při kostele sv. Ducha, v Praze l. Počet členů stále roste. Pokud kostel získává nějaký majetek na zbožných odkazech, zapisuje se do zvláštní knihy a používá se ho ve prospěch svatyně. Ke kapli sv. Prokopa putují každoročně na svátek téhož světce procesí z Hořovic a ze Zebráku již od davných dob; je obdařena odpustky. Na desátech dostává duchovní správce ročně přes sto měřic, louky má beneficium 4. Nemá-li je beneficiát ve vlastní správě, dostává z nich od nájemců úrok. Polí má fara přes sto měřic (podle pozdějšího pátrání 96), ale patron jich sám užívá. U kostela se nachází fara, která potřebuje nutně opravy. Před nedávnem byla při kostele vystavěna po-hodlná škola. Učitele najmá a platí ze zádušního majetku, po dohodě s administrátorem patron, protože na jeho výživu není pamatováno žádnou nadací. Farář navštěvuje školu častěji, aby se přesvědčil, jak je mládež vyučována v křesťanské víře. Na osadě nebylo nekatolíků, ani veřejných hříšníků. (C 147/5 č. 68.) P. František Kessel dostal povolení k administraci Praskoles podle konsistoriálních protokolů již 8. VI. 1702. Osvědčil tedy stálost na svou dobu ojedinělou. (C 147/5 č. 69. Extractus ex libris emanatorum consistorii.) 11. července r. 1705 svoluje konsistor, aby František Jelínek kaplanoval u děkana Langhanse (Ibid.). 8. února r. 1706 odvolavala konsistor Františka Kessela zádajíc, aby se podrobil zkoušce. (Ibid.) Děkan Langhans přidělil pak Praskolesy bezděckému faráři Pavlu Spoustovi. Podle smlouvy měl za tuto výpomoc Spusta dostávat 12 měřic žita, 10 měřic ječmene a 13 měřic osva, kromě plné štoly. Za bohoslužby každou třetí neděli, ponděli velikonoční, svato-dušní a hod Boží vánocní dostane z kostelního majetku 24 kr. a od děkana přímo 1 zl. Smlouva nese datum 26. II. 1706. (C 147/5 č. 70.) Konsistor však neviděla tento způsob obstarávání duchovní správy ráda, ani hořovický vikář s ním nesouhlasil. Proto Langhans zádal každoročně pro faráře Spoustu o povolení, aby mohl vypomáhat v Praskolesích ex-curendo. (C 147/5 č. 71, 75, 77, 81, 84, 85.)

(75) C 147/5 č. 82. Tyto otázky předeštěral konsistori prvně r. 1706 a to z toho důvodu, že v katalogu vikariátních kněží byl prý jako první jeho podřízený karlstejnský děkan (C 147/5 č. 75).

(76) C 147/5 č. 83, 72.

(77) C 147/5 č. 73.

(78) C 147/5 č. 85. C 147/5 č. 75, č. 72. II.

(79) C 147/5 č. 76, 77. I—III. Jelínek byl na Karlštejn ustanoven v červenci r. 1705. (A. A. Repertorium 1705, 23.)

(80) C 147/5 č. 78. V současné době se dovolovalo Anně Terezii bar. Engelflusové, aby si dala sloužiti v kapli v Mořině mši sv. na neděli a svátky od kteréhokoli rádenného kněze, kdykoli pro nemoc nebo jinou příčinu nebude moci dojít do farního kostela. Dovolení s roční platností měla předložit hořovickému vikáři F. Janu Vrbovi. (C 147/5 č. 79. I. II.)

(81) C 147/5 č. 73. Repert. 1705, 54a.

(82) C 147/5 č. 74 a 78. Jedním z komisařů měl být hořovický vikář.

Proti němu však děkan Langhans protestoval a prosil, aby byli jmenováni děkaní žebrácký a cerhovický. Jeho žádosti bylo vyhověno.

(⁸³) C 147/5 č. 79. Vakance použil kaplan k volnějšímu způsobu jednání. Ještě v září r. 1709 bylo děkanství neobsazeno. (Repertor. 1707, 126a, 139.)

(⁸⁴) C 147/5 č. 80. Kromě toho bylo ve stájích 26 kusů hovězího dobytka, 250 ovcí a mnoho měric obilí všeho druhu. Neméně zajímavý byl „Extractus inventáře písemností děkana Langhanse, nalezený v jeho pražském bytě“. Obsahoval kromě méně důležitých věcí: Registeria preventum decanatus Carlsteinensis. Rationes ecclesiae Bezdieticensis de a. 1702. Scripta ratione Tobolcae et Benedicti Procházka arrestati. Scripta ratione clavium capellae Carlsteinensis cum aliis scripturis. Diversae liquidationes aeconomiae Praskoles et Tobolka concerentes. Literae originales a D. Praelato ad S. Joannem sub Rupe ratione parochialium in Lodenice. In causa d. decani Carlsteinensis fase. liter. de anno 1667. Literae originales a communitate opidi Hostomicensis de ao. 1708. Fasciculus concernens haeredes de Gregoriis. Fasc. corespondentiae ad capitaneatus officium Podbrdensis. Recipe contra podagram et aliae chartae. Instrumentum in membrana de anno 1391 ex consistorio Pragensi super villa Chvalkovic. Duplica indulgentiae super ecclesia in Tettin. Praetensio defuncti contra principissam Piccolominin ratione lectorum missarum a j. (C 147/5 č. 81.)

(⁸⁵) C 148/1 č. 1–4. Aby byl pro nastávající písemný boj dobře připraven, žádal po první 16. XI. 1710 konsistor, aby mu vydala listiny týkající se děkanství. Byly prý uloženy v bytě jeho předchůdce, ba některé odnesl děkan Čedík až do Sedlčan. Dokumenty chtěl zhlédnout také zvláštní císařský agent Kimich, vyslaný z Vídně. Čedík žádost nepoklákal opakovat. (C 148/1 č. 5.)

(⁸⁶) C 148/1 č. 24. dto 4. VIII. 1710 a C 148/1 č. 29 dto 28. VII. 1713. Ze děkan Vojta své předsevzetí nepřijímat vikariátní oběžníky myslil vážně, o tom podává doklad kurenda z 28. II. 1713, která zajišťovala stříbrné předměty v kostelích, kostelní majetek vůbec i osobní úspory farářů pro eventuální půjčku eráru. Podle obžníku patřily tehdyn do hořovického vikariátu fary: Karlštejn (nepodepsáno příjemcem), Beroun, Mníšek, Liteň, Knín, Višňová, Sv. Pole, Pičín, Příbram, Slivice, Jince, Lochovice, Bezdědice, Osov, Všeradice, Suchomasty, Tmáň, Praskolesy, Zebrák, Cerhovice, Drahoňův Ujezd, Mýto, Zvíkovec. Některí faráři glosovali dotazník vtipnými poznámkami. Švatopolský: „De capitalibus altum apud nos silentium. Cantabit vacuus coram latrone viator“. Osovský: „Pauper Aristoteles“. Drahoňůjezdský: „De argenteria nihil“. Mýtsky: „Argenteria hic nulla, de capitali liquido non constat“. Pro půjčku eráru se vyslovil jen berounský děkan: „Učiním podle přání konsistore a upíši z toho mála, co se při kostele nalézá“. Ostatní se k žádosti vyjádřili vesměs negativně. (C 148/1 č. 26.)

(⁸⁷) C 148/1 č. 23 dto 29. VIII. 1710.

(⁸⁸) C 148/1 č. 25 dto 18. III. 1712 a 20. III. 1713. V témež sva-

zečku jsou kopie privilegií královské kaple, které si děkan Vojta ke spornému jednání opatřil.

(⁸⁹) C 148/1 č. 28 a, b dto 5. VII. 1713.

(⁹⁰) C 148/1 č. 31, 33 a č. 51. Před svým uvězněním shledával děkan Vojta doklady o praxi svědčící pro exempli nejen od bývalých karlštejnských kaplanů (únětického faráře Daniele V. J. Turka), nýbrž toužil vědět jakou formu má exempce vyšehradského děkana a opata benediktinského kláštera Sv. Jana pod Skalou. Vyšehradský prelát Matěj Macht z Löwenmachtu byl ochoten o věci pohovořit jen ústně (C 148/1 č. 36). Benediktin Karel Záruba odkazoval na rády maltézský, premonstrátský a cisterciácký. (Ibid.)

(⁹¹) C 148/1 č. 34. Konsistor zatím arcibiskupa nabádala k odporu proti Vojtovým nárokům, nazývajíc je „frivolae practensiones“, a pořádala mu k dobrozdání jakési zprostředkující memorandum, které měl jako konečné řešení sporu děkan do 14 dnů přjmout, případně měl být k přijetí donucen. (C 148/1 č. 35.)

(⁹²) C 148/1 č. 37, 56.

(⁹³) C 148/1 č. 39-47.

(⁹⁴) C 148/1 č. 52, č. 54, 55, 66, 67.

(⁹⁵) C 148/1 č. 57-60. Později si konsistor předvolala někdejší karlštejnské kaplany, kteří měli protokolární výpovědi otrásti průkazností dokladů kdysi Vojtou od nich získaných. (C 148/1 č. 61.)

(⁹⁶) Arcibiskupovým informátorem byl hlavně apelační rada František Antonín Langer. (C 148/1 č. 68, 69.)

(⁹⁷) C 148/1 č. 71. Listopad 1732.

(⁹⁸) C 148/1 č. 71 a. dto 24. III. 1734. Nové uznání „pro přátelskou úpravu“ právního postavení děkanství došlo arcibiskupu z dvorní kancléře s vlastnoručním podpisem císaře Karla VI. s datem 7. VIII. 1734. (C 148/1 č. 71 b.) Aby byly velké ústupy arcibiskupové nějak kompensovány, zdůrazňovalo se výslovně, že přijetím všech císařských ustanovení, která karlštejnské děkanství nesporně vyvýšovala, si arcibiskup získal zásluhy. (C 148/1 č. 74.) Spor zachycuje v celé úplnosti také akta archivu min. vn. K 25/16 č. 1-186.

(⁹⁹) Referát označoval děkana za „neklidný element“, který způsobil arcibiskupovi mnoho nepříjemností. (C 148/1 č. 9.) Visitátor prohlédl za této náhlé visitace v roce 1734 kostely v Morině, na Karlštejně, v Litni, v Bezdědicích, v Lochovicích, v Praskolesích, ve Tmáni, na Tetině, ve Vráži a v Lodenicích. Podrobný visitační protokol je pro dějiny těchto far a kostelů zajímavý a důležitý. V rozsahu této práce je však možno všimnout si toliko svatyní pod pravomocí karlštejnského děkana. Po prohlídce kostela v Morině odesel visitátor do karlštejnské kaplanky, o níž napsal, že je blízká zřícení. Její obyvatel, kaplan Gallina, rodem z Příbrami, vystudoval v konviktu u sv. Bartoloměje. Na Karlštejně je teprve pátý týden. Pozdější výslech rychtáře potvrdil, že kaplan zastavá kněžské povinnosti vzorne a žije příkladně. Jeho duchovní pěti podléhalo tehdy 950 duší, povinných přijmouti velikonoční svatosti. Kaplan měl také klíče ode všech hradních svatyní. Z karlštejnské kaple brával Nej-

světější k zaopatřování nemocných. Po prohlídce kaple sv. Palmácia při-kročil generální vikář Martini k visitaci kaple P. Marie na hradě. Měl sv. v ní sloužil jirčanský farář a visitační kazatel Koník. Po ní šel kaplí průvod s modlitbami za zemřelé. Zvláštní pozornost věnovala visita uložení Nejsvětější Svátosti. Kaple měla k užívání nádherná mešní roucha ve všech liturgických barvách, darovaná císařovnou r. 1722, monstranci stříbrnou, pozlacenou a šest stříbrných svícen. Také v kapli sv. Kříže zjistil visitátor rádně vybavený oltář. Do kaple sv. Mikuláše se však nedostal, protože v její blízkosti bylo uloženo obilí, od něhož, jakož i od kaple, měl klíč obroční. Teprve k prohlídce této svatyně se dostavil karlstejnští děkan, zvláštním písemným pozváním visitátem povolaný. Neúčastnil se však visitačne patronatní fary v Bezdědicích, spravované tehdy farářem Františkem Krausem.

Farář Kraus si na patrona stěžoval, že mu nechce poskytnouti informace o farních právech. Krausové duchovní správě náležela také kaple v Hostomicích, k velikonočním svátostem měl 120 duš, katechisoval ve vesnicích dvakrát v měsíci. Na osadě byli všichni obyvatelé katolíky, jenom mlýnař, poddaný vrchnosti v Hořovicích, přechovával nějakou heretickou bibli a byl proto v ohledu náboženské spolehlivosti podezřelý. Slíbil knihu vydati, dosud však tak neučinil. Zkouška prokázala, že lid je v náboženských pravidlích dostatečně poučen také zásluhou kantora Jerzanského, snad rodáka z Hořovic. Protokol o průběhu visitačne připomíná znovu jméno jirčanského faráře Koníka, který prý byl „prvním misionárem“ v Bezdědicích.

V Praskolesích přivítal děkan Vojta visitačního generálního vikáře Martiniho osobně a po návštěvě kostela ho odvedl do děkanské budovy, o níž nepřesně protokol vypovídá, že je vzdálena od kostela čtvrt hodiny. Visitaci podrobeny děkan Václav Emerich Vojta přijal svěcení na titul konviktu sv. Bartoloměje. Na děkanství ho potvrdil arcibiskup Breuner po předchozí zkoušce vykonané u konsistoriálního předsedícího Steinera. Písemným arcibiskupským potvrzením se však visitačnímu nemohl vykázat. Protože dosud nebyl instalován, požadoval Martini, aby se do dvou měsíců o rádnou kanonickou instalaci postaral. Z dalšího zápisu je patrné, že děkan Vojta byl zvlášť dobře zpraven o majetku jednotlivých svatyní, které se nacházely v okruhu visitačního činnosti. Visitační projevil přání, aby v budoucnosti mohl každý karlstejnští svatyně visitační církevní orgán po čas inspekce přebývat na Karlstejně a děkan, aby se postaral o jeho stravování. Po výčtu všech příjmů děkanství a speciálně fary v Praskolesích zjistil visitační protokol, že děkan Vojta vystavil v místě farní budovy. Patenty a konsistoriální dekrety děkan dosud neměl. Visitační přikázal, aby založil příslušnou knihu, do níž měl zapisovat stručné výtahy z patentů, kdežto konsistoriální nařízení měl vepisovati do knihy v celé úplnosti. Konsistoriální aktuár mu pošle patenty a intimáty z minulých let tak, aby sbírka církevních nařízení v Praskolesích byla úplná. Dále ukládal visitační, aby dal Vojta do pořádku pamětní knihu, kterou děkan skutečně r. 1735 založil a která se uchovává v archivu karlstejnškém pod titulem Liber memorabilium

Regiae collegiae capellae B. Mariae in castro Carlstein, a do níž zapisovali křížovník Spalek, od str. 115 děkan Carpentier (něm. a latinsky), od str. 203 jeho synovec Coninek, od str. 206 děkan Koerner a od str. 209-711 děkan Jan K. Roškot (česky).

Nemilosrdně vytýkal generální vikář všechny chyby, které nalezl v matrících a nebylo jich málo. Zádal přesné zápisu a dokonalé odstranění všech zjištěných nedostatků. Arcibiskup, který později opis protokolu četl, připsal na okraj referátu týkajícího se praskoleských matríc, že ze nápravy tomto bodě musí být zjednána za každou cenu.

Děkanovi, karlstejnškému kaplanu, a administrátorovi v Praskolesích se ukládalo, aby pátrali po nekatolických tiskovinách, třebaže se na území karlstejnšké jurisdikce nevyškytovali jinovéřci. Podezřelý kolář z Mořiny, vyhýbající se bohoslužbám, měl v kostele vykázáno určité místo, aby se jeho přítomnost na bohoslužbách dala lépe kontrolovat. Bylo třeba zostrít dozor také na krejčího v Praskolesích, k němuž prý docházeli častěji neznámí lidé a zdřžovali se u něho tři až čtyři dny.

Při katechesi v Praskolesích 22. října se zjistilo, že několik třináctiletých chlapců neznalo církevní příkázání. Poznámka arcibiskupova v protokole ukládala administrátorovi větší svědomitost ve vyučování mládeže. Kostel byl toho roku ve velmi špatném stavu, oltáře proto nebyly dost čisté, v nádobkách na posvátné oleje nebyla vata, paramenty byly značně otřelé a vetché. Kostnice byla také ve špatném stavu, kolmí ní se nacházely části rakví a v kostnici se spatřovaly rozházené lidské kosti.

Administrátor Mikuláš Máša vypovídá, že se bohoslužby konají jen v neděli a ve svátek. Kostel má jen kapli sv. Prokopa, nacházející se na hřbitově, v šesti příhradových vesnicích není ani kostelů, ani kaplí. Šest set duší je schopno na osadě přijímat velikonoční svátosti. Na rozdíl od jiných farností se mohly Praskolesy vykázat náboženským spolkem t. zv. Dušičkovým bratrstvem, které mělo i jakési malé spolkové jméno. Kostel tehdy vlastnil louky, které poskytovaly ročně 12 povozů sena, dva lesíky, nějaké pole a t. zv. železné krávy. Máša konečně upozornoval, že hospodářský správce děkana Langhanse, jakýsi Finger, v roce 1734 usedlý v Berouně, si ze zádušního jména vypůjčil prý pro potřeby děkanovy 350 zl. Dosud se neví, zda je zádušní počímkou navrátil.

Proti administrátorovi Mášovi měl jak děkan, tak i osadníci některé námitky. Děkanovi neprokazoval prý náležitou poslušnost a úctu, s osadníky jednal příliš odměreně. Kterási osadnice v Chlustině jeho liknavostí nebyla před smrtí zaopatřena. Visitační Mášovi domluvil. Také on neměl pamětní knihu, ani opisy patentů a konsistoriálních dekretů.

Konečně si visitační předvolal kostelníky Ondřeje Čílého, Ondřeje Stuksu, Václava Hettnera a Vojtěcha Hettnera. Napomenul je, aby dbali na čistotu a pořádek v kostele. Ať se účastní katechesí a tak předcházejí ostatním věřícím dobrým příkladem. Učitelem byl vysloužilý vojín Antonín, jehož příjmení porušený text visitačního protokolu nezachoval. Nehledě k tomu, že prý byl velice zlostný, nesvěřoval mu

administrátor vyučování katechismu také z toho důvodu, že učil některým věroúčným nesprávnostem. Chystal se ostatně z Praskoles odejít do Kublova. Visítátor sliboval, že na něho dohlédne prostřednictvím žebráckého děkana.

Tyto poznámky je třeba tiskem zachovat už z toho důvodu, že kniha, obsahující protokol o visitaci zmíněných kostelů a far, je z jedné třetiny knižní plisní tak porušena, že za několik desítekletí nebude její zápis upotřebitelný. (A. A. B 4/11, popsaných stran 157, místy do jedné třetiny nečitelných.)

(¹⁰⁰) C 148/1 č. 11. První den visitáční se mělo provést vyúčtování kostelního majetku a teprve po něm byla určena prohlídka kostelů. Visitátori žádali děkana, aby pro ně poslal 2. ledna do Prahy 4 koně. Vyúčtování revidovali kromě visitátorů také dva úředníci, z nichž jednoho vysílala císařská kancelář, jak dojednáno 12. listopadu r. 1735. (C 148/1 č. 12.)

(¹⁰¹) Ibid. č. 13 a 14. Relace o první visitaci velmi důrazně připomínala, že byt karlstejnského kaplana je nedostatečný. (A. a. B 4/14 s. 120.)

(¹⁰²) Ibid. č. 16 dto 1. X. 1738 a 18. XI. 1738.

(¹⁰³) Ibid. č. 17. a č. 20. Měli dátí nějaké záruky Praskoleským.

(¹⁰⁴) Ibid. č. 21.

(¹⁰⁵) Ibid. č. 78. dto 23. V. 1713. Podle vyúčtování hořovického visitáče F. Jana Vrby bylo z jeho skrovné pozůstatosti zaplaceno na pořebeň výdaje 37 zl. 41 kr. Z toho konsistorní kanceláři 18 zl.

(¹⁰⁶) Ibid. č. 78 opisy dto 17. VI. 1713 a 23. III. 1713 č. 79. Podle bilance z r. 1716 měl kaplan všechnu štolu, kterou Vojta odhadoval ročně na 30 zl. Sám udával celkového příjmu 1275 zl. a výdejů 1126 zl. (AMV, K 25/5 č. 66.)

(¹⁰⁷) Podlaha, Posv. místa II, 29 klade počátek činnosti Salerovy do r. 1715. V arcib. archivu je však listina jím ve funkci kaplana podepsaná na Karlstejně 29. VIII. 1714 (C 148/1 č. 80). Němcenější děkana výpomocně zastával od 26. srpna 1713 (Ibid. č. 81). R. 1720 je jmenován kaplanem Jiří Firmus, protože Salerus se stal někdy na podzim r. 1720 farářem na Slivici (Ibid. č. 83).

(¹⁰⁸) C 148/1 č. 82, 83. Ve sporu o formu jmenovacího dekretu vykládal generální vikář Daniel Josef Mayer poměr konsistoře k arcibiskupovi jako poměr některé kongregace k papeži. (Ibid. č. 84.) Firmus dostal 28. prosince r. 1720 potvrzení, ale jen provisorní; to zavdalo Vojtovi příčinu k další nespokojenosti. Proto si vzal kněze od Sv. Jana pod Skalou. (A. A. 5/1, 196, 232, 253, 279, 285.)

(¹⁰⁹) Ibid. č. 85-87. Podlaha (Posv. místa II, 29) kaplana Jiřího Firma nezná.

(¹¹⁰) Ibid. č. 88-90. Votík nastoupil 2. června r. 1722. Při nastoupení dostal seznam svých požitků. Na penězích i na naturaliích měl podle toho seznamu ročně 499 zl. 20 kr. (C 148/1 č. 91.)

(¹¹¹) C 148/1 č. 92-3, dto 29. III. 1732 a 7. VII. 1734. K. A. Inventář archivu v Zems. archivu s. 51 písm. L.

(¹¹²) Ibid. č. 94-96. Podle Podlahy (Posv. místa II, 85) jím byl jako první lokalista František Hakl (1737-54). C 148/1 č. 98.

(¹¹³) Ibid. č. 100 dto 17. VII. 1713 a č. 101 dto 31. VII. 1715. Vojta, maje stále oporu v nevyřešeném exemptním sporu, ponechával duchovní správu v Praskolesích ještě v roce 1718 v rukou řeholníka Paulina ze Zbraslaví (Ibid. č. 102, 103, 104-105).

(¹¹⁴) Ibid. č. 106-114. Podrobné vyúčtování obsahuje č. 110. Z něho je zřejmo, že zádušní pokladna poskytla na úhradu stavebních výdajů 600 zl., vikář dal 200 zl., kostelní sbírky vynesly 9 zl. 48 kr.

(¹¹⁵) Ibid. č. 115, 118.

(¹¹⁶) C 148/2 č. 1. Papírová presentační listina s podpisem císařovny vdovy Alžběty Kristiny je datována ve Vídni 6. IV. 1741.

(¹¹⁷) Ibid. č. 2-4.

(¹¹⁸) Ibid. č. 5, 6. Za zmínku stojí, že sama císařovna vdova urgovala instalaci 26. V. 1745 (C 148/2 č. 6 a). Arcibiskup Mořic Manderscheid podepsal instalacní dekret až 17. VI. 1745 (C 148/2 č. 6 b.).

(¹¹⁹) Ibid. č. 7-9. Z roku 1755 pochází od Stučky soupis jmění a stavu karlstejnských kostelů. (K. A. Inventáře č. 3.)

(¹²⁰) Ibid. č. 10-13.

(¹²¹) AMV, K 25/20 č. 1-60. K. A. Stará registr. No 3.

(¹²²) Ibid. č. 14-18. K. A. Závěť a pozůstalost po V. Ríbovi z r. 1753.

(¹²³) Ibid. č. 19. Téhož roku 1744, kdy se jednalo opětovně o Praskolesích, napočítal zpovědní seznam v karlstejnském děkanátu 1203 osob schopných přijímati svátosti. Na Karlstejně, Budějanech a Klucicích 270, ve Velké a Malé Mořině 321, v Lodenici a Chrustenicích 243, ve Vráži 138, na Tetíně a v Tobolce 231 (C 148/2 č. 20).

(¹²⁴) C 148/2 č. 21-24. Jan Trnka „kunstv libomudreckých mistr“, napsal Dušičkovému bratrstvu v Praskolesích „Krátký vejtah regul“ a „Pobožnost za duše bratrův“, vytiskně v Příbrami u Františka Hohenbergera.

(¹²⁵) Zajímavé detaily o studni a o „domě kanovničím“ má A. Sedláček, Hrady, zámky VI, 6, 11. Dnes obývá někdejší residenci v Praskolesích p. Zíkán. V poschodí v místnosti vedle dnešní kuchyně bývala domácí kaple, jak prozrazuje jednoduchá štuková výzdoba stropu s křížem a výklenkem ve zdi. Pro stavbu jsou typická mohutná kamenná ostění. Někdejší děkanský archiv byl v místnosti dodnes opatřené dveřmi pobitými silným železným plechem. Nad vchodem do budovy je v kameni vytesané datum 1826. Slepé okno do dvora s jednoduchým římsovým má nad horizontální římsou v klenáku datum 1710 a písmena V, W.

(¹²⁶) Ibid. č. 25-28. Chalupa také vypsal celý svůj příjem. Pevného platu měl 123 zl. 4 kr. Deputátu dostával 26 měřic obilí, 30 sáhů dříví, soudek piva z každé várky, k vánocům dvě vánocky, a k velikonocům beránka z purkrabství, z Malé a Velké Mořiny na letnících měl v penězích počítáno celkem 2 zl. 9 kr., stola mu ročně vynesla asi 60 zl.

Kostel v Mořině měl ve stálém nájmu 37½ měrice polí, kterých kaplan za přiměřený nájem používal. Slo však o pole podřadné bonity. K témuž pozemkům slouží připočítá dvě malé louky, dávající normálně asi 4 vozy sena (C 148/2 č. 27). Podle sdělení bezděnického faráře R. Holuší ze 16. XII. 1946 přenocoval v „děkanském pokoji“ v Budňanech 28. IX. 1918 arcibiskup Dr. Huyn, který karlštejnské svatyně tehdy vysvětil.

V.

DĚKANOVÉ ŘEHOLNÍCI

(¹) Dějiny čes. křižovníků s červ. hvězdou, Praha 1930, 171. Kniha památní na 700leté založení čes. kříž. s červenou hvězdou, 1933, 54.

(²) C 148/2 č. 29. Datováno ve Vídni 12. června 1759.

(³) Ibid. č. 30. Spalek se mimo jiné zasloužil o uspořádání děkaneského archivu, které podnikl hned po svém nastoupení r. 1759. V Praskolesích našel dvě bedny a jednu truhlu naplněné písemnostmi. Některé písemnosti byly ohlodané od myší, jiné polity olejem a jinak poškozeny. Když je blíže prohlížel, shledal, že mnohé listiny obsahují zprávy důležité pro zprávu děkanství jak v oboru duchovním, tak hospodářském. Proto podnikl ihned záchranné práce, archivale očistil a seřadil chronologicky do dvou řad. První se týkala záležitostí čistě církevních, druhá obsahovala doklady týkající se hospodářských otázek. Toto primitivní věcné rozdělení bylo později vystřídáno běžným archivním schematem: Ecclesiatica, Publica atd. (Zpráva Dr. B. Mendla dto 4. X. 1924 Min. školství a národní osvěty v Praze, opis v arcib. archivu C 147/5, Casopis arch. školy II, 223.) Karlštejnský archiv má Inventarium Decanatus Carlsteinensis, které začal psát 26. října r. 1759 Jan Frant. Spalek. Má 68 listů, 350×220 a obsahuje popis karlštejnských kaplí a kostelů v Budňanech, Mořině, Lodenici, Vráži a na Tetíně. Konečně má seznam děkanských knih a registratury. Duplikát má A. A. B 74, 2, 3.

(⁴) Ibid. č. 31—33 a č. 34—36. Náleží nesporně také k zásluze Suchánekové, že se zachoval zápis o majetkových hotovostech jednotlivých kostelů, jak se jevily při vyúčtování 21. srpna 1759. Kostel sv. Palmácia měl tehdy na hotovosti 1275 zl. 20 kr. Seznam vypočítává také fundace založené při kostele sv. Palmácia, které nebyly dotud schváleny konsistoří: Františka Krásy (200 zl.), Baltasara Michalce (150 zl.), Jana Karla Senka (150 zl.), Václava Maryšky (20 zl.) a fundaci Klirišovu (13 zl.). Kostel sv. Stanislava v Morině vlastnil 859 zl., sv. Michala na Tetíně 204 zl., sv. Bartoloměje ve Vráži 69 zl., sv. Václava v Lodenicích 1179 zl. (C 148/2 č. 36.) Při projednávání fundace na světlo v královské karlštejnské kapli se připomíval zbožný odkaz děkana Cedíka, který na tento účel odkázal 400 zl. (C 148/2 č. 37.)

⁽⁵⁾ C 148/2 č. 38—39. Šlo o značnou opravu, neboť k ní podle předbežného odhadu zednického mistra Kryndla bylo třeba 9000 cihel, 30 sáhů „kamene zdícího“, písku 125 for, dříví „na lešení“ 18 kmenů, vápna 125 strychů. Zedníkům a nádeníkům vymezoval rozpočet na mzdě 125 zl. (C 148/2 č. 40 dto 7. V. 1761.)

⁽⁶⁾ Ibid. č. 41—44. Při kapli byla později vystavěna poustevna, v níž bydlil některý kněz obstarávající v kapli bohoslužby. Posledním jejím obyvatelem byl Vojtěch Cassanova, člen zrušeného benediktinského kláštera u Sv. Jana pod Skalou, zemřelý r. 1792. Zrušená kaplička sloužila za obydli zahradníkovi. (Podlaha, Posv. místa II, 89.)

⁽⁷⁾ C 148/2 č. 44, 45 dto 28. XII. 1778. Při předávání inventáře děkanství v Praskolesích, o němž protokol podepsal za křížovníky Josef Genhard Kreutz, se pečlivě sepsalo také všechno, co se v Praskolesích nacházelo na písemnostech a je zachováno v dnešním archivu na Karlštejně. Byla to Pamětní kniha karlstejnského děkanství, vázaná do bílé kůže se zlatou orízou, obsahující popis vzniku beneficia, seznam fundací a konsistorních výnosů s opisem dekretru o exempci. Kromě této pamětní knihy obsahoval praskoleský archiv ještě jiné dva svazky v hnědé kůži vázané. V nich byly opsány arcibiskupské dekrety týkající se beneficia. Matriky byly na praskoleské administratuře dvě. Jedna se zápisem od r. 1708—1730, druhá, sloužící k zápisům od r. 1731 do 1759. Knihu popisující inventáře karlstejnských svatyní, jak se jevily k roku 1745, zařízl a napsal děkan František Stučka. Kvartového formátu byla „prastará“ pamětní kniha děkanství vevázána do pergamenu, inventář Bláhův o ní, bohužel, nemá podrobnějších údajů. Pod číslem 38 jmenuje pamětní knihu z r. 1552! Jiná pamětní kniha v hnědé kůži obsahovala zápis jednotlivých sporů karlstejnských děkanů. Kostelní knihy byly z let 1659, 1689, 1710 a 1734. Bezděcká kostelní kniha, která se rovněž nacházela v Praskolesích, obsahovala zápis z let 1704—1718. Jinak se zachovaly jen rozmanité hospodářské knihy a účty, akta ohledně mlýna v Praskolesích, honitby v Tobolce. Z roku 1749 pocházela dominikální přiznávka, urbář z r. 1717, sirotčí knihy od r. 1673 a j. Ve zvláštním císařském archivu karlstejnském se prý zachovalo 28 knih v „gotické sazbě“ prý těžko čitelných. Byly to knihy většinou liturgické, výklady evangelia a epistol, iuris canonici digesta a expositiones, homilie, postily a pod. Bohužel není u nich uvedeno, zda jsou to skutečné tisky nebo zda jde o manuskripty. Dále výčet jmenuje také známou karlstejnskou matriku z r. 1601 a inventáře kostelů (C 148/2 č. 47). Z české kanceláře ve Vídni byl vydán již 23. ledna r. 1775 písemný příslib, že Bláha dostane od 1. ledna 1779 děkanství (C 148/2 č. 47 a).

⁽⁸⁾ C 148/2 č. 48—53. V roce 1780 byl předán zbytek karlstejnských ostatků do svatovítského kostela, kde se dosud jako „karlstejnské ostatky“ chovají ve štítovitě desce. Jsou to mimo jiné dva úzké úlomky sv. Kříže, část houby a třtiny. (Podlaha-Sittler, Chrámový poklad 127.)

⁽⁹⁾ Inventář pozůstatlosti děk. Bláhy v K. A. (18 listů), Inventáře č. 14. Bláha zemřel 11. IV. 1781 v Praskolesích. Přál si jednoduchý pohreb, obřady měl vykonat farář z Bezdědic. (A. A. A 12/14, 321, 502.)

VI.

ZÁNIK EXEMPCIE I STATKŮ V PRASKOLESÍCH

⁽¹⁾ Ibid. č. 54. František Češík, Beiträge zu einer Geschichte des königl. Kollegiat Kapitels. Rkps v Kapitul. archivu v Praze IV, S 55/1, 2. Presentační listina v K. A. mezi perg. č. 8. Inventář mobilií a archivu z r. 1781 se zachoval v K. A. Inventáře 15.

⁽²⁾ C 148/2 č. 55—58. Byl patronem fary v Bezdědickách, Praskolesích a presentátorem na Tetíně, kam 16. ledna r. 1782 presentoval dosavadního berounského kaplana Václava Habelspergera (C 148/2 č. 59). Děkan Brígido nežil v přepychu. Svému služovi dluhoval 810 zl. (K. A. C III, 46). Leccos plánoval na zvýšení produkce v hospodářství (Ibid. IV. V.)

⁽³⁾ Ibid. č. 60. V roce 1779 a 1780 byl probuzen o Karlštejn živý zájem studiem karlstejnských maleb, které prováděl prof. všeob. a literárních dějin na pražské universitě F. K. Ehemant s malířem J. Q. Jahnem a Kastnerem. Marie Terezie nařídila r. 1780 poslat do Vídne k odbornému průzkumu obraz Tomáše z Modeny kromě některých obrazů mistra Theodoricha. (Mitteil. d. V. f. G. d. D. in B. LVI, 47, Menclová, Karlštejn 52.)

⁽⁴⁾ Ibid. č. 61—64. Nadačním listem z 28. srpna r. 1755 (originál v AMV 3549 P. I.) věnovala Marie Terezie s výhradou vlastnictví důchody svého stolního panství karlstejnského k věčnému požívání nově založenému ústavu slechtičen v Praze na Hradčanech. Pro případ, že by příští čestní králové a jejich manželky chtěli tuto donaci zrušit, měli ústavu přikázat jiný statek, vynášející ročně 12.000 zl. Proti tomuto jasnému znění donace, kterou se „damenstiftu“ dávaly do vlastnictví jen důchody, překvapuje, že ve vložce zemských desek č. 675 se ústav uváděl jako vlastník. (B. Rieger, O českých krále a korunních statcích 144 n. [O krále hradě pražském]. V Knihovně sborníku věd práv. a stát. Praha 1907.) Mimo Karlštejn měl ústav v užívání ještě statek Milín. Jako vlastnictví obdržel panství Cerhenice a Ledeč, největší bylo panství ledčeské, nejvýnosnější cerhenické. Karlstejnské panství mělo 5 dvorů, pivovar, 3 školy, 4 fary, 2970 duš. Tereziánský katastr stanoví jeho velikost na 8284 strychů rustikálů, rozložených v 18 vesnicích. Panství bývalo pronajímano. Nájemce Jonák z Freyenwaldu z něho platil 13.000

z. v letech 1758—64. Nájem byl na poměry značně vysoký, proto nájemci svěřeného panství nešetřili, káceli lesy o překot a uvrhli nemírnými požadavky rádu poddaných do býd a ohromných dluhů. Poddaní se ze zoufalství oddávali pití. Takový byl tedy obraz panství v poslední čtvrtině osmnáctého století. (Em. Janoušek, Raabisace na panství karlstejnském v Pekařově Sborníku, Praha 1930.)

(5) Ibid. 65—71. K. A. C III, 1 akta ohl. vyšehrad. kanonikátu. Brigidovi se snad až nespravedlivě znova ukládalo, aby převzal úplně všechny starosti se zřízením lokalie v Lodenici. I v tom případě, kdyby majitel statku a poddaní nemohli na vydržování kaplana přispívat, byl povinen ze svých prostředků budovu pro lokalistu postavit nebo najmout. (Gubernium arcibiskupovi Antonínu Petru Příchovskému z 22. března r. 1783 C 148/2 č. 65.)

(6) Od r. 1781 byl Brigidio členem kněžské kongregace pod ochranou sv. Jana Nepomuckého se sídlem při stejnojmenném kostele v Praze II. na Skalee. Arcibiskup Florentin Salm mu poskytl právo používat pontifikálí ve všech arcidiecésních kostelích. (K. A. C III, 46.) Jeho pozůstalost se zachovala mezi ostatními uloženými v K. A.

(7) Carpentier byl arcibiskupským ceremonářem a sekretářem do 14. září r. 1810 t. j. do smrti arcibiskupa Viléma Florentina Salma, která ho překvapila na cestě z lázní v Kissingen v Hambachu (C 148/2 č. 66, č. 82). Zádost Glöcknerova (pracoval v Poděbradech 16 let, podporoval sirotky) byla zamítnuta. Podal ji pozdě a postrádala požadovaných dokladů (Ibid. č. 67, 69). Farář Němeček působil na karlstejnském patronátě 35 let, z toho byl 23 roky v Bezdědicích. O stát se, jak psal, zasloužil tím, že svými „vlasteneckými řečmi pohnul posluchače, aby spěchali pod prapory vlasti“. Kromě toho podporoval chudé (Ibid. č. 70). Ditrich se zvláštních zásluh nedovolával, vypsal jen svůj dosavadní život, zasvěcený pastoraci a vědě. Od r. 1788—9 byl farářem v Kostomlotech, později v Bezně. R. 1795 se stal vikářem a r. 1799 čestným kanovníkem vyšehradským. Teprve r. 1802 byl promován na doktora bohosloví a hned roku následujícího jmenován profesorem historie na bohoslovecké fakultě. Bez bližších údajů uvedl, že byl od r. 1793 publicisticky činný (Ibid. č. 68). Víme dnes o něm, že náležel k vlasteneckým českým kněžím, a s oblibou se podepisoval česky Klíč místo Ditrich. Vydal latinsky stručné dějiny Vyšehradu, Zákon Pána našeho Ježíše Krista, Bílejovského Kronyku církevní (1816), Divi Eusebii Hieronymi de viris illustribus (182), Výklad sv. čtení na Veliký pátek (Hradec Králov., 1822), Zrcadlo věčného a blahoslaveného života (Praha 1822), Desatero kázání o pokání (1822), Kázání na evangelium Božího Těla (1822). (Ottův Slovník VII, 631.) Neobyčejně pilný a vzdělaný český vlastenecký kněz by si byl děkanství nejspíše zasloužil.

(8) C 148/2 č. 71, 73. Při té příležitosti není bez zajímavosti všimnouti si, jak gubernium odhadovalo příjem „karlstejnského“ nebo — a tohoto označení používá gubernium po prvé — „praskoleského“ děkanství. Podle faze z r. 1782 prý vynášelo ročně 1500 zl., což přepočteno

na skutečnou současnou cenu naturálních hodnot znamená r. 1810 trojnásobnou částku, tedy 4500 zl. (C 148/2 č. 75.)

(9) Ibid. č. 75—78. Za děkana Carpentiera byly Praskolesy povýšeny na řádnou faru a farářem se stal dosavadní administrátor Jan Souša 21. dubna r. 1812. Po něm v roce 1818 nastoupil Jan Tureček. (Ibid. č. 79.) Do Bezdědic presentován děkanem 14. IV. 1814 dosavadní farář v Litni Václav Moc. (Podlahá, Posv. města II, 64. C 148/2 č. 84.)

(10) Ibid. č. 80, 81. 17. července r. 1813 prokázal děkan Carpentier nade vši pochybnost, že vesnice Mořina, Lodenice, Vráž a Tetín náležejí pod patronát karlstejnský (C 148/2 č. 83).

(11) Ibid. č. 82, 86.

(12) K. A. C III, 51. Spor o požitek groše (1810—1817).

(13) Ibid. č. 87, 88. Tehdy také vznikl konyolut spisu vymezujících povinnosti a práva děkanského patronátu. (K. A. C III, 43.) Byly připravovány k souvislé práci o vzniku děkanského beneficia o 73 paragrafech. (C III, 120.)

(14) Ibid. č. 89, 90. Po lokalistovi Václavu Habelspergerovi (1782—1819) byl na tetínskou faru dosazen Václav Hanuš 13. IV. 1819 a vyměren mu roční důchod 200 zl. (C 148/2 č. 91.)

(15) C 148/2 č. 92-94. Ottův Slovník nauč. V, 78. Rozličnosti Pražských novin 1830, č. 61 do 12. VIII. 1830. Körner o Carpentierovi píše, že byl důstojného zjevu. V Praskolesích znovu vystavěl školu, pivovar a obydlí pro zahrádníka. Rád prý za pomocí zedníka stavíval z kachlíků „na belgický způsob“ kamna (J. Körner, Die Burg Karlstein, Praha 1857, 82.). Carpentier s sebou přinesl na Karlštejn mnoho listin z doby, kdy byl arcibiskupovým sekretářem a které proto slouželo poslouchati v arcibiskupském archivu. Kromě některých francouzsky psaných listin, všešlých ze styků arcibiskupa Florentina Salma, a kromě formulářů listin, jde především o pravidelné zprávy arcibiskupova agenta u kurie Dominika Salu a jeho kvitance na vyplacenou odměnu za jeho činnost. V listinném materiálu se nachází také fakulty poskytnuté papežem Piem VII. biskupovi Janu Kř. Rychlovskému. Zajíma hlavně rychlá zpráva agenta Salu ze 16. března r. 1808, kterou sděloval pražskému arcibiskupovi, jak byly obsazeny nejpřednější diecése v Uhrách a ve Španělsku. (K. A. C 63.) Kromě těchto listin obsahuje archiv značné množství materiálu v inventáři archivu kapitul. děkanství karlstejnškého, označeného také lit. C s podtitulem mimo registraturu. Z těch zasluhuje zmínky Carpentierova korespondence s Dr. Spangherem, kanovníkem u sv. Ondřeje ve Friesing v Bavorsku, který žádal r. 1803 o nadační místo při svatovítské katedrále, akta týkající se smrti arcibiskupa Salma na cestě z lázní v Kissingen a korespondence Carpentierova s konsistorií a prof. Josefem Eichlerem ohledně dat pro popis Čech. (C IV. V. 1-16.) O pozůstatosti děkana Carpentiera jednají sign. C III, 55 a C IV, V 5/3 téhož archivu.

(16) C 148/2 č. 94, 95.

(17) Ibid. č. 96, 97. J. Körner, Die Burg Karlstein 83. Rukopis Posvátná města hl. m. Prahy. (Dr. V. Bartuňek jako doplněk téhož díla

napsaného Františkem Ekrtem. Heslo fara u sv. Jindřicha v Praze II.)

(¹⁸) Ibid. č. 98-101. Když Körner psal r. 1857 v Praskolesích na svou dobu zdařilou knížku *Die Burg Karlstein ihre Kirchen und Kapellen*, podepsal se s použitím všech těchto titulů.

(¹⁹) Ibid. č. 102.

(²⁰) Liber II. memorabilium parochiae Praskoles. ab anno 1836, 1, 6, 21. C 148/2 č. 103. Předehrou k odstoupení polí faráři byla žádost, kterou již koncem září r. 1850 podal zesnulý farář J. J. Tureček (C 148/2 č. 102 a). Později musil žádost doplňovat a odůvodňovat. Měl dokázat, od kdy existovala samostatná farnost Praskolesy (udával r. 1404, dnes víme, že je zmínka o faráři z Praskoles z r. 1216 a 1359 podle Regesta Bohemiae I. č. 132. F. A. Tingle, Libri conf. I.), kdy byla zřízena administratura, jaký byl poměr karlstejnského děkana k této administratuře a zda se dá dokázat, že sporná pole obhospodařoval děkan nikoli jako patron, vrchnost, nýbrž jako vlastní farář. Třebaže se zdála obrana děkanova právně únosnější (ze zakládací listiny opevoval často poukazem na latinský obrat, že příjmy beneficia může obraťeti „ad usus suos“), přece musil ustoupiti názoru Církvi prospěšnejšímu, že aktivní duchovní, postavený v důležité duchovní správě duše, jichž počet ostatně stále rostl, má větší právo na své zabezpečení, než beneficiát, jehož úkoly nerostly úmerně s časem. Jeho nevýhodou ještě bylo, že pobíral příjmy z majetku dubiosního, o němž nemohl přesvědčivě prokázat, že byl vždy integrální součástí příjmů děkanství, když fara v Praskolesích existovala již dříve než ono a nemohla přece být bez nejnutnějšího hmotného zajištění založena.

(²¹) C 148/2 č. 104.

(²²) C 148/2 č. 105-109, K. A. II C č. 34.

(²³) C 148/2 č. 110. V kapli Panny Marie opravil k jubileu nástenné malby akad. malíř Krause za 50 zl. Před opravami provedli na hradě odborné šetření ředitel malířské akademie Engerth a prof. Bernard Gruuber. Oba dostali na cestném 15 zl. a prof. Gruuber jako odměnu za odborné pokyny pro restauraci obrazů 100 zl. (Gedenkbuch der Karlsteiner Administratur vom 1. I. 1836, 17-18. Na farním úřadě v Budějanech.) V. Jaromír Picek napsal k oslavám báseň „Ples Čechů na Karlovu Tejně“. Reč Jana Karla Škody, „kaplana při chrámu Páně Týnském, přispívajícího ouda čes. nár. musea, průmyslní jednoty a spolků přátel k zvelebování kostelní hudby“, byla vydána v Praze „rychlotskem“ Jana Spurného 1848. (V cit. pamětní knize.) O Škodovi viz v knize Jana Thona, Knihovníci a knihomilové, nakl. Petr 1947.

(²⁴) Zprávy o jubileu a vyznamenání přinesl Prager Zeitung 1859, č. 234. Bohemia č. 233. Příležitostné proslovky české a latinské v K. A. C IV, V, 5. Körner byl přispívajícím členem Klárova ústavu slepců. Pěkný členský diplom mu podepsali hr. Chotek a Pavel Alois Klar. Mezi akty citované signatury se zachovala také kopie Körnerova testamentu.

(²⁵) Liber II. memorab. parochiae Praskoles. ab anno 1836, 21. Liber memorab. protoparochiae Budnanensis ab a. 1857, 13. (Na příslušných farních úřadech.)

(²⁶) Liber II. memorab. p. Praskoles. ab anno 1836, 38. Lib. memor. p. Budnanensis ab anno 1857, 23.

(²⁷) A. Podlaha, Bibliografie č. kat. lit. náboženské od 1828-1913 V, 2085. Lib. II. memorab. par. Praskoles. ab anno 1836, 36-38. Lib. memorab. par. Budnanensis ab 1857, 23. Lib. memorab. Lodenicensis ab anno 1836, 41, 43. Podlaha, Series, 334. Casop. kat. duch. 1837, 1838, 1848, 1841, 1850. O svěcení Hronova náhrobního kamene v Praskolesích má článek Blahověšt XXIV. z roku 1874.

(²⁸) A. Podlaha, Bibliografie V, 2069. Citované pamětní knihy praskoleská s. 30, budějanská s. 23, lodenická s. 60 a jinde. Národní Politika ze dne 5. XII. 1885.

(²⁹) Kritiku úprav na Karlstejně má článek Cechnerův v Pam. archeol. 1936-8, 169.

(³⁰) Dr. V. Bartuňek, Posv. m. hl. města Prahy, Kostel Panny Marie před Týnem v Praze I. Rukopis. Citovaná pam. kniha praskoleská 39. Nár. Politika ze dne 5. XII. 1885.

(³¹) K. A. C IV-V, 5 č. 6 a 7.

(³²) A. Podlaha, Bibliografie V, 2088. Čas. kat. duch. 1898, 318. Pam. kniha praskoleská 37, 38, budějanská 23 a bezdědická II. 54. Arc. archiv č. 10.416 dto 16. XI. 1893. Konvolut.

(³³) A. Podlaha, Bibliografie V, 2120. Čas. kat. duch. 1905, 282. Citované pamětní knihy v Praskolesích, Budějanech a Bezdečicích.

(³⁴) A. Podlaha, Bibliografie V, 2150. Citované pam. knihy.

(³⁵) Catalogus cleri archid. Pragensis 1918, 73. 1937, 79. 1942, 41. Pro srovnání s minulostí je pozoruhodné, že přísluší k duchovní správě děkanství v roce 1918 jen 20 osob, v roce 1937 30 (podle záznamů zemského úřadu 34), v roce 1942 také 30.

(³⁶) Min. veřej. prací v Praze dto 9. XI. 1920 č. j. 36.051/V-20. Opis v pamětní knize budějanské fary od r. 1857, 82. Tam i ostatní podrobnosti.

(³⁷) Pam. kniha praskoles. fary 63-72.

(³⁸) Nej. spr. soud v Praze dto 7. X. 1937 č. j. 665/35/4 a dto 16. III. 1942 č. j. 602/40. Körner, die Burg Karlstein 79. Podlaha, Posv. m. II, 27.

(³⁹) Opisy celého jednání v arc. arch. C. 147/5.

(⁴⁰) Mikuláš Levý, Msgr. Jan N. Ríhánek, Nakl. Vincentina 1936. Lib. memorab. Praskoles. 74.

UKAZATEL JMENNÝ

Adam, děkan karlšt. 33, 34
 Albert 151
 Alžběta Kristina, císařovna 90, 181
 Anna, královna 161
 Ankvíč Ondřej Alois, arcibiskup 119
 Antonín, učitel 179
 Antonín, kanovník karlšt. 32, 146, 152
 Apian, arciděkan 168
 Arnošt z Pardubic 23, 26, 33, 149
 Arsenius Kašpar 163
 Avostalis Oldřich de Salla 29
 Balatý, farář ve Svojšicích 119
 Balbín B. 29, 153, 155, 163
 Baroch Martin 94
 Bartoloměj, kaplan v Týnici 52
 Bartoň Jiří O. F. M., Hořovice 96
 Bartoš F. M. 146, 152
 Bartůněk V. 187, 189
 Bauer O. 149
 Bavorský 187
 Bedřich, děkan karlšt. 31
 Bechyně z Lažan Jan 39
 Bechyňsko 54
 Beneš, děkan karlšt. 12, 15, 32
 Beneš Jan 165
 Belgie 117
 Beran Josef, arcibiskup 142
 Berckman Leonhard, děkan v Lin-ci 53
 Berka Jindřich, purkrabí karlšt. 37
 Berka Zbyněk z Dubé, arcibiskup 53, 54, 159, 161, 163, 166, 168
 Bernard, kanov. karlšt. 13

Bernard de Gregoriis, děkan karlšt. 79, 80, 173, 174
 Beroun 26, 33, 43, 75, 102, 121, 123, 124, 160, 165, 166, 169, 174, 176, 179
 Bezdědice 21, 22, 34, 49, 51, 64, 66, 69, 70, 73, 84, 96, 115, 117, 120, 126, 129, 151, 156, 158, 162, 166, 176, 184, 185, 186, 187
 Bezno 186
 Běleč 27
 Běsín z Běsín Jan Martin 100
 Bierner Jan O. Cr. 108
 Bílek Albín Tomáš 158, 165
 Bílek Václav 157
 Bláha Amand O. S. B., děkan karlšt. 108, 184
 Blažek, kanovník karlšt. 13
 Blovice 43
 Blovský Fabián Václav 85
 z Blumenberka Celestín Václav Frant., probošt metrop. kap. 76
 Bologna 157
 Boleslav St. 135, 155
 Borek 18
 Borotice 168
 Borový Kl. 146, 152, 153, 155, 156, 158
 z Boru Košík Jindřich 151
 Borynský Petr, 66, 167
 Bořický Julius 123
 Bouzek Josef 138
 Bozděch 14
 Branná 159

Brauner, kanov. kap. Všechn Svátych 78
 Brázda Dominik 138
 Brettschneider J. A. 172, 173
 Breuner Jan Josef, arcib. 80, 87, 178
 Břevnov 52, 141
 Brígido František, děkan karlšt. 111, 116, 185, 186
 Brodenus Jeremiáš, děkan z Budyně 47
 Brodský Šimon 150
 Brodský T. Ignác 173
 Brož Jan 128, 131
 Brož Pavel 84
 Brunelli Jan 173
 Bruno Vincenc 161
 Brus Antonín, arcibiskup 43
 Brusák František 132, 134
 Brusák Josef 134
 Budapešť 138
 Budňany 27, 62, 81, 84, 103, 104, 122, 124, 126, 127, 131, 133, 150, 152, 156, 163, 171, 181, 183, 189
 Budyně 47, 95
 Budýšín 81
 Burka Antonín 123, 124, 126
 Burka Matěj 122
 z Buřenice Zdeněk Tluksa, purkrabí karlšt. 18
 Camillus Pavel 92
 Cardian Ignác, vikář v Hořovicích 93
 Carpenter Petr Vilém, děkan karlšt. 114, 117, 179, 186, 187
 Carpenterová Marie 118
 Cassanova V. 184
 Čechner 189
 Cerhovice 34, 69, 85, 132, 138, 162, 169, 176, 185
 Cibulka Václav 135
 Cikán Matěj 95
 Cikán Valentín, děkan karlšt. 53, 147, 157, 159
 Církvíčka 132
 Coninck Petr 118, 179
 Cruciger Jan K. 71

de Curia Jan Rupert 155
 Cypelius V. M., rektor semináře 101
 Cyprián Zlatický 155, 156
 Cabarovský grunt 173
 Cadík J. 151
 Cedík F. F., děkan karlšt. 21, 75, 76, 103, 108, 117, 131, 172, 173, 174, 176, 184
 Cešík F. 185
 Čechy 187
 Čejka z Olbramovic Tiburcí 165
 Čermák Jan 100
 Černín Jan z Chudenic 47
 Černošice 169
 Černoušek 158
 Černý (Adam z Vinoře, děkan karlšt.) 153
 z Češeva Michal 154
 Červenka 171
 Červenka Matěj, farář v Pičíně 173
 Červenka Václav 159
 Cílý Ondřej 179
 Cím 26
 Číšovice 26
 Čížkovice 158
 Cuch Jan ze Zásady 31
 Čumpelík Karel 140
 z Dačic Tomáš 18
 Dambrovský Jan Philipon 157
 Davle 168
 Dětrich 151
 Ditrich Josef, kanovník na Vyšehradě 114
 Ditrich 186
 Dionisius 166
 Diviš Čeněk 135
 Dlažkovice 158
 sv. Dobrotivá, klášter 94
 Dobřanský Bl. K. 52
 Dobříč u Dušník 26, 32, 36, 166
 Dobřichovice 122, 123, 159, 169
 Dobříš 73, 152, 157, 168, 170
 Dobrošovice 131
 Dolánky 154
 Dominik 152

Dráhovský David, děkan karlšt. 59, 163
 z Dubé Jakub, farář v Berouně 35
 Dubenec 26
 Dublovice 131
 Ducheov 53
 Durých Fortunát 172
 Dusník 26, 169
 Dvory Nové 170
 Dvořák Tomáš 173
 Dvořák Václav 140
 Dymokury 159
 Dynner Šebestián 59
 de Dyrn E. 151
 Dyonisius, kaplan karšt. 64
 Ehemant F. K. 185
 Eichler J. 187
 Eckert Fr. 149, 188
 Eleonora Magdalena Terezie, císařovna 60, 86, 89, 164, 165, 173
 Emmeric Adolf 64
 Engerth 188
 z Engelflusu 81, 175
 sv. Eufemie 169
 Ferdinand 162
 Ferdinand, arcikníže 164
 Ferdinand I., 41
 Ferdinand II., 128, 161, 165
 Ferdinand III., 61, 73
 Ferdinand Tyrolský 48
 z Fernberku J. A., kaplan karšt. 78
 Fiala, F. F. 85, 95
 Fiala V. P. 174
 Finger 179
 Firmus Jiří 94, 95, 180
 Flajšhans V. 155
 Flaxius Bartoloměj z Čenkova, děkan karšt. 54, 168
 Frána, kanov. karlšt. 14
 Francie 28
 Frank Vavřinec 85
 Franta Václav 43
 František, plebán v Borku 18
 František Josef I. 132
 Frčál Jiří 58

Frenclín z Lípy, děkan karlšt. 14, 34, 153
 z Freyenwaldu Jonák 185
 Friedrich, kaplan 152
 Friesingen 187
 Frik Jan 93
 Frisch I. J. 67, 167, 169
 Frydle Václav z Touškova 38
 Galáš J. F. 107
 Gallides, hejtman křivokl. 73
 Gallina J., kaplan karlšt. 93, 94, 95, 177
 Geldner Viktorin 156
 Gennelius Jiří, Konrád, děkan v Sedlčanech 21
 de St. Genois R. 114
 Glöckner Ant., ředitel šk. v Poděbradech 114, 186
 Gonitius B. M. 67
 Greifenbach J. A., kaplan karšt. 78, 172
 Grodecký Jan z Grodku 157
 Grueber B. 188
 Grünwald Hynek 127, 129, 134
 Guldan B., místoděkan karlšt. 54
 Habard z Vlčí Hory 34
 Habelsperger V. 185
 Hájek V. z Libočan 39, 155
 Hakl F. T. 93, 97, 181
 Hambach 186
 Hammer Purgstal 163
 Hána, děkan karlšt. 13, 32
 Hanuš V. 187
 Harlebek 117
 Harrach Arnošt, arcibiskup 61, 68, 70, 153, 165, 168, 169
 Hartig H. J. 90
 Hartman P. 114, 115
 Hbitý 168,
 Heinrich M. J., děkan karlšt. 127
 z Helfenburku V. T. A. 44, 46, 147, 157, 158
 Hellrich J. 126
 Heinic V. K. z Heršberka 61, 167
 Hepner Ondřej 64
 Herman J. V. 102

Heřmanský V. ze Sloupna, purkr. karlšt. 56
 Hettner V. 179
 Hillmajer V. 109
 Hinschius P. 146
 Hladký F. O. F. M. 138
 Hlava, vikář v Drah. Ujezdě 95
 Hluboš 169
 Hodislav, kanov. karlšt. 18
 Hodovský V., děkan karlšt. 41
 Hochenberger F. 181
 Hollas F. X. 170
 Holuša R. 135, 137, 182
 Sv. Hora u Příbramě 72, 75, 135, 170
 z Hořovic Heřman 18
 Hořovice 21, 69, 71, 79, 80, 93, 96, 97, 100, 133, 169, 170, 178
 Hostomice 26, 39, 43, 51, 65, 66, 70, 75, 96, 133, 151, 167, 169, 170, 176
 Hrabě V. 66, 166
 z Hradce Adam, nejvyšší purkrabí 54
 z Hradce Menhard 36, 148
 Hrádek 150
 Hrdlička T. J. 109
 Hriskovič J. 170
 Hron V., děkan karlšt. 124, 189
 Hudlice 26, 126
 Hus J. 153
 Huyn P., arcibiskup 136, 182
 Hyldanus, kanov. karlšt. 13
 Hýskov 174
 Chalupa P. P. 103, 181
 Chaloupecký 154
 Chanovský W. z Dlouhé Vsi, děkan karlšt. 52
 Charvatce 45, 47
 Chejnice 158
 Chládek J. 108
 Chlumský V. 141
 Chlustina 43, 57, 120, 165, 166, 173, 179
 Chmelenský Krasoslav 127
 Chomle 34
 Chotek 118, 123, 188

Chrastenice 112, 181
 Chuchle 169
 Chvalkovice 176
 Chýňava 26, 64, 165, 174
 Chýňavští 73
 Chytil K. 141, 149, 151, 167
 Innocenc X. 73
 Italie 27, 149, 161
 Jabloné 98
 Jahn Q. J. 185
 Jakeš, děkan karlšt. 34
 Jakub 167, 12
 Jan, řeč. Bastin, kanov. karlšt. 14
 Jan, farář v Charvatcích 45
 Jan, děkan karlšt. 32, 34, 35
 Jan, notář na karlšt. 152
 Jan, franc. král 150
 Jan Jindřich, bratr Karla IV. 27
 Jan, plebán v Nezabudicích 13
 sv. Jan Nepom. 102
 Jan z Roupova řeč. Kbel 13
 Sv. Jan pod Skalou 70, 123, 167, 170, 176, 177, 180, 184
 Jan, řeč. Zajíček, kanov. karlšt. 14
 Jana, královna česká 31
 Janda F., děkan karlšt. 129
 Janovice Uhlíř. 129
 Janoušek E. 186
 Jaroměř 98, 99
 Jásenský J. 171
 Javornický J. 79
 Javorka 27
 Jelínek F. I. 84, 175
 z Jenštejna J., arcibiskup 31, 33
 Ješek 17
 Jičínský F. 123
 Jiljí, kanov. karlšt. 146, 152
 Jince 72, 168, 176
 Jindřich, farář v Cerhovicích 34
 Jindřich Jan 162
 Jindřich, děkan karlšt. 33, 34
 Jindřich, purkr. karlšt. 37
 Jindřich, písar 171
 Jindřich, rychtář 159
 Jindřich, farář v Rožmitále 155
 Jirčany 92
 Jireček H. 161

Jiří Poděb. 37, 148
 Jiří, řeč. Řebřík, kanov. karlšt. 14
 Jiří Tomášáv, probost 147
 Jiřík, farář ve St. Boleslavě 40
 Johanka, manž. krále Václava IV. 33
 Jonák H. z Mořiny 49, 51, 63, 165
 Jonák Martin 160, 167
 Kalisius V. V., děkan karlšt. 72, 164, 170
 bl. Kampian Edmund 159
 Kamýk n. VI. 141, 169, 170
 Karel IV. 14, 23, 24, 27, 28, 30, 49, 58
 Karel VI. 177
 Karlštejn. Kaple sv. Kateřiny 27, 68, 167, 169
 Kaple sv. Kříže 24, 27, 28, 54, 88, 151, 169, 178
 Kaple P. Marie 15, 16, 24, 25, 26, 27, 81, 83, 93, 103, 106, 116, 117, 122, 132, 136, 138, 151, 169, 178, 188
 Kaple sv. Mikuláše 14, 24, 25, 26, 29, 49, 67, 121, 123, 128, 130, 137, 158
 Kaple sv. Palmacia 16, 25, 27, 29, 31, 35, 52, 62, 85, 93, 107, 122, 123, 128, 131, 137, 152, 169, 183
 Karlovy Vary 105, 106
 Kastner 185
 Kašpar 173
 Kašperská Anna z Palatýnu 161
 Kavka J. Ričanský z Ríčan 60, 66
 Kavková Anna Marie Eusebie 60, 61
 Kautský J., hejtman smečenský 45
 Kayser J. A. 107
 Každý J. 113, 174
 Kessel F., admin. v Praskolesích 83, 174, 175
 Khuenburk Ferd., arcibiskup 89
 sv. Kilián 73, 170
 Kimich, cís. agent 176
 Kissinger 186, 187
 Kladno 131
 Kladruby, klášter 13

Klar P. A. 188
 Klement, farář v Libšicích 162
 Kliment, děkan v Žebráce 45
 Klimkovic A., děkan karlšt. 73, 164, 170, 171, 173
 Klír O. 94
 Klířiš 183
 Kloboucký V. E. 173
 Klucice 167, 181
 Kněží Hora 150
 Knín 168, 170, 176
 Kocáb M. 75
 Kohout J. 121, 124
 z Kolovrat Novohradský J. 47, 50, 53, 63, 93, 160
 Komenský J. 172, 173
 Kolumba Ř., kanov. karlšt. 64, 65
 z Komárova Kat. na Pěčině 39
 P. Koník 178
 Konink J. 92
 Kosová Hora 170
 Kostelec n. L. 129
 Kostomlaty 186
 Kotopeky 43, 165, 167
 Kotrba V. 132
 Kounice 129
 Koutek D. z Minic 74, 171
 Kozojedský 79
 Kozolupy 158
 Körner J., děkan karlšt. 67, 119, 126, 151, 156–160, 179, 187, 188
 Královec J., kan. svatov. 14, 17
 Krásá F. 183
 Krásl F. 70, 153, 155, 165, 169
 Krause 188
 Kraus V. F. 22, 96, 178
 Krejčík A. L. 170
 Kreisinger J. 135
 Kreutz J. G. O. Cr. 184
 Kreysig J. K. 156
 Krišpín S. 170
 Kristof, klerik 34
 z Kroměříže M. 149
 Krumlovsko 54
 Krupský D. S. J. 72
 Kryndl J. M. 107, 184
 Křinecký J. 168,

Křišťan z Prachatic 153
 Křivoklát 153, 165
 Kubáň z Tobolky 36
 Kublov 180
 Kuněš, děkan karlšt. 30, 36, 163
 Kuněš, rektor kost. na Tetíně 152
 Kubeš V. 171
 Kuče J. z Miletic 13
 Kutná Hora 13, 20, 153, 154, 168
 Kušíčka D. 77
 Küffer z Asmansvily 126
 Kytín 26
 hr. Ladron 72
 Lágrler 119
 z Landštejna V. 146
 Langer F. A. 177
 Langhans J. B., děkan karlšt. 81, 87, 102, 174, 176, 179
 Lampa F. 119
 Lapka J. 154
 Lazar 150
 z Lažan J. Pešková 166
 Ledeč 79, 185
 Ledvinka M. 101
 Lehner 151
 Leichenbauer J. 116
 Leminger E. 154, 155
 Leopold, císař 76
 Lerch V. E. 132
 Lenz A. 129
 Lestkov 34
 z Lestkova J. 35
 Levý Mikuláš 189
 Lhotá Zebráková 27, 77, 79, 150, 156, 167
 Libčice 34
 z Libně J. 12
 Libšice 162
 z Lidic M., purkr. karlšt. 35
 Lidmila z Prahy 37
 Liepure J. F., kancléř arcib. 81
 Lichtenštejn 166
 z Lindy Felix, děkan karlšt. 21, 47, 156, 157, 158
 Linda V. 121
 Linec 53
 Lipnice 146

Lippert 148
 Liteň 71, 73, 75, 123, 152, 167, 168, 171, 174, 177, 187
 Litochleb M. 166
 Litomyšl 55
 Litold, karlšt. děkan 30, 146, 151, 152,
 Líva V. 158
 z Lobkovic J. na Točnici 43, 45, 157, 158, 162
 z Lobkovic L. ml. 52
 z Lobkovic V. Popel 162
 Lodenice 26, 82, 91, 93, 98, 107, 112, 113, 115, 116, 120, 123, 125, 134, 169, 176, 177, 181, 187, 189
 Lohel J., arcibiskup 59, 69, 163
 Lochovice 71, 73, 85, 120, 132, 176, 177
 Loriš J. 151
 z Losu Mariana 156
 z Losu O. J. 63
 z Losu O. Z. 156
 Lovosice 150
 z Löwenmachtu Macht M. 177
 Lstiboř 129
 Lukáš, děkan karlšt. 40
 Lukavský J. Lev z Lukavice 75
 Lukavský B. 141, 147, 151, 154, 161, 164, 173
 Lustdorf S. J. 61
 Luther 153
 Lüftner J. 116
 de Lyra Nicolaus 155
 de Macello Bertrand 30
 Macháček V. z Mořinky 78
 Machalec Baltasar 183
 Machatius M. O. Cr. 60
 Major Pantaleon 132
 Malotice 34
 Malovec J. z Chýnova 63
 Malýn J. Š. 171
 Malvazinky 130
 Manderscheid M. arcibiskup 92, 107, 181
 Manětín 134
 z Manětína V., kanov. karlšt. 19

Marek, rychtář z Chluminy 43
 Markvartová L. z Chudenic 161
 Maryška V. 183
 Marcelus S. 73, 170
 Martin, kanov. karlšt. 13, 32, 146
 Martin, utrakv. kněz 54
 Martin, řeč. Quisula, kanov. karlšt. 14
 Martin, plebán v Zájezdě 13
 Martini, gener. vikář 21, 92, 178
 Martinic 159
 z Martinic J. B., purkrabí karlšt. 45, 51
 de Mastiow Š. 162
 Máša M. 96, 97, 179
 Matějka J. 135
 Matěj, kuchmistr na Karlšt. 36
 Matějček 151
 Matyáš, císař 60, 149, 161, 163
 Mayer D., gen. vik. 80, 180
 Maximilián 46, 151, 157
 Medek M., arcibiskup 158
 Menclová D. 149, 150, 153, 185
 Mendl B. 140, 183
 Menšík J. 159
 Menšík F. 160
 z Merfelic Makarius J. 167, 169
 Mezichod K., děkan karlšt. 41, 156
 Měňany 32, 152, 167
 z Mělníka O. 154
 Mizza J. 154
 Michle 116
 Mikuláš, děkan karlšt. 12, 33, 34
 Mikuláš V. (Condemone) 153
 Mikuláš, plebán na Tetině 30
 z Miličína Janek, purkr. karlšt. 35
 Millperger O. 163, 173
 Milín 26, 71, 75, 169, 185
 Mikulov 155
 Minice 12
 Mirošov 118
 Mirotice 35
 Miseron D., řádce 68, 167
 z Mitrovic, J. V. na Skříplu 50
 z Mitrovic A. V. 167
 Mníšek 73, 168, 176

Moc V. 118, 120, 187
 Mockýr J. 125, 128
 z Modenky T. 28
 Morávek J. 140
 Mořic, děkan karlšt. 34
 Mořic, kaplan ve Viticích 13
 Mořina 31, 62, 63, 67, 74, 75, 77,
 79, 81, 85, 91, 97, 107, 115, 122,
 130, 151, 152, 160, 167, 169,
 171, 174, 175, 177, 179, 181,
 182, 183, 187
 Most 53
 z Mostu Lev Ond., děkan karlšt.
 37
 Mrázek L. 141
 Mýto u Hořovic 80, 126, 170, 176
 Mozart W. A. 123, 124
 Najpaur M., purkm. v Žebráce 64
 Nechvalice 131
 Nejedlý J., děkan v Berouně 71,
 170
 Nenačovice 112
 Nešvera F. 120
 Neumětely 18, 71, 168
 Neuwirth 149, 151
 Nezabudice 13
 Nezonův J. 19
 Německo 161
 Němeček F., kaplan karlšt. 112,
 114, 186
 Nižbor 171
 Nižburk 72
 Norimberk 19, 24, 148, 153, 154
 Novohradský J. z Kolovrat 29
 Novák J. B. 149
 Nygrýn A. z Banšova 159
 Nygrýn J. 159
 Nykodým H. J. místoděkan karlšt.
 55
 z Olbramovic Kuneš 18, 35
 Odložilík O. 158
 Odolen, kanov. karlšt. 146
 Oldřich 153
 Oldřich, kanov. karlšt. 13, 34
 Oličer 174
 Olomouc 157
 Olšany 129

Ondřej, kanov. karlšt. 14, 146, 154
 Ořech 32
 Osov 176
 Ostrov 150
 Ostrý V. 19
 Österreicher F. J. 115
 Palacký Fr. 125, 146, 148, 149,
 151–4
 Patera A. 131, 147, 155
 Paulin I. O. Cis. 96, 181
 Pavel S. J. 54
 Pavel, far. v Bezdědicích 151
 Pardubice 54
 Pasov 157
 Parvenec K. 121
 Pavliček F. 138
 Pečice 168
 Pecháček J. 21
 Pekař J. 186
 Pelikán J. 163
 Pešina T. z Čechorodu 153
 Petr, veřejný notář v r. 1413 14
 Petr ze Zderazu 13
 Pfalc K. z Ostric 108
 Picek J. 188
 Pičín 73, 168, 171, 176
 Pileus, kardinál 31
 Pils S. Krumlovský 160
 Pisa 157
 Písek, kostel sv. Václava 31, 76
 Piscenus V. 154
 Piskáčková B. 172
 Pistorius Pavel z Lucka, děkan
 karlšt. 56, 63, 156, 161–3
 Pištěk F., biskup 118
 Pius IV. 161
 Plachý J. S. J. 72
 Plešivec 152
 Plzeň 24, 54, 55, 59, 161
 z Plzeň A. 38
 z Plzeň F., kanov. karlšt. 18
 Počáply 18
 Počátecký M. 170
 Počedělice 34
 Počepice 131
 Podhradsko 68
 Poděbrady 114, 186
 Podlah A. 12, 40, 41, 44, 67, 78,
 146, 147, 160, 172, 180, 181,
 184, 187, 189
 Pole Svaté 168, 171, 176
 z Police Ringzantl S. 19, 37, 154
 Polnický V., děkan karlšt. 44, 78,
 157
 Polsko 73
 Pontán J. z Breitenberka 54, 161
 Posledník J. 135
 Pospíchal J. O. Cr. 105
 Poueník 26, 171
 Praha 23, 38, 56, 73, 99
 Praha I., konvikt u sv. Barto-
 loměje 159, 177
 kostel sv. Ducha 175
 špitál sv. Frant. u Karlova
 mostu 108, 163
 klášter minoritů u sv. Jakuba
 73
 kostel Panny Marie na Louži
 32
 kostel Panny Marie před Tý-
 nem 32, 123, 127, 188, 189
 kostel sv. Michala 153
 kostel sv. Valentina 106, 154
 Praha II., kaple Božího Těla 24
 kostel sv. Jana na Skalce 186
 kostel sv. Jindřicha 119, 188
 Karlovo nám. 24
 kostel sv. Stěpána 24
 kostel sv. Vojtěcha 125
 Praha III., kostel sv. Mikuláše
 33, 54, 119, 166
 kostel sv. Tomáše 39, 61,
 Praha IV., kostel sv. Jiří 81
 Jelení příkop 89
 metrop. kapitula 185
 Loretánská ul. 152
 Strahov 163
 ústav šlechticů 118, 128, 185
 kapitula Všech Sv. 78, 81, 111,
 113, 119
 Košice 141
 Smíchov 130
 Vyšehrad 186
 Prantner F. 141

Praskolesy 42, 44, 47, 49, 56, 58,
 66, 67, 70, 75, 76, 82-86, 94, 96,
 97, 99, 100-103, 106, 107, 109,
 112, 113, 115, 117, 118, 120,
 121, 124-127, 129, 132-133, 135,
 139, 157, 158, 161-2, 165, 166,
 169, 172, 174, 176, 177, 179,
 181, 183-185, 187-9
 Praus F. A. 94
 Pravdodatný Roškot 132
 Prešpurk 157
 Procházka B. 176
 Procházka F. 172
 Procházka J. F. 95
 Prokop, kanov. karlšt. 14
 z Prostibore O. 41
 Pruns J. 168
 Przedvogius 150
 Přednogius 150
 Přehradí 18
 Přeštice 86, 87, 95
 Přibík, kanov. karlšt. 12
 Příbram 150, 169, 170, 176, 177,
 181
 Přichovský A. 101, 109, 186
 Přistoupim 129, 138
 Pürglar L. 107
 Racinger, děkan karlšt. 33, 55, 60,
 150, 156, 157, 159, 163, 164,
 166, 168
 Račický J. ze Vchynic 45
 Račinéves 158
 z Radče V. 14
 z Radimovic Halaš 155
 Radotín 168, 169
 Radouš 167, 170
 Radyčeves 34
 Rasplava N. ze Zdic 75
 Rautenstrauch S. O. S. B. 108
 Rebman F. z Rottenwaldu 75
 Reintzer J., kněz 92
 Rieger B. 164, 185
 Ringzhantl S., kanov. karlšt. 19
 Ritter J. 93
 Rittner-Zítek 146
 z Rohatec Vamberský 58
 Rochleb J., kapl. karlšt. 94, 174

Rokos A. 118
 Rokycany 118, 170
 Rostand, arcibisk. 152
 Roškot J. K., děkan karlšt. 130,
 131, 149, 150, 151, 179
 Roudnice 161
 z Roupova V. V. 155
 Roždinský Z. 171
 z Rožmberka V. 48, 52, 157
 Rožmitál 155
 z Rožmitálu L. 39
 Rudolf II. 52, 54, 55, 58, 158, 163
 Rupert z Přerova 17
 Rychlovský J. Kř., biskup 187
 Ryzmberk 157
 Rečice Červená 81
 Rehoř, farář v Hostomicích 39, 166
 Revnice 71, 168
 Rezno 53, 73
 Říb J. 101
 Říb V. 181
 z Říčan V. na Hořovicích 50
 z Říčan Kavka 166
 z Říčan Kavka J. 164
 z Říčan Litvín J. 63
 Rihánek J. 135, 189
 Rím 159
 Ríp 158
 Sak V. z Bohuňovic, hejtm. karlšt.
 62, 65, 164
 Sala D. 187
 Saler J. F. 94, 166, 180
 Salm F., arcibiskup 186, 187
 Sauermann T. 72
 Sax J. J. 98
 Sedláček A. 146, 150, 153, 155,
 163, 181
 Sedláčny 21, 80, 125, 130, 131,
 133, 176
 Sedlec 43, 57, 131, 165, 166, 173
 Seifert J. 141
 Selb J. 101
 Schaffgotsch A. 90
 Scheibl J. 132
 Schoettgen K. 156
 Schmidl 159
 Schmidt B. 125, 128

Schöpp V., děkan karlšt. 37
 Schönfeld A. 173
 Schrenk A. J., arcibiskup 125, 136,
 137
 Schulz V. 150
 Schwarzbart 67, 167
 Schwarzenberk B., arcibiskup 125
 Siglerovský P. 57
 Skoba 26
 Skrbenský L. z Hřiště, arcibiskup
 134
 Skříple 70, 170
 Slanský V., kanov. karlšt. 14
 Slapy 18, 168
 Slavata V. 164
 Slivice 176, 180
 Slivno 168
 Slukovice 26
 Sluštice 26
 Smilauer A. ze Smilova 59
 Smitner M. 109
 Sobek z Bílenberka M. F., arcii-
 biskup 76, 77
 Sobička K. 139
 Solopisky 125
 Sontág V. 90
 Spangher 187
 Spousta, P. 84, 175
 Spurný J. 188
 Stašov 97
 Steiger S. 44
 Steiner 178
 Stiller F. 66
 Stojan C., arcibiskup 135
 ze Stradouně, děkan karlšt. 20,
 38, 46, 155
 Strachovský F. 102
 Stromayer F. 30
 Střelbová M. 140
 Stříbro 119
 Stučka K. F., děkan karlšt. 98,
 103, 107, 181, 184
 Suchánek A. O. Cr., děkan karlšt.
 105, 183
 Sušhomasty 45, 170, 176
 ze Sulevic D. Říčanská 156
 Sulzbach 24

ze Svárova V. K. 45, 156
 Svidnická A. 28
 Svináře 166
 Svojšice 119
 ze Svojšína P. Zmrzlík 153
 Sylva M. z Žinkov 43
 Šašek M. 42
 Sebelka 117
 Šenk K. J. 183
 Síma J. 135
 Simon z Hradce 17
 Simon ze Slaného 17
 Šipař J. Zásmucký 159
 Šipařová K. 159
 Sittler E. 136, 148, 149, 151, 155,
 184
 Škoda J. 123, 188
 ze Skvorce Wolfram, arcibiskup
 153
 Šmíd J. 109
 Šouša J. 116, 187
 Spanělsko 187
 Špalek J. N. O. Cr. 106, 108,
 141, 179, 183
 Špatenka M. K. 173
 Špilberk 149
 Spýr 46
 Štáralka 152
 Štěpán, kanov. karlšt. 147
 Štěpán 14
 Štědrý F. 155
 Štědrík 34
 Sternberková L. Kateřina roz. Kav-
 ková 60, 61
 ze Sternberka Zdeněk 148
 Stiller 173, 166
 Štrasburk 27
 Štrof F. 94
 Štuksa O. 179
 Šturm V. 159
 Štýrský Ř. 21
 Subert J. 135
 Sváb 164
 Švédové 166
 Švihov 157
 Švihovský V. z Rysenburka 40
 Tadra F. 146, 147, 149, 150-155

z Talmberka J. F., biskup 78, 173
 z Talmberka F. 166
 z Talmberka V. F. 75
 Teige J. 19, 147, 149, 150, 152,
 153, 155, 156, 158, 162-164, 167
 Tenkler F. 128
 Terezie Marie 105, 185
 Tešner 69, 70, 71, 169
 Tetín 26, 30, 31, 36, 38, 39, 70,
 77, 81, 82, 91, 93, 95, 97, 102,
 108, 115, 120, 126, 152, 167,
 169, 171, 172-174, 176, 177, 181,
 183, 185, 187
 Theodorich 28, 151, 185
 Thun Lev 125
 Thun Michal 78
 Thon J. 188
 Těšín J. 73, 165
 Tieftrunk 163
 Tingl F. A. 146, 151, 152, 188
 Tippman F. 118
 Tluksa Zdislav z Buřenic, purk.
 karlšt. 35
 Tluksa Marek z Vokova 36
 Tlustice 57, 165, 166
 Tlustina 167
 Tmaň 13, 34, 153, 169, 170, 176,
 177
 Tobiáš 71
 z Tobolky Jirka 14
 Tobolka J. 35
 Tobolka 36, 51, 86, 107, 153, 167,
 171, 173, 174, 176, 184
 Točník 57
 Tomáš z Bezdědic 51
 Tomáš z Modeny 185
 Tomek V. V. 152, 153, 154, 158
 Touškov 38
 Trautson Sixt 52
 Trevír 27
 Trnka J. 102, 107, 181
 Trnková 168
 Trubín 26
 Turba J. F. 90
 Tuněchodský Z. M. 77, 150
 Tureček J. J. 120, 121, 187, 188
 Turek D. V. 83, 177

Turek F. A. 21
 Tursko 106
 Týn n. Vlt. 146
 Třebáň 26
 Třebenice 163
 Třeboň 159
 Třebsko 168
 Týnice Panenská 52
 Úhry 187
 Újezd Drahoňův 95, 138, 176
 Únětice 83, 177
 Ústí n. L. 12
 Ústí n. Lužnicí 34
 sv. Václav 28
 Václav, děkan karlšt. 35
 Václav, kanov. karlšt. 18, 146
 Václav Kalivoda, kanov. karlšt. 14
 Václav z Kouřímě 17
 Václav IV. 13, 30, 31, 32, 34, 35,
 148, 150, 151
 Václav, mlynář 42
 Václav, tesař 152
 Valaský M. 167
 z Valdštejna A. 150
 Vanda P. z Louň 17
 Vaněček F. 132
 Vestl J. 101
 Vávra J. 165
 Vavřinec, kanov. karlšt. 14, 18
 Vavřinec F. 140
 z Vechty Konrád, arcibiskup 35
 Veltrubský J. 64
 Veselý J. 120
 Veverka T. 128, 131, 134, 135
 z Vchynic J. 29, 48, 160, 158
 Vídeň 38, 41, 56, 80, 86, 105, 176,
 181, 183, 184, 185
 Viktorin 149
 Vilím J., děkan karlšt. 125-127,
 129, 131, 133, 134
 z Vinoře A. 63, 159, 160
 z Vinoře J. 159
 z Vinoře Vilém 159
 Višňová 169, 176
 Vitásek J. 123
 Vítěk V. 137
 Vitice 13

Vladislav, král 18, 19, 149, 155,
 168
 Vltava 170
 Vojáček M. O. S. B. 132
 Vojáček V. 123
 Vojta V. E., děkan karlšt. 21, 22,
 86, 93, 99, 102, 103, 112, 117,
 124, 137, 149, 153, 176, 177,
 178, 180
 sv. Vojtěcha, kostel v Ústí 12
 z Vočíma J. P. 38
 Vokoun A. 94, 98, 101
 Vorel J. 127
 Vosov 170
 Votík K. 95, 180
 Votmíč (Votmice) 75, 165, 167
 Vrána J. 163, 173
 Vratislav 173
 Vráž 26, 82, 91, 93, 107, 112, 115,
 177, 181, 183, 187
 Vrba F. J. 83, 84, 87, 175, 180
 z Vrbna E. 102
 z Vřesovic Volf 41
 Všeradice 14, 170, 176
 z Weitmile B. 37, 149
 Werner B. 173
 Werunsky 148
 Winter Z. 147, 153, 155, 156
 Wirth Zd. 151
 Wratislav z Mitrovic J. B. 90
 z Wrby, nejv. kancléř 80, 173

Wurmser M. 27
 Zajíčková A. 36
 ze Záluží B. 34
 Zap V. 151
 Záruba K. O. S. B. 177
 Zásmuky 159
 Zbiroh 169
 Zbraslav 94, 128, 170, 171, 181
 ze Zbraslaví J. 154
 ze Zbuzan V. P. 19
 Zdice 26, 71, 75, 169, 170
 Zdislav, kanov. karlšt. 14, 146
 Zeidler J. O. P. 124
 Zíbrt Č. 151
 Zikán E. 138, 181
 Zikmund, císař 35, 36
 Znojmo 19
 Zumsande F. J. 172
 Zvíkovec 176
 Zátec 56
 Zdářský J. 64
 Zebrák 24, 26, 43, 45, 57, 72, 85,
 86, 95, 100, 132, 160, 162, 169,
 176
 Zelezná 174
 Zitava 154
 Zivoňost 168
 Žlutický C., děkan karlšt. 40
 Žlutický J., děkan karlšt. 41, 156
 Zofie, dcera Tomáše Albína (Bílka)
 158

SEZNAM VYOBRAZENÍ

- I. Karel IV. Skulptura ze staroměstské mostecké věže v Praze I.
- II. Deskový obraz z kaple sv. Kříže, dílo mistra Theodoricha (1357-67).
- III. Jedna z manželek Karla IV. (Anna Svídnická?). Dílo neznámého mistra z pol. XIV. stol. Freska z kaple sv. Kateřiny (detail).
- IV. Vchod do kaple sv. Kateřiny s freskou (Karel IV., Anna Svídnická?).
- V. Oltář v kapli sv. Kateřiny. Obraz Ukřižování na přední straně oltářní mensy, anonymní dílo z pol. XIV. stol. Nad oltářem freskový obraz Mádony s dítkem, s klečícími postavami Karla IV. a jedné z jeho manželek. Neznámý mistr z pol. XIV. stol.
- VI. Pohled do kapitulní kaple P. Marie s freskami na motivy z apokalypsy.
- VII. Tentýž pohled směrem ke kapli sv. Kateřiny. Vlevo Karel IV. ve třech výjevech: s francouzským princem, s neznámým členem rodu lucemburského a nad oltářem s ostatkovým křížem.
- VIII. Nástenná malba v kapitulní kapli P. Marie
- IX. Kaple sv. Kříže, jižní strana.
- X. Kaple sv. Kříže, severní stěna. Tabernaklový výklenek nad oltářním stolem uchovával korunovační klenoty a nejvzácnější ostatky. Nad výklenkem triptych Tomáše z Modeny, ostatní obrazy vyplňující plochu nad oltářem od mistra Theodoricha (1357-1367).
- XI. Kaple sv. Kříže, vých. strana.
- XII. Balzer J. Karlštejn z r. 1801, kresba.
- XIII. Niessen Frant. Karlštejn z poč. XIX. stol., kresba.
- XIV. Morstadt Vincenc. Karlštejn z r. 1824. Perokresba.
- XV. Morstadt a Würbs. Karlštejn. Ocelorytina.
- XVI. Ullík Hugo. Karlštejn. Olej 1872.

O B S A H

I.

Karlštejnská kapitula

11

II.

Z dějin karlštejnského děkanství do konce XV₅ stol.

23

III.

Děkanové - preláti

38

IV.

Děkanové - pastoralisté

56

V.

Děkanové - řeholníci

105

VI.

Zánik exempce i statku v Praskolesích

111

Seznam vyobrazení

203

Autor: ThDr Václav Bartůněk. Název díla: KARLŠTEJN, ZBOŽNÝ
ODKAZ OTCE VLASTI. Pořadí: IV. svazek Vzdělávací knihovny katolic-
ké (nová řada). Redaktor: prof. ThDr Jan Merell. Obálka: Ing. Vojtěch
Kubašta. Nakladatelství: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba,
v nár. spr. Místo a rok vydání: Praha, květen 1948. Tiskem: vlastního
závodu. Vydání: I. Náklad: 3.000 výtisků. Cena knihy: váz. Kčs 120.-,
brož. Kčs 96.-.